

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W POLSCE

Warszawa, sierpień 2012

Misją Ministerstwa Gospodarki jest stworzenie najlepszych w Europie warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

Opracowanie:

Ministerstwo Gospodarki
Departament Strategii i Analiz

przy współudziale departamentów:

Innowacji i Przemysłu, Instrumentów Wsparcia, Doskonalenia Regulacji Gospodarczych

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
SYNTEZA	6
REKOMENDACJE.....	9
1. MAKROEKONOMICZNA SYTUACJA POLSKI W 2011 ROKU.....	19
1.1 WZROST GOSPODARCZY I JEGO CZYNNIKI.....	19
1.2 INWESTYCJE.....	22
1.3 HANDEL ZAGRANICZNY I KURS WALUTOWY	23
1.4 RYNEK PRACY.....	26
1.5 KOSZTY PRACY	28
1.6 FINANSE PUBLICZNE.....	31
1.7 INFLACJA I POLITYKA PIENIĘŻNA	33
2. CHARAKTERYSTYKA POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW.....	36
2.1 LICZBA I STRUKTURA POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW	36
2.2 SYTUACJA EKONOMICZNO-FINANSOWA PRZEDSIĘBIORSTW.....	37
2.3 ANALIZA SEKTORA MIKROPRZEDSIĘBIORSTW NA TLE POZOSTAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW W 2010 R.....	40
2.4 INNOWACYJNOŚĆ POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW.....	41
2.5 ZARZĄDZANIE JAKOŚCIĄ.....	49
2.6 UMIĘDZYNARODOWIENIE POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW	51
3. OTOCZENIE INSTYTUCJONALNE PRZEDSIĘBIORSTW.....	64
3.1 OTOCZENIE REGULACYJNE	64
3.2 FUNKCJONOWANIE SĄDOWNICTWA.....	79
3.3 FINANSOWANIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	84
3.4 INSTYTUCJE WSPIERAJĄCE MSP	112
3.5 INFRASTRUKTURALNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	114
3.6 WSPÓŁPRACA PRZEDSIĘBIORSTW W RAMACH SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH ORAZ KLASTRÓW PRZEDSIĘBIORCÓW	123
3.7 BARIERY PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W OCENIE PRZEDSIĘBIORCÓW.....	128
4. MIĘDZYNARODOWE RANKINGI KONKURENCYJNOŚCI – POZYCJA POLSKI	132
ANEKS	136

WSTĘP

Celem publikowanego od 2003 r. raportu jest przedstawienie informacji na temat stanu przedsiębiorczości w Polsce. Jest to pojęcie kluczowe dla opisu struktury polskiej gospodarki, charakteryzującej się 99,8-proc. udziałem małych i średnich przedsiębiorstw. Zdecydowaną ich większość stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Ich to w dużym stopniu charakteryzuje indywidualna gotowość do podejmowania ryzyka, dążenie do samorealizacji, kreatywność, elastyczność, ale również innowacyjność, czyli czynnik niezbędny dla budowy długookresowych przewag konkurencyjnych. W zamyśle autorów przedsiębiorczość to jednak pojęcie szersze, obejmujące cały sektor polskich przedsiębiorstw i uwarunkowania jego rozwoju.

W raporcie ukazano, na tle sytuacji makroekonomicznej w kraju, otoczenie instytucjonalne działalności przedsiębiorstw, z uwzględnieniem zmian, jakie zaszły od czasu publikacji ostatniego raportu. Publikacja zawiera również podstawowe informacje na temat wyników ekonomiczno-finansowych podmiotów gospodarczych, ich struktury wielkościowej, czy działalności innowacyjnej firm. W dokumencie sformułowano również propozycję działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, przy czym mają one w przeważającej większości charakter ciągły.

Ubiegłoroczne wyniki makroekonomiczne sytuowały polską gospodarkę wśród europejskich liderów wzrostu. Kolejny rok realnego wzrostu PKB (4,3%) nie byłby możliwy bez wysiłku przedsiębiorców. Mimo wciąż utrzymującej się niepewności co do perspektyw rozwoju gospodarki, wyniki sektora przedsiębiorstw były pozytywne. Na uwagę zasługuje m.in. przełamanie impasu inwestycyjnego.

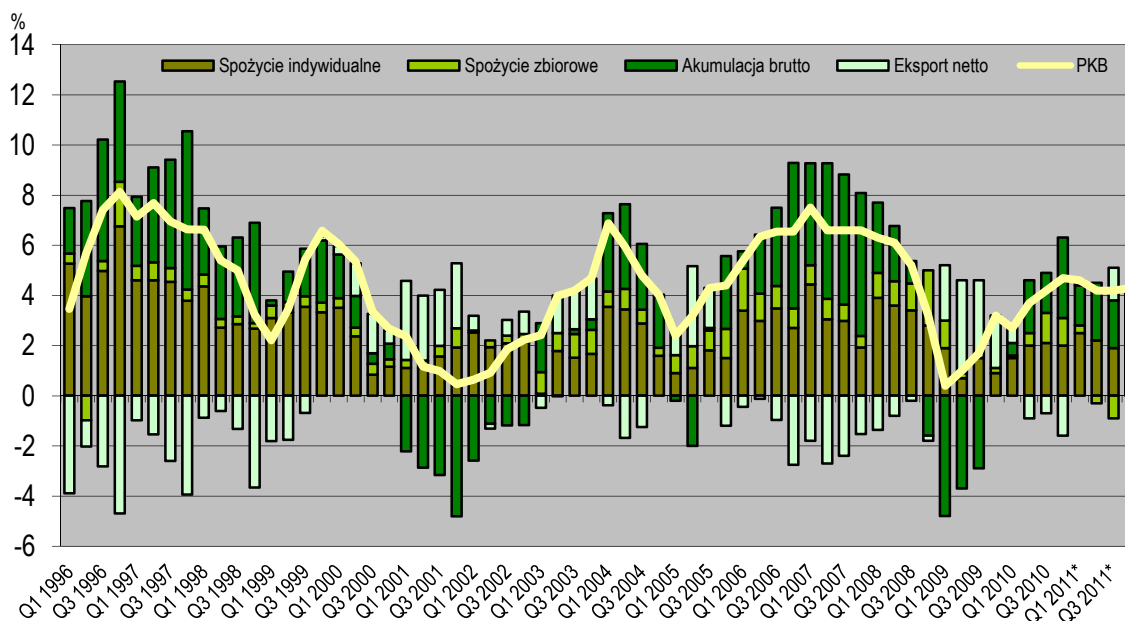
W 2011 r. kontynuowane były zmiany na rzecz poprawy warunków działalności. Należy do nich zaliczyć m.in.: wprowadzenie możliwości przekształcania przedsiębiorców – osób fizycznych w spółki, wprowadzenie instytucji leasingu konsumenckiego, czy obniżenie kosztów sądowych w sprawach cywilnych. Przykładem pozytywnej zmiany w podejściu do przedsiębiorczości było również uchylene niektórych form reglamentacji działalności gospodarczej.

Opracowany w Ministerstwie Gospodarki dokument ma charakter informacyjny. Zaprezentowany stan dotyczy przede wszystkim 2011 r. oraz zmian, jakie miały miejsce w otoczeniu instytucjonalnym od prezentacji poprzedniego raportu. Szerzej niż w poprzednich edycjach raportu potraktowano temat umiędzynarodowienia działalności.

SYNTEZA

2011 rok był okresem, w którym proces stopniowej odbudowy potencjału polskiej gospodarki był kontynuowany. Po spowolnieniu obserwowanym w 2009 r. (1,6% wzrost PKB) oraz wyraźnym przyspieszeniu w 2010 r. (3,9% wzrost PKB), w kolejnym roku tempo wzrostu gospodarczego utrzymało się na relatywnie wysokim poziomie 4,3%. Zarówno popyt wewnętrzny jak i zagraniczny wykazały się dodatnim wkładem we wzrost PKB w 2011 r. Na tle innych krajów Unii Europejskiej wyniki gospodarcze naszego kraju prezentowały się bardzo dobrze, lokując nasz kraj wśród europejskich liderów wzrostu.

Wykres 1 Dekompozycja popytowa wzrostu PKB

Źródło: Opracowanie DSA MG¹ na podstawie danych GUS.

Nakłady brutto na środki trwałe w 2011 roku wzrosły o 8,1% wobec spadku o 0,4% w roku 2010. Od II kwartału 2010 doszło do odbudowy inwestycji po okresie ich obniżania, jaki miał miejsce w drugiej połowie 2008 roku. W 2011 roku dynamika nakładów z kwartału na kwartał była coraz większa, przyspieszając z poziomu 5,4% w I kwartale, osiągając odpowiednio: 6,8, 8,1 w II i III oraz 9,7% w IV kwartale. Wzrost nakładów brutto na środki trwałe był wynikiem zwiększonego wykorzystania mocy produkcyjnych, podejmowaniem inwestycji, które odkładano w czasie niekorzystnej koniunktury oraz rezultatem niskiej bazy.

Według danych GUS polski eksport towarów w 2011 r. wyniósł 136,7 mld EUR i był wyższy o 13,6% r/r. Import z kolei osiągnął poziom 152,6 mld EUR, tj. o 13,7% większy niż w roku 2010. W rezultacie deficyt obrotów towarowych w 2011 r. wyniósł ok. 15,9 mld EUR i był o blisko 2,1 mld EUR wyższy niż w 2010 r.

Wyraźnie negatywny wpływ ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego dał się zauważyć w przypadku inwestycji zagranicznych. Według danych NBP, w 2010 r. napływ BIZ do Polski wyniósł 6,7 mld EUR, a zatem był najniższy od 2004 r. Dobrym sygnałem był fakt, że w 2010 roku główną pozycją w napływie

¹ Departament Strategii i Analiz Ministerstwa Gospodarki.

BIZ były reinwestowane zyski, stanowiące 64,8% napływu BIZ do Polski. Według wstępnych szacunków NBP, w 2011 r. napływ BIZ do Polski wyniósł 10,3 mld EUR².

Pomimo poprawy koniunktury gospodarczej w 2011 r. na polskim rynku pracy nie nastąpiła istotna poprawa sytuacji. Stopa bezrobocia BAEL utrzymała się na poziomie z roku poprzedniego, tj. 9,5%. Niemniej po odnotowanym w 2010 r. wzroście o 0,8%, w 2011 roku przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw wzrosło o 3,2% i wyniosło ponad 5,5 mln osób.

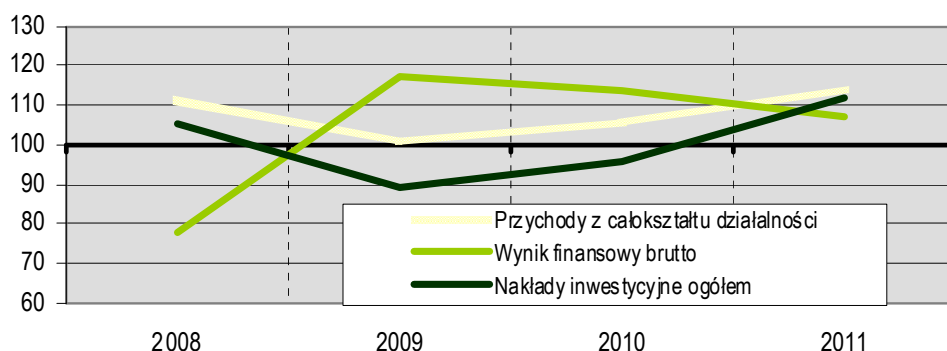
W roku 2011, w zakresie deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych, sytuacja poprawiła się. Deficyt w tym obszarze spadł do 78,0 mld zł, tj. 5,1% PKB. Natomiast dług publiczny, liczony wg powyższej metodologii, wyniósł 56,3% PKB.

Liczba zarejestrowanych podmiotów na koniec 2011 r. w systemie REGON wyniosła 3,87 mln, co oznacza spadek w stosunku do roku 2010 o 40 tys. W 2011 r. zostało zarejestrowanych 346 tys. nowych podmiotów, było to o 50 tys. mniej niż w roku poprzednim. Sytuacja ta była wynikiem spadku w liczbie nowo rejestrowanych osób fizycznych, liczba nowo powstałych spółek była bowiem o 1,5 tys. wyższa niż w roku 2010. W ubiegłym roku stwierdzono również znaczącą skalę wyrejestrowań. Liczba podmiotów faktycznie prowadzących działalność jest znacznie mniejsza i wyniosła w 2010 r. ok. 1,73 mln, co oznacza wzrost o ok. 3,5% r/r.

W 2011 r. przychody z całokształtu działalności w przedsiębiorstwach powyżej 9 zatrudnionych wzrosły o 13,9%, z kolei koszty rosły wolniej niż przychody. W rezultacie, wypracowany wynik finansowy brutto wzrósł z 131,7 do 141 mld zł. Pomimo nominalnego wzrostu zobowiązań przedsiębiorstw w porównaniu do roku 2010, wartości wskaźników charakteryzujących zadłużenie oraz określających poziom płynności finansowej, były porównywalne z odnotowywanymi przez przedsiębiorstwa w roku poprzednim.

W roku 2011, po kilku kolejnych latach spadku wielkości nakładów inwestycyjnych, odnotowano ich wzrost w analizowanej grupie przedsiębiorstw. Należy to wiązać ze stopniową odbudową koniunktury po załamaniu spowodowanym negatywnym wpływem światowego kryzysu gospodarczego. Nakłady te wzrosły z 113,9 do 127,5 mld zł (o 11,9%).

Wykres 2 Dynamika przychodów, wyniku finansowego brutto i nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej 9 osób.

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych z bazy INSIGOS

Ogólna wartość nakładów na działalność badawczą i rozwojową (B+R) w 2010 r. wzrosła o 15% r/r do poziomu ponad 10,4 mld zł. Wzrost środków przeznaczonych na badania (szczególnie w okresie ostatnich dwóch lat) przyniósł pewną poprawę w finansowaniu sfery B+R. Średni wskaźnik nakładów na

² W oparciu o dane kwartalne nt bilansu płatniczego, NBP.

B+R w relacji do PKB (GERD/PKB) wzrósł z 0,57% w 2007 r. do 0,74% w 2010 r., choć jest to zaledwie 1/3 GERD/PKB dla 27 krajów Unii Europejskiej, który osiągnął w 2007 r. 1,85% a w 2010 r. 2,00%.

W 2009 r. w porównaniu z 2008 r. nastąpił zauważalny wzrost udziału eksportu produktów wysokiej techniki w eksporcie ogółem z 4,3% do 5,7% oraz importu wyrobów wysokiej techniki do importu ogółem z 9,9% do 11,8%. Eksport wyrobów high-tech wzrósł z 17,4 do 24,2 mld zł, a import z 49,4 do 54,5 mld zł.

Jedną z miar procesów innowacyjnych są wskaźniki obrazujące ochronę własności przemysłowej. W 2011 r. w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej dokonano 3.878 zgłoszeń krajowych wynalazków, tj. o 21% więcej w stosunku do roku poprzedniego oraz udzielono 1.989 patentów na wynalazki krajowe, tj. o 43,6% więcej niż przed rokiem.

Tak jak poprzedniej edycji raportu Innovation Union Scoreboard, w 2011 r. Polska drugi już rok utrzymała się w grupie umiarkowanych innowatorów (moderate innovators), choć na ostatniej pozycji w tej grupie. Chociaż Polska charakteryzuje się niższym niż przeciętna dla wszystkich państw Unii Europejskiej poziomem Sumarycznego Wskaźnika Innowacyjności (*Sumary Innovation Index – SII*), to na uwagę zasługuje wyższe niż średnia dla UE tempo wzrostu tego wskaźnika.

Podjęte w ciągu ostatniego roku działania legislacyjne ukierunkowane na upraszczanie prawa gospodarczego mają przede wszystkim na celu poprawę funkcjonowania przedsiębiorstw i ograniczanie barier administracyjnych. Od 1 lipca 2011 roku każdy może zarejestrować działalność gospodarczą przez Internet, bez konieczności wizyt w urzędach, wypełniania kilku formularzy i wysokich opłat. Uproszczenia prawa wprowadzają także dwie ustawy deregulacyjne: ustawa z dnia 23 marca 2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców - tzw. I ustawa deregulacyjna, której przepisy weszły w życie 1 lipca 2011 r. oraz ustawa z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców - tzw. II ustawa deregulacyjna.

REKOMENDACJE

Lata 2010-2011 były czasem konsekwentnej odbudowy możliwości rozwojowych polskiej gospodarki, po spowolnieniu obserwowanym w 2009 r. będącym w głównej mierze wynikiem światowego kryzysu ekonomicznego. Na tle innych krajów Unii Europejskiej wyniki gospodarcze naszego kraju prezentowały się bardzo dobrze, powodując tym samym obecność Polski w gronie europejskich liderów wzrostu gospodarczego.

Relatywnie wysoki wzrost gospodarczy w 2011 r. był wynikiem zarówno przyrostu spożycia indywidualnego jak i zwiększonych nakładów na inwestycje. Głównym czynnikiem wzrostu gospodarczego był przede wszystkim popyt wewnętrzny, ale na uwagę zasługuje również dodatni wkład eksportu netto.

Kolejny rok wzrostu tempa przyrostu PKB nie byłby możliwy bez wysiłku przedsiębiorców, którzy, mimo dużej dozy niepewności spowodowanej przede wszystkim przez egzogeniczne warunki gospodarowania - takie jak chociażby pogłębiające się problemy fiskalne członków strefy euro - byli w stanie osiągnąć pozytywne efekty prowadzonej działalności gospodarczej. Efekty te znalazły swoje odzwierciedlenie w zwiększonej sprzedaży produkcji (zwłaszcza w sektorze przemysłu, gdzie zanotowano wzrost w większości działów), co pozwoliło na uzyskanie lepszych wyników finansowych niż w roku poprzednim. Poprawa warunków gospodarowania w porównaniu z poprzednim rokiem oraz przywołany powyżej wzrost nakładów na inwestycje są sygnałem świadczącym o powolnej stabilizacji gospodarki.

W ramach poprawy ogólnych warunków gospodarowania przedsiębiorstw w ostatnich latach przeprowadzono szereg reform. Zmiany były wprowadzane przede wszystkim w ramach *Pakietu na rzecz przedsiębiorczości* oraz tzw. pierwszej i drugiej ustawy deregulacyjnej (przyjętych w 2011 r.). W ramach pakietu wprowadzono takie ułatwienia jak m.in.: możliwość zawieszenia działalności gospodarczej, uproszczenie i ograniczenie kontroli w firmach czy obniżenie poziomu obowiązkowego kapitału zakładowego w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością oraz w spółce akcyjnej.

Natomiast pierwsza i druga ustawa deregulacyjna wprowadziły takie zmiany jak : możliwość składania oświadczeń w miejsce obecnego obowiązku przedstawiania zaświadczeń przy podejmowaniu i wykonywaniu działalności gospodarczej; ograniczenie liczby koncesji, zezwoleń, licencji, zgód wydawanych przez administrację czy zredukowanie zbędnych obowiązków nałożonych na przedsiębiorców a także ograniczenie barier administracyjnych istniejących w przepisach prawnych. Obecnie w Ministerstwie Gospodarki prowadzone są prace nad kolejnym pakietem zmian, które ułatwią prowadzenie działalności gospodarczej.

Wspieranie przedsiębiorczości to jednak nie tylko podejmowane działania deregulacyjne. Ostatni światowy kryzys ekonomiczny stał się przyczynkiem do rozpoczęcia dyskusji na temat nowego globalnego ładu ekonomicznego. W tym kontekście coraz większą wagę przykładą się do kwestii zrównoważonego rozwoju, który wymaga interrelacji pomiędzy polityką gospodarczą, środowiskową i społeczną.

Podążanie w kierunku zrównoważonego rozwoju niesie ze sobą wyzwanie głębokiej i efektywnej współpracy pomiędzy instytucjami administracji publicznej, sferą biznesu oraz instytucjami społeczeństwa obywatelskiego. Na gruncie biznesu powstał w tym roku kompleksowy dokument pn.

„Wizja zrównoważonego rozwoju dla polskiego biznesu 2050”³. Jest to dokument, który wyznacza obszary, jakie powinny zostać wzmocnione, aby zrównoważony rozwój nie pozostawał jedynie w sferze idei, ale znalazł swoje odzwierciedlenie w rzeczywistości. *Wizja* definiuje kierunki działań, obszary priorytetowe oraz stanowi podstawę dla tworzenia długookresowych strategii dla firm. Powstanie dokumentu jest nie tylko dowodem na rozpoznanie wagi tematu przez środowisko polskiego biznesu, ale także efektem dobrej współpracy pomiędzy nim, instytucjami administracji państwowej a partnerami społecznymi.

Polska jako państwo członkowskie UE bierze aktywny udział w wypracowywaniu kierunków oraz kształtowaniu polityki wspólnotowej, m.in. w ramach przyjętej przez Radę Europejską 17 czerwca 2010 r. strategii gospodarczej „Europa 2020”. Polska stoi na stanowisku, że polityka wspólnotowa powinna nawiązywać do takich wyzwań jak różnice w rozwoju społeczno-gospodarczym regionów UE, strukturalne przemiany na rynkach pracy, a także potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego przy jednoczesnym osiąganiu celów gospodarki efektywnie wykorzystującej zasoby środowiska. W związku z utrzymującymi się zagrożeniami będącymi następstwem kryzysu na światowych rynkach finansowych z drugiej połowy 2008 r., sprawując w II półroczu 2011 roku Prezydencję w Radzie UE, Polska postawiła sobie za cel zapoczątkowanie poważnej debaty na temat wzrostu. Wstępem do tej debaty była publikacja na początku października raportu Prezydencji pt. „Europejski konsensus na rzecz wzrostu”, w którym zwrócono zwłaszcza uwagę na potrzebę rozwoju kapitału intelektualnego, pogłębienie rynku wewnętrznego oraz rozwój infrastruktury.

Podstawowym instrumentem wdrażania strategii „Europa 2020” na poziomie państw członkowskich są Krajowe Programy Reform. Polski Krajowy Program Reform (KPR) na rzecz realizacji unijnej strategii „Europa 2020”, został przyjęty przez Radę Ministrów 26 kwietnia 2011 r. KPR jest dokumentem, który pokazuje jak Polska w najbliższych latach odpowie na stojące przed nią wyzwania. Konstrukcja KPR zakłada korelację polskich celów rozwojowych z priorytetami wyznaczonymi w strategii „Europa 2020”, tj:

- rozwojem gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach (ang. smart growth);
- promowaniem gospodarki zrównoważonej – mniej obciążającej środowisko, efektywniej wykorzystującej zasoby, a zarazem konkurencyjnej (ang. sustainable growth);
- wzmacnianiem gospodarki charakteryzującej się wysokim zatrudnieniem oraz spójnością ekonomiczną, społeczną i terytorialną (ang. inclusive growth).

Polska zadeklarowała w KPR osiągnięcie w 2020 r. następujących wartości w zakresie pięciu wiodących celów strategii „Europa 2020”:

- 71% stopy zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat;
- 1,7% udziału w PKB nakładów na badania i rozwój (B+R);
- zmniejszenie zużycia energii pierwotnej do poziomu ok. 96 Mtoe;
- zmniejszenie do 4,5% odsetka osób wcześniej porzucających naukę oraz zwiększenie do 45% odsetka osób z wykształceniem wyższym w wieku 30-34 lat;
- obniżenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem, deprivacją materialną lub żyjących w gospodarstwach domowych bez osób pracujących lub o niskiej intensywności pracy.

Koordinacja polityki gospodarczej w UE i wdrażania strategii „Europa 2020” przebiega, w ramach tzw. Semestru Europejskiego, formalnie wdrożonego z początkiem 2011 r. Opublikowana przez Komisję Europejską 23 listopada 2011 r. *Roczna Analiza Wzrostu Gospodarczego na 2012 rok* (AGS – *Annual*

³ Inauguracja raportu odbyła się 28 maja br. Koordynatorem projektu w Polsce jest PwC. Ministerstwo Gospodarki objęło inicjatywę patronatem honorowy a Forum Odpowiedzialnego Biznesu zapewniło partnerskie wsparcia na każdym etapie realizacji.

Growth Survey 2012) rozpoczęła drugi cyklu Semestru Europejskiego. Komisja Europejska zaproponowała w tej *Analizie* pięć następujących priorytetowych kierunków działań:

- zróżnicowana konsolidacja budżetowa sprzyjająca wzrostowi gospodarczemu;
- przywrócenie normalnych warunków kredytowania gospodarki;
- działania na rzecz obecnego i przyszłego wzrostu gospodarczego i konkurencyjności;
- walka z bezrobociem i społecznymi skutkami kryzysu;
- modernizacja administracji publicznej.

Zgodnie z rytmem Europejskiego Semestru, 25 kwietnia 2012 r. Rada Ministrów przyjęła dokument zatytułowany *Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020. Aktualizacja 2012/2013*. Zasadniczą część przygotowania *Aktualizacji 2012/2013* polegała na weryfikacji listy działań oraz wskazaniu zadań do realizacji w ramach tych działań w latach 2012-2013. Przy weryfikacji listy działań kierowano się doświadczeniami z pierwszego roku wdrażania KPR, w tym postępem w realizacji poszczególnych zadań oraz podjętymi w ciągu tego okresu decyzjami i wyborami politycznymi.

30 maja 2012 r. Komisja Europejska opublikowała komunikat pt. *Działania na rzecz stabilności, wzrostu i zatrudnienia*, któremu towarzyszył projekt opinii i zaleceń⁴ Rady dla poszczególnych państw członkowskich w sprawie Krajowych Programów Reform i aktualizacji Programów Stabilności lub Konwergencji, przedstawionych przez te państwa w kwietniu 2012 r. Projekt zaleceń był następnie przedmiotem prac formacji Rady UE (ECOFIN i EPSCO).

W przedstawionym przez KE projekcie zaleceń Rady dla Polski, po przeprowadzeniu oceny aktualizacji KPR oraz Programu Konwergencji uznano, że mimo postępów poczynionych przez Polskę, konieczne jest podejmowanie dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji na rynku pracy (zwłaszcza w kontekście ograniczania bezrobocia wśród młodzieży), wzrost udziału kobiet na rynku pracy i podnoszenie jakości kształcenia. Ponadto, w przedstawionej ocenie zauważono, że Polska przyjęła reformę systemu emerytalnego; w opinii KE konieczne są zmiany w modelu emerytalnym m.in. rolników i górników. Za istotne z punktu widzenia wzrostu konkurencyjności Polski uznano także podejmowanie działań na rzecz poprawy środowiska B+R, deregulację zawodów, ograniczenie obciążeń administracyjnych oraz inwestycje infrastrukturalne, w dziedzinie energetyki i transportu kolejowego.

Głównym dokumentem strategicznym na poziomie Unii Europejskiej (UE), określającym ramy dla polityki wobec MŚP jest Komunikat „*Najpierw myśl na małą skalę*”. Program „*Small Business Act*” dla Europy (KOM(2008) 394). Wskazuje on na 10 obszarów priorytetowych:

- stworzenie warunków, w których przedsiębiorcy mogą dobrze prosperować, a przedsiębiorczość jest nagradzana;
- zagwarantowanie, by uczciwi przedsiębiorcy, których przedsiębiorstwo zostało postawione w stan upadłości, dostali szybko drugą szansę;
- przygotowywanie regulacji zgodnie z zasadą „MŚP przede wszystkim”;
- zapewnienie odpowiedniej reakcji organów administracji publicznej na potrzeby MŚP;
- dostosowanie instrumentów realizowanych polityk do potrzeb MŚP: ułatwienie MŚP udziału w zamówieniach publicznych oraz wykorzystanie możliwości pomocy państwa dla MŚP;
- ułatwianie MŚP dostępu do finansowania i rozwijanie otoczenia prawnego i biznesowego w zakresie realizacji terminowych płatności w transakcjach handlowych;
- wspieranie MŚP w lepszym korzystaniu z możliwości oferowanych przez Wspólny Rynek;
- wspieranie podnoszenia kwalifikacji w MŚP i wszelkich form innowacji;

⁴ Po akceptacji politycznej przez Radę Europejską 28 czerwca 2012 r., zalecenia zostaną w lipcu formalnie przyjęte przez Radę ECOFIN, zgodnie z Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

- umożliwienie MŚP przekształcania wyzwań związanych z ochroną środowiska na nowe możliwości rozwoju;
- zachęcanie i wspieranie MŚP w czerpaniu korzyści z dostępu do rynków.

W 2011 r. Komisja Europejska (KE) przedstawiła Komunikat *Przegląd Small Business Act for Europe* (KOM(2011) 78), będący raportem z implementacji założeń SBA. Kładzie on nacisk na działania w ramach trzech priorytetów:

- przygotowywanie regulacji zgodnie z zasadą „MŚP przede wszystkim”,
- ułatwianie MŚP dostępu do finansowania,
- zachęcanie i wspieranie MŚP w czerpaniu korzyści z dostępu do rynków.

W ramach corocznego podsumowania wyników wdrażania SBA w poszczególnych państwach członkowskich KE opublikowała w 2011 r. kolejny *SBA Fact Sheet*. Przedstawione w nim wyniki klasyfikują Polskę poniżej średniej dla UE w niemalże wszystkich obszarach SBA, wykazując jednocześnie na stały postęp w ostatnich latach. Polska wyraźnie nadrabia zaległości w stosunku do innych państw UE: w zakresie dostępu do źródeł finansowania i realizacji zasady *najpierw myśl na małą skalę* osiąga wynik zbliżony do średniej unijnej, w odniesieniu do pozostałych obszarów plasuje się poniżej średniej. W 2010 r. i na początku 2011 r. główny nacisk położono na poprawę otoczenia biznesu, dostęp do źródeł finansowania oraz udoskonalenie przepisów dotyczących zamówień publicznych w celu ułatwienia MŚP dostępu do zamówień publicznych.

Z analizy rozwoju sytuacji w dłuższej perspektywie wyłania się bardziej pozytywny obraz, z którego wynika, że Polska poczyniła wyraźnie postępy pomimo trudności spowodowanych kryzysem finansowym i gospodarczym.

Rekomendacje działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości w Polsce:

I. Działania horyzontalne na rzecz zapewnienia przyjaznego otoczenia prawnego i instytucjonalnego dla przedsiębiorczości, ze szczególnym uwzględnieniem zasady „*think small first*”:

- 1) Dalsza, konsekwentna **eliminacja lub zmiana przepisów wprowadzających nadmierne obciążenia administracyjne, finansowe i sprawozdawcze** w oparciu o systematyczne przeglądy prawa dokonywane wraz z partnerami społecznymi oraz w oparciu o wyniki pomiaru obciążeń administracyjnych.
- 2) **Stworzenie opartego na dowodach analitycznych i stabilnego procesu zarządzania legislacyjnego** m.in. poprzez rozwój systemu Oceny Wpływu, usprawnienie procesu konsultacji społecznych, czy lepszą implementację prawa wspólnotowego.
- 3) **Uproszczenie oraz zapewnienie przejrzystości systemu podatkowego**, m.in. poprzez zwiększenie efektywności i jednolitości podatków dochodowych, racjonalizację ulg podatkowych, ograniczenie liczby regulacji w zakresie podatku VAT oraz ich uproszczenie.
- 4) **Zapewnienie transparentności systemu celnego** m.in. poprzez uproszczenie przepisów prawnych, zmniejszenie uciążliwości procedur kontrolnych.
- 5) Kontynuacja działań na rzecz **usprawnienia systemu sądownictwa gospodarczego** poprzez m.in. stworzenie warunków dla szerszego wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych w postępowaniu przed sądami.
- 6) Popularyzacja **sądownictwa arbitrażowego** w zakresie rozstrzygania sporów gospodarczych.
- 7) **Przeciwdziałanie upadłości przedsiębiorstw** oraz prowadzenie **polityki „drugiej szansy”** poprzez m.in. wykorzystanie systemów wczesnego ostrzegania dla zapobiegania sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw czy aktywne podejście do stosowania prawa upadłościowego i naprawczego.

- 8) **Zwiększenie efektywności wykorzystania aktywów Skarbu Państwa** oraz poprawa przejrzystości zasad funkcjonowania mienia publicznego w gospodarce poprzez m.in. realizację procesów prywatyzacyjnych (również z udziałem pracowników czy jednostek samorządu terytorialnego), profesjonalizację kadr zarządzających spółkami SP, wspieranie koncepcji akcjonariatu obywatelskiego i pracowniczego.
- 9) **Wzmacnianie dialogu społeczno-gospodarczego** oraz zwiększenia aktywności instytucji społeczeństwa obywatelskiego poprzez zapewnienie partnerskich relacji pomiędzy administracją a obywatelami, przedsiębiorcami i partnerami społeczno-gospodarczym.
- 10) Stworzenie **wspólnej platformy działań** na rzecz urzeczywistniania koncepcji zrównoważonego rozwoju.
- 11) **Obniżanie kosztów** zakładania i przekształcania przedsiębiorstw.
- 12) Stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorstw poprzez stworzenie odpowiadających na potrzeby **programów operacyjnych w ramach nowej perspektywy finansowej**.

II. Działania sprzyjające wzrostowi inwestycji przedsiębiorstw, ekspansji rynkowej oraz poprawie efektywności ich funkcjonowania:

- 1) Ułatwianie przedsiębiorstwom **dostępu do kapitału we wszystkich fazach ich rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem kapitału wysokiego ryzyka i sektora MŚP**, m.in. poprzez ugruntowanie funkcjonowania funduszy pożyczkowych i poręczeniowych, rozwój inicjatyw wsparcia pozadotacyjnego, rozwój systemu mikrofinansowania z udziałem m.in. punktów jednego kontaktu i banków spółdzielczych, promocję alternatywnych do kredytu bankowego źródeł finansowania działalności, rozwój systemu finansowania podwyższonego ryzyka, stworzenie systemu mediacji finansowej.
- 2) Stworzenie nieskomplikowanego i przejrzystego systemu pozyskiwania środków z **funduszy europejskich**, przy zapewnieniu orientacji na trwałość projektów oraz zgodność z priorytetami rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i regionów.
- 3) Promocja i rozwój **partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP)**, w tym m.in. uproszczenie elementów procedur i kontroli dotyczących przetargów i wyborów kooperantów.
- 4) Stworzenie warunków dla rozsądnego korzystania przedsiębiorców sektora MŚP z możliwości uzyskania pomocy publicznej.
- 5) Stworzenie kompleksowego i spójnego **systemu promocji polskiej gospodarki**, wykorzystującego w optymalny sposób dostępne zasoby ludzkie i finansowe na rzecz wspierania działań polskich przedsiębiorców za granicą i przyciągania inwestycji zagranicznych do Polski oraz dalszy rozwój wysokiej jakości usług informacyjnych dotyczących eksportu i inwestycji poza granicami Polski, zwłaszcza w ramach sieci COIE⁵.
- 6) Rozbudowa instrumentów wsparcia dla działań przedsiębiorców mających na celu **rozwój działalności eksportowej**, dostosowanych do etapu rozwoju przedsiębiorstwa.
- 7) Kontynuacja, w ramach wspólnej polityki handlowej UE, działań mających na celu otwieranie zagranicznych rynków dla polskich przedsiębiorstw poprzez eliminację barier taryfowych oraz pozataryfowych, a także otwieranie rynków zamówień publicznych w krajach trzecich.
- 8) Tworzenie warunków dla rozwoju **zrównoważonej produkcji i konsumpcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej** poprzez m.in. promowanie zrównoważonych zamówień publicznych czy wspieranie rozwoju oraz wdrażania technologicznych i nietechnologicznych innowacji na rzecz zrównoważonego rozwoju, w tym technologii środowiskowych, ICT, systemów zarządzania środowiskowego.

⁵ Centra Obsługi Inwestorów i Eksporterów działające w strukturze Urzędów Marszałkowskich bądź innych jednostek wybranych przez Urząd Marszałkowski danego województwa do realizacji zadania.

- 9) Działania na rzecz wzrostu wykorzystania **energii ze źródeł odnawialnych**, które mogą dać impuls do rozwoju MSP, a także tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwoju nowych gałęzi przemysłu, które stymulowałyby gospodarkę.
- 10) Rozwój **energetyki jądrowej**, która z uwagi na istotne powiększenie bezpieczeństwa energetycznego, pozytywny wpływ na poziom cen energii elektrycznej, a także skalę, złożoność oraz wielkość inwestycji korzystnie wpływać będzie na konkurencyjność polskiej gospodarki oraz polskich przedsiębiorstw, w tym MSP.
- 11) Rozwój **nowych technologii wykorzystania węgla** poprzez działania na rzecz wspierania prac badawczych i rozwojowych nad wykorzystaniem węgla do produkcji paliw płynnych i gazowych.
- 12) Stworzenie ram prawno-organizacyjnych dla działań na rzecz **wzrostu efektywności energetycznej** gospodarki, obejmujących mechanizm wsparcia i prowadzących do uzyskania wymiernych oszczędności energii.
- 13) Promowanie przedsiębiorczości typu „**business & biodiversity**”, w szczególności na obszarach zagrożonych peryferyjnością.

III. Stymulowanie innowacyjności wśród przedsiębiorców:

- 1) Działania na rzecz bardziej efektywnego wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na finansowanie B+R+I, w szczególności zwiększenie finansowania konkursowego (przedmiotowego) oraz podniesienie efektywności finansowania podmiotowego.
- 2) **Racjonalizacja systemu zachęt fiskalnych wspierających prowadzenie działalności B+R+I** – mało efektywne regulacje powinny zostać zastąpione prostym mechanizmem zachęt dla firm, które podejmują ryzyko związane z działalnością B+R oraz wdrożeniem nowych technologii.
- 3) Działania na rzecz rozwoju rynku **Private Equity - Venture Capital**, szczególnie w odniesieniu do inwestycji w innowacyjne firmy na wczesnym etapie rozwoju (seed i start-up).
- 4) Poprawa **koordynacji polityki naukowej i innowacyjnej** na poziomie centralnym oraz wzmocnienie horyzontalnego, interdyscyplinarnego podejścia do problematyki gospodarki opartej na wiedzy.
- 5) Wspieranie rozwoju i upowszechnienie idei tworzenia **klastrów, platform technologicznych oraz innych powiązań kooperacyjnych** pomiędzy przedsiębiorcami oraz pomiędzy przedsiębiorstwami i jednostkami naukowymi, ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć innowacyjnych.
- 6) Kształtowanie **postaw proinnowacyjnych przedsiębiorców**, zwłaszcza z sektora MŚP poprzez m.in. programy i inicjatywy edukacyjne na rzecz budowy proinnowacyjnej kultury organizacyjnej – bazującej na relatywnie dużej elastyczności proceduralnej, zwracającej uwagę na takie rodzaje kompetencji, jak zdolność do współpracy czy kompetencje cyfrowe.
- 7) Upowszechnianie wśród przedsiębiorców **kultury własności intelektualnej** i wspieranie ochrony praw **własności przemysłowej**;
- 8) Budowa **kultury innowacyjnej przedsiębiorczości akademickiej** poprzez m.in. wzmocnienie oferty programowej uczelni o moduły dotyczące przedsiębiorczości, innowacji i komercjalizacji technologii oraz włączanie doświadczonych praktyków w proces wsparcia przedsiębiorczości akademickiej.
- 9) Wspieranie **mobilności kadr nauki i gospodarki** poprzez promowanie praktyki zawodowej w przedsiębiorstwach (w tym MŚP) dla kadry naukowej oraz włączanie praktyków w projekty badawcze, a także w proces dydaktyczny.
- 10) Wspieranie **rozwoju kadr dla innowacyjnej i efektywnej gospodarki** poprzez m.in. zaangażowanie środowiska biznesu w system uczenia się przez całe życie, promowanie i rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego, zwiększanie umiejętności zarządczych przedsiębiorców, szczególnie z sektora MŚP.

- 11) Pobudzanie innowacji poprzez upowszechnienie stosowania **technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT)** oraz inwestycji w te technologie.
- 12) Wzmocnienie **polityki innowacyjności na szczeblu regionalnym** m.in. poprzez odejście od wykonawczego (podporządkowanego wykorzystaniu środków unijnych) podejścia do polityki innowacyjnej na rzecz całościowego spojrzenia na kształtowanie procesów innowacji i transferu technologii w regionie.
- 13) Rozwój nowoczesnego i koherentnego systemu **transferu technologii i komercjalizacji wiedzy** oraz jego systematyczne doskonalenie.
- 14) Propagowanie zaawansowanych form **współpracy międzynarodowej** polskich przedsiębiorców z ich partnerami zagranicznymi, upowszechnianie doświadczeń i wzorców współpracy.
- 15) Stymulowanie **umieźniedynarodowienia ośrodków innowacji**, w obszarze wiedzy i wymiany umiejętności, w transferze know-how i technologii oraz działalności na rynkach międzynarodowych.

IV. Pozostałe działania sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości:

- 1) Rozwijanie systemu **instytucji otoczenia biznesu**, mającego na celu zapewnienie wysokiej jakości usług dla biznesu (np. podnoszenie kwalifikacji kadr, wzmocnienie współpracy pomiędzy ośrodkami zrzeszonymi w sieciach instytucji otoczenia biznesu).
- 2) Kontynuacja działań na rzecz **usprawnienia funkcjonowania polskiej administracji** poprzez wdrażanie systemów zapewniających właściwą jakość świadczonych usług oraz systematyczne szkolenie kadr.
- 3) Dalsze ograniczanie **uznaniowości** w wydawaniu rozstrzygnięć administracyjnych.
- 4) Promowane **zarządzania strategicznego** w przedsiębiorstwach, ze szczególnym naciskiem na długofalowe sformalizowane plany rozwoju.
- 5) Promowanie **społecznej odpowiedzialności biznesu**, zwłaszcza w sektorze MSP;
- 6) Wzmocnienie **postaw proekologicznych** poprzez promocję systemów zarządzania środowiskowego ISO 14001 oraz EMAS, a także certyfikowanych eko-znaków.
- 7) Wspieranie inicjatyw mających na celu **zacieśnianie współpracy pomiędzy przedsiębiorcami**, jako prowadzących do większej efektywności gospodarowania, w tym m.in. promocja roli współdziałania, powiązań sieciowych i nieformalnych aliansów.
- 8) Wprowadzenie do **programu nauczania** w szkołach elementów podstawowej wiedzy z dziedziny finansów, rachunkowości i ekonomii.
- 9) Popularyzacja idei **ekonomii społecznej** oraz stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorstw społecznych.

Duża część powyższych rekomendacji, z uwagi na ich długofalowy charakter, pokrywa się z postulatami przedstawionymi w ubiegłorocznej edycji raportu Przedsiębiorczość w Polsce. Na kolejnych stronach przedstawiono w ujęciu tabelarycznym ogólny stan realizacji rekomendacji z 2011 r.

Tabela 1 Ogólny stan realizacji rekomendacji z ubiegłorocznej edycji raportu

	STAN REALIZACJI NA DZIEŃ 20.06.2012 r.				
	Zrealizowane	W trakcie realizacji	Brak postępu w realizacji	Planowane nowe działania/instrumenty	Praca ciągła/charakter długofalowy
REKOMENDACJE Z 2011 R.					
I. Działania horyzontalne na rzecz zapewnienia przyjaznego otoczenia prawnego i instytucjonalnego dla przedsiębiorczości, ze szczególnym uwzględnieniem zasady 'think small first':					
1) Dalsza eliminacja lub zmiana przepisów wprowadzających nadmierne obciążenia administracyjne i finansowe;		X			X
2) Stworzenie opartego na dowodach i stabilnego procesu zarządzania legislacyjnego;		X			X
3) Uproszczenie oraz zapewnienie przejrzystości systemu podatkowego, m.in. poprzez zwiększenie efektywności i jednolitości podatków dochodowych, racjonalizację ulg podatkowych, ograniczenie liczby regulacji w zakresie podatku VAT oraz ich uproszczenie;		X			X
4) Kontynuacja działań na rzecz usprawnienia postępowań sądowych w sprawach gospodarczych poprzez m.in. stworzenie warunków dla szerszego wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych w postępowaniu przed sądami, czy dalsze upowszechnianie alternatywnych form rozwiązywania sporów;		X			X
5) Przeciwdziałanie upadłości przedsiębiorstw oraz prowadzenie polityki „drugiej szansy” poprzez m.in. wykorzystanie systemów wczesnego ostrzegania dla zapobiegania sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw;		X			X
6) Zwiększenie efektywności wykorzystania aktywów Skarbu Państwa oraz poprawa przejrzystości zasad funkcjonowania mienia publicznego w gospodarce;		X			X
7) Wzmocnienie dialogu społeczno-gospodarczego poprzez zapewnienie partnerskich relacji pomiędzy administracją a obywatelami, przedsiębiorcami i partnerami społeczno-gospodarczym.		X		X	X
II. Działania sprzyjające wzrostowi inwestycji przedsiębiorstw, ekspansji rynkowej oraz poprawie efektywności ich funkcjonowania:					
1) Ułatwianie przedsiębiorstwom dostępu do kapitału we wszystkich fazach ich rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem kapitału wysokiego ryzyka i sektora MŚP;		X		X	X
2) Dalsze uproszczenia procedur pozyskiwania środków z funduszy europejskich, przy zapewnieniu orientacji na trwałość projektów oraz zgodność z priorytetami rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i regionów;		X		X	X
3) Promocja partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP);		X		X	X
4) Stworzenie kompleksowego i spójnego systemu promocji polskiej gospodarki, wykorzystującego w optymalny				X	X

	sposób dostępne zasoby ludzkie i finansowe na rzecz wspierania działań polskich przedsiębiorców za granicą i ściągania inwestycji zagranicznych do Polski oraz dalszy rozwój wysokiej jakości usług informacyjnych dotyczących eksportu i inwestycji poza granicami Polski, zwłaszcza w ramach sieci COIE;					
5)	Rozbudowa instrumentów wsparcia dla działań przedsiębiorców mających na celu rozwój działalności eksportowej, dostosowanych do etapu rozwoju przedsiębiorstwa;				x	x
6)	Tworzenie warunków dla rozwoju zrównoważonej produkcji i konsumpcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej;				x	x
7)	Działania na rzecz wzrostu wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, które mogą dać impuls do rozwoju MSP, a także tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwoju nowych gałęzi przemysłu, które stymulowałyby gospodarkę;				x	x
8)	Rozwój energetyki jądrowej, która z uwagi na istotne powiększenie bezpieczeństwa energetycznego, pozytywny wpływ na poziom cen energii elektrycznej, a także skalę, złożoność oraz wielkość inwestycji korzystnie wpłynie będzie na konkurencyjność polskiej gospodarki oraz polskich przedsiębiorstw, w tym MSP;					x
9)	Rozwój nowych technologii wykorzystania węgla poprzez działania na rzecz wspierania prac badawczych i rozwojowych nad wykorzystaniem węgla do produkcji paliw płynnych i gazowych;				x	x
10)	Stworzenie ram prawno-organizacyjnych dla działań na rzecz wzrostu efektywności energetycznej gospodarki, obejmujących mechanizm wsparcia i prowadzących do uzyskania wymiernych oszczędności energii;	x				x
11)	Promowanie przedsiębiorczości typu „business & biodiversity”, w szczególności na obszarach zagrożonych peryferyjnością.					x
III. Stymulowanie innowacyjności wśród przedsiębiorców:						
1)	Działania na rzecz bardziej efektywnego wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na finansowanie B+R+I, w szczególności zwiększenie finansowania konkursowego (przedmiotowego) oraz podniesienie efektywności finansowania podmiotowego;				x	x
2)	Eliminacja szkodliwych subsydiów i racjonalizacja ulg podatkowych;				x	x
3)	Działania na rzecz rozwoju rynku Private Equity - Venture Capital, szczególnie w odniesieniu do inwestycji w innowacyjne firmy na wczesnym etapie rozwoju (seed i start-up);				x	x
4)	Poprawa koordynacji polityki naukowej i innowacyjnej na poziomie centralnym oraz wzmocnienie horyzontalnego, interdyscyplinarnego podejścia do problematyki gospodarki opartej na wiedzy;				x	x
5)	Wspieranie rozwoju i upowszechnienie idei tworzenia klastrów, platform technologicznych oraz innych powiązań kooperacyjnych pomiędzy przedsiębiorcami oraz pomiędzy przedsiębiorstwami i jednostkami naukowymi, ukierunkowanych na realizację przedsięwzięć innowacyjnych;				x	x
6)	Kształtowanie postaw proinnowacyjnych przedsiębiorców, zwłaszcza z sektora MSP poprzez m.in. programy i inicjatywy edukacyjne na rzecz budowy proinnowacyjnej kultury organizacyjnej – bazującej na relatywnie dużej elastyczności proceduralnej, zwracającej uwagę na takie rodzaje kompetencji, jak zdolność do współpracy czy				x	x

kompetencje cyfrowe;									
7) Upowszechnianie wśród przedsiębiorców kultury własności intelektualnej i wspieranie ochrony praw własności przemysłowej;						x			x
8) Budowa kultury przedsiębiorczości akademickiej poprzez m.in. wzmocnienie oferty programowej uczelni o moduły dotyczące przedsiębiorczości, innowacji i komercjalizacji technologii oraz włączanie doświadczonych praktyków w proces wsparcia przedsiębiorczości akademickiej;						x			x
9) Wspieranie mobilności kadr nauki i gospodarki poprzez promowanie praktyki zawodowej w przedsiębiorstwach (w tym MŚP) dla kadry naukowej oraz włączenie praktyków w projekty badawcze, a także w proces dydaktyczny;						x			x
10) Wspieranie rozwoju kadr dla innowacyjnej i efektywnej gospodarki poprzez m.in. zaangażowanie środowiska biznesu w system uczenia się przez całe życie, promowanie i rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego, zwiększanie umiejętności zarządzających przedsiębiorców, szczególnie z sektora MŚP;						x			x
11) Pobudzanie innowacji poprzez upowszechnienie stosowania technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) oraz inwestycji w te technologie.						x			x
IV. Pozostałe działania sprzyjające rozwojowi przedsiębiorczości:									
1) Rozwijanie systemu instytucji otoczenia biznesu, mającego na celu zapewnienie wysokiej jakości usług dla biznesu (np. podnoszenie kwalifikacji kadr, wzmocnienie współpracy pomiędzy ośrodkami zrzeszonymi w sieciach instytucji otoczenia biznesu);						x			x
2) Kontynuacja działań na rzecz usprawnienia funkcjonowania polskiej administracji;						x			x
3) Dalsze ograniczanie uznaniowości w wydawaniu rozstrzygnięć administracyjnych;						x			x
4) Promowane zarządzania strategicznego w przedsiębiorstwach, ze szczególnym naciskiem na sformalizowane plany rozwoju;						x			x
5) Promowanie społecznej odpowiedzialności biznesu, zwłaszcza w sektorze MSP;						x			x
6) Wzmocnienie podstaw proekologicznych poprzez promocję systemów zarządzania środowiskowego ISO 14001 oraz EMAS, a także certyfikowanych eko-znaków;						x			x
7) Wspieranie inicjatyw mających na celu zacieśnianie współpracy pomiędzy przedsiębiorcami, jako prowadzących do większej efektywności gospodarowania.						x			x

1. MAKROEKONOMICZNA SYTUACJA POLSKI W 2011 ROKU

Doświadczenia ostatnich lat pokazują jak dużym potencjałem ekonomicznym, na tle pozostałych krajów Unii Europejskiej, dysponuje polska gospodarka. Utrzymanie się w 2009 r. na ścieżce wzrostu gospodarczego, patrząc przez pryzmat kryzysowej sytuacji w całej globalnej gospodarce, jest dowodem na to, że fundamenty polskiej gospodarki są wyjątkowo odporne na działanie nawet tak skrajnie negatywnych czynników zewnętrznych jak globalna recesja.

W związku ze znacznymi różnicami w tempie powrotu na ścieżkę wzrostu poszczególnych gospodarek w skali globalnej, przewidywania co do kształtowania się podstawowych tendencji gospodarczych obarczone były w 2011 r. dużą dozą niepewności. Dodatkowym czynnikiem, zwiększającym prawdopodobieństwo większych odchyśleń od pierwotnie zakładanych trendów, było ryzyko pogłębienia się problemów fiskalnych w strefie euro. Mimo tak negatywnie kształtujących się tendencji w otoczeniu ekonomicznym Polski, nasz wzrost gospodarczy nadal pozostaje jednym z najwyższych w Europie. Sprzyja temu zarówno wysoka aktywność krajowych przedsiębiorstw (wzrost nakładów inwestycyjnych oraz produkcji) jak i stabilny przyrost wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych.

Warunki panujące w otoczeniu gospodarczym Polski w 2011 r. nie sprzyjały dynamizmowi procesu tworzenia wartości dodanej w kraju. Narastające problemy fiskalne w strefie euro skutecznie potęgowały awersję do ryzyka, będącą głównym źródłem zmniejszonej skali napływu kapitału zagranicznego do gospodarek z naszego regionu. Elementem łagodzącym negatywne oddziaływanie kryzysu zadłużeniowego w strefie euro był postępujący w Polsce proces konsolidacji fiskalnej. Działania ukierunkowane na obniżenie relacji długu sektora finansów publicznych do PKB zmniejszyły obawy inwestorów zagranicznych odnośnie przyszłej kondycji finansowej budżetu państwa.

Zlikwidowanie nadmiernego deficytu, ograniczenie narastania zadłużenia oraz zmniejszenie, a następnie ustabilizowanie deficytu strukturalnego na poziomie średniookresowego celu budżetowego należą do najważniejszych zadań rządu. Zarówno termin realizacji jak i skala działań zwiększających stabilność polskich finansów publicznych stawiają Polskę wśród liderów konsolidacji budżetowej.

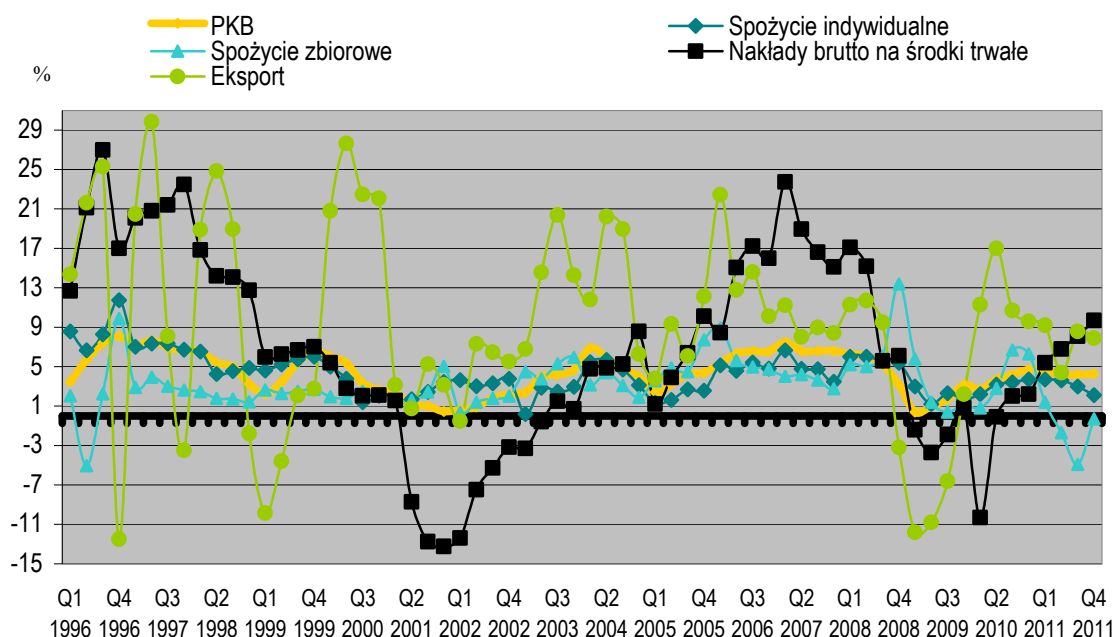
Polska należy do krajów, które w dużej mierze wykorzystują swoją atrakcyjność gospodarczą. Fakt, iż kryzys miał ograniczony wpływ na gospodarkę sprawia, że napływ BIZ jest nadal znaczący. W latach 2004–2010, skierowane do Polski bezpośrednie inwestycje zagraniczne wyniosły ponad 84 mld EUR. Według wstępnych szacunków NBP⁶ wielkość napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w 2011 r. wyniosła 10,2 mld EUR i była wyższa niż rok wcześniej (6,7 mld EUR). Na koniec 2011 r. skumulowana kwota kapitałów własnych i reinwestowanych zysków wyniosła 102,0 mld EUR.

1.1 Wzrost gospodarczy i jego czynniki

2011 rok był okresem, w którym proces stopniowej odbudowy potencjału polskiej gospodarki był kontynuowany. Po spowolnieniu obserwowanym w 2009 r. (1,6% wzrost PKB) oraz wyraźnym przyspieszeniu w 2010 r. (3,9% wzrost PKB), w kolejnym roku tempo wzrostu gospodarczego utrzymało się na relatywnie wysokim poziomie. Na tle innych krajów Unii Europejskiej wyniki gospodarcze naszego kraju prezentowały się bardzo dobrze, lokując nasz kraj w gronie europejskich liderów wzrostu. **W 2011 r. wzrost PKB wyniósł 4,3%.**

⁶ w oparciu o dane kwartalne dot. bilansu płatniczego.

Wykres 3 Wzrost gospodarczy, konsumpcja i nakłady brutto na środki trwałe (zmiana % w relacji do analogicznego okresu roku poprzedniego)

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych GUS.

Rok 2011 charakteryzował się przyspieszeniem procesu odbudowy inwestycji, wspieranym niską bazą z roku poprzedniego. Z kwartału na kwartał dynamika nakładów brutto na środki trwałe stabilnie rosła, a w ujęciu rocznym (po raz pierwszy od 2009 r.) odnotowano wzrost. Osiągnięty rezultat w zakresie inwestycji był efektem zauważalnie zwiększającej się skłonności do podejmowania nowych inwestycji. Pozytywnie na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych wpływała poprawa sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw, mimo coraz trudniejszych warunków udzielania kredytów. Z drugiej strony nadal znacząca niepewność wobec koniunktury u głównych partnerów handlowych Polski (mimo że w Niemczech perspektywy nadal wydają się korzystne) ogranicza ich aktywność na tym polu.

W analizowanym okresie utrzymywało się również ożywienie popytu konsumpcyjnego. Mimo tego, że skala wzrostu spożycia ogółem w gospodarce w ujęciu rocznym z kwartału na kwartał kurczyła się, to finalnie osiągnięty wynik (wzrost o 2,1% w 2011 r.) znalazł swoje odzwierciedlenie w kontrybucji we wzrost PKB na poziomie 1,6 pkt. proc. Popyt konsumpcyjny wspierany był w 2011 r. głównie przyrostem spożycia indywidualnego, co również znajdowało potwierdzenie we wzroście sprzedaży detalicznej. Aktywność konsumentów była wypadkową rosnących płac oraz zatrudnienia.

Zmiany w strukturze popytu krajowego i zagranicznego pozostają w ścisłym związku z rolą, jaką we wzroście na przestrzeni kolejnych lat odegrały poszczególne sektory gospodarki. W 2011 r. sektor usługowy, od kilku lat dynamicznie rozwijający się, utrzymał swój dodatni wkład w tworzenie wartości dodanej. Po okresie spowolnienia gospodarczego, kiedy to wkład przemysłu w kształtowanie PKB stał się niemalże neutralny, w roku 2010 nastąpił powrót do pozytywnego wpływu tego sektora na wzrost PKB. W roku 2011 tendencja ta została utrwalona.

Biorąc pod uwagę sytuację na globalnym rynku nieruchomości, bardzo dobrze rozwijał się sektor budowlany. Mimo niekorzystnych warunków gospodarczych zanotowano wzrost wartości dodanej w tym sektorze. Wynik ten był najlepszym od 2006 r. Do utrzymania pozytywnego wkładu w kształtowanie wartości dodanej przyczyniły się głównie inwestycje infrastrukturalne, szczególnie związane z organizacją Mistrzostw Europy w piłce nożnej.

Napływające dane nie potwierdzają stabilności tendencji wzrostowych w gospodarce światowej. Głównym czynnikiem ryzyka pozostaje obecnie nierównowaga fiskalna w strefie euro.

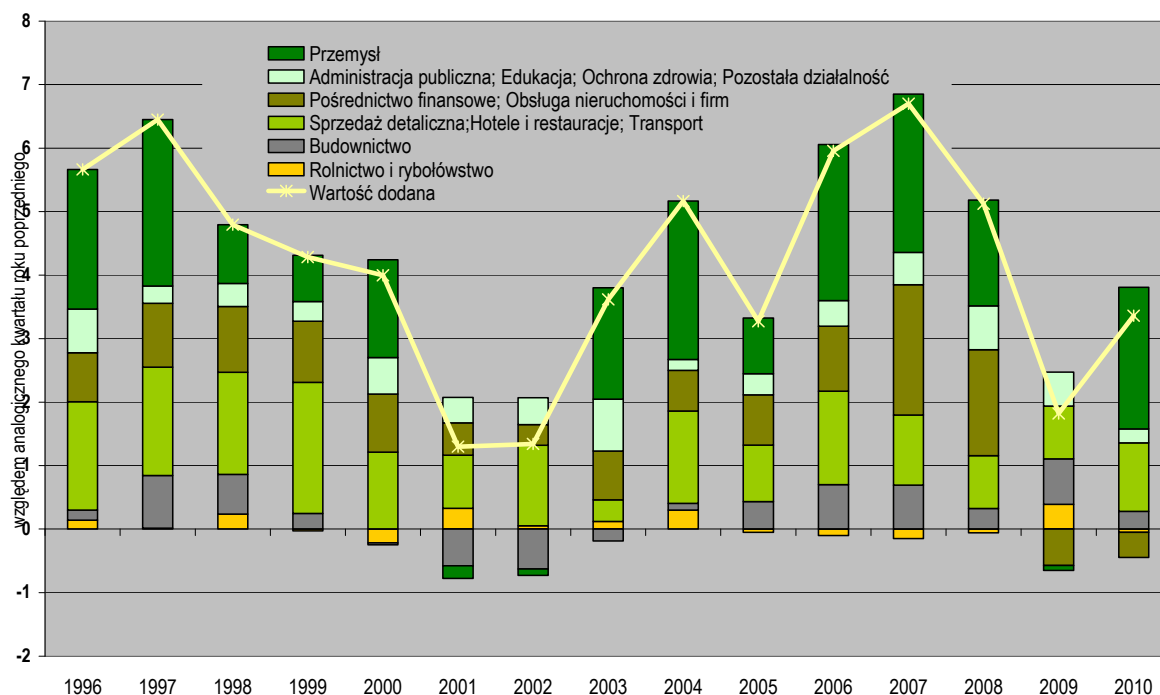
Tabela 2 Dekompozycja wzrostu PKB w UE, Niemczech i Polsce w latach 2001-2012

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
UE	2,1	1,2	1,2	2,5	1,9	3,3	3,2	0,3	-4,3	2,0	1,5
popyt wewnętrzny	1,7	1,0	1,7	7,3	1,9	3,1	4,5	0,2	-4,3	1,5	0,5
popyt zewnętrzny	0,4	0,2	-0,5	-4,8	0,0	0,2	-1,3	0,1	0,0	0,5	1,0
Niemcy	1,5	0,0	-0,4	1,2	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,1	3,7	3,0
popyt wewnętrzny	-0,2	-1,9	0,4	0,0	-0,2	2,6	1,8	1,2	-2,4	2,3	2,4
popyt zewnętrzny	1,7	1,9	-0,8	1,2	0,9	1,1	1,5	-0,1	-2,7	1,4	0,6
Polska	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,3
popyt wewnętrzny	-1,4	1,0	2,9	6,4	2,5	7,4	8,9	5,8	-1,1	4,6	3,7
popyt zewnętrzny	2,6	0,4	1,0	-1,1	1,1	-1,2	-2,1	-0,7	2,7	-0,7	0,6

Źródło: Obliczenia DSA MG na podstawie danych EUROSTAT

Spowolnienie gospodarcze w Polsce przebiegało w sposób odmienny od tego obserwowanego w całej, UE. Skala wyhamowania tempa popytu wewnętrznego w 2009 r. w Polsce była mniejsza, dodatkowo notowaliśmy dodatni wkład ze strony popytu zewnętrznego. W 2010 r. ożywienie popytu wewnętrznego było bardziej intensywne, przy umiarkowanie negatywnym wkładzie popytu zewnętrznego. Rok 2011 charakteryzował się już wyraźną odbudową potencjału inwestycyjnego polskiej gospodarki. W okresie tym relatywnie niską dynamiką wykazała się natomiast konsumpcja.

Wykres 4 Dekompozycja sektorowa PKB w latach 1996- 2012

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych EUROSTAT

Najsilniej spowolnienie roku 2009 odbiło się na sektorze pośrednictwa finansowego, jednocześnie podobnie jak w przypadku spowolnienia z początku wieku, spadło tempo wzrostu sektora przemysłowego, co w przypadku dekoniunktury gospodarczej jest naturalną prawidłowością.

Pozytywnie oddziaływały zaś sektor usługowy (handel, hotele, transport) oraz budownictwo. W 2010 r. głównym czynnikiem wzrostu był przemysł, a także usługi, wciąż negatywny był zaś wpływ sektora pośrednictwa finansowego.

1.2 Inwestycje

Nakłady brutto na środki trwałe w 2011 r. wzrosły o 8,1% wobec spadku o 0,4% w roku 2010. W 2011 r. dynamika wzrostu nakładów z kwartału na kwartał była coraz większa, przyspieszając z poziomu 5,4% w I kwartale, osiągając odpowiednio: 6,8; 8,1 w II i III oraz 9,7% w IV kwartale.

Wzrost nakładów brutto na środki trwałe (sześć kwartałów z rzędu) był wynikiem zwiększonego wykorzystania mocy produkcyjnych, podejmowaniem inwestycji, które odkładano w czasie niekorzystnej koniunktury oraz rezultatem niskiej bazy.

Wyższą aktywnością inwestycyjną niż w poprzednich latach charakteryzowały się zarówno przedsiębiorstwa prywatne, jak i sektor publiczny. Był to efekt wzrostu dynamiki nakładów na projekty infrastrukturalne w ramach Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015, Narodowego programu budowy dróg lokalnych oraz nakładów poniesionych w związku z organizacją Mistrzostw Europy w piłce nożnej. Inwestycje te, obok inwestycji podejmowanych przez przedsiębiorstwa prywatne, które powróciły do projektów wstrzymanych na czas niekorzystnej koniunktury, przyczyniły się do wysokiej aktywności inwestycyjnej ogółem. W 2011 r. wydatki na inwestycje publiczne w Polsce stanowiły 5,8% PKB, co było najwyższym odsetkiem spośród krajów Unii Europejskiej.

Tabela 3 Nakłady inwestycyjne brutto sektora publicznego jako procent PKB

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Polska	3,3	3,4	3,4	3,9	4,2	4,6	5,2	5,6	5,8
UE-15	2,4	2,3	2,2	2,4	2,5	2,6	2,8	2,5	2,3

Źródło: Eurostat.

Szybki wzrost inwestycji był również zasługą sektora prywatnego, którego nakłady inwestycyjne (w cenach bieżących) rosły znacznie szybciej niż inwestycje sektora publicznego. Pojawiające się sygnały ożywienia w gospodarce wykorzystały przedsiębiorstwa, które zaczęły stopniowo zwiększać produkcję. Wymagało to także zwiększenia nakładów inwestycyjnych (zwłaszcza na maszyny i urządzenia oraz środki transportu). Najwyższe nakłady inwestycyjne odnotowano w przemyśle przetwórczym.

Tabela 4 Nakłady inwestycyjne brutto sektora prywatnego jako procent PKB

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Polska	14,9	14,7	14,8	15,7	17,4	17,7	16	13,9	14,1
UE-15	17	17,2	17,7	18,1	18,5	18,2	16,1	15,9	16,1

Źródło: Eurostat.

Przyspieszenie wzrostu nakładów inwestycyjnych w latach 2006-2008 podniosło wskaźnik udziału nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego do wielkości zbliżonej do notowanego w najbardziej rozwiniętych gospodarkach UE. W kolejnych latach nakłady sektora prywatnego znacząco spadły, co przy wysokiej dynamice nakładów sektora publicznego, spowodowało znaczący spadek udziału tego sektora w wydatkach ogółem. W 2011 r. odnotowano wzrost nakładów sektora prywatnego, jednak o tym, czy będzie on trwały będą decydować firmy, które w dużej mierze kształtują poziom oraz tempo wzrostu nakładów inwestycyjnych kierując się przesłankami o przyszłym rozwoju ich firmy, jak i całej gospodarki.

Znaczące ograniczenie aktywności sektora przetwórczego w czasie kryzysu spowodowało spadek wykorzystania możliwości produkcyjnych zarówno w Polsce, jak i rozwiniętych krajach UE. Jednak już od drugiej połowy 2009 r. wskaźnik ten zaczął rosnąć. W Polsce, pomimo systematycznego wzrostu oraz wysokiej dynamiki sprzedaży produkcji przemysłowej, znajduje się on wciąż poniżej poziomu sprzed kryzysu (75,7% w IV kwartale 2011 w stosunku do 80,3% w I kwartale 2008 r.).

Relacja nakładów brutto na środki trwałe do PKB w 2011 wzrosła do 20,2%, po spadku do poziomu 19,9% w 2010 (tj. poziomu notowanego ostatni raz w 2006 r.). Stopa inwestycji była w okresie 2009-2010 znacznie niższa od najwyższego notowanego w 2008 r., 22,3%. Stopa oszczędności w 2011 r. wyniosła 17,4%. Oznacza to, iż luka oszczędności (pomiędzy krajowymi oszczędnościami i inwestycjami) się rozwiera. Wśród zewnętrznych źródeł oszczędności główną rolę odgrywały bezpośrednio inwestycje zagraniczne, a także transfery z UE.

Poprawa koniunktury gospodarczej w Polsce i na świecie oraz wzrost produkcji, miały odzwierciedlenie w rosnących zyskach firm zagranicznych. Dzięki temu możliwe było zwiększenie nakładów inwestycyjnych. W 2010 r. napływ BIZ do Polski wyniósł nieco ponad 6,7 mld EUR. Wartość reinwestowanych zysków wyniosła ponad 4,3 mld EUR, tj. 64,8%. Oznacza to spadek o ponad 3,17 mld EUR w porównaniu z rokiem 2009. W 2010 r. główną pozycją w napływie BIZ były reinwestowane zyski, stanowiące 64,8% napływu BIZ do Polski (23,3 pkt. proc. więcej niż w 2009 r.), w następnej kolejności – kapitał własny (33,7%) oraz pozostałe inwestycje. Taka struktura napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych jest korzystna dla gospodarki. Świadczy o tym, że zagraniczni inwestorzy chcą inwestować swoje zyski w Polsce, zamiast transferować je za granicę w postaci dywidend. Według wstępnych szacunków NBP, w 2011 r. napływ BIZ do Polski wyniósł 10,3 mld EUR.

Tabela 5 Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce (roczne napływy i ich udział w PKB)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
BIZ w mln EUR	4 067	10 237	8 330	15 741	17 242	10 128	9 343	6 696	10 340
w % PKB	2,1	5,1	3,4	5,7	5,5	2,8	3,0	1,9	2,8

Źródło: Obliczenia DSA MG na podstawie danych NBP i Eurostat

* dane wstępne

Spadek napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski w 2010 r. spowodował, iż ich udział w PKB zbliżył się do poziomu notowanego przed akcesją. W 2011 r., po roku zmniejszonego napływu BIZ – także w skali globalnej – odnotowano wzrost udziału bezpośrednich inwestycji zagranicznych w PKB do poziomu 2,8%.

1.3 Handel zagraniczny i kurs walutowy

Według danych Międzynarodowego Funduszu Walutowego (z lipca br.) po załamaniu wzrostu gospodarczego na świecie o 0,6% w roku 2009 i znaczącym ożywieniu w kolejnym roku (wzrost o 5,3%), rok 2011 przyniósł jego spowolnienie do 3,9%. Wzrost w gospodarkach rozwiniętych spowolnił w roku 2011 do ok. 1,6% i tym samym był o połowę wolniejszy niż w roku 2010, na co znaczący wpływ miało spowolnienie w strefie euro (do 1,5%) oraz spadek PKB w Japonii (o 0,7%). Spowolnienie wzrostu gospodarczego w 2011 r. dotknęło także gospodarki wschodzące i rozwijające się, jakkolwiek było z reguły łagodniejsze i następowało z wyższego tempa wzrostu niż w gospodarkach rozwiniętych. Tempo wzrostu PKB tych rynków wyniosło 6,2% wobec 7,5% w 2010 r.

Na spowolnieniu w gospodarce globalnej, zwłaszcza na głównych rynkach strefy euro zaważył spadek nastrojów konsumenckich i biznesowych, skutkujący znacznym zahamowaniem popytu wewnętrznego,

stanowiącego od szeregu ostatnich lat główny czynnik wzrostu polskiego eksportu i ogólnych obrotów towarowych.

Po okresie pewnego ożywienia popytu w strefie euro w roku 2010 (o 1,2% wobec spadku o 3,8% rok wcześniej), w 2011 r. nastąpiło spowolnienie jego wzrostu do 0,5%. Wśród ważniejszych dla Polski państw tej grupy największe pogorszenie popytu wewnętrznego odnotowano w przypadku Włoch (spadek o 0,9%) i Słowacji (spadek o 1,5%). Natomiast na tle całej strefy euro stosunkowo korzystnie kształtował się popyt w Niemczech, najważniejszym dla Polski rynku eksportowym, Francji i Nederlandach, gdzie wzrósł on odpowiednio o 2,5% (wobec 2,4% rok wcześniej), 1,6% (czyli o tyle samo co rok wcześniej) i 0,7% (wobec 0,9% w 2010 r.).

Popyt w całej UE wzrósł w 2011 r. w nieco szybszym tempie niż w strefie euro, tj. o 0,6%, czyli o 0,9 pkt. proc. wolniej niż przed rokiem. Spośród unijnych państw nienależących do strefy euro na uwagę zasługuje spadek popytu w Wielkiej Brytanii (o 0,5%) i Czechach (o 1%) wobec wzrostów odpowiednio o 2,3% i 2% w roku 2010.

Z kolei popyt krajowy w Polsce – będący jednym z ważniejszych wewnętrznych uwarunkowań naszej wymiany towarowej z zagranicą – zwiększył się w 2011 r. o 3,6% wobec 4,6% w roku 2010.

Według danych GUS polski eksport towarów w 2011 r. wyniósł 136,7 mld EUR i był wyższy o 13,6% (tj. o ok. 16,3 mld EUR) niż przed rokiem. Jednocześnie osiągnięty w ub.r. poziom eksportu był wyższy o 17,6% (tj. o 20,5 mld EUR) niż w roku 2008, czyli przed kryzysem.

Natomiast import osiągnął poziom 152,6 mld EUR, tj. o 13,7% większy niż w roku 2010. Ubiegłoroczna wartość importu była o 7,1% (tj. o 10,1 mld EUR) wyższa niż w roku przedkryzysowym.

W rezultacie deficyt obrotów towarowych w 2011 r. wyniósł ok. 15,9 mld EUR i był o blisko 2,1 mld EUR wyższy niż przed rokiem. Warto odnotować, iż rekordowo wysoki deficyt wymiany z 2008 r. (26,2 mld EUR) został zredukowany w ciągu minionych 3 lat o ponad 10,3 mld EUR, tj. o ok. 40%.

Z kolei według danych NBP eksport towarów z Polski w 2011 r. osiągnął poziom 139,3 mld EUR i był wyższy o 11,4% niż przed rokiem i jednocześnie o 15,2% (tj. o 18,4 mld EUR) wyższy wobec poziomu sprzed kryzysu z 2008 r. Import natomiast zwiększył się o 11,5% (do 149,4 mld EUR), a w porównaniu z poziomem przedkryzysowym wzrósł o 5,3%. Deficyt obrotów towarowych w ub.r. wyniósł 10,1 mld EUR i choć pogłębił się w porównaniu z rokiem 2010 o 1,2 mld EUR, to wobec poziomu sprzed kryzysu został zredukowany o 10,8 mld EUR.

W 2011 r. relacja obrotów towarowych i usługowych do PKB wyniosła 91,2%, co oznacza poprawę w porównaniu z rokiem 2010 o 4,9 pkt. proc. Jednocześnie w stosunku do roku 2000 relacja ta zwiększyła się o 30,7 pkt. proc.

Tabela 6 Relacja eksportu do PKB w latach 2000-2011 (towary i usługi)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Dynamika PKB w %	4,3	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,3
PKB w mld zł	744,4	779,6	808,6	843,1	924,5	983,3	1 060,0	1 176,7	1 275,4	1 344,4	1 416,4	1 524,7
Eksport w mld zł	201,6	210,6	231,4	280,7	346,4	364,7	427,5	479,5	508,6	529,3	598,1	683,4
Eksport/PKB w %	27,1	27,0	28,6	33,3	37,5	37,1	40,3	40,8	39,9	39,4	42,2	44,8

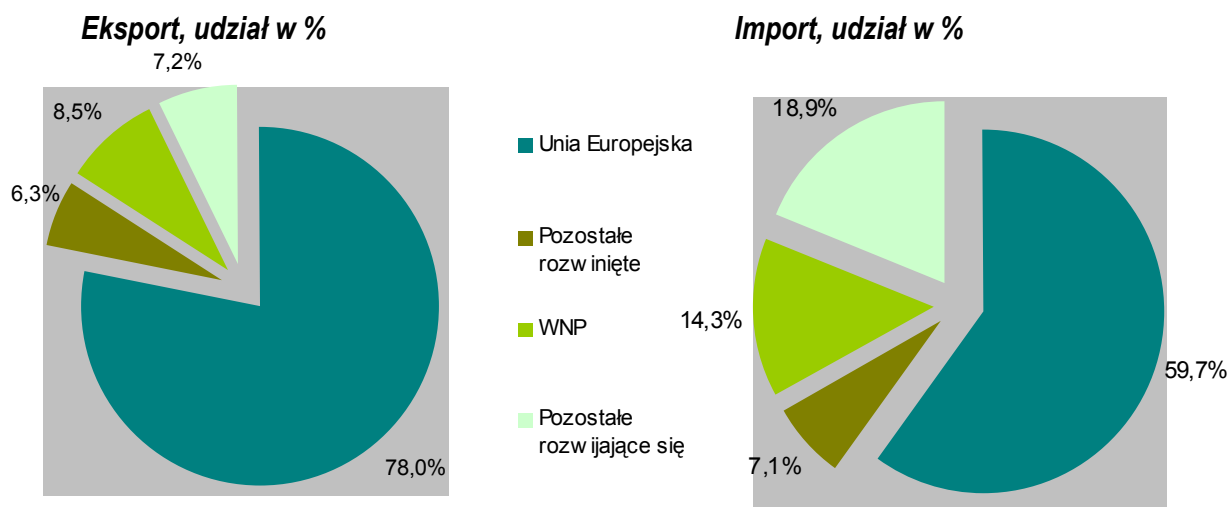
Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych NBP i GUS.

Na relatywnie wysoki wzrost eksportu w 2011 r. – mimo poważnych zawirowań na rynkach głównych polskich partnerów handlowych, w szczególności w strefie euro – wpłynęła przede wszystkim wysoka dynamika osiągnięta na rynkach rozwijających się i słabiej rozwiniętych. O ile tempo wzrostu eksportu do krajów strefy euro wyniosło tylko 10,1% (o 3,5 pkt. proc. mniej niż przeciętnie), to wzrost eksportu na rynki wschodzące i słabiej rozwinięte sięgnął 18,2%. Nieco wolniej niż przeciętnie dla całej grupy rynków rozwijających się wzrósł eksport do WNP – o 17,6%. Natomiast eksport na pozostałe rynki tej licznej grupy wzrósł o 18,9%, tj. o 5,3 pkt. proc. szybciej niż przeciętnie.

Należy podkreślić, że eksport na rynek niemiecki – tradycyjnie największy polski rynek eksportowy (ponad 26% ogólnego eksportu) – rósł relatywnie szybko, tj. o 13,5%, czyli w tempie zbliżonym do przeciętnego. Kontrastuje z tym niska dynamika eksportu na inne główne rynki strefy euro, w tym zwłaszcza do Francji (gdzie eksport wzrósł zaledwie o 2,6%) oraz do Włoch (wzrost eksportu o 2,1%).

W 2011 r. trzeci rok z rzędu poprawił się stan zrównoważenia obrotów z krajami rozwiniętymi gospodarczo, gdzie odnotowano nadwyżkę 13,4 mld EUR (o 1,4 mld EUR wyższą niż przed rokiem). Natomiast deficyt występujący w wymianie z rynkami rozwijającymi się sięgnął 29,3 mld EUR i był blisko dwukrotnie wyższy od łącznego polskiego deficytu obrotów w 2011 r. W decydującej mierze wynika to z tradycyjnie wysokiego ujemnego salda wymiany z Chinami (11,9 mld EUR) i Rosją (12,2 mld EUR). Należy jednak zauważyć, że import z tych krajów obejmuje w znacznej części nośniki energii, surowce i komponenty, a więc jest zasadniczo importem zaopatrzeniowym.

Wykres 5 Struktura geograficzna polskiego eksportu i importu w 2011 r.

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych GUS.

Struktura przedmiotowa polskiego eksportu towarowego po wstąpieniu do UE poddana została zasadniczym przeobrażeniom, przekształcając się w znacznej mierze z modelu tradycyjnego w bardziej rozwojowy. Świadczyć może o tym wzrost udziału w eksporcie z Polski produktów relatywnie wyżej przetworzonych, w tym wyrobów elektromaszynowych (z 39,3% w 2003 r. do 40,5% w 2011 r.) oraz wyrobów chemicznych (z 10,5% do 13,8%). Korzystną zmianę odnotowano również w eksporcie artykułów rolno-spożywczych, których udział w eksporcie ogółem zwiększył się z 8,4% w 2003 r. do 11,1% w roku ubiegłym.

Negatywny wpływ dekonunktury na głównych rynkach strefy euro, widoczny szczególnie w II półroczu ub.r. był w znacznej mierze złagodzony dzięki proeksportowemu oddziaływaniu nasilającej się w tym

okresie deprecjacji złotego w stosunku do euro jako dominującej waluty rozliczeń w polskich obrotach handlowych. Po okresie osłabienia euro w złotych w 2010 r. (o 7,7%), rok ubiegły przyniósł jego umocnienie o nieco ponad 3%. Natomiast odnotowana w 2010 r. aprecjacja naszej waluty wobec dolara została zachowana także w roku 2011, kiedy to średnioroczny kurs dolara osłabił się o 1,7%.

1.4 Rynek pracy

Pomimo poprawy koniunktury gospodarczej w 2011 r. na polskim rynku pracy nie nastąpiła istotna poprawa sytuacji. Stopa bezrobocia BAEL utrzymała się na poziomie z roku poprzedniego tj. 9,5%.⁷ W tym okresie zwiększyła się również liczba bezrobotnych z 1.635,4 tys. do 1.663,7 tys. Istotny problem stanowi bezrobocie osób młodych, które mają trudności z wejściem na rynek pracy. Dla grupy wiekowej 20-24 lata stopa bezrobocia w roku 2011 osiągnęła poziom 24,9%, a dla grupy wiekowej 25-29 lata - 12%.

Tabela 7 Sytuacja na rynku pracy w latach 1998-2011 (średniorocznie, w %)

Wyszczególnienie ⁸	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
współczynnik aktywności zawodowej	72,7	72,4	72,9	73,0	71,8	70,9	70,4	70,9	69,7	69,4	69,9	70,6	71,3	71,6
Wskaźnik zatrudnienia	65,5	63,5	61,1	59,8	57,7	57,3	57,0	58,3	60,1	62,7	65,0	64,9	64,6	64,8
stopa bezrobocia BAEL	10,0	12,3	16,3	18,1	19,7	19,3	19,0	17,7	13,8	9,6	7,0	8,1	9,5	9,5
stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec roku	10,4	13,1	15,1	17,5	18,0 20,0	20,0	19,0	17,6	14,8	11,2	9,5	12,1	12,3	12,5

W 2002 r. nastąpiła korekta stopy bezrobocia rejestrowanego w oparciu o dane na temat populacji, ludności rolniczej i aktywności, uzyskane z Narodowego Spisu Powszechnego. W tabeli dla 2002 r. podano wartość stopy bezrobocia rejestrowanego na koniec roku przed (18,0%) i po korekcie (20,0%).

Źródło: Współczynnik aktywności zawodowej, wskaźnik zatrudnienia, stopa bezrobocia BAEL – Eurostat; stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec roku - GUS.

Pomimo braku wyraźnej poprawy na krajowym rynku pracy w roku 2011, Polska pod względem poziomu zatrudnienia zmniejszyła dystans do innych krajów UE, dotkniętych kryzysem gospodarczym.

W Polsce wskaźnik zatrudnienia dla grupy wiekowej 20-64 lata wzrósł o 0,2 pkt. proc. w porównaniu z rokiem poprzednim i osiągnął w roku 2011 poziom 64,8% (wyznaczony do 2020 r. cel dla Polski to 71%, a dla UE-27 – 75%). Niższy od Polski poziom zatrudnienia odnotowano w Irlandii (64,1%), Bułgarii

⁷ Niniejsza edycja raportu jest pierwszą, opartą na wskaźnikach dla grupy wiekowej 20-64 lata. Zaprezentowane w niej dane nie są zatem porównywalne z wartościami przedstawionymi w poprzedniej edycji, które odnosiły się do grupy wiekowej 15-64 lata. W Strategii Europa 2020 cele w obszarze rynku pracy ustalono dla przedziału wiekowego 20-64 lata. Analiza zmian wskaźników w tym przedziale wiekowym pozwala zatem na określenie postępów w realizacji przyjętych zobowiązań. Ze względu na brak dostępnych, spójnych danych GUS dla grupy osób w wieku 20-64 lata dla okresu 1998-2011, analizę oparto na danych Eurostatu. W związku z różnicami w metodologii możliwe są niewielkie różnice w wysokości wskaźników w porównaniu z danymi GUS dla ostatnich lat.

⁸ Współczynnik aktywności zawodowej to procentowy udział aktywnych zawodowo (osób pracujących oraz bezrobotnych) w ogólnej liczbie ludności danej kategorii (20-64 lata), wskaźnik zatrudnienia jest to procentowy udział pracujących w ogólnej liczbie ludności danej kategorii, natomiast stopa bezrobocia jest to procentowy udział bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo. Stopę bezrobocia rejestrowanego na koniec roku podano dla grupy osób, które ukończyły 18 lat i jednocześnie nie ukończyły: kobiety — 60 lat, a mężczyźni — 65 lat. Bezrobocie rejestrowane obejmuje osoby, które zgodnie z ustawą o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu określone są jako bezrobotne i zarejestrowane w odpowiednim powiatowym urzędzie pracy.

(63,9%), Rumunii (62,8%), Hiszpanii (61,6%), na Malcie (61,5%), we Włoszech (61,2%), na Węgrzech (60,7%) i w Grecji (59,9%).⁹ Średnia dla UE-27 utrzymała się na poziomie z roku poprzedniego, tj. 68,6%.

Podstawę do dobrych rokowań dla dalszego rozwoju sytuacji na rynku pracy stanowi utrzymująca się drugi rok tendencja wzrostowa przeciętnego zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw. Po odnotowanym w 2010 r. wzroście o 0,8%, w 2011 r. zatrudnienie zwiększyło się o 3,2% i wyniosło 5.544,1 tys. osób.¹⁰

Spadek zatrudnienia wystąpił jedynie w sektorze górnictwa i wydobywania. Największą dynamikę zatrudnienia odnotowano w sekcji działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (o 9,6%). Wyraźny wzrost zatrudnienia zaobserwowany również w sektorach: budownictwa (o 7,6%), obsługa rynku nieruchomości (o 7,5%) oraz zakwaterowania i gastronomii (o 7,5%).¹¹ Znaczna dynamika zatrudnienia w ostatnich trzech wymienionych branżach może być w pewnym stopniu rezultatem przygotowań do mistrzostw Europy w piłce nożnej.

Obok wzrostu zatrudnienia na poziomie sektorów gospodarki, w roku 2011 zaobserwowano znaczną dynamikę zmian na poziomie firm, która może być przejawem dopasowywania kwalifikacji pracowników do potrzeb przedsiębiorstw. Jedynie 18,8% firm nie odnotowało w 2011 r. ani odpływu ani napływu pracowników.¹² Większość zmian kadrowych (rotacja) dokonanych zostało na stanowiskach przy produkcji – osób bez wyższego wykształcenia (tzw. *blue collar workers*, 52,8% firm) oraz na stanowiskach biurowych – osób z wyższym wykształceniem (tzw. *white collar workers*, 43,7% firm).

O spadku popytu na pracowników o stosunkowo niskich kwalifikacjach może świadczyć fakt, że pracownicy bez wyższego wykształcenia znacznie częściej odchodzili lub byli zwalniani ze stanowisk przy produkcji (69,9% firm) niż pracownicy z wyższym wykształceniem ze stanowisk biurowych (52,4% firm).¹³

Czynnikiem ułatwiającym dopasowania strukturalne jest mobilność siły roboczej. W Polsce gotowość do migracji wewnętrznych z obszarów o niskim popycie na siłę roboczą do obszarów o wysokim popycie była przez wiele lat stosunkowo niska, co przyczyniało się do przestrzennej koncentracji bezrobocia. Jednak wyniki ostatnich badań wskazują, że w tym zakresie następują pewne pozytywne zmiany. W 2011 r. 87% osób bezrobotnych deklaruowało gotowość dojeżdżania do miejsca pracy.¹⁴

Inne ważne zjawisko, charakterystyczne dla polskiego rynku pracy w ostatnich latach – migracje zagraniczne polskich pracowników – jest trudne do oszacowania¹⁵. Według danych opublikowanych przez GUS, liczba Polaków wyjeżdżających do krajów UE-27 osiągnęła apogeum w roku 2007 i systematycznie zmniejsza się od czasu nastania kryzysu gospodarczego w Europie Zachodniej¹⁶. Jeśli ta tendencja utrwali się – spowoduje to wzrost podaży siły roboczej na rynku krajowym.

⁹ Dane wg BAEL.

¹⁰ Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

¹¹ Zob. *Zatrudnienie i wynagrodzenie w gospodarce narodowej w 2010 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2012.

¹² Zob. *Badanie Ankietowe Rynku pracy. Raport 2011*, Narodowy Bank Polski, Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2011

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Pojęcie to nie w pełni oddaje istotę zjawiska. Pojęcie „emigracji” powinno być odnoszone jedynie do wyjeżdżających, których pobyt zagranicą wynosi ponad 1 rok. W Raporcie dotyczy ono wszystkich wyjeżdżających w celach zarobkowych.

¹⁶ Informacja o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004 – 2010, GUS, Warszawa, październik 2011

1.5 Koszty pracy

Koszty pracy w Polsce w ujęciu wartościowym w dalszym ciągu pozostają na stosunkowo niskim poziomie i należą do najniższych w Europie. Praca wyceniana jest niżej jedynie w krajach przyjętych do UE w 2007 r. (Bułgarii i Rumunii), a także w państwach bałtyckich.

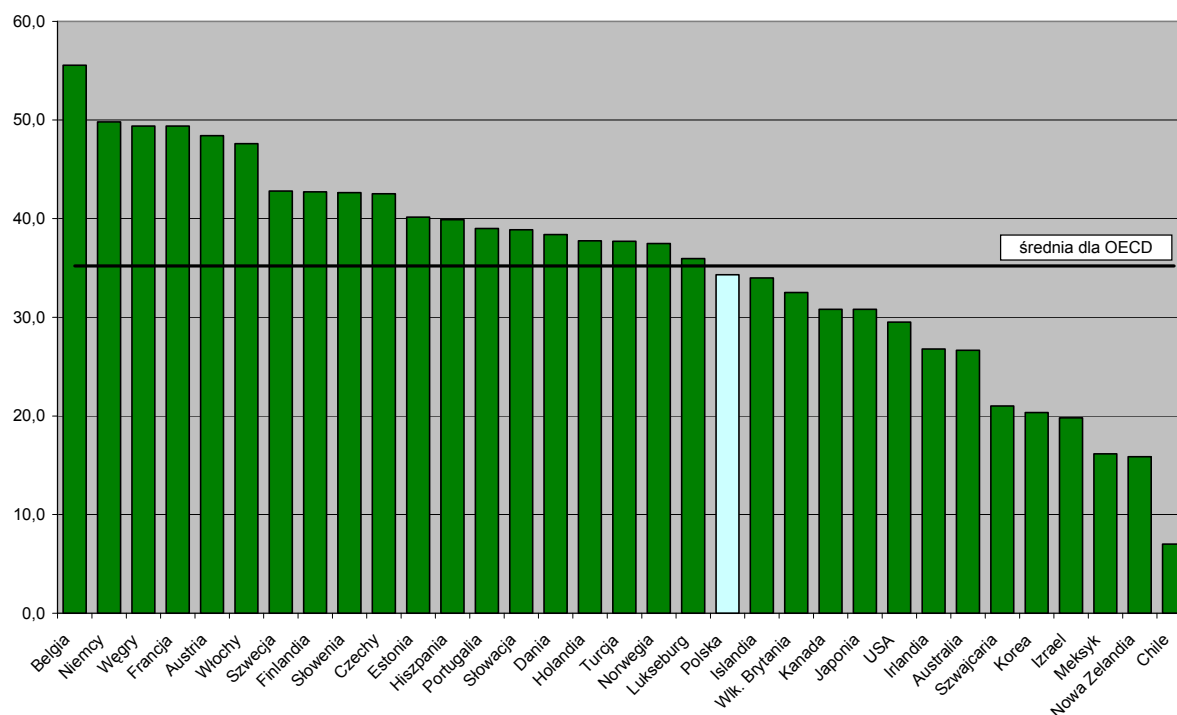
Niskie koszty pracy, wynikające m.in. wciąż niskich zarobków Polaków na tle pozostałych obywateli Unii Europejskiej, przez długi czas stanowiły jedną z głównych przewag konkurencyjnych Polski. Miało to swoje odzwierciedlenie w napływie inwestycji do sektorów pracochłonnych, gdzie koszty pracy były jednym z głównych wydatków ponoszonych przez pracodawcę w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej. Wraz z postępującą globalizacją i delokalizacją procesów produkcji do krajów charakteryzujących się niższymi niż Polska kosztami pracy, powoli przestają one być czynnikiem decydującym o pozycji konkurencyjnej naszego kraju. Z roku na rok coraz więcej inwestycji podejmowanych w Polsce lokowanych jest w sektorze usług (nowoczesne centra usług dla biznesu), częściej też zagraniczne firmy budują w Polsce centra badawczo-rozwojowe, w których decydującym czynnikiem jest jakość kapitału ludzkiego.

Mimo iż obciążenia podatkowe i pozapodatkowe w Polsce na przestrzeni ostatnich lat zostały znacznie ograniczone, to w dalszym ciągu ich wysokość może być przeszkodą we wzroście zatrudnienia oraz płac w przypadku wystąpienia spowolnienia gospodarczego. W latach 2008-2010 odnotowano spadek dynamiki wynagrodzeń w gospodarce narodowej. W roku 2011 zaobserwowano nieznaczny wzrost dynamiki wynagrodzeń, tempo wzrostu płac realnych było jednak niewielkie ze względu na relatywnie wysoką dynamikę cen konsumpcyjnych.¹⁷

W 2011 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej wzrosło w stosunku do roku 2010 o 5,4% i wyniosło 3400 zł. Natomiast, przeciętne miesięczne wynagrodzenie nominalne brutto w sektorze przedsiębiorstw wyniosło 3605 zł i było o 5,0% większe niż przed rokiem (wobec wzrostu o 3,3% w 2010 r.). Świadczy to o tym, że presja na wzrost płac jest nadal niska, a rosnąca inflacja nie prowadzi do wyższych żądań płacowych. W obliczu dość wysokiego bezrobocia pracownicy dysponują bowiem zbyt małą siłą przetargową by domagać się podwyżek uposażenia.

Jednocześnie w 2011 r. w Polsce odnotowano wzrost wydajności pracy zdecydowanie wyższy od średniej dla całej UE (3,3% wobec 1,3%). Niska dynamika wynagrodzeń przy wzroście wydajności pracy umożliwia przedsiębiorcom utrzymywanie korzystnej pozycji konkurencyjnej.

¹⁷ Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w latach 1950-2011, GUS, Warszawa. kwiecień 2012

Wykres 6 Klin podatkowy w Polsce i innych krajach należących do OECD w 2011 r.¹⁸

Źródło: *Taxing Wages 2010/2011: 2012 Edition, OECD, 2012.*

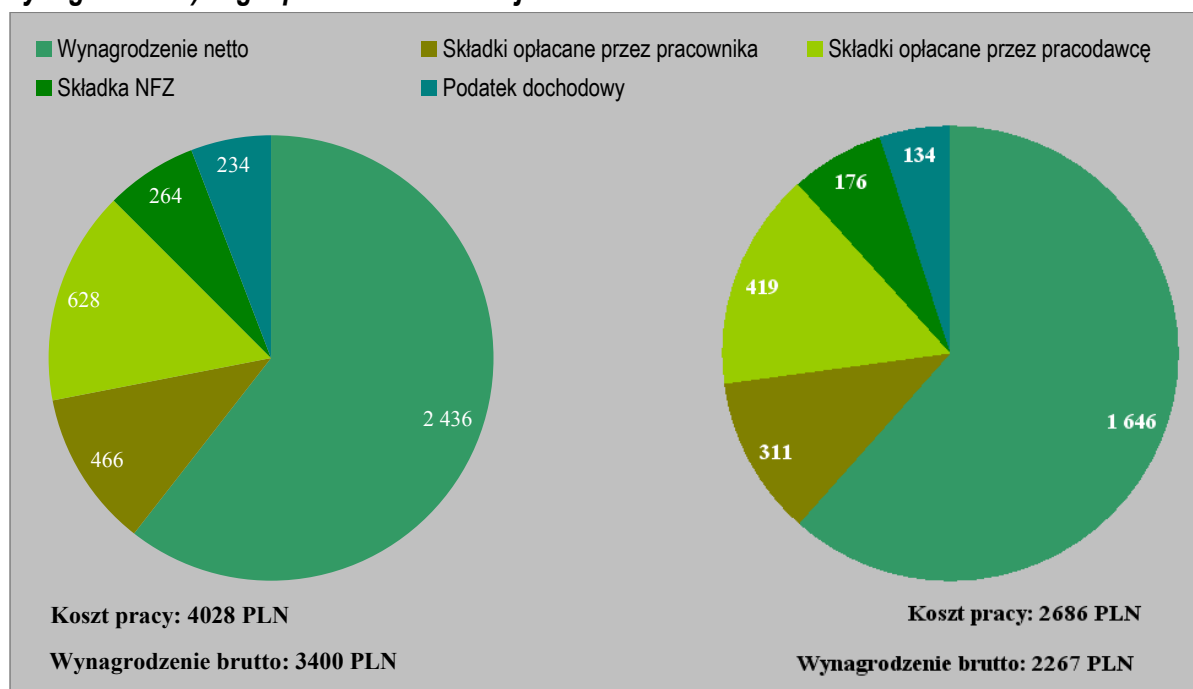
W Polsce w 2011 r., wg danych OECD tzw. klin podatkowy uległ nieznacznemu zwiększeniu. Dla przeciętnego wynagrodzenia wyniósł on 34,3% i zanotował wzrost o 0,12 pkt. proc. w stosunku do roku poprzedniego.¹⁹ W zestawieniu z państwami naszego regionu kształtuje się on na najniższym poziomie (np. jest niższy o 4,6 pkt. proc. w porównaniu z najbliższą nam w rankingu Słowacją, a o 15,1 pkt. proc. niższy niż na Węgrzech). Warto również zauważyć, że specyfika klina podatkowego w Polsce (mniej niż proporcjonalny wzrost wraz ze wzrostem uposażeń) wskazuje na znaczną skalę opodatkowania również osób o najniższych wynagrodzeniach²⁰.

¹⁸ Dla osoby samotnej otrzymującej przeciętne wynagrodzenie.

¹⁹ W związku z wprowadzoną od 2008 roku ulgą podatkową przysługującą osobom wychowującym dzieci, klin podatkowy dla małżeństwa z dwójką dzieci, osiągającego dochody na poziomie średniej krajowej, był jeszcze niższy i wyniósł 28,4% (nie uległ zmianie w stosunku do 2009 r.).

²⁰ Zasadniczą część kosztów pracy – obok samego wynagrodzenia netto – stanowią składki na ubezpieczenie społeczne płacone przez pracodawcę i pracownika. Rola podatku dochodowego jest w niższych przedziałach dochodowych nieznaczna.

Wykres 7 Struktura kosztów pracy dla przeciętnego wynagrodzenia oraz 2/3 (przeciętnego wynagrodzenia) w gospodarce narodowej w 2011 r.

Źródło: Opracowanie DSA MG.

Koszty pracy nie są generalnie zaliczane przez przedsiębiorców do najważniejszych czynników wpływających na wzrost lub spadek cen, większość firm nie uważa ich jednak za mało ważne.²¹ Koszty pracy zostały uznane za najważniejszy czynnik wpływający na wzrost cen w branżach, w których stanowią one znaczną część całkowitych kosztów tj. w sektorze górnictwa, hoteli i restauracji, działalności profesjonalnej i administracji. Natomiast w handlu i transporcie ich wpływ na ceny był stosunkowo niewielki.

Powolna odbudowa potencjału wzrostowego gospodarki połączona z wciąż nie najlepszą sytuacją na rynku pracy w 2011 r. spowodowały zmniejszenie presji na płace (i koszty pracy). W ujęciu nominalnym przeciętne wynagrodzenie w przemyśle wzrosło w roku 2011 o 5,5%, a w ujęciu realnym o 1,2 % (przed rokiem odpowiednio o 5,2% i 2,5%). Jednocześnie wzrost wydajności pracy w przemyśle wyniósł 5,5% (wobec wzrostu o 10,4% w roku 2010).²² Wyższa - niż dynamika wzrostu kosztów pracy - dynamika wzrostu wydajności niewątpliwie wywarła pozytywny wpływ na konkurencyjność przedsiębiorstw w Polsce.

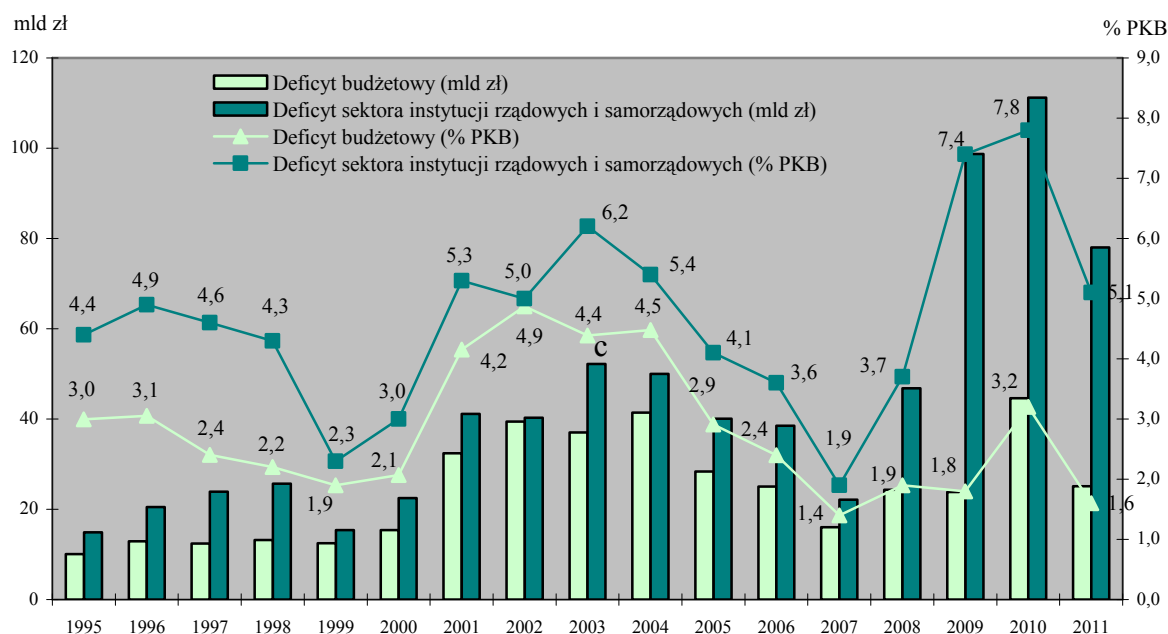
²¹ Zob. Badanie Ankietowe Rynku pracy. Raport 2011, Narodowy Bank Polski, Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2011

²² Zob. Ocena sytuacji w przemyśle w 2011 roku, DAE MG, Warszawa, luty 2012; Dane dotyczą zbiorowości przedsiębiorstw powyżej 9 zatrudnionych.

1.6 Finanse publiczne

Gwarancja możliwości elastycznego kształtowania wydatków, wzrostu udziału wydatków o charakterze prorozwojowym, przy zapewnieniu stabilnych dochodów budżetowych jest jednym z kluczowych wyzwań polityki fiskalnej. Sytuacja w tym zakresie jest ważna dla sektora przedsiębiorstw nie tylko z punktu widzenia tworzenia zrównoważonego i trwałego otoczenia makroekonomicznego, ale również rosnących potrzeb pożyczkowych państwa. Konieczność finansowania zadłużenia publicznego wiąże się z pozyskiwaniem przez państwo środków z sektora finansowego poprzez zwiększenie sprzedaży papierów skarbowych. Ogranicza to możliwość skorzystania z tych środków przez podmioty gospodarcze. Ponadto oczekiwane przez przedsiębiorstwa wprowadzenie udogodnień podatkowych, które ograniczają wpływy do budżetu, jest trudne do zrealizowania szczególnie w przypadku zwiększonych potrzeb wydatkowania zasobów finansowych budżetu państwa.

Wykres 8 Deficyt budżetu państwa²³ i deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych (mld zł i % PKB)

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych Eurostat oraz wstępnych danych GUS.

Mimo pogłębiającej się od kilkunastu lat tendencji przyrostu wartości **deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych Polski**, w latach 2003–2007 poziom tego wskaźnika znajdował się w wyraźnym trendzie spadkowym. Stopniowo poprawiająca się koniunktura, wynikająca m.in. z akcesji Polski do Unii Europejskiej oraz dobrej koniunktury w skali globalnej, pozwoliły na znaczące ograniczenie nierównowagi budżetowej całego sektora instytucji rządowych i samorządowych. W 2007 r. wartość deficytu sektora w relacji do PKB wyniosła 1,9%.

²³ W 2004 r. zmianie uległ sposób klasyfikowania w budżecie państwa transferów rekompensujących ubytek składki w FUS. Do 2003 r. transfer z budżetu państwa rekompensujący FUS ubytek składki z tytułu przekazania części składek osób objętych reformą emerytalną do OFE, finansowany był w formie dotacji z budżetu państwa. Przepisy ustawowe pozwalają na finansowanie kosztów reformy emerytalnej wpływami z prywatyzacji, tj. „spod kreski”. W związku z powyższym od 2004 r. kwota rekompensująca ubytek księgowana jest po stronie rozchodów budżetu państwa, natomiast w FUS pojawiła się nowa pozycja przychodów „refundacja z tytułu przekazania składek do OFE”. Powyższa zmiana wpłynęła bezpośrednio na poziom wydatków budżetu państwa, a tym samym na jego wynik. W związku z tym dane z 2004 r. nie są w pełni porównywalne z latami poprzednimi.

Odwroćenie pozytywnego trendu nastąpiło w roku 2008 i kontynuowane było w latach kolejnych. Wraz z nadejściem kryzysu finansowego, przy utrzymującym się wysokim poziomie deficytu strukturalnego budżetu państwa, doszło do znaczącego rozwarstwienia między poziomem wydatków i dochodów budżetu państwa. Wynikiem tego było ukształtowanie się w 2009 r. ponad dwukrotnie wyższego deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych w porównaniu do roku poprzedniego, na poziomie 99,1 mld zł tj. 7,4% PKB. Należy tu zaznaczyć, że rok 2009 był bardzo niesprzyjający dla minimalizowania kosztów długu publicznego zarówno pod względem sytuacji mikro-, jak i makroekonomicznej. Awersja do ryzyka, wysokie wahania kursów walut – generujące dodatkowe koszty przy obsłudze zadłużenia w walutach obcych – oraz rządowe stymulacyjne pakiety pomocowe w znaczący sposób zdeterminowały przyrost nominalnego zadłużenia w skali globalnej. W roku 2010 negatywne tendencje w finansach publicznych państwa zostały podtrzymane. W efekcie ujemnego salda każdego z podsektorów sektora instytucji rządowych i samorządowych jego deficyt osiągnął w 2010 r. najwyższy historycznie poziom 111,2 mld zł. Rezultatem narastającego deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych był wzrost jego zadłużenia ogółem. W roku 2010 dług publiczny liczony wg metodologii z Maastricht osiągnął poziom 54,8% w relacji do PKB.

W roku 2011, w zakresie deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych, sytuacja poprawiła się. Deficyt w tym obszarze spadł do 78,0 mld zł, tj. 5,1% PKB. Natomiast dług publiczny, liczony wg powyższej metodologii, wyniósł 56,3% PKB.

Tabela 8 Dług publiczny (mld zł i % PKB)

		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Państwowy dług publiczny	mld zł	352,4	408,3	431,4	466,6	506,3	527,4	597,8	669,9	748,5	815,3
	% PKB	43,6	48,4	46,7	47,5	47,8	44,8	46,9	49,9	52,8	53,5
Dług sektora instytucji rządowych i samorządowych	% PKB	42,2	47,1	45,7	47,1	47,7	45,0	47,1	50,9	54,8	56,3

* Szacunki Ministerstwa Finansów.

Dane w pełni porównywalne począwszy od 2001 r.

Źródło: Ministerstwo Finansów.

Tabela 9 Struktura wydatków budżetu państwa (%)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Wydatki zdefiniowane	73,5	74,9	71,3	72,5	74,3	73,1	72,7	74,4	75,0	74,6
Wydatki elastyczne	26,5	25,1	28,7	27,5	25,7	26,9	27,3	25,6	25,0	25,4

Źródło: Ministerstwo Finansów.

Obecna struktura wydatków budżetowych implikuje ograniczoną swobodę rządu w kształtowaniu wielkości deficytu budżetu państwa. Zdecydowaną większość wydatków stanowią wydatki zdefiniowane, związane z obsługą długu publicznego, subwencjami dla jednostek samorządu terytorialnego czy wspieraniem funduszy celowych oraz ich dysponentów, szczególnie ZUS i KRUS. Transfery społeczne, określone ramami prawnymi, wymagają zaangażowania dominującej części wydatków w polskim systemie finansów publicznych. W związku z tym, jedynie ograniczoną ich część rząd może przeznaczyć na inwestycje infrastrukturalne, badania i rozwój, aktywne polityki rynku pracy oraz poprawę jakości funkcjonowania służb publicznych.

Ramka 1 Program konwergencji – Aktualizacja 2012

25 kwietnia 2012 r. Rada Ministrów przyjęła *Program Konwergencji – Aktualizacja 2012*. Jednym z priorytetów polityki gospodarczej rządu pozostaje stworzenie warunków do szybkiego i zrównoważonego wzrostu przy zapewnieniu optymalnego tempa konsolidacji finansów publicznych. Przyjęte w dokumencie cele oraz działania są spójne z priorytetami wyznaczonymi w strategii *Europa 2020*, odzwierciedlonymi również w tegorocznej edycji *Krajowego Programu Reform*.

Polska przedstawiła Komisji Europejskiej *Program Konwergencji – Aktualizacja 2012*, prezentujący trzyletnią perspektywę rozwoju gospodarczego kraju. Zgodnie z najnowszymi prognozami, utrzymanie spadkowej tendencji relacji deficytu do PKB umożliwi osiągnięcie w 2015 r. średniookresowego celu budżetowego (MTO, -1%PKB).

Szacowany poziom deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych w relacji do PKB w latach 2012–2015, wynosi odpowiednio: 2,9%PKB; 2,2%PKB; 1,6%PKB; 0,9%PKB. Oszacowany wg tej samej metodologii dług sektora instytucji rządowych i samorządowych w latach 2012–2015 kształtować się będzie odpowiednio na poziomie: 53,7% PKB; 52,5% PKB; 50,6% PKB; 49,7% PKB.

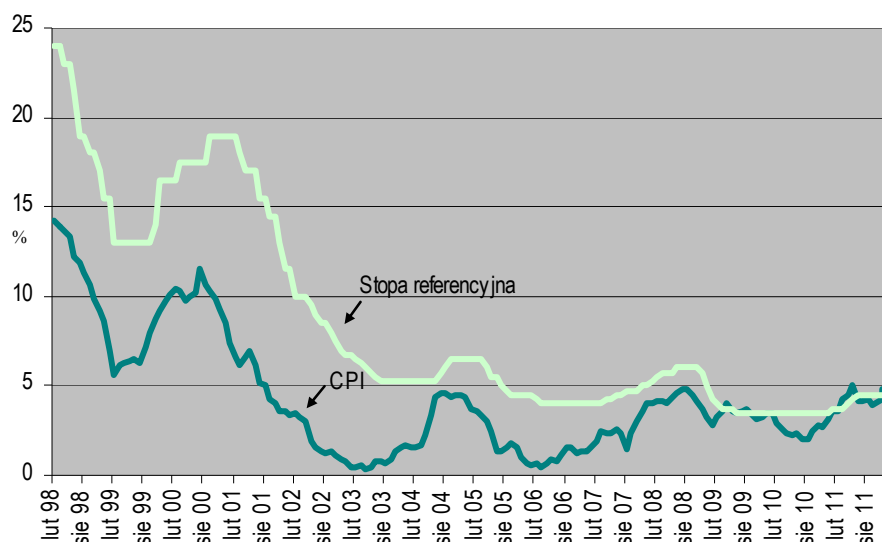
Zgodnie z notyfikacją fiskalną 'kwiecień 2012' deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2011 r. wyniósł 5,1% PKB, natomiast dług ukształtował się na poziomie 56,3% PKB.

1.7 Inflacja i polityka pieniężna

Wśród czynników charakteryzujących otoczenie przedsiębiorstw jednym z ważniejszych pozostaje stabilność cen oraz, będący jej pochodną, koszt pozyskania pieniądza. Wpływają one bowiem na decyzje przedsiębiorców dotyczące wielkości produkcji, a co za tym idzie także zatrudnienia i nakładów inwestycyjnych. Na przebieg procesów inflacyjnych oddziałują różne czynniki wewnętrzne i zewnętrzne. Podczas gdy pierwsze w zdecydowanej większości kontrolowane są za pomocą narzędzi charakterystycznych dla polityki monetarnej, to oddziaływanie na przebieg drugich jest bardzo ograniczone. Problemem pozostaje także rozpoznanie ich charakteru oraz intensywności oddziaływania. **W 2011 r. na przebieg procesów inflacyjnych wpływały w przeważającej mierze czynniki zewnętrzne – w postaci dużej zmienności cen żywności oraz nośników energii, a w mniejszym stopniu wewnętrzne - związane z presją płacową.**

W roku 2011 inflacja nie stwarzała zagrożenia dla prowadzenia działalności gospodarczej. Choć jej poziom był najwyższy od 2001 r., to nie odbiegał znacząco od rynkowych oczekiwań inflacyjnych kształtowanych na podstawie oceny bieżącej koniunktury. W całym roku średni poziom cen dóbr i usług konsumpcyjnych przekraczał cel inflacyjny NBP. 4,3% inflacja była ponadto wyższa od poziomu założonego w ustawie budżetowej. Wzrost cen w 2011 r. determinowany był głównie stosunkowo dużą zmiennością cen żywności oraz nośników energii na rynkach międzynarodowych. Wewnętrznym czynnikiem proinflacyjnym, oddziałującym silniej w pierwszej połowie roku, był głównie wzmożony popyt konsumpcyjny gospodarstw domowych będący efektem stale rosnącego zatrudnienia.

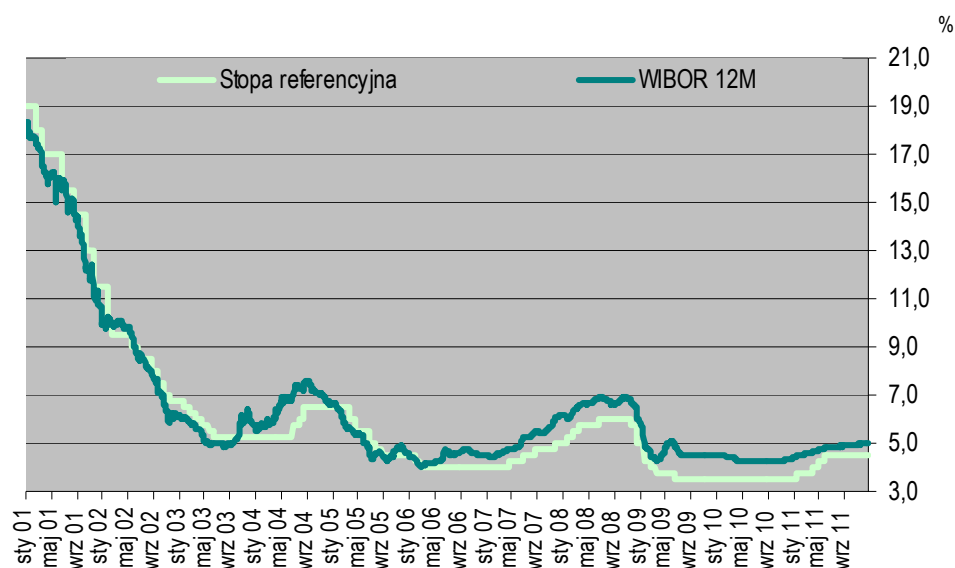
Wykres 9 Stopa referencyjna NBP a inflacja

Źródło: NBP.

Główną determinantą kształtowania sytuacji na rynku pieniężnym w Polsce w 2011 r. był kierunek oraz tempo odbudowy globalnej gospodarki po kryzysie finansowym. W związku z nadal utrzymującą się dużą niepewnością co do trwałości ożywienia gospodarczego wśród głównych partnerów handlowych Polski oraz silnego wpływu globalnej wyżki cen surowców na poziom cen w kraju, władze monetarne podejmowały odpowiednie kroki w celu ograniczenia presji inflacyjnej. Efektem tego było czterokrotne podniesienie stóp procentowych w styczniu, kwietniu, maju oraz czerwcu. Każdorazowo podwyżka stóp wyniosła 0,25 pkt. proc. W rezultacie na koniec grudnia 2011 r. stopy procentowe ukształtowały się na poziomie: referencyjna – 4,5%, lombardowa – 6,0%, depozytowa – 3,0%, a redyskonto weksli – 4,75%. Restrykcyjne nastawienie RPP, prezentowane w I oraz znacznie wyraźniej w II kwartale 2011 r., wynikało głównie z obaw o makroekonomiczne skutki narastającej presji inflacyjnej, która zagrażała utrzymaniu wskaźnika CPI na poziomie celu inflacyjnego NBP. W III oraz IV kw. charakter polityki pieniężnej pozostawał neutralny. Było to efektem coraz wyraźniej rysującej się perspektywy globalnego spowolnienia gospodarczego, u którego podstaw leżały fiskalne problemy w strefie euro.

Wykres 10 Kształtowanie się indeksu WIBOR 12 M i stopy referencyjnej

Źródło: NBP.

Poprzez kształtowanie stopy procentowej bank centralny pośrednio oddziałuje na wysokość oprocentowania kredytów i depozytów w bankach komercyjnych. Średnie oprocentowanie stanów złotych kredytów dla przedsiębiorstw wzrosło z 6,0% - na koniec 2010 r., do 6,8% - na koniec 2011 r., zgodnie z nową metodyką ECB. Wyższe koszty pozyskania pieniądza kredytowego dla przedsiębiorstw były rezultatem rosnącego popytu na kredyt ze strony przedsiębiorstw. Wiązało się to jednej strony z coraz lepszą ich kondycją finansową - w związku z ogólną poprawą koniunktury, z drugiej natomiast z rosnącą niepewnością co do przyszłego stanu koniunktury, utrudniającą poprawną wycenę ryzyka kredytowego. Efektem tego było dostosowanie po stronie banków w postaci wyższego oprocentowania kredytów.

2. CHARAKTERYSTYKA POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTW²⁴

2.1 Liczba i struktura polskich przedsiębiorstw²⁵

Liczba zarejestrowanych podmiotów na koniec 2011 r. w systemie REGON wyniosła 3.869,9 tys.²⁶, co oznacza spadek w stosunku do roku 2010 o 40 tys. jednostek. Na ogólny spadek liczby zarejestrowanych podmiotów składał się znaczący spadek liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (o 71 tys.) oraz wzrost liczby spółek handlowych (o blisko 20 tys.) a także spółek cywilnych (o 5 tys.). Pomimo tych zmian, osoby fizyczne dominują w systemie REGON – ich liczba wynosi 2.871,4 tys., natomiast liczba spółek handlowych 322,4 tys., zaś spółek cywilnych 276,3 tys.

Najwięcej podmiotów – nieco ponad milion - zarejestrowanych jest w sekcji G - *Handel hurtowy i detaliczny*. W dalszej kolejności znajdują się sekcje: F - *Budownictwo* (461 tys. podmiotów), C - *Przetwórstwo przemysłowe* (354 tys.) oraz M - *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* (336 tys.)

W porównaniu z rokiem 2010, w 2011 r. liczba zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON zwiększyła się tylko w dwóch województwach: wielkopolskim (o 1 tys.) oraz małopolskim (o 232 podmioty). W pozostałych województwach nastąpiło zmniejszenie liczby zarejestrowanych podmiotów – najbardziej w śląskim, mazowieckim oraz zachodniopomorskim.

Podmioty nowo zarejestrowane oraz wyrejestrowane

W 2011 r. zostało zarejestrowanych 346 tys. nowych podmiotów, było to o 50 tys. mniej niż w roku poprzednim. Sytuacja ta była wynikiem spadku w liczbie nowo rejestrowanych osób fizycznych, liczba nowo powstałych spółek była bowiem o 1,5 tys. wyższa niż w roku 2010. Spadek w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów miał miejsce we wszystkich województwach, ale największy wystąpił w śląskim, opolskim oraz warmińsko-mazurskim (spadek o około 18%-20%). W województwie kujawsko-pomorskim spadek był najmniejszy i wyniósł 6%.

Jedynie w kilku sekcjach zanotowano wzrost w liczbie nowo rejestrowanych podmiotów. Były to: *Administracja publiczna, Górnictwo i wydobywanie, Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, Opieka zdrowotna i pomoc społeczna oraz Dostawa wody; gospodarowanie ściekami*. W pozostałych sekcjach liczba nowo rejestrowanych podmiotów była niższa niż w roku 2010.

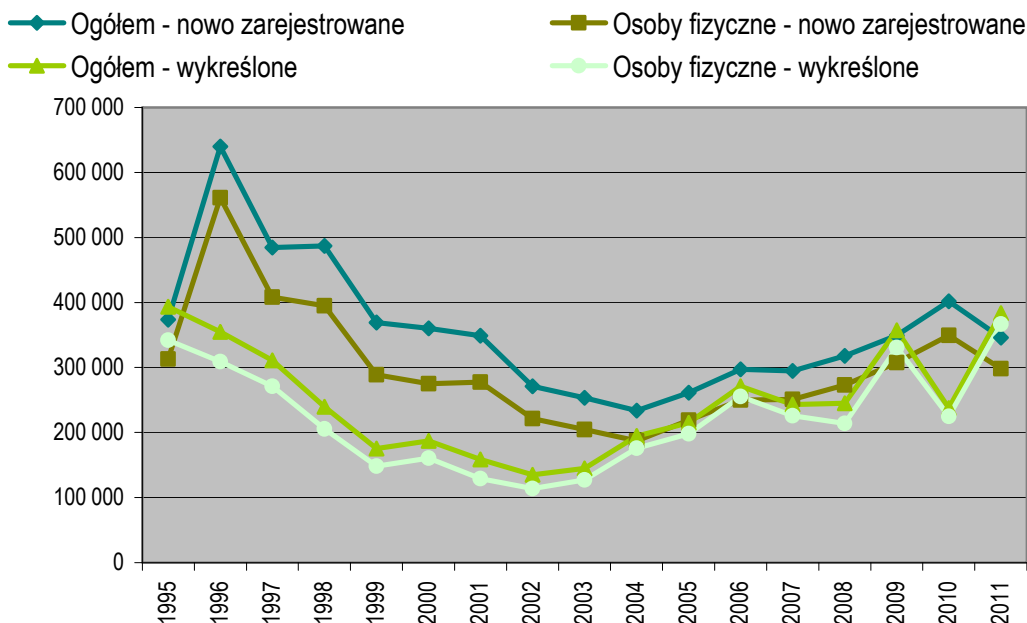
Liczba podmiotów wyrejestrowanych wyniosła w 2011 r. blisko 384 tys. i było to znacznie więcej niż w roku 2010²⁷. Blisko dwukrotny wzrost liczby wykreślonych podmiotów zanotowano w województwie mazowieckim, dynamika wyższa niż średnia krajowa wystąpiła również w śląskim, podkarpackim oraz opolskim.

²⁴ Dane szczegółowe (tablice) do tego rozdziału (w zakresie podrozdziałów 2.1–2.4) zawarto w **Aneksie**.

²⁵ Dane według klasyfikacji PKD 2007.

²⁶ Należy mieć na uwadze, że stan rejestru REGON nie jest dobrym wskaźnikiem skali przedsiębiorczości w Polsce – szacuje się, że tylko około 50% podmiotów zarejestrowanych w systemie rzeczywiście prowadzi działalność gospodarczą. Dane dotyczące przedsiębiorstw „aktywnych” prezentowane przez GUS pojawiają się z ponad rocznym opóźnieniem.

²⁷ Jak piszą autorzy w publikacji *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w 2011 r.*: „Na wzrost liczby skreśleń w 2011 r. miała wpływ aktualizacja rejestru REGON w oparciu o informacje o osobach zmarłych uzyskane z rejestru PESEL oraz aktualizacja w oparciu o informacje z Krajowego Rejestru Sądowego o podmiotach wykreślonych z KRS”.

Wykres 11 Podmioty nowo zarejestrowane i wykreślone z rejestru REGON

Źródło: Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w 2011 r., GUS, Warszawa 2012.

2.2 Sytuacja ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw²⁸

Sytuacja przedsiębiorstw w 2011 r. pod względem przychodów była lepsza niż w roku 2010. Jednocześnie jednak firmy zwiększyły poziom zobowiązań i szczególnie w przypadku zobowiązań długoterminowych dynamika była wysoka. Po obserwowanym w ostatnich latach zmniejszaniu nakładów inwestycyjnych, w 2011 r. były one wreszcie wyższe niż rok wcześniej.

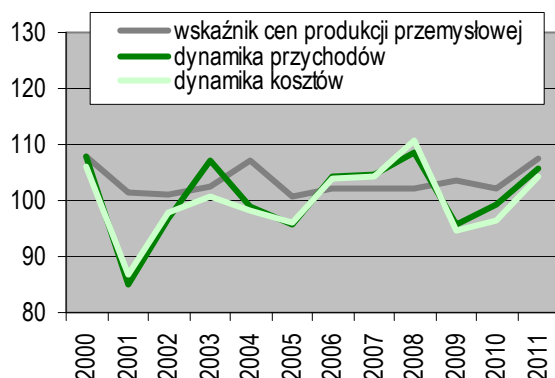
Przychody i koszty

W 2011 r. przedsiębiorstwa zwiększyły przychody o blisko 14% w stosunku do roku poprzedniego. Przychody wzrosły zarówno w sektorze publicznym (o 6%) jak również w sektorze prywatnym (o 15%). W firmach małych wzrost przychodów był wyższy niż w grupie firm średnich i dużych. Jednocześnie dynamika kosztów (wzrost o nieco ponad 14%) była nieco wyższa niż dynamika przychodów.

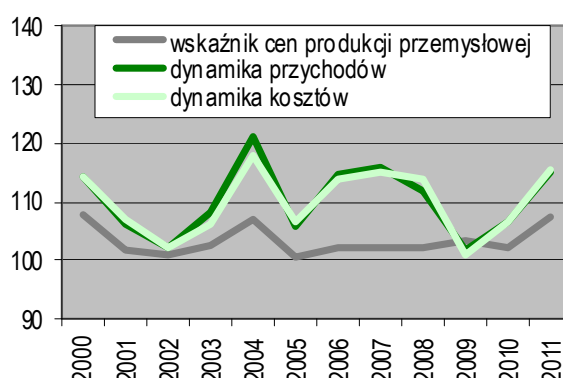
Najwyższą dynamikę przychodów zaobserwowano w sekcjach: B – *Górnictwo i wydobywanie*, K – *Działalność finansowa i ubezpieczeniowa*, F – *Budownictwo* oraz Q – *Opieka zdrowotna i pomoc społeczna*. Niewielki spadek przychodów zanotowano jedynie w sekcji M – *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna*, natomiast w sekcjach: R – *Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją*, S – *Pozostała działalność usługowa*, J – *Informacja i komunikacja* oraz E – *Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją* wzrost przychodów nie przekraczał 10%.

²⁸ W grupie przedsiębiorstw prowadzących księgi rachunkowe (z wyłączeniem banków, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, instytucji ubezpieczeniowych, biur i domów maklerskich, towarzystw i funduszy inwestycyjnych oraz towarzystw funduszy emerytalnych), w których liczba pracujących wynosi powyżej 9 pracowników. Dane prezentowane według klasyfikacji PKD 2007.

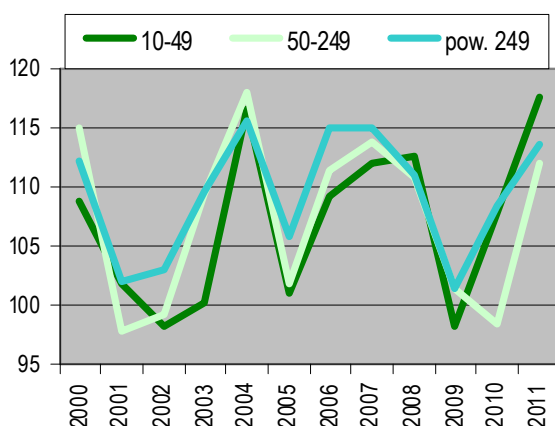
Wykres 12 Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw sektora publicznego

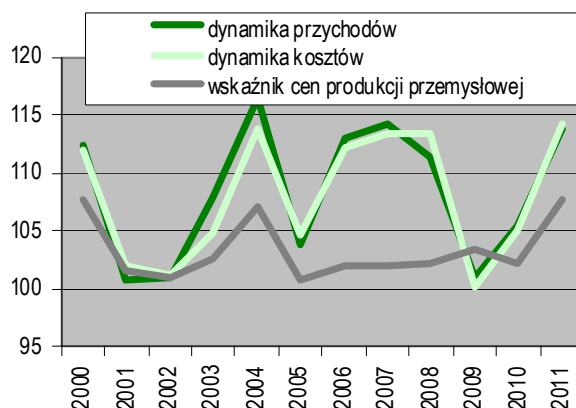
Wykres 13 Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw sektora prywatnego

Wykres 14 Porównanie dynamiki przychodów przedsiębiorstw według liczby pracujących

Wykres 15 Dynamika przychodów i kosztów przedsiębiorstw o liczbie pracujących powyżej 9 osób

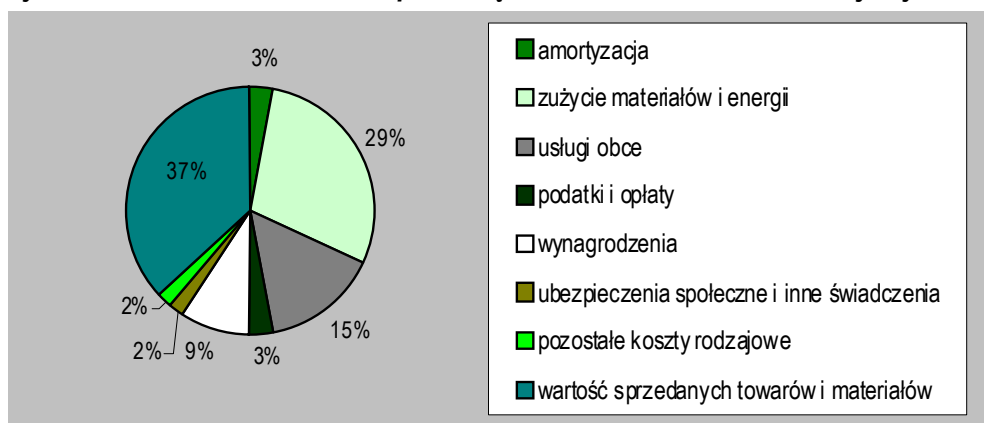

Źródło: Obliczenia DSA MG na podstawie danych PONTINFO na bazie F-02 (2000-2002) oraz MG na bazie GUS F-01 (2003-2011).

Koszty w układzie rodzajowym

W porównaniu z rokiem 2010, w 2011 r. struktura kosztów działalności operacyjnej nie uległa zmianie. Największą częścią kosztów jest wartość sprzedanych towarów i materiałów, drugą składową kosztów pozostaje zużycie materiałów i energii.

Wykres 16 Struktura kosztów w przedsiębiorstwach w układzie rodzajowym

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie bazy F-01 (2011).

Wyniki finansowe

W 2011 r. przedsiębiorstwa zwiększyły wynik finansowy brutto o 9 mld zł (ze 132 do 141 mld zł). W grupie firm małych wynik finansowy brutto spadł o połowę (z blisko 22 do 11 mld zł), wśród firm średnich utrzymał się na poziomie z roku 2010, zaś firmy duże zwiększyły jego poziom z 83 do 103 mld zł.

W 2011 r. najwyższą dynamikę wyniku finansowego zanotowano w sekcji *Górnictwo i wydobywanie* (wzrost o 131%). Również w 2010 r. przedsiębiorstwa z tej sekcji najbardziej zwiększyły wynik finansowy – w efekcie w 2011 r. był on aż czterokrotnie wyższy niż w 2009 r. Pozostałymi sekcjami, w których obserwowano wysoką dynamikę wyniku finansowego były: *Działalność w zakresie usług administrowania, Rolnictwo, Leśnictwo, łowiectwo i rybactwo*, oraz *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze*. W sekcji *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna* przedsiębiorstwa osiągnęły ujemny wynik finansowy brutto, w sekcji *Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości* wynik ten spadł blisko o połowę, natomiast w sekcji *Opieka zdrowotna i pomoc społeczna* wyniósł on 60% wartości z roku 2010.

Zobowiązania i płynność finansowa

W 2011 r. w przedsiębiorstwach nastąpił szybki przyrost zobowiązań zarówno krótkoterminowych (wzrost o 13%) jak również długoterminowych (wzrost o 20%). W pierwszym przypadku zobowiązania najszybciej rosły wśród firm małych, w drugim przypadku były to zarówno firmy małe jak i duże. W efekcie nastąpiło pogorszenie współczynników charakteryzujących zadłużenie przedsiębiorstw. Nieznacznemu zmniejszeniu uległy również wskaźniki płynności finansowej w przedsiębiorstwach.

Działalność eksportowa

Dynamika przychodów z działalności eksportowej była wyższa niż dynamika przychodów z całokształtu działalności (sytuacja taka miała miejsce we wszystkich grupach firm). Najszybciej przychody z działalności eksportowej rosły w sekcjach: *Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości*, *Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją* oraz *Górnictwo i wydobywanie*.

Aktywność inwestycyjna

Wielkość nakładów inwestycyjnych w 2011 r. osiągnęła wartość 127 mld zł. Było to więcej niż w roku 2010, a jednocześnie wielkość ta była zbliżona do tej z roku 2007. Nakłady inwestycyjne wzrosły we wszystkich grupach firm (zarówno małych, średnich jak i dużych). Dynamika była najwyższa w sekcjach *Działalność finansowa i ubezpieczeniowa*, *Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna*, *Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo* oraz *Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją*. W pierwszej oraz ostatniej z wymienionych sekcji w 2010 r. zaobserwowano jedną z niższych dynamik inwestycji, a więc wysokie nakłady w roku 2011 można częściowo tłumaczyć rekompensatą niskiej dynamiki z roku poprzedniego. Z drugiej strony nakłady inwestycyjne spadły w dwóch sekcjach: *Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją* oraz *Pozostała działalność usługowa*. Wymienione sekcje zanotowały wysoką dynamikę nakładów w roku 2010.

Pracujący

Podobnie jak w roku 2010, w roku 2011 przedsiębiorstwa zwiększyły liczbę pracujących o nieco ponad 20 tys. osób. Dwie sekcje: *Działalność finansowa i ubezpieczeniowa* oraz *Opieka zdrowotna i pomoc społeczna* zwiększyły liczbę pracujących o ponad 10%. W czterech sekcjach liczba pracujących była natomiast niższa niż w roku 2010. Były to: *Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo*, *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze*, *Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych włącznie motocykle* oraz *Transport i gospodarka magazynowa*. W połowie województw liczba pracujących uległa zwiększeniu (najbardziej w lubelskim,

wielkopolskim, małopolskim oraz zachodniopomorskim), w drugiej połowie liczba pracujących uległa zmniejszeniu (najbardziej w pomorskim, opolskim, warmińsko-mazurskim oraz podkarpackim).

2.3 Analiza sektora mikroprzedsiębiorstw na tle pozostałych przedsiębiorstw w 2010 r.

Zatrudnienie i wynagrodzenia

W 2010 r. liczba pracujących w przedsiębiorstwach wyniosła 8.859 tys. osób i było to o 30 tys. więcej niż w roku 2009. Struktura pracujących była taka jak w latach poprzednich - w mikroprzedsiębiorstwach pracowało 38% ogółu osób, w firmach małych 13%, średnich 19%, zaś 30% w firmach dużych.

Przeciętna liczba zatrudnionych wyniosła 6,5 mln osób, co oznacza spadek w stosunku 2009 o 50 tys. osób. Co piąty zatrudniony pracował w mikroprzedsiębiorstwie, 16% w firmach małych, zaś co czwarty w średnich. Największa część spośród zatrudnionych (40%) pracowała w firmach dużych.

Najwięcej osób pracowało w *Przetwórstwie przemysłowym* oraz w *Handlu i naprawie pojazdów samochodowych* (odpowiednio 2.363 tys. i 2.252 tys. osób). Kolejnymi najbardziej licznymi branżami pod względem liczby pracujących były *Budownictwo* oraz *Transport*.

W województwie *mazowieckim* pracowała co piąta osoba, w *śląskim* było to 13%, zaś w *wielkopolskim* 10% ogółu pracujących. W ujęciu zarówno bezwzględnym jak i względnym najbardziej uprzemysłowionym województwem jest *śląskie*, gdzie w przemyśle pracowało blisko 500 tys. osób (42% ogółu pracujących w tym województwie). Najniższy odsetek pracujących w przemyśle występuje w *mazowieckim*, w którym to najwięcej osób pracuje w branżach usługowych (28%). Również w *mazowieckim* występuje najwyższy odsetek pracujących w transporcie (16%). Z kolei w słabiej rozwiniętych województwach, jak *podlaskie*, *lubelskie* czy *świętokrzyskie* relatywnie duża część osób pracuje w handlu (po około 30% pracujących).

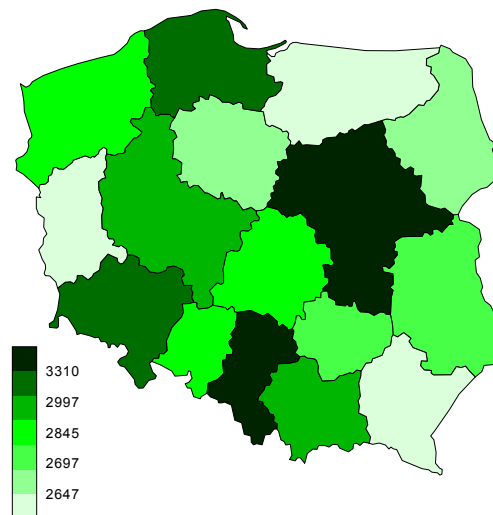
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie na jednego zatrudnionego w 2010 r. wyniosło 3.300 zł i było to o 5% więcej niż w roku poprzednim. W grupie mikroprzedsiębiorstw poziom płac jest dwukrotnie niższy niż w grupie firm dużych.

Wyższy niż średnia krajowa poziom wynagrodzeń zanotowano w trzech województwach: *mazowieckim* – 4.218 zł, *śląskim* – 3.502 zł oraz *dolnośląskim* – 3.310 zł. W pozostałych województwach przeciętne wynagrodzenie było niższe niż 3.300 zł. Obserwuje się duże zróżnicowanie w wysokości przeciętnego wynagrodzenia pomiędzy województwami (patrz wykres obok).

Przychody, koszty i nakłady inwestycyjne

W 2010 r. przedsiębiorstwa wypracowały 3.297 mld zł przychodów, co oznacza wzrost o 220 mld w stosunku do roku 2009. Najszybciej wzrosły przychody w firmach dużych (o 10%) i one to wypracowały ponad połowę wzrostu przychodów. Mikroprzedsiębiorstwa zwiększyły przychody o 3%, firmy małe o 7%, zaś średnie o 5%.

Wykres 17 *Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przedsiębiorstwach w 2010 r. (w zł).*

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie publikacji "Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2010 r." GUS

Zysk brutto, podobnie jak przychody, był wyższy niż w roku 2009 i wyniósł 291 mld zł. Największą część tej wielkości wypracowały mikroprzedsiębiorstwa (121 mld zł), firmy duże osiągnęły 89 mld zł, średnie 46 mld zł, zaś małe 34 mld zł zysku brutto.

Rok 2010 był kolejnym rokiem, w którym wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach była nieco niższa niż rok wcześniej. Wyniosła ona 142 mld zł, co oznacza spadek o 2 mld zł w porównaniu z rokiem 2009. Podobnie jak rok wcześniej, w 2010 r. wartość nakładów inwestycyjnych wzrosła jedynie w grupie mikroprzedsiębiorstw (z 22 do 25 mld zł). W grupie firm małych wartość nakładów utrzymała się na poziomie z roku 2009, zaś wśród firm średnich i dużych nakłady spadły o odpowiednio 1 mld oraz 4 mld zł.

Zaobserwowano zróżnicowanie pomiędzy województwami w dynamice nakładów inwestycyjnych – w pomorskim spadły one aż o 28%, w kujawsko-pomorskim oraz zachodniopomorskim były niższe o 12%. Najwyższy wzrost nakładów inwestycyjnych miał miejsce w wielkopolskim (o 27%) oraz lubelskim (o 22%). W warmińsko-mazurskim oraz dolnośląskim nakłady wzrosły o około 10%.

2.4 Innowacyjność polskich przedsiębiorstw

Innowacje stanowią o sile konkurencyjnej dzisiejszych przedsiębiorstw. Innowacyjność polskich przedsiębiorstw jest nadal niezadowalająca, ale wzrostowy trend środków przeznaczanych na innowacje jest szansą na poprawę tej sytuacji.

Nakłady na działalność innowacyjną w zakresie innowacji produktowych i procesowych w przemyśle wyniosły w 2010 r. 23,8 mld zł, natomiast w sektorze usług 10,8 mld zł²⁹. Nadal nakłady nie osiągnęły poziomu z 2008 r., kiedy to w przemyśle wyniosły 25,4 mld zł, a w sektorze usług 12,6 mld zł. Zdecydowaną większość nakładów poniosły jednostki sektora prywatnego (w sektorze przemysłu 74% a w sektorze usług 89% nakładów).

Kolejny rok obserwowano wzrost wartości nakładów na działalność innowacyjną przypadających na 1 przedsiębiorstwo prowadzące działalność innowacyjną. W przemyśle wyniosły 5.749,7 tys. zł. (w 2008 r. było to 4.614,7 tys. zł.), a w sektorze usług 5.007,1 tys. zł. (w 2008 r. było to 4.642,5 tys. zł.).

Należy zauważyć, że liczba przedsiębiorstw prowadzących działalność innowacyjną jest wyższa niż liczba przedsiębiorstw ponoszących nakłady na tę działalność. W przemyśle różnica ta wyniosła 695 podmiotów (4.827 vs 4.132), w usługach natomiast 372 (2.627 vs 2.155).

Nadal głównym źródłem finansowania działalności innowacyjnej są środki własne przedsiębiorstw. W 2010 r. $\frac{3}{4}$ nakładów przedsiębiorstw przemysłowych i 85,7% usługowych było finansowane w ten sposób.

2009 rok był kolejnym z rzędu (trend zapoczątkowany w 2007 r.), w którym nie nastąpiły znaczące zmiany w strukturze produkcji sprzedanej przedsiębiorstw według poziomów techniki. W 2009 r. udział sektorów przetwórstwa przemysłowego wysokiej techniki wzrósł o 0,2% w porównaniu do roku poprzedniego i wyniósł 5,4%. Udział średnio-wysokiej techniki wzrósł w porównaniu do roku poprzedniego o 0,4% i wynosił 26,3%. Udział średnio-niskiej techniki zmniejszył się o 0,1% i wynosił 33,7%. Udział niskiej techniki wynosił 35,1% i zmniejszył się do roku poprzedniego o 0,7%.

W 2009 r. w porównaniu z 2008 r. nastąpił zauważalny wzrost udziału eksportu produktów wysokiej techniki w eksporcie ogółem z 4,3% do 5,7% oraz importu wyrobów wysokiej techniki do importu ogółem z 9,9% do 11,8%. Eksport wyrobów high-tech wzrósł z 17.429 mln zł. do 24.153,4 mln zł. a import z 49.434,6 mln zł. do 54.504,7 mln zł.

Ogólna wartość nakładów na działalność badawczą i rozwojową (B+R) w 2010 r. wynosiła w cenach bieżących 10.416,2 mln zł, co oznacza przyrost w porównaniu z rokiem poprzednim o ok. 1,35 mld zł (15%). Wzrost środków przeznaczonych na badania (szczególnie w okresie ostatnich dwóch lat) przyniósł pewną poprawę w finansowaniu sfery B+R. Średni wskaźnik nakładów na B+R w relacji do PKB (GERD/PKB) wzrósł z 0,57% w 2007 r. do 0,74% w 2010 r., ale jest to zaledwie 1/3 GERD/PKB dla 27 krajów Unii Europejskiej, który osiągnął w 2007 r. 1,85% a w 2010 r. 2,00%.

Z ogólnej kwoty 10.416,2 mln zł przeznaczonych na działalność B+R, przypadało na sektory: rządowy 35,9% środków (34,3% w 2009 r.), szkolnictwa wyższego 37,2% (37,1% w 2009 r.) oraz przedsiębiorstw 26,6% (28,5% w 2009 r.). Niepokojącym zjawiskiem w Polsce jest niski udział środków przedsiębiorstw w nakładach ogółem przeznaczonych na działalność B+R oraz brak istotnych zmian w wielkościach tego wskaźnika.

Ważną miarą procesów innowacyjnych są wskaźniki obrazujące ochronę własności przemysłowej w danym kraju. W 2011 r. w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej dokonano 3.878 zgłoszeń krajowych wynalazków, tj. o 21% więcej w stosunku do roku poprzedniego oraz udzielono 1.989 patentów na wynalazki krajowe, tj. o 43,6% więcej niż przed rokiem (1.385 w 2010 r. i 1.536 w 2009 r.)³⁰.

²⁹ Zob. *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2012.

³⁰ Bank Danych Lokalnych GUS.

Instrumentem Unii Europejskiej mierzącym innowacyjność poszczególnych krajów członkowskich, jest Innovation Union Scoreboard (IUS)³¹. Warto podkreślić, iż IUS został stworzony do monitorowania implementacji strategii Europa 2020. Instrument ten zastąpił stosowany do 2009 r. European Innovation Scoreboard (EIS).

Tak jak w poprzedniej edycji raportu, w 2011 r. Polska drugi już rok, utrzymała się w grupie umiarkowanych innowatorów (moderate innovators), niestety tym razem na ostatniej pozycji, ustępując miejsca Słowacji. Chociaż Polska charakteryzuje się niższym niż przeciętna dla wszystkich państw Unii Europejskiej poziomem Sumarycznego Wskaźnika Innowacyjności (*Summary Innovation Index – SII*), to na uwagę zasługuje wyższe niż średnia dla UE tempo wzrostu tego wskaźnika. W 2010 r. za relatywnie mocne strony Polski uznano zasoby ludzkie i tzw. wskaźniki wynikowe, natomiast w 2011 r. oprócz zasobów ludzkich, również finansowanie i wsparcie, inwestycje przedsiębiorstw i efekty ekonomiczne. Analizując wskaźniki syntetyczne wykorzystane w badaniu IUS, ewidentne słabości ujawniają się w całym systemie badawczym, współpracy w obszarze innowacyjności i przedsiębiorczości i wskaźnikach związanych z ochroną własności intelektualnej. W 2010 r. do problemowych zaliczono ponadto obszar wyników, a w 2011 r. obszar innowatorów. W 2011 r. wysoki wzrost zaobserwowano w odniesieniu do liczby wniosków patentowych, wspólnotowych wzorów i licencji patentowych. Negatywna ocena w dwóch ostatnich edycjach rankingu dotyczy liczby innowacyjnych MŚP oraz ich współpracy z innymi podmiotami.

Instrumenty wspierania innowacyjności/sfery B+R oraz ich efekty

Największy katalog instrumentów wsparcia działalności innowacyjnej znajduje się w **Programie Operacyjnym Innowacyjna Gospodarka, 2007–2013** (PO IG), którego głównym celem jest rozwój polskiej gospodarki w oparciu o innowacyjne przedsiębiorstwa. W gospodarce opartej na wiedzy innowacyjność jest jednym z czynników przewagi konkurencyjnej, a projektowanie nowych produktów i technologii jest niezbędne do konkurowania na globalnym rynku. W ramach PO IG wspierane są przede wszystkim inwestycje, w wyniku których powstaną nowe lub znacząco ulepszone produkty. Wsparcie udzielane jest głównie na inwestycje w zakresie innowacji produktowych oraz procesowych.

Instrumenty wsparcia w ramach PO IG skierowano m.in. do przedsiębiorców, w tym MSP, instytucji wspierających powstawanie innowacyjnych przedsiębiorstw, a także instytucji otoczenia biznesu oraz ich sieci.

Łączna alokacja Programu Operacyjnego to 9,7 mld EUR (ok. 38,1 mld zł)³² z czego 8,25 mld EUR (32,4 mld zł) pochodzi ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Łączna alokacja dla działań podległych Ministerstwu Gospodarki stanowi ok. 4,4 mld EUR (17,5 mld zł) czyli 45% całej alokacji Programu, w tym na poszczególne priorytety przeznaczono:

- III priorytet Kapitał dla innowacji - alokacja 340 mln EUR,
- IV priorytet Inwestycje w innowacyjne przedsięwzięcia – alokacja: 3.430 mln EUR,
- V priorytet Dyfuzja innowacji - alokacja: 399 mln EUR,
- VI priorytet Polska gospodarka na rynku międzynarodowym - alokacja: 273 mln EUR.

Od 2007 roku do czerwca 2012 roku w ramach w ramach POIG zatwierdzono 10,9 tys. projektów na kwotę 34,1 mld zł, co stanowi 76,27% alokacji z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR).

³¹ Zob. <http://www.proinno-europe.eu/inno-metrics/page/innovation-union-scoreboard-2010>

³² Według kursu EBC z przedostatniego dnia roboczego kwietnia 2010 r. tj. 3,9153 zł/EUR.

Wsparcie finansowe przedsiębiorcy mogą również uzyskać w ramach **Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki**. Celem jednego z działań jest zapewnienie podmiotom ekonomii społecznej dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania niezbędnych do rozwijania przez nie działalności poprzez stworzenie oraz pilotażowe wdrożenie programu finansowania opartego na zwrotnych instrumentach finansowych. W ramach tego działania Bank Gospodarstwa Krajowego, przy udziale pośredników finansowych, zrealizuje projekt, w którym środki będą przekazywane zainteresowanym podmiotom ekonomii społecznej prowadzącym działalność gospodarczą (w tym mikroprzedsiębiorstwa) oraz spełniającym odpowiednie kryteria formalne i jakościowe. Zakłada się, że w ramach działania wsparcie finansowe otrzyma ok. 250 podmiotów ekonomii społecznej, które otrzymają preferencyjną pożyczkę o wartości nie przekraczającej 100 tys. zł. Na realizację projektu zostanie przeznaczona kwota 30 mln zł. Okres spłaty pożyczki będzie wynosił maksymalnie 60 miesięcy. Podmioty te otrzymają również wsparcie doradcze. Program realizowany będzie na obszarze całego kraju, z czego dla celów programu obszar Polski zostanie podzielony na pięć makroregionów. Dla każdego z nich zostanie wybrany pośrednik finansowy. Uruchomienie instrumentu planowane jest w II połowie 2012 roku.

Kolejną z możliwości finansowania działań na rzecz przedsiębiorczości oraz innowacyjności w ramach perspektywy 2007-2013 są **Regionalne Programy Operacyjne (RPO)**, których udział w całkowitej alokacji środków polityki spójności wynosi ok. 25% (tj. 17,3 mld euro), natomiast na obszar Badania i rozwój technologiczny, innowacje, przedsiębiorczość przeznaczono prawie ¼ środków z RPO (tj. 4 225 mln euro). Wsparcie przedsiębiorczości w RPO koncentruje się przede wszystkim na mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach. W ramach 16 RPO głównym celem osi priorytetowych skierowanych na wsparcie przedsiębiorczości jest wzmocnienie konkurencyjności przedsiębiorstw, w tym wzrost ich potencjału ekonomicznego i innowacyjnego oraz zwiększenie zatrudnienia.

Preferowane jest wsparcie przedsiębiorstw wdrażających innowacje, w tym innowacje produktowe/ usługowe, procesowe i organizacyjne. Wspierane są także przedsięwzięcia inwestycyjne firm związane z osiąganiem uznanych standardów nowoczesności, m.in. certyfikacji wytwarzanych produktów i świadczonych usług, certyfikacji w zakresie bezpieczeństwa i higieny procesów produkcyjnych, organizacji i zarządzania.

Wg stanu na 30 czerwca 2012 r., w obszarze Badania i rozwój technologiczny, innowacje, przedsiębiorczość, w ramach wszystkich 16 RPO podpisano łącznie 15.151 umów o dofinansowanie dla projektów o wartości dofinansowania z UE 12,4 mld zł, co stanowi 68,4 % alokacji na lata 2007-13. We wnioskach o płatność beneficjenci wykazali poniesienie 8,5 mld zł wydatków (wartość odpowiadająca dofinansowaniu UE), co stanowi 47 % dostępnej alokacji.

Programy realizowane z udziałem funduszy strukturalnych nie są jedynymi działaniami mającymi przyczynić się do rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw. W 2011 roku Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) kontynuowała realizację programów finansowanych z budżetu państwa.

Celem programu **Bon na innowacje** jest zainicjowanie kontaktów przedsiębiorców ze sferą naukową. Mogą z niego skorzystać mikro i mali przedsiębiorcy, którzy w roku złożenia wniosku oraz w ciągu 3 lat kalendarzowych poprzedzających rok złożenia wniosku, nie korzystali z usług żadnej jednostki naukowej w zakresie prac badawczo-rozwojowych. Przedsiębiorca może uzyskać wsparcie w maksymalnej wysokości 15 tys. zł. Na realizację programu w 2011 roku przeznaczono środki w wysokości ok. 9 mln zł. W okresie aplikowania wpłynęły 972 wnioski na łączną kwotę ok. 14,6 mln zł. Pozytywnie oceniono 629 wniosków na kwotę ok. 9,4 mln zł. Udzielono wsparcia tj. podpisano obustronnie umowy z 584 beneficjentami na kwotę ok. 8,7 mln zł. Ostatecznie dokonano 543 wypłat na rzecz beneficjentów na łączną kwotę ok. 8,1 mln zł. Od początku realizacji tego programu do końca 2011 roku wsparciem objęto 1.643 podmioty na kwotę ok. 24,4 mln zł. Program Bon na innowacje jest kontynuowany w 2012 roku. Na jego realizację zaplanowano środki w wysokości ok. 8 mln zł.

W 2011 roku zainicjowany został nowy instrument dla przedsiębiorców **Wsparcie na uzyskanie grantu** wprowadzony rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 14 kwietnia 2011 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie udzielania przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości pomocy finansowej niezwiązanej z programami operacyjnymi (Dz. U. Nr 86, poz. 472). Jego celem jest zachęcenie przedsiębiorców do uczestnictwa w międzynarodowych programach innowacyjnych oraz do współpracy ze środowiskiem naukowym. Przedsiębiorca, który złożył wniosek projektowy (jako koordynator albo partner) w odpowiedzi na konkurs ogłoszony w ramach międzynarodowego programu innowacyjnego i otrzymał pozytywną ocenę formalną wniosku może wystąpić o wsparcie w celu pokrycia wydatków związanych z jego przygotowaniem i złożeniem. Wysokość wsparcia dla koordynatora projektu wynosi 75 tys. zł, a dla przedsiębiorcy uczestniczącego w projekcie jako partner – 35 tys. zł. W 2011 roku wsparcie otrzymało 10 przedsiębiorców na kwotę ok. 317 tys. zł. Na realizację tego programu w 2012 roku zaplanowano środki w wysokości ok. 2 mln zł.

W sierpniu 2010 roku została udostępniona przedsiębiorcom poszukującym krajowych rozwiązań innowacyjnych **Baza Wiedzy o Nowych Technologiach**, która służy gromadzeniu i udostępnianiu przedsiębiorcom ofert – technologii, urządzeń i specjalistycznych usług badawczych - przygotowanych przez instytuty badawcze oraz przez przedsiębiorców, którym Minister Gospodarki nadał status Centrum Badawczo-Rozwojowego. Jej celem jest zwiększenie transferu nowych rozwiązań do praktyki gospodarczej. Przedsiębiorcy, którzy nie znajdują oferty spełniającej ich oczekiwania mają możliwość wprowadzania do Bazy zapytań o poszukiwane technologie. Na koniec 2011 roku w Bazie znajdowało się ponad 40 profili instytutów/CBR i ok. 100 ofert technologicznych³³.

W 2011 roku przedsiębiorcy mogli również skorzystać z usług sieci europejskiej **Enterprise Europe Network (EEN)** częściowo finansowanej w ramach wspólnotowego Programu ramowego na rzecz konkurencyjności i innowacji (Program CIP). Sieć EEN świadczy usługi wsparcia dla przedsiębiorstw za pośrednictwem ok. 600 punktów kontaktowych zlokalizowanych w 51 krajach (EU27, państwa przystępujące: Chorwacja, państwa kandydujące: Turcja, Była Jugosłowiańska Republika Macedonii, Islandia, Czarnogóra, Serbia, państwa EOG: Norwegia, inne państwa: Albania, Armenia, Bośnia i Hercegowina, Chile, Chiny, Egipt, Izrael, Japonia, Korea Płd., Meksyk, Mołdawia, Rosja, Syria, Szwajcaria, Tunezja, Ukraina, USA). Sieć EEN świadczy mikro, małym i średnim przedsiębiorcom następujące usługi:

- działania informacyjne i doradcze z zakresu prawa i polityk Unii Europejskiej, prowadzenia działalności gospodarczej za granicą, dostępu do źródeł finansowania, transferu technologii oraz udziału w programach ramowych UE,
 - pomoc w znalezieniu partnerów do współpracy gospodarczej oraz transferu technologii,
 - organizowanie wyjazdów polskich firm na imprezy kooperacyjne (targi i misje) współfinansowane przez Komisję Europejską mające na celu ożywienie współpracy pomiędzy regionami i krajami,
 - udzielanie odpowiedzi na zadawane za pośrednictwem sieci pytania przedsiębiorców z krajów Unii Europejskiej dotyczące warunków formalno-prawnych działalności gospodarczej w Polsce i możliwości współpracy z polskimi przedsiębiorstwami i instytucjami,
 - organizacja szkoleń, warsztatów, seminariów,
 - usługi z zakresu transferu technologii, w tym audyty technologiczne, wymiana ofert technologicznych, pomoc w poszukiwaniu partnerów technologicznych oraz kojarzenie przedsiębiorców z jednostkami naukowymi,
 - wspieranie udziału MSP w 7 Programie Ramowym na rzecz badań i rozwoju technologicznego
- W Polsce działa 30 ośrodków sieci EEN zgrupowanych w czterech konsorcjach.

³³ Baza wiedzy o nowych technologiach dostępna jest pod adresem www.innowacje.gov.pl

Liczba odbiorców działań promocyjnych polskich ośrodków EEN wyniosła w 2011 roku prawie 1,5 mln osób, w wydarzeniach lokalnych i regionalnych wzięło udział prawie 9,5 tys. osób, z usług audytu technologicznego i analizy biznesowej skorzystało prawie 390 odbiorców, zawarto 144 umowy partnerskie (biznesowe, transferu technologii, dotyczące wniosków do 7.PR), udzielono MSP ok. 3,7 tys. odpowiedzi na ich zapytania, w wydarzeniach brokerskich i misjach zagranicznych wzięło udział ponad 1 tys. osób, wygenerowano 1.135 krajowych ofert partnerstwa, otrzymano ponad 1.800 zagranicznych zapytań dotyczących krajowych ofert partnerstwa, złożono prawie 2 tys. krajowych zapytań dotyczących zagranicznych ofert partnerstwa. Na stronie internetowej www.een.org.pl znajdują się informacje na temat działalności sieci EEN w Polsce.

Dużą zachętą dla przedsiębiorstw do prowadzenia działalności innowacyjnej są **instrumenty podatkowe zawarte w ustawie o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej**.

Status **Centrum Badawczo-Rozwojowego** to mechanizm ukierunkowany na rozwój prywatnego sektora badawczo-rozwojowego oraz wzrost nakładów prywatnych przedsiębiorstw badawczych na prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych oraz zwiększenie podaży usług B+R na rynku. Status CBR jest nadawany przedsiębiorcy osiągającemu co najmniej 120 tys. EUR przychodu rocznego ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych, z czego co najmniej 20% musi pochodzić ze sprzedaży wytworzonych przez przedsiębiorcę usług badawczo-rozwojowych lub praw własności przemysłowej. Przedsiębiorca, który uzyskał status centrum badawczo-rozwojowego, jest zwolniony z podatków od nieruchomości (w tym rolnych i leśnych) zajętych na prowadzenie badań i prac rozwojowych oraz może utworzyć fundusz innowacyjności z comiesięcznego odpisu wynoszącego nie więcej niż 20% przychodu. Środki odpisane na fundusz innowacyjności stanowią koszt uzyskania przychodu dla CBR zaś ich wydatkowanie musi nastąpić do końca roku podatkowego następującego po roku, w którym dokonano odliczenia. Mechanizm ten umożliwia pomniejszenie podstawy opodatkowania jednorazowo o koszty środków trwałych oraz koszty bieżące przed ich faktycznym poniesieniem. Środki trwale sfinansowane z funduszu innowacyjności nie mogą być amortyzowane. Kosztów bieżących sfinansowanych z funduszu innowacyjności nie zalicza się do kosztów uzyskania przychodu.

Do maja 2012 roku powstało 25 centrów badawczo-rozwojowych. Ankieta wśród 30 największych przedsiębiorstw prowadzących badania naukowe w Polsce (nie posiadających statusu CBR) wskazuje, że większość badanych przedsiębiorstw uważa, że status CBR przynosi korzyści podatkowe i marketingowe (prestż firmy, rozwój działu naukowego, łatwiejszy dostęp do pomocy na badania i rozwój, nawiązanie współpracy z uczelniami i firmami) i zamierza ubiegać się o przyznanie statusu CBR. Jednocześnie jednak połowa z ankietowanych przedsiębiorstw wskazała na zbyt małe zachęty podatkowe dla CBR.

Drugą ulgą podatkową wprowadzoną ustawą o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej jest **ulga podatkowa na zakup nowej technologii w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz podatku dochodowym od osób prawnych**. Z tej ulgi może skorzystać każdy przedsiębiorca. Warunkiem skorzystania z ulgi jest przydatność nowej technologii do statutowej działalności podatnika oraz uzyskanie od jednostki naukowej (uczelnia, stowarzyszenie, jednostka badawczo-rozwojowa) opinii, że technologia jest nowa. Za nową technologię uznaje się wiedzę technologiczną w postaci wartości niematerialnych i prawnych lub zakupioną na podstawie umowy, która nie jest stosowana na świecie dłużej niż 5 lat. Od podstawy opodatkowania można odliczyć 50% ceny nowej technologii. Jednocześnie wartość nowej technologii w całości podlega amortyzacji.

W roku 2006, kiedy ulga (w CIT i PIT) weszła w życie, skorzystało z niej zaledwie 12 przedsiębiorców, w 2007 już 136, w 2008 - 37, w 2009 – 40, w 2010 roku już 431 beneficjentów, a w 2011 r. - 347. W okresie 2006-2010 przedsiębiorcy odliczyli od podstawy opodatkowania kwotę ok. 67 mln zł, z czego

skutek budżetowy (niezapłacony podatek) to 14 mln zł. Ankieta przeprowadzona na próbie 100 przedsiębiorców działających w sektorach, w których najczęściej korzystano z ulgi wykazała, że 43% przedsiębiorców nie wie o możliwości korzystania z ulgi. Drugim powodem niskiego stopnia wykorzystania tego mechanizmu podatkowego wydaje się być niska absorpcja nowych technologii w polskich przedsiębiorstwach.

Ponadto, na podstawie ustawy o niektórych formach..., funkcjonuje **kredyt technologiczny** (choć jego finansowanie zostało przesunięte do działania 4.3 PO IG). Kredyt technologiczny to instrument polegający na udzielaniu przez banki kredytu komercyjnego przedsiębiorcy na realizację inwestycji technologicznej oraz częściowej spłacie tego kredytu przez Bank Gospodarstwa Krajowego ze środków publicznych. Kwota spłaty ze środków publicznych została nazwana premią technologiczną. Inwestycja technologiczna polega na zakupie i wdrożeniu nowej technologii w postaci praw własności przemysłowej lub nieopatentowanej wiedzy technicznej bądź na wdrożeniu własnej nowej technologii przez przedsiębiorcę. Premia technologiczna jest wypłacana w wysokości nie większej niż 4 mln zł oraz jednocześnie nie większej niż wartość sprzedaży produktów powstałych w wyniku realizacji inwestycji technologicznej udokumentowanej przez kredytobiorcę zapłaconymi fakturami.

W kwietniu 2011 roku zakończył się proces nowelizacji ustawy, który miał na celu uproszczenie zasad udzielania i spłacania kredytu technologicznego. Zmiany polegają m.in. na:

- możliwości udzielania kredytu także na technologię w postaci nieopatentowanej wiedzy technicznej,
- wyliczaniu spłaty kredytu (premii technologicznej) od całości wydatków kwalifikowanych,
- wypłacie premii technologicznej bezpośrednio po zrealizowaniu inwestycji technologicznej (bez konieczności okazywania faktur sprzedaży).

Nowelizacja ustawy zaowocowała znaczącym wzrostem zainteresowania przedsiębiorców przedmiotowym instrumentem wsparcia. Na ostatnie ogłoszenie 7 grudnia 2011 r. odpowiedziało 621 przedsiębiorców wnioskując łącznie o kwotę 1,6 mld zł, co stanowi 641% alokacji w tym ogłoszeniu. Od początku realizacji działania 4.3 PO IG do 7 grudnia 2011 r. złożono 990 wniosków, zakontraktowano 158 promes premii technologicznej na łączną kwotę 365 mln zł. Alokacja środków na 2012 rok wynosi 470 mln zł, a na 2013 rok 51 mln zł. Pozostało do wykorzystania 74,9% alokacji (252 mln EUR).

W 2011 roku kontynuowano również wsparcie dla **akademickich inkubatorów przedsiębiorczości**. Działające na uczelniach inkubatory przedsiębiorczości rozwijają przedsiębiorczość wśród młodzieży akademickiej, aktywizują i podnoszą kwalifikacje zawodowe oraz zapewniają młodym przedsiębiorcom pomoc w zakładaniu własnego biznesu. Wsparcie mogły otrzymać akademickie inkubatory przedsiębiorczości w rozumieniu art. 86 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r. (Dz. U. z dnia 30 sierpnia 2005 r. Nr 164, poz.1365, z późn. zm.), czyli prowadzone przez uczelnie inkubatory utworzone w formie:

- jednostki ogólnouczelnianej działającej na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez Senat uczelni,
- spółki handlowej lub fundacji, działającej w oparciu o odpowiednie dokumenty ustrojowe.

Wnioski o dofinansowanie mogły składać uczelnie publiczne i niepubliczne. Wysokość dofinansowania wynosiła maksymalnie 15 tys. zł.

W odpowiedzi na ogłoszony w 2011 roku konkurs wnioski o wsparcie złożyło 14 szkół wyższych. Umowy zostały podpisane z 12 wnioskodawcami na łączną kwotę ok. 180 tys. zł. Przekazane wsparcie pomogło wyposażyć inkubatory w niezbędny sprzęt biurowy i komputerowy, rozszerzyć ofertę dla beneficjentów i dotrzeć z nią do szerszego grona potencjalnych odbiorców. W 2012 r. wsparcie dla inkubatorów jest kontynuowane. Na ten cel zaplanowano 200 tys. zł.

Jednym z głównych celów reform nauki i szkolnictwa wyższego, które weszły w życie w 2010 i 2011 r. jest wzmocnienie współpracy przedsiębiorstw oraz nauki i szkolnictwa wyższego. Reforma nauki wprowadziła możliwość tworzenia **centrów naukowo-przemysłowych**, do których poza instytutami badawczymi wchodzi obowiązkowo podmioty z sektora gospodarki, a dodatkowo mogą w nich uczestniczyć także jednostki uczelniane i instytuty PAN. Dotychczas – na mocy nowej ustawy powstały m.in.: Geocentrum Polska, Centrum Naukowo-Przemysłowe „TEAM-ECO”, Centrum Naukowo-Przemysłowe EMAG.

W 2012 roku Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR) uruchomiło **Program Badań Stosowanych**, którego celem jest wsparcie sektora nauki i sektora przedsiębiorstw. Program skierowany jest do podmiotów podejmujących działania badawcze o charakterze aplikacyjnym ukierunkowane na opracowanie oryginalnych innowacyjnych rozwiązań bazujących na wynikach badań naukowych. Wnioskodawcami w ramach ścieżki programowej A są konsorcja, sieci i centra naukowe, jednostki prowadzące badania naukowe i prace rozwojowe, zaś w odniesieniu do ścieżki programowej B, wnioskodawcami są konsorcja i centra naukowe z koniecznym udziałem przedsiębiorstw. Konkursy w ramach Programu realizowane będą w latach 2012-2014, zaś budżet programu wynosi 1,2 mld zł. Pierwszy konkurs został ogłoszony w styczniu 2012 roku, zaś jego wstępny budżet wynosił 240 mln zł. W wyniku przeprowadzonego konkursu wpłynęło 1 140 wniosków (ścieżka A – 737 wniosków, ścieżka B – 403 wnioski). Wnioskowana kwota ogółem wynosi 2,8 mld zł. W związku z bardzo dużym zainteresowaniem konkursem, NCBR postanowiło zwiększyć budżet konkursu do 600 mln zł.

W kwietniu 2012 r. NCBR uruchomił program **GRAF-TECH**, w ramach którego przewiduje się wsparcie badań naukowych, prac rozwojowych oraz działań przygotowujących do wdrożenia w zakresie badań oraz prac nad produktami wykorzystującymi właściwości grafenu. Przyjęty okres realizacji: 2012 – 2015. Jego adresatem będą jednostki naukowe oraz przedsiębiorcy. Budżet programu: 60 mln zł. W dniu 30 marca 2012 roku został ogłoszony I konkurs w ramach Programu GRAF-TECH, w wyniku, którego wpłynęło 33 wnioski. Wartość wnioskowanego dofinansowania wynosi 133,7 mln zł.

Inne programy wspierające działalność B+R przedsiębiorstw realizowane przez NCBR to:

- **INNOTECH** – wsparcie sektora nauki i przedsiębiorstw w zakresie realizacji innowacyjnych przedsięwzięć z różnych dziedzin nauki i branż przemysłu (ścieżka programowa In-Tech), ze szczególnym wskazaniem na obszar zaawansowanych technologii (ścieżka programowa Hi-Tech). Program INNOTECH ma zachęcić przedsiębiorców do inwestowania w sferę B+R oraz służyć wzmocnieniu współpracy pomiędzy nauką i biznesem. Adresatem programu w ścieżce In-Tech są przedsiębiorcy lub konsorcja naukowe z koniecznym udziałem przedsiębiorcy, a w ścieżce Hi-Tech – mikro-, mali- lub średni przedsiębiorcy. Okres realizacji programu zaplanowano na lata 2011-2016, budżet na kwotę 650 mln zł (5 konkursów, w tym 1 - w 2011 i po 2 - w 2012 r. i 2013 r. - 130 mln zł/konkurs). Dotychczas przeprowadzono jeden konkurs w 2011 roku, w którym do dofinansowania zakwalifikowano 72 projekty w ścieżce In-Tech i 36 projektów w ścieżce Hi-Tech. Budżet pierwszego konkursu, po pozytywnym zaopiniowaniu przez Radę NCBR, został zwiększony do kwoty ok. 200 mln zł. Drugi konkurs Programu INNOTECH został ogłoszony w dniu 19 marca 2012 r. W ramach konkursu złożono 414 wniosków, z czego 331 w ścieżce In-Tech (zgodnie z wnioskami sumaryczna kwota dofinansowania wynosi ponad 1 mld zł) i 83 w ścieżce Hi-Tech (zgodnie z wnioskami sumaryczna kwota dofinansowania wynosi ok. 124 mln zł). Do oceny merytorycznej skierowano 406 wniosków, zaś jej zakończenie planowane jest na sierpień 2012 r.
- **KadTech** – wsparcie procesów komercjalizacji technologii poprzez zatrudnienie wysokowykwalifikowanych specjalistów ze sfery naukowo - badawczej u mikro-, małych- lub

średnich przedsiębiorców realizujących innowacyjne projekty. Dotychczas przeprowadzono 1 konkurs w 2010 r., podpisano 2 umowy, na łączną kwotę 305 000 zł.

- **BroTech** – podniesienie efektywności i skuteczności transferu technologii między sferą nauki a gospodarką poprzez korzystanie z usług brokerów technologii związanych z transferem technologii, doradztwem w zakresie ochrony praw własności intelektualnej i obrotu tymi prawami oraz doradztwem w zakresie zawierania umów licencyjnych. Adresatem programu są jednostki naukowe, mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa zainteresowane zawarciem umowy transferu technologii. Dotychczas przeprowadzono 1. konkurs w 2010 r., w 2011 r. podpisano 2 umowy na łączną kwotę 150 000 zł.

Wspieraniu komercjalizacji wyników badań służą też programy **Patent Plus** i **Kreator Innowacyjności**, które stanowią kontynuację programów Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2008 r., przejętych do realizacji przez NCBR we wrześniu 2011 r.

Wsparcie komercjalizacji i transferu technologii jest także przedmiotem nowego instrumentu tj. **umów zawieranych przez NCBR z platformami technologicznymi**. W dniu 19 stycznia 2012 r. NCBR w ramach umowy z Polską Platformą Technologiczną Lotnictwa zobowiązało się do zainwestowania 300 mln zł w badania naukowe, prace rozwojowe i działania wspierające transfer ich wyników do przemysłu lotniczego. Całkowity budżet wynosić będzie 500 mln zł. Pozostałą część – 200 mln zł – jako udział własny wykonawców projektów – przekażą członkowie Stowarzyszeń: Dolina Lotnicza w Rzeszowie, Wielkopolski Klaster Lotniczy w Kaliszu i Federacja Firm Lotniczych Bielsko w Bielsku-Białej. Adresatem Programu są przedsiębiorcy oraz jednostki naukowe. W przypadku projektów realizowanych w ramach Programu przez konsorcja naukowo-przemysłowe, liderami konsorcjów będą przedsiębiorcy odpowiedzialni za uzyskanie zdefiniowanych przez siebie demonstratorów technologii.

2.5 Zarządzanie jakością

Przedsiębiorstwa działające w konkurencyjnym otoczeniu rynkowym muszą nieustannie pracować nad stworzeniem, a następnie nad zachowaniem przewagi konkurencyjnej. Jednym ze źródeł przewagi konkurencyjnej może stać się wdrożenie systemów norm odnoszących się do kluczowych obszarów działania przedsiębiorstwa takich jak zarządzanie jakością, czy bezpieczeństwo informacji.

System norm ISO przeznaczony jest dla przedsiębiorstw o różnych rozmiarach, gdyż może on być dostosowany do systemu zarządczego każdej instytucji. Warto podkreślić, iż uznawany jest on za najbardziej uniwersalny model wystandaryzowanego systemu zarządzania. Znajduje on zastosowanie w każdej organizacji. Jest coraz bardziej popularny we wszelkiego rodzaju organizacjach usługowych, nawet tak specyficznych jak gospodarka komunalna, mieszkalnictwo, szpitale i przychodnie zdrowia, zakłady pogrzebowe czy więziennictwo. System norm ISO wdrażany jest przez instytucje samorządowe czy organy administracji centralnej. System ten ma zastosowanie w każdej organizacji, jest coraz bardziej popularny we wszelkiego rodzaju organizacjach usługowych, nawet tak specyficznych jak gospodarka komunalna, mieszkalnictwo, szpitale i przychodnie zdrowia, zakłady pogrzebowe i więziennictwo. System norm ISO wdrażany jest przez instytucje samorządowe czy organy administracji.

Wielu klientów zwłaszcza na rynku B2B (*business-to-business*) wymaga od swoich kooperantów zapewnienia odpowiedniego poziomu jakości. Stąd też nieodzowne staje się uzyskanie odpowiedniego certyfikatu normy ISO. Tym samym ich posiadanie to atut w walce konkurencyjnej, na wolnym, wspólnym rynku Unii Europejskiej. Ponadto stwarza on dobrą praktykę zarządzania jakością, a więc

pośrednio ułatwia również zdobywanie obowiązujących na rynku unijnym znaków bezpieczeństwa i jakości.

W Polsce szczególnie popularne są certyfikaty ISO z serii 9001:2008 oraz 22000:2005, czyli dotyczące odpowiednio systemów zarządzania jakością oraz systemów zarządzania jakością i bezpieczeństwem żywności. Od kilku lat można obserwować wyraźną zmianę struktury wydawanych certyfikatów w odniesieniu do poszczególnych systemów zarządzania. Należy jednak podkreślić, iż polskie przedsiębiorstwa uzyskują certyfikaty dotyczące również bardzo wąskich dziedzin, jak np. pozycjonowania stron internetowych³⁴. Podobne zmiany występują w certyfikacji na całym świecie. System zarządzania jakością coraz częściej integrowany jest z innymi systemami – systemem zarządzania bezpieczeństwem informacji ISO/IEC 27001, przeciwdziałania zagrożeniom korupcyjnym SPZK czy bezpieczeństwa żywności ISO 22000/BRC.

Wg raportu *The ISO Survey - 2010*³⁵ do końca 2010 r. na świecie wydano ok. 1,45 mln certyfikatów dot. systemów zarządzania jakością, środowiskiem, standardów urządzeń medycznych, bezpieczeństwa żywności oraz bezpieczeństwa informacji. Oznacza to wzrost o 6,23% względem poprzedniego roku. Warto podkreślić, iż standardy ISO są obecnie wykorzystywane w 178 krajach.

Certyfikat ISO 9001:2008, opisujący standardy systemów zarządzania jakością, pozostał najbardziej rozpowszechnioną normą. Jest to również jedna z najpopularniejszych metod zwiększenia zadowolenia klientów z relacji klient-dostawca oraz systemu zapewnienia jakości produktów i usług. Do końca grudnia 2010 r. wydano ponad 1,1 mln certyfikatów w 178 krajach. W samym 2010 r. wydano ich ponad 45 tys., co oznacza wzrost o 4% względem 2009 r. Chiny pozostały krajem z największą ilością wydanych certyfikatów. Następne miejsca zajmują Włochy oraz Rosja. Polska znajduje się w drugiej dziesiątce krajów pod względem liczby wydanych certyfikatów z serii ISO 9001:2008.

Certyfikat ISO 14001:2004, opisuje globalne standardy w zakresie systemów zarządzania środowiskiem oraz mitygacji wpływu na środowisko naturalne. Do końca grudnia wydano ponad 250 tys. tych certyfikatów w 155 krajach. Oznacza to wzrost o ponad 27 tys. względem 2009 r. (wzrost o 12%). W 2010 r. najwięcej certyfikatów wydano w Chinach, Japonii oraz Hiszpanii. Kraje, które w 2010 r. odnotowały najwyższy przyrost ich liczby to Chiny, Wielka Brytania oraz Hiszpania.

Certyfikat ISO/IEC 27001:2005 to podstawa światowego standardu w dziedzinie systemów bezpieczeństwa informacji oraz danych. Do końca 2010 r. wydano ponad 15 tys. certyfikatów w 117 krajach. W zeszłym roku wydano prawie 3 tys. certyfikatów, co oznacza wzrost o ponad 21% względem 2009 r. Kraje o największej liście wydanych certyfikatów to Japonia, Indie oraz Wielka Brytania, natomiast pod względem przyrostu to Japonia, Chiny oraz Czechy.

Certyfikat ISO 22000:2005 opisuje wymogi stawiane systemom zarządzania jakością i bezpieczeństwa żywności. Do końca grudnia 2010 r. wydano ponad 18 tys. certyfikatów w 138 krajach. Jest to wzrost o prawie 5 tys. (o ponad 34%) względem roku poprzedniego. Kraje o najwyższej liczbie certyfikatów to Chiny, Grecja oraz Turcja. Polska zajmuje wysoką 7. pozycję pod względem liczby wydanych certyfikatów w 2010 r. Państwa o najwyższym przyroście liczby certyfikatów to Chiny, Japonia oraz Grecja. Polska zajmuje w tej kategorii 10. miejsce.

³⁴ Zob. www.procreate.pl/news/Zdobycie-ISO-9001.html oraz www.tuv.com/pl/index.html

³⁵ Zob. www.iso.org

2.6 Umiedzynarodowienie polskich przedsiębiorstw

2.6.1 Wprowadzenie i diagnoza

Można wyróżnić trzy zasadnicze poziomy umiedzynaradawiania działań przedsiębiorstwa:

1. Transakcje rynkowe, wśród których wyróżniamy transakcje importowe i eksportowe, które z kolei mogą być realizowane z różnym nasileniem i w różnych układach, a także handel tranzytowy;
2. Powiązania kooperacyjne z partnerem zagranicznym, wśród nich znajduje się kooperacja kapitałowa (joint ventures, konsorcja), kooperacja nie kapitałowa (produkcja nakładcza, obrót uszlachetniający, licencje, franchising, leasing, kontrakty menedżerskie, kontrakty na inwestycje „pod klucz” oraz kontrakty na poddostawy), a także międzynarodowe sojusze strategiczne oraz sieci przedsiębiorstw;
3. Działania zmierzające do objęcia działalności własnym układem organizacyjnym i własnościowym, czyli: fuzje czy przejęcia przedsiębiorstw a także samodzielne prowadzenie działalności gospodarczej za granicą za pomocą oddziału lub filii.

Decyzję o umiedzynarodowieniu przedsiębiorstwa podejmują z kilku powodów. Do podstawowych należy zaliczyć motywy o charakterze ekonomicznym, rynkowym oraz prawnym.

Pierwsza grupa motywów związana jest z maksymalizacją efektu ekonomicznego. Najważniejsze miejsca w tej grupie zajmuje wskaźnik zyskowności przedsiębiorstwa i rentowność produkcji. Rynek krajowy ma ograniczony popyt przy pewnym poziomie sprzedaży. Zwiększenie rynku zbytu jest możliwe tylko przez sprzedaż na rynkach zagranicznych. Podobny mechanizm zauważalny jest również dla kosztów produkcji. Wskutek ograniczonej ilości czynników produkcji krańcowy koszt wytworzenia zaczyna w pewnym momencie rosnąć. Łatwiejszy dostęp do surowców to przesłanka do rozpoczęcia produkcji w innym kraju. Nie bez znaczenia w tym przypadku jest również efekt skali, który doprowadza do obniżenia kosztów produkcji.³⁶

Drugą grupę stanowią motywy rynkowe. Podkreślenia wymaga fakt, iż jedną z najważniejszych pozycji w tej grupie stanowią instrumenty tzw. marketingu mix. Wykorzystuje się je w celu otwarcia się na nowe rynki oraz utrzymania pozycji na dotychczasowych rynkach działania. Jest to bardzo ważne, gdy powstają przedsiębiorstwa o międzynarodowym zasięgu, mające na celu wykorzystanie wybranych cech wspólnego rynku, co w konsekwencji prowadzi do wzrostu ich konkurencyjności. Firmy działające na różnych rynkach narodowych mają o wiele silniejszą pozycję na każdym z nich, niż gdyby działały tylko na pojedynczym rynku narodowym. Dzieje się tak, ponieważ takie firmy są lepiej postrzegane przez konsumentów, ich prestiż jest większy, a "image" firmy może być budowany wokół nowoczesnego zinternacjonalizowanego przedsiębiorstwa. Innym motywem z tej grupy jest możliwość przedłużenia cyklu życia produktu. Jest to możliwe dzięki luce technologicznej występującej między różnymi krajami.³⁷

Do trzeciej grupy zaliczamy przede wszystkim protekcjonizm państwowy. Przykładem niechęci do produktów wyprodukowanych poza granicami danego państwa są bariery celne oraz handlowe. Firmy w celu ich ominięcia decydują się na rozpoczęcie produkcji na rynku państwa stosującego te instrumenty. Motywem ekspansji mogą być też wsparcie finansowe lub prawne państwa macierzystego do produkcji przeznaczonej na eksport. W innym przypadku eksport mógłby być nieopłacalny z powodów wysokich kosztów transportu czy też wyższego kosztu wytworzenia.³⁸

³⁶ Zob. K. Wacha, *Działalność gospodarcza w Unii Europejskiej. wybrane zagadnienia*, KPiAEWk, Kraków 2005, s. 47.

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże.

W badaniach międzynarodowych, prowadzonych w okresie ostatnich kilkunastu lat, uwaga badaczy skupiała się na fenomenie wczesnej internacjonalizacji³⁹ – tzw. firmach *born global*, które angażują się w operacje międzynarodowe krótko po uruchomieniu, osiągając znaczący udział eksportu w przychodach ze sprzedaży. Zjawisko to wiąże się z rozwojem technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych (ICT). Jak pokazuje praktyka, poparta ustaleniami na gruncie teorii, wdrożenie technologii ICT i wykorzystanie na szeroką skalę internetu, w zasadniczy sposób obniża bariery dostępu do rynku, zwłaszcza dla mniejszych początkujących firm. Co więcej, efekt ten jest szczególnie wyraźny w przypadku operacji międzynarodowych, podejmowanych przez mniejsze, początkujące firmy⁴⁰.

Analiza danych za lata 1993-2003⁴¹ pokazuje, że zjawisko wczesnej internacjonalizacji było rozpowszechnione wśród polskich eksporterów. Te przedsiębiorstwa, które zdecydowały się wejść na ścieżkę eksportową, w ¾ przypadków zrobiły to w ciągu pierwszych trzech lat od rozpoczęcia działalności: 46% w roku uruchomienia lub w pierwszym roku działalności, a dalsze 29% w 2. lub 3. roku działalności. Sytuacja opóźnionej internacjonalizacji występuje stosunkowo rzadko, a co więcej – udział „spóźnionych” eksporterów w wywozie był niewielki (poniżej 5%).⁴²

Przeprowadzone badania empiryczne dotyczące całej populacji krajowych eksporterów w przemyśle przetwórczym w latach 1993 – 2003 potwierdziły słuszność tezy o szczególnych trudnościach i zagrożeniach w etapie początkowym, sformułowanej na gruncie nauki o przedsiębiorczości. Jednocześnie nie potwierdziły tezy o szczególnym znaczeniu wczesnej internacjonalizacji dla przyszłego rozwoju firmy.⁴³

Opracowania dotyczące handlu zagranicznego dla sektora MSP, zostały zapoczątkowane w Ministerstwie Gospodarki w 2000 r., a więc przed wejściem Polski do Unii Europejskiej. Były one przygotowywane w oparciu o dane ewidencyjne, zgodne z dokumentami SAD. Całkowity obrót mógł wówczas zostać przyporządkowany, poprzez numer REGON, do konkretnych firm, a przez to do informacji o ich wielkości. Tym samym możliwe było wiarygodne określenie struktury handlu według wskaźnika wielkości jednostek gospodarczych.

W 2004 r., po wejściu Polski do UE, została zmieniona metodologia tworzenia zbiorów statystycznych dla handlu zagranicznego. W ramach UE funkcjonuje system zbierania danych INTRASTAT oparty na deklaracjach podmiotów uczestniczących w obrotach w ramach handlu zagranicznego, uzupełniony doszacowaniami wynikającymi ze stosowanych progów statystycznych. Całości obrotów towarowych w handlu zagranicznym nie można przyporządkować do konkretnych firm, a tym samym określić wskaźnika wielkości.⁴⁴ Począwszy od 2005 r. udział eksportu i importu, któremu nie można przypisać określonego podmiotu, a tym samym wskaźnika wielkości, powiększa się systematycznie, osiągając w 2010 r. wartość 15 %. Tym samym, dane dotyczące wielkości obrotów i liczby

³⁹ Najbardziej popularna definicja firmy *born global* obejmuje dwa kryteria: rozpoczęcie sprzedaży eksportowej w ciągu 3 lat od rozpoczęcia działalności i udział eksportu w sprzedaży ogółem minimum 25%.

⁴⁰ Zob. Cieślak J., *Internacjonalizacja polskich przedsiębiorstw. Aktualne tendencje – implikacje dla polityki gospodarczej*, Akademia L. Koźmińskiego. Centrum Przedsiębiorczości, Warszawa, listopad 2010, s 11-13.

⁴¹ Warto pamiętać, iż w okresie 1993–2003 w polskiej statystyce publicznej dotyczącej handlu zagranicznego, obowiązywała zasada pełnej rejestracji wszystkich podmiotów uczestniczących w wymianie, która umożliwiała kompleksową analizę tempa internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw w tym okresie. Rejestr taki był prowadzony w Centrum Informatyki Handlu Zagranicznego (CIHZ).

⁴² Tamże.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Wynika to z: (1) Metodologii zbierania danych o handlu zagranicznym, która zakłada tworzenie umownych (sztucznych) numerów REGON. W celu zmniejszenia liczby podmiotów zobowiązanych, stworzony został system progów statystycznych, które określają powyżej jakiej wartości obrotów rocznych należy składać deklarację; (2) Przepisów celnych, które umożliwiają dokonanie odprawy celnej w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, niż państwo faktycznego eksportu bądź importu. Dane o takich towarach są pozyskiwane z systemu celnego kraju odprawy.

eksporterów/importerów w poszczególnych kategoriach wielkości nie odzwierciedlają w pełni rzeczywistej sytuacji sektora dużych jednostek oraz sektora MSP. W związku z tym, Ministerstwo Gospodarki od 2010 r. nie opracowuje zestawień statystycznych dotyczących handlu zagranicznego w podziale na wskaźnik wielkości przedsiębiorstw.

Tabela 10 Liczba eksporterów i importerów zidentyfikowanych w bazie MG w latach 2008- 2011*

Rok	Eksport		Import	
	Wszystkie jednostki	Powyżej 250 pracujących	Wszystkie jednostki	Powyżej 250 pracujących
2008	31 296	1 872	50 421	2 337
2009	30 408	1 842	43 109	2 217
2010	31 628	1 788	43 920	2 170
2011	36 066	1 763	44 336	2 028

Źródło: Opracowanie własne DSA MG na podstawie bazy MG

* Dane wstępne za 2011 r.

Dane zawarte w najnowszym arkuszu informacyjnym SBA⁴⁵ dla Polski wskazują, iż polskie przedsiębiorstwa zdecydowanie odstają od unijnej średniej. Dotyczy to zarówno wskaźników opisujących umiędzynarodowienie jak i obecności na jednolitym rynku wspólnotowym.

W Polsce jedynie 5% małych i średnich przedsiębiorstw dokonuje wewnątrznunijnego importu oraz jedynie 3% jest aktywnym wewnątrzwspólnotowym eksporterem. Średni wynik dla UE to odpowiednio 17% w przypadku importu oraz 7% w przypadku eksportu.⁴⁶ Polskie przedsiębiorstwa nie wykorzystują więc w pełni możliwości związanych z jednolitym rynkiem. Może to być jednak związane z dużym rynkiem wewnętrznym (krajowym), który jest wystarczający dla większości polskich firm, jak również wynikać z faktu, że polskie firmy, a tym samym ich oferta eksportowa jest mało znana na rynkach zagranicznych.

Dane SBA pokazują, iż polskie małe i średnie przedsiębiorstwa są mniej zaangażowane w handel z partnerami spoza Unii Europejskiej niż wynosi unijna średnia. Dane wskazują, iż jedynie 3% polskich małych i średnich przedsiębiorstw jest zaangażowanych w import spoza UE, w porównaniu z 5% średniej unijnej. W przypadku eksportu do krajów poza UE, jedynie 1% polskich małych i średnich przedsiębiorstw prowadzi taką działalność w porównaniu z prawie 3% średniej unijnej.⁴⁷ Warto jednocześnie pamiętać, iż koszt importu towarów spoza UE do Polski jest wyraźnie niższy niż średnia unijna (różnica na korzyść Polski wynosi 101 USD, czyli ok. 10%). W przypadku kosztów eksportu sytuacja jest odwrotna – Polska jest nieznacznie droższa od średniej unijnej (różnica na niekorzyść Polski wynosi 18 USD, czyli ok. 5%).⁴⁸

Z badań GUS dotyczących działalności podmiotów posiadających udziały w podmiotach z siedzibą za granicą wynika, że podmioty z siedzibą w Polsce z roku na rok poszerzają zakres swojej ekspansji zagranicznej na coraz to nowe rynki. Mimo to, zdecydowana ich większość koncentruje się na pobliskich rynkach – niemieckim, czeskim, ukraińskim i rosyjskim. Coraz więcej firm upatruje jednak szansy na rozwój również w bardziej odległych geograficznie rejonach – w Azji i obu Amerykach. Rynki te charakteryzują się stosunkowo niskimi kosztami działalności oraz dużymi rozmiarami, a także korzystnymi perspektywami rozwoju gospodarczego. Polskie firmy decydują się zwiększać zakres

⁴⁵ SBA za 2012 rok.

⁴⁶ Dane liczbowe dotyczą roku 2009 r.

⁴⁷ Dane liczbowe dotyczą roku 2009 r.

⁴⁸ Dane liczbowe dotyczą roku 2012 r.

umiędzynarodowienia realizując projekty inwestycyjne typu *greenfield* w takich krajach jak: Chiny, Indonezja, Kanada, czy Brazylia. Świadczy to o tym, że polscy przedsiębiorcy mają świadomość znaczenia ekspansji zagranicznej dla zwiększania wartości firmy.

Pod względem relacji odpływu BIZ do wartości nakładów na środki trwałe, Polska na tle pozostałych gospodarek unijnych, plasowała się w okresie 2006-2010 w środku stawki. Wysoka wartość współczynnika w roku 2006 została osiągnięta wskutek inwestycji PKN Orlen w litewskich Możejках. W kolejnych latach relacja ta utrzymywała się na średnim poziomie około 5%, podczas gdy w większości krajów w wyniku kryzysu gospodarczego, wartość inwestycji w stosunku do nakładów na środki trwałe w roku 2009 znacząco zmalała, w przypadku Polski była ona wyższa niż w roku 2008. Świadczy to o tym, że polskie firmy w mniejszym stopniu odczuły skutki kryzysu. Co prawda, poziom ich umiędzynarodowienia odbiega znacznie od poziomu umiędzynarodowienia spółek niemieckich czy francuskich, jednak są one bardziej aktywne niż spółki czeskie czy słowackie, czego dowodem jest większy i wciąż rosnący udział odpływu polskich BIZ w światowych odpływach BIZ ogółem w porównaniu do pozostałych krajów naszego regionu.

Opublikowany w czerwcu 2012 r. raport Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur (IBRKK) w Warszawie oraz the Vale Columbia Center on Sustainable International Investment (VCC) na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku wskazuje, że największe polskie przedsiębiorstwa są aktywnymi uczestnikami międzynarodowej gospodarki.⁴⁹ W raporcie przedstawiono charakterystykę 25 polskich przedsiębiorstw międzynarodowych, uszeregowanych według wielkości aktywów posiadanych za granicą. W 2010 r. przedsiębiorstwa te:

1. posiadały aktywa zagraniczne o wartości około 12 mld USD,
2. osiągnęły przychody ze sprzedaży zagranicznej o wartości około 21 mld USD,
3. zatrudniały za granicą 24 tysiące pracowników,
4. posiadały 381 filie zagraniczne (spółki zależne, itp.) w 65 krajach.⁵⁰

Raport IBRKK / VCC podkreśla, że polskie firmy uwzględnione w rankingu wyraźnie preferują Europę Zachodnią i Środkową, gdzie do końca 2010 r. ulokowały 70% swoich filii zagranicznych (267 podmiotów). Dużą popularnością cieszy się też Europa Wschodnia (kraje WNP), gdzie założono 51 filii. Najwięcej utworzono ich w następujących krajach: Niemcy, Czechy, Ukraina, Wielka Brytania, Litwa, Francja, Austria, Słowacja i Rosja. Niemniej, w ostatnich latach obserwuje się rosnące zainteresowanie polskich firm realizacją projektów inwestycyjnych w bardziej odległych regionach.

Raport IBRKK / VCC wskazuje na wyraźną dominację branży wydobywczo-paliwowej (66% aktywów ogółem) wśród najbardziej umiędzynarodowionych polskich przedsiębiorstw. Duży udział mają też branże chemiczno-farmaceutyczna oraz oprogramowań i usług IT. Z kolei najliczniej reprezentowane są w rankingu branża materiałów budowlanych i wykończeniowych oraz metali i wyrobów metalowych. Na liście rankingowej sklasyfikowano tylko dwie firmy z branży spożywczej, mimo że znacznie więcej dużych polskich firm z tej branży rozpoczęło ekspansję za granicą.

Zachęcenie takimi czynnikami, jak relatywnie niskie koszty działalności, wielkość lokalnych rynków i dobre perspektywy wzrostu gospodarczego, polscy inwestorzy z listy rankingowej założyli w krajach Azji Wschodniej i Południowej 26 filii. Region Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej również staje się dla polskich inwestorów ważną lokalizacją, głównie ze względu na bogate złoża surowców energetycznych. Tylko jedna spółka, PGNiG SA, posiada filię w regionie Afryki Subsaharyjskiej; zajmuje się ona poszukiwaniem gazu i ropy.

⁴⁹ Zob. Raport *Polish multinationals go beyond Europe*, IBRKK / VCC, Warszawa, czerwiec 2012 r.
http://www.ibrkk.pl/f/?EMGP_Poland_Report_2012.pdf

⁵⁰ Tamże.

Dane zawarte w raporcie IBRKK/VCC są zgodne z wcześniejszym raportem KPMG dotyczącym ekspansji międzynarodowej polskich przedsiębiorstw produkcyjnych.⁵¹ Warto podkreślić, iż główne obszary geograficznej obecności polskich przedsiębiorstw wg raportu KPMG to: Europa Zachodnia (88%), Europa Środkowa i Bałkany (71%), Europa Wschodnia (61%).⁵² Pozostałe rynki są zdecydowanie mniej popularne: Ameryka Północna (22%), Azja (20%) oraz Bliski Wschód (18%). Polskie firmy preferują obszary bliskie geograficznie i kulturowo. Rzadko który przedsiębiorca decyduje się na ekspansję obciążoną większym ryzykiem i kosztami. Warto podkreślić, że skala obecności największych polskich przedsiębiorstw na rynkach innych niż europejskie jest znacznie większa niż wynikałoby to ze zbiorczych danych makroekonomicznych dotyczących eksportu i bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Poziom wymiany handlowej wyraźnie wzrósł w ostatnich latach. Średnioroczne tempo wzrostu wolumenu obrotów towarowych w latach 2001–2011 wyniosło 10,3% po stronie eksportu i 7,9% w imporcie, znacznie wyprzedzając relatywnie wysokie średnie tempo wzrostu PKB w tym okresie – sięgające 3,9%. Średnioroczne tempo wzrostu eksportu towarów w wymiarze wartościowym (w euro) było o ok. 3,6 pkt. proc. szybsze niż w ujęciu wolumenowym, a importu o ok. 3 pkt. proc. Wysokie tempo wzrostu eksportu to w głównej mierze efekt unowocześnienia jego struktury. W latach 2000–2011 udział wyrobów elektromaszynowych (czyli wyrobów relatywnie wyżej przetworzonych o większym poziomie nowoczesności) w polskim eksporcie zwiększył się o 5,5 pkt. proc., do 40,7%.

Jednocześnie relacja obrotów towarowych do PKB, jako jeden z istotnych mierników otwartości i umiędzynarodowienia gospodarki, wyraźnie się poprawiła. Zwiększanie udziału eksportu w PKB powoduje, że wpływa on coraz silniej na stan polskiej gospodarki. Eksport, o ile stanowi znaczną część PKB, wpływa na poziom popytu krajowego poprzez kreowanie popytu inwestycyjnego przez eksporterów oraz przekłada się na wielkość zatrudnienia.

Tabela 11 Relacja eksportu towarów do PKB w wybranych krajach UE w latach 2000–2011

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Czechy	49,3	60	63,9	67,8	64,9	57,4	67,1	64,3
Francja	24,6	21,6	21,9	21,6	21,6	18,4	20,3	21,2
Niemcy	29,2	35,1	38,1	39,7	39,7	33,8	38,6	43,3
Włochy	21,9	21	22,4	23,6	23,5	19,2	21,8	24
Polska	18,5	29,4	32,4	32,9	32,1	31,6	33,1	37,7
Słowacja	58,3	66,6	75	78	75,1	63,9	74,7	81,6
Węgry	60,4	57	66,8	70	70,1	65,3	74,1	76,6
Wielka Brytania	19,3	16,9	18,3	15,6	17,4	16,2	18	19,9

Źródło: Obliczenia DSA MG na podstawie danych UNCTAD

* - szacunki wstępne

Relacja eksportu do PKB w Polsce w latach 2000–2011 wzrosła ponad dwukrotnie, co stanowi zdecydowanie większą poprawę w porównaniu do zarówno najważniejszych starych państw UE, jak i głównych rynków UE 11. Jakkolwiek relacja eksportu do PKB w omawianych latach wyraźnie wzrosła osiągając 37,7% w 2011 r., to jednak nadal pozostaje dużo niższa niż chociażby na rynkach naszych partnerów z grupy Wyszehradzkiej, gdzie na Węgrzech i Słowacji w 2011 r. wyniosła odpowiednio ok. 77% i ok. 82%, a w Czechach – ok. 64%. To samo dotyczy udziału bezpośrednich inwestycji zagranicznych w PKB oraz udziału zagranicy w aktywach bankowych. Należy jednak pamiętać, że

⁵¹ Zob. *Ekspansja międzynarodowa polskich przedsiębiorstw produkcyjnych*, KPMG, Warszawa 2010 r.

<http://www.atlas.com.pl/pdf/Raport%201.pdf>

⁵² Tamże.

w małych gospodarkach relacja eksportu do PKB tradycyjnie jest zawsze dużo wyższa. Ponadto dzięki niższej relacji polska gospodarka jest mniej zależna od koniunktury za granicą i bardziej odporna na perturbacje na rynkach jej głównych partnerów handlowych.

Tabela 12 Udział eksportu wybranych krajów UE w światowym eksporcie w latach 2000-2011

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Czechy	0,45	0,74	0,78	0,87	0,91	0,9	0,87	0,89
Francja	5,07	4,41	4,08	3,99	3,81	3,85	3,43	3,27
Niemcy	8,54	9,24	9,12	9,42	8,93	8,91	8,24	8,08
Włochy	3,72	3,55	3,43	3,56	3,35	3,24	2,93	2,87
Polska	0,49	0,85	0,91	1	1,05	1,09	1,05	1,03
Słowacja	0,18	0,3	0,34	0,42	0,44	0,45	0,42	0,44
Węgry	0,43	0,6	0,62	0,68	0,67	0,66	0,63	0,62
Wielka Brytania	4,42	3,66	3,69	3,13	2,84	2,81	2,66	2,6

Źródło: Obliczenia DSA MG na podstawie danych UNCTAD

Polski handel zagraniczny odgrywa także coraz większą rolę na rynku globalnym. W rezultacie jego szybkiego wzrostu w okresie transformacji Polska wyraźnie zwiększyła swój udział w międzynarodowych obrotach towarami i usługami. W latach 2000-2011 udział polskiego eksportu towarów w globalnym eksporcie podwoił się, osiągając ponad 1% w 2011 r. Jakkolwiek państwa starej UE, w tym Niemcy, Wielka Brytania czy Francja mają zdecydowanie wyższy niż Polska udział w światowym eksporcie, to jednak, należy podkreślić, że w ostatnim dziesięcioleciu uległy one obniżeniu, do kolejno: 8,1%, 2,6% i 3,3%. Dla Czech, Słowacji i Węgier wskaźniki te wyniosły odpowiednio: 0,9%, 0,4% i 0,6%.

Dotychczasowa stosunkowo wysoka dynamika wzrostu polskiego eksportu oraz wzrost relacji eksportu do PKB nie może przysłaniać faktu, że w niedostatecznym stopniu opierają się one na innowacyjności. Pod względem nakładów na badania i rozwój Polska wyraźnie ustępuje rozwiniętym gospodarkom UE, gdzie stanowią one obecnie przeciętnie ponad 2% ich PKB wobec ok. 0,7% w Polsce. W związku z tym ważnym czynnikiem efektywnego umiędzynarodawiania polskich przedsiębiorstw jest wzrost ich konkurencyjności poprzez zwiększenie poziomu ich innowacyjności.

Tabela 13 Relacje napływu BIZ do PKB oraz odpływu BIZ do wartości nakładów na środki trwałe w wybranych krajach UE w latach 2006-2011

	BIZ/PKB (%)						BIZ/nakłady na środki trwałe (%)					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Czechy	3,7	5,8	2,9	1,5	3,1	2,5	4,2	3,7	8,3	2,2	2,9	2,2
Polska	5,7	5,5	2,8	3	1,9	2,9	13,2	5,9	3,7	5,1	6	5,6
Słowacja	8,4	4,8	5	0	0,6	2,2	3,4	3	2,3	5	1,8	2,3
Francja	3,2	3,7	2,3	0,9	1,2	1,5	23,5	29,4	24,8	19,6	14,6	15,2
Niemcy	1,9	2,4	0,2	0,7	1,4	1,1	22,3	27,4	10,5	12,7	18,3	8,4
Włochy	2,3	2,1	-0,5	1	0,4	1,3	11,1	21,3	14	5,3	8,2	11
Wielka Brytania	6,4	7	3,5	3,3	2,2	2,2	20,6	54,5	36,4	13,9	12	31

Źródło: Obliczenia DSA MG na podstawie danych UNCTAD; World Investment Report 2012, zał. 6.

Równie korzystnie można oceniać sytuację w dziedzinie absorpcji BIZ w polskiej gospodarce na tle innych krajów unijnych. W minionej dekadzie do Polski napływało średniorocznie ponad 9 mld EUR z tytułu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Relatywne zmniejszenie napływu BIZ w ostatnich trzech latach jest nie tylko skutkiem spowolnienia gospodarczego, ale także obserwowanej od pewnego

czasu reorientacji inwestorów zagranicznych z bardziej kapitałochłonnego sektora przetwórstwa przemysłowego na sektor znacznie mniej kapitałochłonny, zwłaszcza usług biznesowych. Szacuje się, że obecnie ponad 1/3 centrów outsourcingowych w regionie EŚW jest zlokalizowana w Polsce. Warto podkreślić, że mimo relatywnie niskiej kapitałochłonności, wspomniane usługi stwarzają szerokie możliwości wzrostu innowacyjności oraz umiędzynarodowienia gospodarki.

2.6.2 Innowacyjność a umiędzynarodowienie

Przedsiębiorstwa powinny zdobywać zagraniczne rynki stopniowo i przechodzić do kolejnych form ekspansji wraz ze wzrostem doświadczenia i wiedzy, każdorazowo analizując różne determinanty. Dokładnej klasyfikacji czynników wpływających na wybór formy ekspansji dokonał M. Gannon.⁵³ Sklasyfikował wszystkie czynniki w czterech grupach. Na ich podstawie można ocenić, która z form jest korzystniejsza.

Jeśli rynek docelowy jest znacznych rozmiarów, to bardziej opłacalna jest inwestycja, natomiast bliskość rynku przemawia na korzyść eksportu. Kiedy firma jest duża, ma doświadczenie zagraniczne i zamierza długo pozostawać na tym rynku, to powinna wybrać inwestycje. Takiemu wyborowi sprzyjają również: korzystne środowisko działalności gospodarczej (prawo, podatki, klimat gospodarczy, niższe koszty pracy), wymagana bliskość końcowego odbiorcy towaru oraz kompleksowość działań marketingowych. Przeciw inwestycji świadczą krótki cykl życia produktu w branży oraz długoterminowa strategia koncentracji na rynku krajowym.⁵⁴

Obecna sytuacja i pozycja polskich przedsiębiorstw na międzynarodowych rynkach, wskazuje, iż można je zaliczyć do grupy podmiotów tych, które relatywnie późno rozpoczęły proces umiędzynarodowienia. Zasadny wydaje się wniosek, iż wejście na międzynarodowe rynki dla wielu polskich przedsiębiorstw może być bardzo utrudnione, z powodu zbyt wysokich kosztów wejścia, a także z powodu strategii rozwoju transnarodowych korporacji, które posiadając siłę monopolistyczną, skutecznie bronią swojej pozycji na rynku.⁵⁵

Szanse na zaistnienie na międzynarodowych rynkach będą mieć te polskie przedsiębiorstwa, które posiadają konkurencyjne zasoby, znajdą dla ich wykorzystania niszę rynkową i stopniowo zaczną budować własną sieć lub takie, które oferują innowacyjne, wysoko wyspecjalizowane produkty na potrzeby firm działających już w strukturze sieci. Można także postawić tezę, że specjalizacja na rzecz istniejących już transnarodowych korporacji będzie najczęściej realizowaną strategiczną opcją internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw, konsekwencją czego będzie wejście do ich sieci w charakterze kooperanta.⁵⁶

Warto pamiętać, iż istnieje wyraźny, dwukierunkowy związek pomiędzy innowacyjnością a umiędzynarodowieniem.⁵⁷ Umiejętność funkcjonowania w kontekście międzynarodowym, a więc również osiągnięcie odpowiedniego efektu skali, jest nierzadko warunkiem opłacalnego wdrożenia innowacji. Dla wielu pomysłów biznesowych w sferze zaawansowanych technologii rynki lokalne (a nawet krajowe) są, z powodu ograniczeń popytowych, zdecydowanie zbyt małe dla skutecznej realizacji tego typu przedsięwzięć.

⁵³ Zob. M. Gannon, *Towards a composite theory of foreign market entry mode choice: the role of marketing strategy variables*, "Journal of Strategic Marketing" 1993, No. 1, s. 65.

⁵⁴ Zob. E. Dąbrowska, D. Cielecki, *Ekspansja międzynarodowa polskich przedsiębiorstw po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2008 r.

⁵⁵ Zob. Przybylska K., *Proces internacjonalizacji przedsiębiorstwa w teorii ekonomicznej*, Zeszyty Naukowe WSE, nr 3, Bochnia 2005, str. 73-75.

⁵⁶ Tamże, str. 74.

⁵⁷ *Internationalization of European SMEs. Final Report*, European Union 2010, s. 72.

Umieędzynarodowienie jest również sposobem na przyspieszoną akumulację wiedzy i doświadczenia – tzw. argument „uczenia się przez eksport” (*ang. learning from exporting*) podkreśla wpływ operacji międzynarodowych, w procesie tworzenia i aktualizacji modelu biznesowego w silnie konkurencyjnym środowisku. Z kolei rozwój i absorpcja technologii informacyjnych i komunikacyjnych, innowacji mogą przyczynić się w przypadku operacji międzynarodowych do znacznego obniżenia dodatkowych kosztów, jakie zagraniczny dostawca musi ponieść (np. transport, cło, dodatkowe koszty administracyjne), a które nie są udziałem lokalnych dostawców. W niektórych dziedzinach koszty te pozostają tak zminimalizowane, że stają się nieistotne.⁵⁸

2.6.3 Instrumenty wsparcia umieędzynarodowienia

Wsparcie eksportu ma miejsce w dwóch płaszczyznach: w węższym znaczeniu poprzez wdrażanie konkretnych instrumentów, a w szerszym znaczeniu – poprzez promocję polskiej gospodarki w skali makro. Działania mające na celu wsparcie eksportu realizowane są w ramach programów operacyjnych i bazują na środkach z funduszy europejskich oraz poprzez dofinansowanie z budżetu krajowego branżowych projektów promocyjnych, kosztów uzyskania certyfikatów eksportowych czy też wsparcie organizacji przedsięwzięć promocyjnych oraz publikacji wydawnictw i materiałów promocyjnych.

W ramach Działania 6.1 *Paszport do eksportu* Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013 (PO IG) zaprojektowano system wsparcia przeznaczony dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, w których udział eksportu w całkowitej sprzedaży nie przekracza 30%. Dofinansowanie jest udzielane na realizację projektów, których celem jest zwiększenie udziału eksportu w całkowitej sprzedaży, zintensyfikowanie powiązań z zagranicznymi partnerami oraz zwiększenie rozpoznawalności marek handlowych i krajowych na rynkach zagranicznych. W ramach refundowanych działań przewiduje się m.in. udział beneficjentów w zagranicznych imprezach targowo-wystawienniczych i misjach za granicą. Finansowanie obejmuje dwa typy projektów, tj. przygotowanie planu rozwoju eksportu oraz jego wdrożenie, przy czym nie jest możliwe uzyskanie dotacji tylko na drugi typ projektu, z pominięciem pierwszego. Budżet Działania 6.1 wynosi 121,84 mln EUR. Instytucją odpowiedzialną za wdrażanie *Paszportu do eksportu* jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.

Celem ogólnym projektu systemowego Ministra Gospodarki, realizowanego w ramach Poddziałania 6.2.1 POIG Wsparcie dla sieci centrów obsługi inwestorów i eksporterów jest wzrost poziomu umieędzynarodowienia polskich firm, poprzez ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do kompleksowych, wysokiej jakości i nieodpłatnych usług informacyjnych w zakresie niezbędnym do planowania, organizowania i realizacji eksportu i/lub inwestycji poza granicami Polski. Projekt ten obejmuje także działanie na rzecz zwiększania poziomu inwestycji zagranicznych w Polsce, poprzez ułatwienie dostępu potencjalnym inwestorom zagranicznym do informacji o warunkach podejmowania działalności gospodarczej w Polsce i instrumentach wsparcia rozwoju przedsiębiorczości, w tym zachętach inwestycyjnych.

Realizacją tego komponentu wsparcia zajmuje się krajowa sieć 15 Centrów Obsługi Inwestorów i Eksporterów (COIE), składającą się z jednostek typu „one-stop-shop”, funkcjonujących w strukturach Urzędów Marszałkowskich (UM) bądź innych jednostek wybranych przez UM do realizacji zadania. Wynikiem realizacji projektu będzie wzrost dostępności do nieodpłatnych usług informacyjnych wspierających eksport i polskie inwestycje za granicą i tym samym obniżenie stopnia rozproszenia informacji o rynkach zagranicznych. Przedsiębiorcy korzystający z usługi informacyjnej mogą liczyć na pomoc w uzyskaniu informacji o potencjalnych partnerach zagranicznych, otrzymają bezpłatny dostęp do światowej bazy danych B2B, bazy danych statystycznych i marketingowych o rynkach/branżach

⁵⁸ Zob. Cieślík J., *Internacjonalizacja polskich przedsiębiorstw. Aktualne tendencje – implikacje dla polityki gospodarczej*, Akademia L. Koźmińskiego. Centrum Przedsiębiorczości, Warszawa, listopad 2010.

i firmach prowadzących działalność na świecie, zajmujących się produkcją i usługami (Euromonitor International), zwłaszcza że Eksperci COIE blisko współpracują z Wydziałami Promocji Handlu i Inwestycji Ambasad i Konsulatów RP (WPHI), które posiadają aktualną i obszerną wiedzę o warunkach dostępu i funkcjonowania na wybranych rynkach zagranicznych. Synergia działań wynikająca z bliskiej współpracy pomiędzy WPHI i COIE, jak również pomiędzy wszystkimi ekspertami COIE umożliwi sprawny przepływ informacji do przedsiębiorców zainteresowanych rozwojem działalności eksportowej czy realizacją działalności inwestycyjnej poza Polskę, jak również działania na rzecz przyciągania inwestorów zagranicznych do regionu.⁵⁹

Kolejną inicjatywą promocyjną jest projekt systemowy pt. „Promocja polskiej gospodarki na rynkach międzynarodowych” realizowanego w ramach poddziałania 6.5.1 POIG. Jego realizacja ma się przyczynić do poprawy wizerunku polskiej gospodarki wśród partnerów międzynarodowych oraz poprawy dostępu do informacji o Polsce, a także możliwości nawiązania kontaktów gospodarczych. Proces tworzenia pozytywnego wizerunku Polski i umacniania pozycji kraju na arenie międzynarodowej realizowany będzie między innymi poprzez organizację branżowych programów promocji, które przyczynić się mają do wykreowania polskich specjalności eksportowych. We wrześniu 2010 wskazano 15 branż/grup produktowych/usługowych, które objęte zostaną wsparciem w ramach realizowanego projektu. Wśród wybranych branż znalazły się:

- Branża meblarska
- Branża jubilersko – bursztynicza
- Usługi IT i ITC
- Produkcja jachtów i łodzi rekreacyjnych
- Przemysł biotechnologiczny i farmaceutyczny
- Produkcja sprzętu medycznego i aparatury pomiarowej
- Branża stolarki okiennej i drzwiowej
- Budownictwo
- Branża ochrony i zachowania zabytków
- Kosmetyki
- Maszyny i urządzenia górnicze
- Odzież, dodatki, galanteria skórzana
- Turystyka medyczna
- Przemysł obronny
- Polskie specjalności żywnościowe

Wyłonione koncepcje branżowych programów promocji stanowić będą podstawę do udzielania przedsiębiorcom pomocy finansowej na ich udział w przedsięwzięciach promujących, zaplanowanych w branżowych programach promocji (w ramach Poddziałania 6.5.2 POIG). Ponadto przewidziano także pomoc finansową, która przeznaczona będzie na działania promujące dotyczące branży jako całości. Ten komponent został zaprojektowany, w taki sposób aby efekt podejmowanych działań promocyjnych oddziaływał na wszystkich przedsiębiorców, także tych nie uczestniczących w branżowych programach promocji. Projekt przewiduje również opracowanie w ramach branżowych programów promocji działań promocyjno-marketingowych, które wykorzystane następnie zostaną podczas kampanii informacyjno-promocyjnej w mediach zagranicznych. Projekt zakłada także wspieranie aktywności promocyjnej przedsiębiorców w ramach programów promocji o charakterze ogólnym. Ideą tych programów jest stworzenie sprzyjających warunków do zaistnienia przedsiębiorców podczas kluczowych wydarzeń promocyjnych na świecie. Ponadto w ramach tych programów podejmowane będą różnego rodzaju działania mające na celu poprawę wizerunku Polski i polskiej gospodarki.

⁵⁹ Najbardziej aktualne informacje o Projekcie 6.2.1 wraz z danymi teleadresowymi poszczególnych COIE dostępne są pod adresem internetowym: www.coie.gov.pl.

Celem programów promocji branżowej jest wzrost konkurencyjności tych 15 branż polskiej gospodarki, w oparciu o innowacyjne produkty i usługi, zacieśnienie współpracy gospodarczej z krajami docelowymi objętymi programami, zwiększenie świadomości konsumentów i producentów UE nt. polskiej oferty eksportowej w wyniku akcji promocyjnej na rynkach tych krajów. Działania te wpasowują się w politykę gospodarczą UE zawartą m. in. w strategii „Europa 2020” oraz działania zmierzające do dokończenia budowy jednolitego rynku w UE i wzrostu konkurencyjności Unii.

Zaplanowane w Poddziałaniach 6.5.1 i 6.5.2 zadania są ze sobą powiązane i będą tworzyć spójną i szeroko zakrojoną akcję promocyjną polskiej gospodarki, mającą na celu poprawę wizerunku Polski i polskiej gospodarki wśród partnerów międzynarodowych. W ramach poddziałania 6.5.2 PO IG w 2012 r. przeznaczono na konkursy kwotę blisko 120 mln zł.

Ważnym wsparciem dla przedsiębiorców jest obecnie funkcjonująca internetowa baza informacji eksportowej - Portal Promocji Eksportu. Portal w chwili obecnej zawiera: informacje gospodarcze o rynkach zagranicznych dla polskich eksporterów, o formach wspierania eksportu w Polsce, o warunkach handlu wewnątrz UE, o Polsce dla przedsiębiorstw zagranicznych oraz raporty i opracowania makroekonomiczne Ministerstwa Gospodarki dotyczące sytuacji gospodarczej Polski oraz informacje ofertowe: profile polskich eksporterów z pełnymi danymi kontaktowymi, oferty eksportowe polskich przedsiębiorstw, zapytania ofertowe firm zagranicznych oraz informacje nt. przetargów zagranicznych.

Od 1 lipca 2008 r. funkcjonuje również internetowy serwis Wydziałów Promocji Handlu i Inwestycji Ambasad i Konsulatów RP (WPHI) - <http://www.trade.gov.pl/>. Na stronach poszczególnych placówek zamieszczone są informacje nt. prowadzenia działalności gospodarczej w krajach urzędowania zagranicznych placówek Ministra Gospodarki oraz w Polsce. Portal kierowany jest, zarówno do firm zagranicznych, jak i do polskich.

Jednak istotnym z punktu widzenia zapewnienia dostępu do informacji o Polsce i możliwościach nawiązania kontaktów gospodarczych jest konsolidacja zasobów portali obecnie funkcjonujących na stronach www.eksporter.gov.pl oraz www.trade.gov.pl. Celem stworzenia nowego Portalu Promocji Eksportu (do końca 2013 roku) jest integracja zasobów internetowych o tematyce gospodarczej w jednym miejscu. Portal skupiać będzie usługi dotyczące promocji eksportu i nawiązywania kontaktów biznesowych z kontrahentami zagranicznymi, integrował będzie dostępne systemy ofertowe w kraju i za granicą w celu zwiększenia zakresu oddziaływania składanych ofert handlowych przez przedsiębiorstwa oraz umożliwi wymianę informacji między producentami, dystrybutorami i odbiorcami produktów i usług, a także ułatwi zawieranie kontraktów. Możliwość ta, pozwoli przedsiębiorcom na przedstawienie swoich potrzeb sprzedażowych bądź zakupowych z rozbudowanymi elementami kontaktu bezpośredniego. Istotnym elementem funkcjonalnym portalu, umożliwiającym nawiązywanie kontaktów handlowych, będzie wprowadzenie możliwości wyboru wersji językowej odpowiedniej dla użytkowników portalu. Portal przeznaczony będzie zarówno dla przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą w kraju, jak i przedsiębiorstw zagranicznych.

Tabela 14 Kraje docelowe objęte programami promocji branżowej

Nazwa branży	Rynki						
1. Branża meblarska	Niemcy	Rosja	Ukraina	Wielka Brytania	Francja		
2. Branża jubilersko – bursztynicza	Niemcy	USA	Włochy	Chiny			
3. Usługi IT i ITC	Niemcy	Rosja	USA	Hiszpania	Szwecja	Brazylia	Japonia
4. Produkcja jachtów i łodzi rekreacyjnych	Niemcy	Wielka Brytania	Francja	Włochy	Hiszpania	Holandia	
5. Przemysł biotechnologiczny i farmaceutyczny	Niemcy	Rosja	USA	Chiny	Szwajcaria	Czechy	
6. Produkcja sprzętu medycznego i aparatury pomiarowej	Niemcy	Rosja	USA	Brazylia	ZEA		
7. Branża stolarki okiennej i drzwiowej	Niemcy	Francja	Austria	Belgia	Czechy		
8. Budownictwo,	Niemcy	Rosja	Ukraina	Kazachstan	Szwecja	Czechy	
9. Branża ochrony i zachowania zabytków	Niemcy	Rosja	Austria	Indie	Libia	Egipt	
10. Kosmetyki,	Włochy	Rosja	Ukraina	Chiny	Turcja	ZEA	
11. Maszyny i urządzenia górnicze,	Chiny	Rosja	Indie	Australia	Chile		
12. Odzież, dodatki, galanteria skórzana	Niemcy	Rosja	Francja	Turcja	Dania		
13. Turystyka medyczna	Niemcy	Rosja	Szwecja	USA	Wielka Brytania	Dania	Norwegia
14. Przemysł obronny	Kazachstan	Liban	Indie	Czechy	Malezja	Indonezja	
15. Polskie specjalności żywnościowe	Niemcy	Rosja	Ukraina	Francja	Chiny	ZEA	

Źródło: MG

Jednocześnie w 2011 roku przeprowadzono badania wizerunkowe Polski w 9 krajach uznawanych jako kraje docelowe dla lokowania polskich markowych produktów i usług oraz posiadających największy potencjał do inwestowania w Polsce (Niemcy, Włochy, Francja, Niemcy, Rosja, Czechy, Stany Zjednoczone, Chiny, Ukraina). Na podstawie ocen jak widzą Polskę zagraniczni przedsiębiorcy oraz jak polscy przedsiębiorcy postrzegają swoją pozycję za granic opracowana została koncepcja wizualizacji programu promocji polskiej gospodarki, w ramach której stworzono Księgę Marki Polskiej Gospodarki. Założeniem promocji i działań marketingowych w tym obszarze jest wykreowanie w przyszłości marek "flagowych", które będą pozytywnie kojarzone z Polską. Kampanie informacyjno-promocyjne w mediach krajowych i zagranicznych rozpoczną się na początku 2013 roku.

Działania promocyjne i wspierające eksport realizowane są również poprzez udział w kluczowych wydarzeniach promocyjnych na świecie (organizacja przedsięwzięć promocyjnych, programy promocji o charakterze ogólnym). Celem strategicznym tych działań jest dywersyfikacja kierunków promocji eksportu i gospodarki. Ideą tych programów jest stworzenie sprzyjających warunków do zaistnienia przedsiębiorców podczas kluczowych wydarzeń promocyjnych na świecie innych niż te, na których promowane będą programy branżowe.

Na rynkach UE nasi eksporterzy mają wypracowaną, ugruntowaną pozycję. Jednakże potencjał wzrostu w UE wyczerpuje się. Konieczność dywersyfikacji kierunków sprzedaży wskazuje na potrzebę prowadzenia akcji promocyjnych na mniej znanych rynkach, gdzie należy wzmocnić już istniejącą obecność, a gdzie koszty promocji są wyższe niż na rynkach tradycyjnych i wsparcie ze strony środków publicznych jest istotnym ułatwieniem dla eksporterów.

Kierując się obiektywnymi kryteriami jak potencjał ekonomiczny rynku, sytuacja społeczno-polityczna w kraju/regionie oraz jego relacje z UE, priorytety geograficzne współpracy gospodarczej regionów oraz organizacji samorządu gospodarczego, wytypowano 5 krajów, jako rynki perspektywiczne, na których zostanie przeprowadzona promocja polskiej gospodarki: Kanada, Brazylia, Algieria, Kazachstan, Turcja. Budowane poprzez działania promocyjne (nie jednorazowe, a kilkuletnie) dobre relacje gospodarcze z władzami i biznesem lokalnym będą ułatwiać dostęp do nich polskim firmom.

Ponadto w ramach tych programów podejmowane będą różnego rodzaju działania mające na celu poprawę wizerunku Polski i polskiej gospodarki (np. udział Polski, jako kraju partnerskiego w targach lotniczych ILA 2012 w Berlinie, CEBIT 2013).

2.6.4 Planowane działania na rzecz wzrostu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw

Wsparcie umiędzynarodowienia polskich przedsiębiorstw wymaga nie tylko stworzenia odpowiednich instrumentów, lecz przede wszystkim ewolucji polskiej gospodarki w kierunku jej większego umiędzynarodowienia oraz odpowiedniego wykorzystania wszystkich możliwości globalnych łańcuchów wartości. Aby osiągnąć odpowiedni poziom rozwoju gospodarki niezbędne są zmiany w istniejących obecnie instrumentach wsparcia –oprócz wsparcia rozwoju działalności gospodarczej, wprowadzanie mechanizmów pomagających polskim przedsiębiorstwom odniesienie korzyści z globalizacji oraz międzynarodowych łańcuchów wartości. Obszar działań realizujących ten cel obejmuje: politykę proeksportową, polskie inwestycje za granicą, politykę przyciągania inwestycji zagranicznych, promocję gospodarki polskiej spójną z promocją wizerunku Polski, tworzenie struktur klastrowych na bazie SSE.

Tym samym niezbędne jest stworzenie systemu promocji gospodarki poprzez: dokończenie budowy systemu instytucjonalnego wsparcia eksportu i promocji gospodarki na bazie krajowej sieci Centrów Obsługi Inwestorów i Eksporterów (COIE) oraz zagranicznej sieci Wydziałów Promocji Handlu i Inwestycji (WPHI).

Kolejnym działaniem będzie dalsze poszerzanie instrumentarium dostępnego finansowania eksportu w ramach katalogu zawartego w Porozumieniu OECD, w tym wypracowanie nowych instrumentów wsparcia kredytów eksportowych, dostępnych w innych krajach OECD i UE; poprawę efektywności działania KUKE w zakresie ubezpieczeń eksportowych i inwestycyjnych. Instrumenty wsparcia powinny być dostosowane do etapu rozwoju przedsiębiorstwa.

Ukierunkowanie wsparcia pozwoli na wzmocnienie polityki inwestycyjnej Polski, skoncentrowanie się na branżach o największym potencjale inwestycyjnym i rozwojowym dla Polski (w tym generujących wiele miejsc pracy) z uwzględnieniem badań typu „foresight”. Istotnym działaniem na rzecz wzmocnienia polityki inwestycyjnej jest sukcesywne realizowanie pakietu inwestycyjnego zwiększającego atrakcyjność inwestycyjną Polski. W oparciu o zidentyfikowane bariery, pakiet taki powinien obejmować wykaz zmian w istniejących ustawach celem ukierunkowania istniejących instrumentów wsparcia nowych inwestycji na wzrost umiędzynarodowienia przedsiębiorstw, przyspieszenie i ułatwienie etapu realizacji inwestycji oraz innych rozwiązań prawnych oczekiwanych przez inwestorów.

Ukierunkowanie wsparcia wymaga powstania również kompleksowej Polityki inwestycyjnej Polski, która wskazywałaby branże o największym potencjale inwestycyjnym i rozwojowym dla Polski (w tym generujących wiele miejsc pracy) z uwzględnieniem wyników badań typu ‘foresight’ i ukierunkowanie na nie instrumentów wsparcia. Wskazane wydaje się również bardziej aktywne niż dotychczas realizowanie tzw. polityki klastrowej na bazie działających obecnie specjalnych stref ekonomicznych.

Ukierunkowanie wsparcia to również konieczność aktywizacji działań administracji publicznej oraz dyplomacji na wybranych rynkach, uznanych za priorytetowe w szczególności poprzez: przypisanie zadań dla administracji publicznej do wykonania na tych rynkach, takich jak: intensyfikacja wizyt na szczeblu rządowym, konsultacji roboczych, spotkań w ramach instrumentów traktatowych (komisje mieszane, grupy robocze itp.), interwencji na szczeblu wspólnotowym z określeniem rodzaju interwencji, misji rządowych, gospodarczych, etc.; wzmocnienie budżetowe i kadrowe placówek na rynkach priorytetowych.

Warto pamiętać, iż należy również sięgnąć po sprawdzone wzorce ekspansji gospodarczej bardziej rozwiniętych krajów. Niezbędne jest zapewnienie politycznego wsparcia polskich przedsiębiorstw poprzez wdrożenie systemowego planowania wizyt na szczeblu rządowym z udziałem reprezentacji środowiska biznesowego i regionów.

Celowe wydaje się również wzmocnienie oraz wsparcie instytucjonalne i finansowe współpracy gospodarczej z Polonią, w szczególności zintensyfikowanie współpracy z polonijnymi środowiskami biznesowymi. Taka współpraca mogłaby stać się początkiem systemowego uspołnienienia działań w obszarze promocji gospodarki z wykorzystaniem działań z zakresu kultury, turystyki i sportu.

3. OTOCZENIE INSTYTUCJONALNE PRZEDSIĘBIORSTW

3.1 Otoczenie regulacyjne

Jakość otoczenia regulacyjnego jest dla przedsiębiorców i całej gospodarki szczególnie istotna w czasach szybkich i głębokich zmian, wpływających dalekosiężnie na warunki społeczno-gospodarcze. Jest ona jeszcze ważniejsza w dobie spowolnienia gospodarczego na świecie, który oddziałuje również na Polskę. Ograniczona sfera wolności gospodarczej oraz wysokie koszty biurokratyczne i finansowe regulacji utrudniają procesy innowacyjne, stwarzają zbędne bariery dla handlu i inwestycji, ograniczają efektywność ekonomiczną przedsiębiorstw, czyli tych którzy tworzą dobrobyt każdego państwa. Zadaniem administracji rządowej jest skoncentrowanie wysiłków i łagodzenie niekorzystnego wpływu czynników zewnętrznych, dlatego też w obecnym czasie działania podejmowane w ramach Tworzenia Lepszego Prawa nabierają szczególnego znaczenia.

Otoczenie regulacyjne wciąż pozostaje w katalogu czynników hamujących rozwój przedsiębiorczości w Polsce. Zbyt skomplikowane, niezrozumiałe i często nowelizowane prawo wymieniane jest w sondażach jako bariera rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej. Jeżeli już uda się przebrnąć przez labirynt formalności okazuje się, że często prawo nakłada na przedsiębiorców nadmierne obowiązki, powodując po ich stronie nieuzasadnione koszty – takie z reguły są doświadczenia przedsiębiorców. Przedsiębiorstwa ze swej natury nie są przygotowane na ryzyko regulacyjne, dlatego też częste zmiany prawa postrzegają jako działania wymierzone przeciwko nim. Dlatego też inicjatywy legislacyjne powinny wychodzić naprzeciw ich oczekiwaniom, zaś przejrzystość i jednolitość regulacji winna eliminować wątpliwości interpretacyjnych, tak aby przedsiębiorcy mogli działać w oparciu o jasne i zrozumiałe dla nich normy prawne.

Jakość otoczenia regulacyjnego stanowi jeden z podstawowych wymiarów i wskaźników funkcjonowania nowoczesnego państwa prawa. Wymierną wartością jakości jest współczynnik korelacji kosztów regulacji z wydajnością generowania przez społeczeństwo PKB.

3.1.1. Tworzenie Lepszego Prawa

Ministerstwo Gospodarki we współpracy z Rządowym Centrum Legislacji i Kancelarią Prezesa Rady Ministrów przygotowało projekt Programu „*Lepsze Regulacje*” na lata 2012-2015 (23 maja br. projekt dokumentu został przekazany do uzgodnień międzyresortowych oraz konsultacji społecznych). Projekt Programu zawiera rozwiązania systemowe i organizacyjne służące poprawie jakości nowotworzonego, jak również obowiązującego prawa, stanowiąc polski odpowiednik inicjatywy Komisji Europejskiej *Smart Regulation*. Cele Programu „*Lepsze Regulacje*” 2012-2015 zapisane w projekcie są następujące:

- usprawnienie procesu legislacyjnego w celu zapewnienia przejrzystego tworzenia prawa, skutecznie rozwiązującego rzeczywiste problemy;
- ciągle doskonalenie istniejącego otoczenia prawnego;
- poprawa komunikacji z interesariuszami.

Intencją projektu jest całościowa poprawa istniejącego dorobku prawnego oraz zapewnienie wysokiej jakości tworzonych przepisów. Zostanie to osiągnięte poprzez realizację celu głównego, jakim jest zapewnienie rozwiązań systemowych i organizacyjnych, niezbędnych dla tworzenia i oceny prawa w oparciu o dowody analityczne. Regulacje powinny być nakierowane na rozwiązywanie rzeczywistych problemów społeczno-gospodarczych, w tym zmniejszenie kosztów wykonywania działalności gospodarczej oraz powinny przyczyniać się do podniesienia konkurencyjności polskiej gospodarki. Realizacja celu wpłynie również na wzrost efektywności administracji. Cel główny zostanie osiągnięty poprzez realizację trzech celów szczegółowych, którymi są:

1. Przejrzyste tworzenie prawa skutecznie rozwiązującego rzeczywiste problemy poprzez:
 - doskonalenie systemu tworzenia prawa;
 - rozwój systemu oceny wpływu;
 - poprawę skuteczności implementacji prawa wspólnotowego;
2. Poprawę istniejącego otoczenia prawnego poprzez:
 - redukcję barier rozwoju przedsiębiorczości;
3. Poprawę komunikacji z interesariuszami poprzez:
 - usprawnienie procesu konsultacji społecznych;
 - ułatwienie dostępu do przepisów prawnych i orzecznictwa sądów.

Projekt wyznacza kierunki działań i przedstawia środki, jakie należy podjąć w celu zapewnienia wysokiej jakości regulacji podczas całego cyklu kształtowania polityki, począwszy od analizy problemu i projektu założeń aktu prawnego, aż po jego ocenę i monitoring. Narzędzia te mają wpłynąć na tworzenie tzw. inteligentnych (smart) regulacji, dla których kluczową rolę odgrywa stanowisko interesariuszy. Polityka inteligentnych regulacji kładzie większy niż dotychczas nacisk na ocenę funkcjonowania i efektywność istniejących aktów prawnych⁶⁰.

Program ma stanowić polski odpowiednik inicjatywy *Better/Smart Regulation*, realizowanej w zakresie prawa unijnego przez Komisję Europejską i kontynuowanej na poziomie krajowym przez wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej. Projekt Programu „Lepsze Regulacje” na lata 2012-2015 stanowi kontynuację dotychczas realizowanych przez resort gospodarki programów rządowych na rzecz poprawy jakości nowo tworzonego i obowiązującego prawa jak *Program Reformy Regulacji 2006-2008* oraz „*Lepsze Prawo*” *Program Reformy Regulacji 2010-2011*.

Rozwiązania ujęte w Programie na lata 2012-2015 są częściowo inspirowane dokumentami przygotowanymi przez OECD: *Administrative Simplification in Poland, Making Policies Perform*⁶¹, jak również *Report on Regulatory Management Capacities in Poland*⁶², niejednokrotnie stanowiące wdrożenie zawartych w nich rekomendacji OECD. Dokument jest również zgodny z zasadami przewodnimi OECD dotyczącymi jakości i wydajności regulacji⁶³. Jedną z tych zasad określa, że rządy powinny przyjąć na szczeblu politycznym szeroko zakrojone programy reform regulacji, ustanawiające jasne cele i ramy wdrażania oraz zobowiązać się do ich realizacji.

U podstaw inicjatywy lepszego prawa leży założenie, że rozwiązania legislacyjne lub pozalegisłacyjne powinny realizować maksimum celów gospodarczych, środowiskowych i społecznych przy minimalnym możliwym obciążeniu podmiotów gospodarczych i społeczeństwa. Podejmowanie działania regulacyjnego jest uzasadnione w sytuacji, gdy przyjęcie aktu prawnego pozwala zapobiec niedoskonałości rynku, zostaje wybrana najmniej kosztowna forma regulacji oraz korzyści netto przewyższają koszty. W tym kontekście kluczowe znaczenie ma poprawne skonstruowanie polityki regulacji i skuteczne stosowanie w jej ramach instrumentów programowych i analitycznych, takich jak Ocena Skutków Regulacji (OSR), obejmująca prezentację prognozowanych skutków podejmowanych działań.

⁶⁰ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Smart regulation in the European Union (COM/2010/0543).

⁶¹ *Administrative Simplification in Poland, Making Policies Perform*, OECD, 2011.

⁶² *Report on Regulatory Management Capacities in Poland, Support for Improvement in Governance and Management (SIGMA)*, OECD, UE, 2006.

⁶³ *OECD Guiding Principles for Regulatory Quality and Performance*, 2005; *Draft OECD Recommendation on Regulatory Policy and Governance*, 2011.

Prawidłowo funkcjonujący system OSR pozwala na identyfikację najważniejszych szans i zagrożeń, jakie niesie ze sobą nowa regulacja. OSR dokonywana na odpowiednio wczesnym etapie prac wspomaga podejmowanie decyzji legislacyjnych i zapobiega wprowadzaniu kosztownych regulacji. W ramach doskonalenia procesu w 2011 roku udostępniono na stronie Reformy Regulacji platformę elektroniczną OSR, która zawiera przykłady „dobrych” OSR oraz Założeń projektów ustaw, jak również narzędzia analityczne przydatne przy przygotowywaniu ocen skutków regulacji i materiały ze szkoleń. Tworzenie lepszego prawa to również analizowanie efektów dotychczasowych działań i wyciąganie wniosków. Przykładem jest kontynuowanie przez Ministerstwo Gospodarki analizę skutków opracowanych przez ten resort i wprowadzonych w życie aktów prawnych (OSR ex post).

Do tworzenia prawa wysokiej jakości, konieczne jest pozyskiwanie możliwie szerokiej informacji o problemie i dopasowanie optymalnych rozwiązań. W obu tych przypadkach niezbędne jest korzystanie z wiedzy i doświadczenia podmiotów bezpośrednio objętych daną regulacją, czyli przeprowadzenia odpowiednio ukierunkowanych konsultacji społecznych. W celu usprawnienia obecnie funkcjonującego systemu konsultacji, w 2011 roku kontynuowano realizację projektu „konsultacje *on-line*”. Projekt ma za zadanie wystandaryzować proces konsultacji społecznych, zwiększyć jego przejrzystość oraz wzmocnić rolę partnerów społecznych w procesie stanowienia prawa. Celem jest stworzenie możliwości aktywnego opiniowania aktów prawnych dla wszystkich przedsiębiorców na równych zasadach poprzez:

- stworzenie systemu elektronicznego, efektywnie wspierającego procedury związane z opiniowaniem aktów prawnych,
- stworzenie systemu wspierającego powstawanie oceny skutków regulacji.

Projektowany system ma w perspektywie długofalowej umożliwić przegląd historycznych wersji danego aktu prawnego wraz z postulatami i uwagami przedsiębiorców, jak i uwidocznic proces ewolucji danej regulacji. Projekt pilotażowo zostanie wdrożony w Ministerstwie Gospodarki. Po wnikliwych testach systemu przewidziany jest dalszy jego rozwój oraz wdrożenia w innych instytucjach centralnych.

Obok dbania o właściwą jakość tworzonego prawa istotną rolę spełnia analiza funkcjonowania istniejących przepisów i ich optymalizacja. Przedsiębiorcy skarżą się na zbyt restrykcyjne prawo, utrudniające prowadzenie działalności gospodarczej. Są niezadowoleni z ilości dokumentacji w procesie rejestracyjnym działalności gospodarczej, z czasu rozstrzygnięcia postanowień sądowych oraz z konieczności nadmiernego raportowania informacji na temat prowadzonej działalności gospodarczej oraz zatrudnionych pracowników. Przeciwdziałanie tym zjawiskom znajduje swój wyraz w proponowanej redukcji obciążeń administracyjnych i uproszczenia obowiązujących przepisów.

Obciążenia administracyjne to część kosztów administracyjnych, wynikających z wypełniania przez przedsiębiorców obowiązków informacyjnych nakładanych przepisami prawa, których nie wykonywaliby bez przymusu prawnego. Dostrzegając w redukcji obciążeń administracyjnych szansę na odblokowanie potencjału polskich przedsiębiorców, Ministerstwo Gospodarki prowadziło zadanie: Badanie i definiowanie obciążeń występujących na rynku z powodu biurokratycznych regulacji prawnych, którego celem było stworzenie sprawnego systemu pomiaru i redukcji obciążeń administracyjnych w prawie gospodarczym. Wyniki pomiaru bazowego obciążeń administracyjnych otrzymane w 2010 r. zostały przekazane do resortów według właściwości i zweryfikowane na początku 2012 r. Baza obowiązków informacyjnych jest aktualizowana i będzie podstawą do kolejnych zmian legislacyjnych i monitorowania stopnia redukcji obciążeń administracyjnych przez Pełnomocnika Rządu ds. deregulacji gospodarczych.

Podjęte w ciągu ostatniego roku przez Ministra Gospodarki działania legislacyjne ukierunkowane na upraszczanie prawa gospodarczego mają przede wszystkim na celu poprawę funkcjonowania przedsiębiorstw i ograniczanie barier administracyjnych. Od 1 lipca 2011 roku każdy może

zarejestrować działalność gospodarczą przez Internet, bez konieczności wizyt w urzędach, wypełniania kilku formularzy (wypełnienie jednolitego formularza rejestracji działalności zajmuje około 15 minut) i wysokich opłat. Uproszczenia prawa wprowadzają także dwie ustawy deregulacyjne: ustawa z dnia 23 marca 2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców (Dz. U. Nr 106, poz. 622) - tzw. I ustawa deregulacyjna, której przepisy weszły w życie 1 lipca 2011 r. oraz ustawa z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców (Dz. U. Nr 232, poz. 1378) - tzw. II ustawa deregulacyjna.

Pierwsza ustawa została przygotowana po kompleksowym przeglądzie polskiego prawa gospodarczego. Reguluje ona kontakty obywatela z urzędem, m.in. poprzez wprowadzenie kultury oświadczeń zamiast dotychczasowego obowiązku składania zaświadczeń czy możliwość przedstawiania kopii dokumentów. Ponadto, wprowadzono możliwość przekształcania przedsiębiorców osób fizycznych w spółki, jak również obniżono o połowę koszty sądowe wpisu spółki do rejestru przedsiębiorców. Dzięki odpowiednim zmianom ustaw podatkowych wprowadzono również instytucję leasingu konsumenckiego. Szacuje się, że rozwiązania zawarte w I ustawie deregulacyjnej mogą zmniejszyć wydatki obywateli i firm o ok. 5 mld zł rocznie.

Z kolei ustawa z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców (Dz. U. Nr 232, poz. 1378). - tzw. II ustawa deregulacyjna reguluje m.in.: zwiększenie dostępności ogólnych interpretacji podatkowych, wydłużenie terminu na wykorzystanie zaległego urlopu przez pracowników, skrócenie przechowywania – z 10 do 5 lat – kopii deklaracji rozliczeniowych i imiennych raportów miesięcznych ZUS, skrócenie z 10 do 5 lat okresu przedawnienia należności z tytułu składek do ZUS i KRUS oraz likwidację obowiązku publikacji przez przedsiębiorców sprawozdań w Monitorze Polskim B i tym samym zniesienie kosztów związanych z tą publikacją (zmiana wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2013 r.). Mniej obowiązków informacyjnych dla przedsiębiorców oraz poprawa warunków wykonywania działalności gospodarczej to najważniejsze ułatwienia dla firm, które weszły w życie 1 stycznia 2012 r. Szacuje się, że rozwiązania zawarte w II ustawie deregulacyjnej pomogą zmniejszyć wydatki obywateli i firm o ok. 3 mld zł rocznie.

Działania mające na celu dalsze ułatwianie wykonywania działalności gospodarczej w Polsce są kontynuowane w 2012 roku. W tym celu opracowano projekt założeń do ustawy o standaryzacji niektórych wzorów pism w procedurach administracyjnych. Zaproponowane rozwiązania umożliwią elektronizację niektórych procedur administracyjnych dzięki czemu pozwolą zaoszczędzić czas obywatelom i przedsiębiorcom oraz ułatwić załatwienie spraw urzędowych. Wprowadzenie jednolitych wzorów dokumentów ma ułatwić przedsiębiorcy lub obywatelowi uzyskanie decyzji lub pozwolenia oraz przyczynić się do usprawnienia pracy urzędów. Projekt umożliwi elektronizację ok. 70 procedur administracyjnych określonych w 22 ustawach. Standaryzacja przebiegać będzie dwutorowo poprzez:

- wprowadzenie w drodze rozporządzenia wzoru pisma, który będzie miał moc powszechnie obowiązującą (prawnie wiążące wzory pism) albo
- wprowadzenie w przepisach zobowiązania organu do opracowania elektronicznego wzoru pisma, który będzie wykorzystywany w procedurze (elektroniczne wzory pism).

Prawnie wiążące wzory pism zostaną wprowadzone jedynie w przypadku skomplikowanych procedur lub gdy konieczne jest podanie dużej liczby danych we wniosku. Będą one również stosowane w sytuacji, gdy decyzja jest wydawana w procedurze stosowanej przez różne organy (rządowej administracji terenowej lub administracji samorządowej) oraz gdy wymagana jest duża liczba załączników do wniosku. Z kolei jednolite w skali kraju elektroniczne wzory pism będą obowiązywały w przypadku formularzy o mniejszym stopniu złożoności, wymagających podania niewielu danych, zazwyczaj składanych bez załączników. Wzory pism zamieszczone zostaną w centralnym repozytorium

wzorów dokumentów elektronicznych na platformie ePUAP. Będzie je można wykorzystać zarówno w formie elektronicznej, jak i papierowej.

Kolejnym istotnym elementem upraszczania prawa gospodarczego jest projekt założeń projektu ustawy o redukcji niektórych obciążeń administracyjnych w gospodarce, tzw. III ustawy deregulacyjnej. Projekt wprowadza zmiany m.in. w zakresie prawa podatkowego (m.in. rozszerzenie możliwości zastosowania metody kasowej przy rozliczaniu VAT), ubezpieczeń społecznych, prawa pracy, przepisów regulujących podpis elektroniczny. Upraszcza również system opłat oraz przepisy regulujące dostęp do informacji publicznej. W projekcie proponuje się także dalsze ograniczanie obowiązków informacyjnych co zdecydowanie ułatwi kontakty przedsiębiorców z organami administracji. Jest to również wyraz zaufania państwa do przedsiębiorców. Zmniejszenie obciążeń w tym zakresie ograniczy koszty dopełniania procedur administracyjnych a tym samym koszty wykonywania działalności gospodarczej w Polsce. Projektowane zmiany zawarte w III ustawie deregulacyjnej obejmują następujące zagadnienia:

- poprawa płynności finansowej przedsiębiorców oraz wsparcie inwestycji
- obniżenie kosztów zakładania i prowadzenia przedsiębiorstwa
- ograniczenie utrudnień dla importerów i eksporterów
- poprawa warunków finansowania inwestycji przedsiębiorców
- ograniczenie obowiązków informacyjnych
- społeczna odpowiedzialność biznesu
- jawność działań instytucji państwowych
- instytucje prawa pracy i zabezpieczenia społecznego.

Jednocześnie trwają również prace nad zmianą *ustawy o terminach zapłaty w transakcjach handlowych*, wynikającą w szczególności z obowiązku wdrożenia do polskiego systemu prawnego *dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/7 z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych*. Prowadzone są również prace nad dokumentem *Kierunki przeciwdziałania upadłości przedsiębiorstw oraz polityka II szansy*, który w sposób kompleksowy odnosi się do problematyki zarządzania przedsiębiorstwem w sytuacji kryzysowej oraz zagadnień związanych z upadłością przedsiębiorstw. Jednocześnie dokument wprowadza tzw. *politykę II szansy* jako niezbędny element polityki gospodarczej, a w szczególności polityki przedsiębiorczości.

3.1.2 Obowiązki sprawozdawcze przedsiębiorców

Liczne zobowiązania nakłada na przedsiębiorców ustawa o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r. Nr 88, poz. 439 z późn. zm.). Zgodnie z art. 30 tej ustawy podmioty gospodarki narodowej są obowiązane do:

- 1) posiadania numeru identyfikacyjnego krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej i posługiwania się nim przy przekazywaniu informacji wykorzystywanych dla celów statystycznych,
- 2) stosowania w prowadzonej ewidencji i dokumentacji oraz rachunkowości standardów klasyfikacyjnych ustalonych na podstawie art. 40 ww. ustawy,
- 3) przekazania jednorazowo, systematycznie lub okresowo, nieodpłatnie informacji i danych statystycznych dotyczących prowadzonej działalności i jej wyników w formach i terminach oraz według zasad metodologicznych określonych szczegółowo w programie badań statystycznych statystyki publicznej oraz w przepisach wydanych na podstawie art. 31.

Przepis ten oznacza, że wszelkie osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą muszą przekazywać urzędom statystycznym sprawozdania, do których wypełnienia obligują ich ww. przepisy.

Program badań statystycznych statystyki publicznej na dany rok ustala Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określając dla każdego badania:

- temat i organ prowadzący badanie
- rodzaj badania
- zakres podmiotowy i przedmiotowy oraz źródła zbieranych danych statystycznych
- podmioty gospodarki narodowej i osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej zobowiązane do udzielania informacji i przekazywania danych statystycznych lub uczestniczące w badaniu na zasadzie dobrowolności,
- formy, częstotliwość, terminy i miejsce przekazywania danych statystycznych,
- rodzaje wyników informacji statystycznych oraz formy i terminy ich udostępnienia,
- koszty i sposób finansowania.

W 2011 r. obowiązki sprawozdawcze przedsiębiorców określał *Program badań statystycznych statystyki publicznej wprowadzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2011* (Dz. U. Nr 239, poz. 1594 z późn. zm.). Zawierał on łącznie 237 tematów badawczych (w roku 2010 było to 242 tematy, w 2009 - 230 tematów, w 2008 r. – 226, w 2007 r. – 218). W porównaniu z poprzednim rokiem do programu badań wprowadzono następujące nowe badania: badanie pracy niezarobkowej poza gospodarstwem domowym, kapitał ludzki, badanie spójności społecznej, beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych, wskaźniki przedsiębiorczości, masowe imprezy artystyczno-rozrywkowe, działalność wybranych organizacji związanych z turystyką. Ponadto w roku 2011 przeprowadzono kilka badań cyklicznych, realizowanych w założonych odstępach czasowych (co dwa i więcej lat), m.in.: narodowy spis powszechny ludności i mieszkań, osoby niepełnosprawne na rynku pracy, wybory ścieżki edukacyjnej i losy zawodowe Polaków, innowacje w sektorze usług. W porównaniu z rokiem 2010 nie ujęto natomiast 15 badań, w tym m.in. następujących badań cyklicznych: praca a obowiązki rodzinne, praca nierejestrowana, ustawiczne szkolenia zawodowe w przedsiębiorstwach, Europejskie Ankietowe badanie Zdrowia, badanie zużycia paliw i energii w gospodarstwach domowych, popyt na usługi. W rezultacie w roku 2011 przedsiębiorcy realizowali swoje obowiązki informacyjne w oparciu o ponad 400 wzorów formularzy sprawozdawczych, kwestionariuszy i ankiet statystycznych.⁶⁴

Od 1 stycznia 2009 r. Główny Urząd Statystyczny wprowadził, jako obowiązującą, bezpieczną elektroniczną formę przekazywania danych statystycznych w sprawozdaniach GUS. Przedsiębiorcy przekazują swoje sprawozdania do urzędu statystycznego wyłącznie drogą elektroniczną poprzez Portal Sprawozdawczy. Przekazywanie danych statystycznych w formie papierowej możliwe jest jedynie przez podmioty o liczbie pracujących nie większej niż 5 osób, po przesłaniu do urzędu statystycznego informacji o wyborze tej formy.

Logowanie w portalu sprawozdawczym GUS możliwe jest poprzez aktywowane wcześniej konto. Jeżeli dana firma nie posiada aktywnego konta w Portalu Sprawozdawczym GUS, to o pierwszym obowiązku sprawozdawczym, który jej dotyczy, zostaje poinformowana listownie. Wraz z tym zawiadomieniem otrzymuje informacje dotyczące procedury aktywacji konta w Portalu Sprawozdawczym. O obowiązku złożenia kolejnego sprawozdania dowiaduje się po zalogowaniu do Portalu.

W początkowym okresie działania portalu podmioty miały możliwość korzystania również z aplikacji off-line. Jednakże w związku z niewielkim wykorzystywaniem tej aplikacji w roku 2012 r. do większości sprawozdań nie będą przygotowywane formularze w tej formie. W tych wypadkach jedyną formą elektronicznego przekazywania danych będą aplikacje on-line.

⁶⁴ Ustalone rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 2011 r. w sprawie określenia wzorów formularzy sprawozdawczych, objaśnień co do sposobu ich wypełniania oraz wzorów kwestionariuszy i ankiet statystycznych stosowanych w badaniach statystycznych, ustalonych w programie badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2011 (Dz. U. Nr 83, poz. 453 z późn. zm.).

Ponadto GUS wprowadził w formularzach sprawozdawczych pytania dotyczące czasu, jaki poświęcają respondenci na przygotowanie i wypełnienie formularza. Pozwoli to na zebranie informacji dotyczącej wysokości obciążeń administracyjnych wyrażonych w ilości czasu oraz dokonanie wyliczeń ich wartości pieniężnej. Według wstępnych szacunków Ministerstwa Gospodarki wyliczona wartość obciążeń związana z czasem przeznaczonym na przygotowanie danych i czasem wypełnienia formularzy przez respondentów wynosi ok 1.670 tys. zł (46 formularzy z badań statystycznych prowadzonych przez Ministerstwo Gospodarki).

Podkreślając istotność badań statystycznych dostarczających organom władzy państwowej, sektorowi gospodarczemu i społeczeństwu oficjalnych danych z wielu dziedzin gospodarki, prowadzone są prace w celu dalszego upraszczania sprawozdawczości, skutecznego wykorzystywania źródeł administracyjnych, a co za tym idzie zmniejszenia obciążeń sprawozdawczych.

3.1.3 System podatkowy

W okresie od lipca 2011 r. do czerwca 2012 r. wprowadzono zmiany przepisów dotyczących ewidencji i identyfikacji podatników i płatników, podatków dochodowych, podatku od towarów i usług, podatku od wydobycia niektórych kopalin, podatku od nieruchomości, oraz opłaty skarbowej, mające wpływ na prowadzenie działalności gospodarczej i rozwój przedsiębiorczości.

Ewidencja i identyfikacji podatników i płatników

Z dniem 1 września 2011 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 171, poz. 1016). Zmiany mające wpływ na prowadzenie działalności gospodarczej i rozwój przedsiębiorczości wprowadzone powyższą ustawą dotyczą:

- a. zmiany trybu nadawania NIP poprzez zastąpienie nadawania NIP w trybie decyzji administracyjnej jedynie potwierdzeniem nadania NIP (art. 8b ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (Dz. U. z 2004 r. Nr 269, poz. 2681, z późn. zm.),
- b. skrócenia terminu na wydanie potwierdzenia nadania NIP (art. 8b ust. 2 i 3 ustawy o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników). Od 1 września 2011 r. potwierdzenie nadania NIP wydawane jest niezwłocznie, nie później jednak niż:
 - następnego dnia roboczego w przypadku osób fizycznych rozpoczynających działalność gospodarczą (poprzednio termin ten wynosił 3 dni),
 - 14 dni od dnia otrzymania przez organ podatkowy poprawnego zgłoszenia identyfikacyjnego - w przypadku pozostałych podmiotów podlegających obowiązkowi ewidencyjnemu (poprzednio termin ten wynosił 30 dni).

Podatki dochodowe

1. Ustawa z dnia 13 maja 2011 r. o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 131, poz. 764), z dniem 1 lipca 2011 r., dokonała zmian w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz w ustawie o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, dotyczących możliwości złożenia oświadczenia/wniosku o wyborze formy opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych przychodów uzyskiwanych z działalności gospodarczej na podstawie przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.
2. Ustawa z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz. U. Nr 178, poz. 1059), od 1 stycznia 2012 r. wprowadziła zmiany zasad ustalenia różnic kursowych w przypadku

- połączenia i podziału podmiotów, które stosowały różne metody obliczania różnic kursowych oraz zmiany dotyczące zwiększenia zakresu stosowania kursu średniego NBP.
3. Od 1 stycznia 2012 r. weszły w życie przepisy przesuwające termin wpłaty zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych oraz podatek dochodowy od osób prawnych w ostatnim miesiącu (kwartale) roku podatkowego, co spowoduje zwolnienie z obowiązku wpłaty podwójnej zaliczki w grudniu (ostatnim kwartale) 2012 r. osób fizycznych uzyskujących przychody z działalności gospodarczej oraz z najmu lub dzierżawy opodatkowane na zasadach ogólnych oraz osób prawnych. Zaliczkę za miesiąc grudzień (ostatni kwartał) podatnicy będą uiszczać w terminie do 20 dnia po zakończeniu roku podatkowego, chyba że wcześniej złożą zeznanie i dokonają wpłaty podatku. Zmiany te wprowadziła ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 209, poz. 1316 oraz z 2009 r. Nr 201, poz. 1542).
 4. Ustawa z dnia 10 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 134, poz. 781), z dniem 14 lipca 2011 r., wprowadziła zmiany w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych dotyczące nieuwzględniania – przy ustalaniu dochodu stanowiącego podstawę opodatkowania oraz przy ustalaniu straty podatkowej – strat instytucji kredytowej związanych z działalnością oddziału tej instytucji, którego składniki majątkowe zostały wniesione do spółki tytułem wkładu niepieniężnego na utworzenie banku na podstawie przepisów ustawy - Prawo bankowe.
 5. Ustawa z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 205, poz. 1202), z dniem 14 października 2011 r., wprowadziła zwolnienie od podatku dochodowego od osób prawnych w odniesieniu do umorzonych należności i wierzytelności przypadających agencjom płatniczym w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, a także należności z tytułu nienależnie lub nadmiernie pobranych płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego oraz w ramach wspierania rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, od ustalenia których odstąpiono.
 6. Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 234, poz. 1391), która weszła w życie 1 stycznia 2012 r., dokonała nowelizacji ustaw o podatkach dochodowych polegającej na dostosowaniu ich do funkcjonowania rachunków zbiorczych papierów wartościowych oraz rozszerzyła krąg podmiotów, na które nałożono obowiązki płatnika.
 7. Ustawą z dnia 22 grudnia 2011 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej (Dz. U. Nr 291, poz. 1707), poprzez zmianę dokonaną w ustawie – Ordynacja podatkowa, wprowadzono odrębne zasady zaokrąglania w podatku dochodowym od osób fizycznych podstawy opodatkowania i podatku od niektórych przychodów z kapitałów pieniężnych: od odsetek od pożyczek, odsetek od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku podatnika (lub w innych formach oszczędzania, inwestowania lub przechowywania) oraz odsetek i dyskonta od papierów wartościowych. Podstawy opodatkowania oraz kwoty podatku zaokrąglą się do pełnych groszy w górę. Zmiany te weszły w życie 31 marca 2012 r.
 8. Ustawa z dnia 2 marca 2012 r. o podatku od wydobycia niektórych kopalin (Dz. U. poz. 362), z dniem 18 kwietnia 2012 r., wprowadziła zmianę w ustawach o podatkach dochodowych, na podstawie której z kosztów uzyskania przychodów został wyłączony podatek od wydobycia niektórych kopalin.

Podatek od towarów i usług

1. Ustawa z dnia 25 marca 2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców (Dz. U. Nr 106, poz. 622) wprowadzono zmianę w ustawie o podatku od

towarów i usług, zgodnie z którą, dla skorzystania z preferencji w zakresie rozliczenia kwoty podatku należnego z tytułu importu towarów w ramach procedury uproszczonej, umożliwiono przedstawianie przez podatnika oświadczeń, a nie jak przed tą zmianą zaświadczeń – zmiana ta ułatwi i przyspieszy procedurę rozliczenia kwoty podatku należnego z tytułu importu towarów. Zmiana weszła w życie z dniem 1 lipca 2011 r.

2. Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług, ustawy o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników oraz ustawy o transporcie drogowym (Dz. U. Nr 134, poz. 780) wprowadzono m.in.:
 - uproszczenia dotyczące sposobu przeliczania kwot wyrażonych w walucie obcej przez podatników świadczących usługi wstępu na imprezy masowe, w rozumieniu odrębnych przepisów. Zmiana ta wpłynęła na prowadzenie działalności gospodarczej i rozwój przedsiębiorczości (upraszcza rozliczenia);
 - doprecyzowano listę towarów, przy sprzedaży których ma zastosowanie tzw. odwrócone obciążenie (poprzez dodanie do ustawy załącznika nr 11), co wpływa na pewność stosowania mechanizmu odwróconego obciążenia w obrocie złotem.Zmiany te weszły w życie z dniem 1 lipca 2011 r.
3. Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 24 czerwca 2011 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie kryteriów i warunków technicznych, którym muszą odpowiadać kasy rejestrujące oraz warunków ich stosowania (Dz. U. Nr 140, poz. 818) utrzymano do 31 grudnia 2012 r. skrócenie do 2 lat obowiązku przechowywania kopii dokumentów kasowych sporządzanych, przy zastosowaniu kasy rejestrującej, na nośniku papierowym, potwierdzających dokonanie sprzedaży. Podatnicy obowiązani są przechowywać te dokumenty nie krócej niż przez okres 2 lat, licząc od końca roku, w którym nastąpiła sprzedaż.; zmiana ta wpływa na zmniejszenie obciążeń administracyjnych. Zmiana ta weszła w życie z dniem 22 lipca 2011 r.
4. Ustawą z dnia 9 czerwca 2011r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług, ustawy o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników oraz ustawy o transporcie drogowym (Dz. U. Nr 134, poz. 780) wprowadzone zostały przepisy upraszczające procedurę rejestracji i rozliczania podatku od towarów i usług przez podmioty zagraniczne świadczące na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej okazjonalne przewozy drogowe osób. Przepisy uchwalone w 2011 roku, weszły w życie z dniem 1 stycznia 2012 r.

Podatek od wydobycia niektórych kopalin

1. Z dniem 18 kwietnia 2012 r. wprowadzono opodatkowanie podatkiem od wydobycia miedzi oraz srebra (ustawa z dnia 2 marca 2012 r. o podatku od wydobycia niektórych kopalin, Dz. U. poz. 362).

Podatek od nieruchomości

1. Z dniem 1 stycznia 2012 r. wydłużono termin: składania deklaracji na podatek od nieruchomości z dnia 15 stycznia na dzień 31 stycznia oraz wpłaty raty obliczonego w deklaracji podatku od nieruchomości za miesiąc styczeń z 15 na 31 stycznia,
2. Z dniem 1 stycznia 2011 r. ograniczono zakres stosowania zwolnienia z podatku od nieruchomości dla prowadzących zakłady pracy chronionej do tych, którzy dodatkowo spełniają warunek wskaźnika zatrudnienia co najmniej 30% niewidomych lub chorych psychicznie, albo upośledzonych umysłowo zaliczonych do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności (art. 28 ust. 1 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych).

Oплата skarbowe

1. Od 1 stycznia 2012 r. obniżono stawki opłaty skarbowej:

- z 6.713 zł do 1.000 zł od dokonania wpisu przedstawicielstwa przedsiębiorcy zagranicznego do rejestru przedstawicielstw przedsiębiorców zagranicznych,
 - z 25 % wartości zabytku ustalonej przez biegłych do 100 zł od pozwolenia na wywóz stały zabytku za granicę,
 - ze 107 zł za zezwolenie na wykonywanie działalności w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości do 50 zł za (zastępujący dotychczasowe zezwolenie w tym zakresie) wpis do rejestru działalności regulowanej;
2. Od 1 stycznia 2012 r. uchylone zostały przepisy określające stawkę opłaty skarbowej w wysokości 106 zł i 53 zł, odpowiednio od wpisu do rejestru osób uprawnionych do wykonywania czynności akwizycyjnych na rzecz otwartych funduszy emerytalnych i od zmiany takiego wpisu (w związku z wprowadzeniem zakazu prowadzenia działalności akwizycyjnej na rzecz tych funduszy),
 3. Od 1 lipca 2011 r. zwolniono z opłaty skarbowej czynność dokonania wpisu do rejestru działalności regulowanej podmiotu produkującego tablice rejestracyjne.

3.1.4 Kontrole i nadzór nad przedsiębiorcami

Podstawowe uregulowania w zakresie kontroli działalności gospodarczej przedsiębiorcy zawarte zostały w Ustawie z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447 z późn. zm.). Ustawa określa m.in. zasady i tryb przeprowadzania kontroli oraz obowiązki i uprawnienia podmiotów prowadzących kontrolę oraz obowiązki i uprawnienia przedsiębiorcy w toku prowadzonych czynności kontrolnych.

Biorąc pod uwagę wielość podmiotów mogących kontrolować przedsiębiorców i trudności z uogólnieniem tendencji w tym zakresie poniżej przedstawiono dane postępowań kontrolnych wybranych instytucji, w szczególności **Państwowej Inspekcji Pracy, urzędów kontroli skarbowej, Inspekcji Handlowej oraz Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.**

Przestrzegania prawa pracy, a w szczególności przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy nadzorowane i kontrolowane jest przez **Państwową Inspekcję Pracy**. Zgodnie z danymi zaprezentowanymi za 2011 r.⁶⁵, inspektorzy PIP przeprowadzili ok. 90,6 tys. kontroli (ok. 4,6% mniej niż rok wcześniej) u ponad 68 tys. pracodawców, na rzecz których świadczyło pracę prawie 3,9 mln osób. W związku ze stwierdzonymi naruszeniami przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy wydanych zostało ponad 304 tys. decyzji, o 9,8% mniej niż w 2010 r. Najczęstszy rodzaj sankcji (58%) nałożonych z powodu wykroczeń przeciwko prawom pracownika stanowiły mandaty karne (na łączną kwotę 22,3 mln zł), 14% sankcji stanowiły wnioski do sądu (wzrost o 2 pkt. proc. w porównaniu do roku poprzedniego), a 28% sankcji związanych było ze środkami oddziaływania wychowawczego. Udział tych ostatnich zmalał o 4 pkt. proc. w stosunku do roku 2010.

W 2011 r. inspektorzy pracy wydali 32 decyzje nakazujące zaprzestanie prowadzenia działalności bądź działalności określonego rodzaju. Były to najczęściej zakłady należące do sekcji: przetwórstwo przemysłowe (16), handel i naprawy (6), transport i gospodarka magazynowa (4). Oprócz decyzji z zakresu bezpieczeństwa pracy, inspektorzy wydali w roku sprawozdawczym prawie 8,1 tys. decyzji nakazujących wypłatę wynagrodzeń lub innych świadczeń ze stosunku pracy. Decyzje te dotyczyły należności dla ponad 82 tys. pracowników, na łączną kwotę prawie 138,8 mln zł. Oprócz decyzji do kontrolowanych pracodawców inspektorzy PIP skierowali również 59,2 tys. wystąpień zawierających łącznie ponad 316,4 tys. wniosków (w zeszłym roku odpowiednio 60,6 tys. i 333,5 tys.).

⁶⁵ Zob. *Sprawozdanie Głównego Inspektora Pracy z działalności Państwowej Inspekcji Pracy w 2011 roku*, Państwowa Inspekcja Pracy, Warszawa 2012.

W 2011 r. do wojewódzkich sądów administracyjnych wniesiono 384 skargi na decyzje okręgowych inspektorów pracy (w roku 2010 było ich 191). Do końca roku rozpatrzonych zostało 301 skarg (ok. 78% całości). W 264 przypadkach (88% rozpatrzonych decyzji) postępowanie przed wojewódzkimi sądami administracyjnymi zostało zakończone odrzuceniem lub oddaleniem skargi. W 26 przypadkach (9% rozpatrzonych decyzji) sąd uwzględnił skargi i uchylił zaskarżoną decyzję. W 11 przypadkach sąd stwierdził nieważność zaskarżonych decyzji.

Warto również podkreślić, że na takim samym poziomie jak w roku 2010 kształtował się odsetek podmiotów, w których ujawniono nielegalne zatrudnienie lub inną nielegalną pracę zarobkową (18%). Przypadki takie wykazywano najczęściej w województwach: zachodniopomorskim, świętokrzyskim, podkarpackim, warmińsko-mazurskim i pomorskim. Najrzadziej, podobnie jak w latach poprzednich, w województwach: lubuskim, łódzkim i mazowieckim.

W 2011 r. **Urzędy Kontroli Skarbowej** przeprowadziły łącznie prawie 10 tys. kontroli⁶⁶ – o ok. 1,7% mniej niż rok wcześniej i o 2,6% mniej niż w 2009 r. Dotyczyły one przede wszystkim obszarów zidentyfikowanych jako niosące największe ryzyko występowania nieprawidłowości podatkowych. I tak, kontrola skarbową w ubiegłym roku dotyczyła głównie następujących kwestii:

- zwalczanie przestępczości paliwowej;
- obrót złomem;
- nieujawnione źródła przychodów;
- e-handel;
- obrót nieruchomościami;
- niezgłaszanie do opodatkowania prowadzonej działalności gospodarczej;
- obrót wewnątrzwspólnotowy;
- niegospodarność w odniesieniu do środków publicznych
- wprowadzanie do obrotu gospodarczego tzw. „fikcyjnych faktur”.

W 2011 r. w ramach kontroli przeprowadzono ponad 14,5 tys. czynności sprawdzających dokumenty u kontrahentów kontrolowanego podatnika oraz ponad 3 tys. przesłuchań. W celu weryfikacji dowodów zgromadzonych w toku kontroli, 4.382 razy zwrócono się do instytucji finansowych o udzielenie informacji stanowiących tajemnicę bankową, przy czym liczba tych wystąpień systematycznie rośnie. Dokonano również zabezpieczeń majątku w kwocie 630 mln zł (wzrost o 11% r/r), na poczet zaległości podatkowych.

W wyniku kontroli skarbowych przeprowadzonych w 2011 r. ustalenia podatkowe wynikające z kontroli wyniosły 2,5 mld zł, przy czym ustalenia, dla których wydano decyzję wyniosły 2,3 mld zł, co oznacza wzrost o ponad 18% w stosunku do roku poprzedniego. Liczba kontroli tzw. wynikowych (zakończonych decyzją lub korektą deklaracji dokonaną przez podatnika w toku postępowania kontrolnego) wzrosła w 2011 r. w porównaniu do 2010 r. o 5,8%. W kontroli skarbowej od dwóch lat utrzymuje się korzystny trend polegający na tym, że przy niezmiennym poziomie kosztów działalności urzędów kontroli skarbowej wzrasta wysokość wpłat do budżetu państwa dokonywanych w wyniku przeprowadzonych kontroli. Wysokość wpłat do budżetu państwa zwiększyła się o 23% w stosunku do roku poprzedniego i przewyższyła koszty działalności urzędów kontroli skarbowej o 81%.

W 2011 r. **Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK)**⁶⁷ poprzez **Inspekcję Handlową (IH)** prowadził 332 sprawy ogólnego bezpieczeństwa produktów⁶⁸ (więcej o ok.19% względem poprzedniego

⁶⁶ Zob. *Sprawozdanie. Kontrola Skarbowa w 2011 r.*, Ministerstwo Finansów - Departament Kontroli Skarbowej, Warszawa 2012.

⁶⁷ Zob. *Sprawozdanie z działalności – 2011*, Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Warszawa 2012.

roku). Zakończono 260 spośród nich. Na 104 wydane decyzje Urząd 21 razy nałożył na przedsiębiorców określone obowiązki oraz 22 kary pieniężne. Podejmowane działania kontrolne dotyczyły najczęściej konfekcji dziecięcej, rowerów, mebli i artykułów dla dzieci.

W 2011 r. UOKiK prowadził 447 spraw z zakresu systemu oceny zgodności⁶⁹ (o ok. 16% więcej niż rok wcześniej). W 378 przypadkach Prezes UOKiK wydał decyzje, przy czym w 48 przypadkach nałożył na przedsiębiorców określone w ustawie obowiązki. Największa liczba postępowań prowadzonych przez UOKiK dotyczyła zabawek, sprzętu elektrycznego i maszyn.

W 2011 r. **wojewódzkie inspektoraty Inspekcji Handlowej** przeprowadziły 3.129 kontroli artykułów rolno-spożywczych oraz 1805 kontroli artykułów nieżywnościowych i usług. Na zlecenie UOKiK w 2011 r. przeprowadzono m.in. 21 ogólnokrajowych kontroli jakości podstawowych artykułów rolno-spożywczych. Szczególną uwagę poświęcono sprawdzeniu jakości wyrobów oferowanych pod tzw. marką własną.

W sprawach kontroli jakości paliw zadania Prezesa UOKiK realizowane są przez IH. W 2011 r. skontrolowano 468 próbek paliwa (benzyny i oleju opałowego). Spośród nich 2,99% nie spełniało wymagań jakościowych. W odniesieniu do gazu skroplonego (LPG) stwierdzono 2,35% nieprawidłowości z pobranych 451 próbek. Biorąc pod uwagę wyniki kontroli prowadzonych w 2011 r., należy stwierdzić, że jakość paliw płynnych i gazu skroplonego (LPG) w Polsce uległa niewielkiej poprawie w porównaniu z rokiem ubiegłym.

3.1.5 Prawo pracy i ubezpieczenia społeczne

Uczestnicy polskiego życia gospodarczego uważają obszar stosunków pracy za przeregulowany i zawierający wiele obowiązków informacyjnych, utrudniających prowadzenie działalności gospodarczej.⁷⁰ Podstawowym utrudnieniem dla rozwoju przedsiębiorczości jest nadmierna sztywność przepisów prawa pracy, stanowiąca przeszkodę dla elastycznego dopasowania zatrudnienia do potrzeb przedsiębiorstwa.

W celu wzrostu zatrudnienia ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 r. Nr. 205, poz. 1211), która weszła w życie z dniem 30 października 2011 r., rozszerzono krąg osób uprawnionych do pozyskiwania wsparcia finansowego przy podejmowaniu działalności gospodarczej o absolwentów centrum integracji społecznej oraz absolwentów klubów integracji społecznej. Na podstawie upoważnienia ustawowego opublikowano następujące przepisy wykonawcze określające szczegółowe warunki i tryb przyznawania środków z Funduszu Pracy:

- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012 r. w sprawie dokonywania z Funduszu Pracy refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego oraz przyznawania środków na podjęcie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2012r. poz. 457), które weszło w życie z dniem 30 kwietnia 2012r.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012r. w sprawie przyznawania środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych (Dz.U. z 2012r. poz. 456), które weszło w życie z dniem 30 kwietnia 2012r.

⁶⁸ Ustawa z dnia 12 grudnia 2003 roku o ogólnym bezpieczeństwie produktów (Dz. U. z 2003 r. Nr 229, poz. 2275 z późn. zm.).

⁶⁹ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności (Dz. U. z 2010 r. Nr 138, poz. 935 z późn. zm.).

⁷⁰ Zob. *Czarna lista barier 2012*, PKPP Lewiatan, Warszawa 2012.

Podjęto również działania ukierunkowane na ułatwienie pozyskiwania i zatrudnianie przez przedsiębiorców pracowników z zagranicy. W dniu 12 czerwca 2012r. weszła w życie ustawa z dnia 27 kwietnia 2012r. o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2012r. poz. 589), mająca na celu m.in. transpozycję dyrektywy 2009/50 (tzw. dyrektywa w sprawie niebieskiej karty), która wprowadziła instytucję zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji. Posiadacz takiego zezwolenia może podjąć pracę bez konieczności uzyskania odrębnego zezwolenia na pracę. Ponadto cudzoziemcowi wolno jest zmienić pracodawcę po upływie 2 lat pobytu na terytorium RP pod warunkiem powiadomienia właściwego wojewody.

W celu zwiększenia atrakcyjności legalnej imigracji zarobkowej poprzez ograniczenie popytu na pracę nielegalnych imigrantów oraz udoskonalenia instrumentów kontroli imigracji zarobkowej wprowadzono minimalne normy w odniesieniu do kar i środków stosowanych wobec pracodawców zatrudniających nielegalnie przebywających obywateli krajów trzecich. W lipcu 2012 r. weszła w życie ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, wdrażająca dyrektywę Rady i Parlamentu UE 2009/52/UE z dnia 18 czerwca 2009 r. Ustawa nakłada na podmioty powierzające pracę obowiązek sprawdzania i przechowywania kopii dokumentów pobytowych cudzoziemców oraz zgłoszenie cudzoziemca do ubezpieczeń społecznych, o ile jest to wymagane odrębnymi przepisami. Spełnienie tych obowiązków umożliwia uwolnienie się od odpowiedzialności podmiotu powierzającego pracę w przypadku zatrudnienia cudzoziemca przebywającego na terytorium Polski nielegalnie. Wykonawca został zobowiązany do poinformowania podwykonawców o skutkach powierzenia pracy cudzoziemcowi przebywającemu bez ważnego dokumentu uprawniającego do pobytu na terytorium Polski. Spełnienie wymagań należytej staranności, a w szczególności realizacja ww. zadania informacyjnego oraz sprawdzenie, czy cudzoziemiec został zgłoszony do ubezpieczeń społecznych, kiedy występuje taki obowiązek, pozwoli wykonawcom na uwolnienie się od odpowiedzialności w razie zatrudnienia przez podwykonawcę nielegalnie przebywającego cudzoziemca.

Główny wykonawca oraz podwykonawcy pośredniczący pomiędzy głównym wykonawcą a podmiotem powierzającym pracę zostali zobowiązani do wypłaty cudzoziemcowi zasądanego zaległego wynagrodzenia, związanych z nim świadczeń oraz pokrycia kosztów wydalenia cudzoziemca przebywającego nielegalnie na terytorium Polski.

Ustawa określa sankcje, które mogą być orzeczone w przypadku skazania za przestępstwo nielegalnego zatrudniania cudzoziemców. Należą do nich zakaz dostępu do środków europejskich przez okres od roku do pięciu lat oraz zwrotu równowartości środków europejskich otrzymanych w okresie 12 miesięcy poprzedzających wydanie wyroku.

W celu uszczelnienia procedury oświadczeniowej i wyeliminowania potencjalnych nadużyć przy jednoczesnym zachowaniu elastyczności i prostoty tego rozwiązania 28 lipca 2011 r. weszły w życie przepisy zawarte w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 lipca 2011r. w sprawie przypadków, w których powierzenie wykonywania pracy cudzoziemcowi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest dopuszczalne bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz. U. z 2011r. Nr 155, poz. 919)⁷¹. Zmiany polegają na:

- zniesieniu obowiązku przedstawiania przez powierzającego pracę innych zaświadczeń, poza dokumentami potwierdzającymi tożsamość podmiotu przy rejestrowaniu przez Państwowe

⁷¹ Zastąpiło ono rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 30 sierpnia 2006 r. w sprawie wykonywania pracy przez cudzoziemców bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1116, z późn. zm.)

Urzędy Pracy oświadczeń o zamiarze powierzenia wykonywania pracy cudzoziemcowi z Białorusi, Gruzji, Mołdowy, Rosji lub Ukrainy,⁷²

- zniesieniu możliwości powierzenia pracy na okres powyżej 6 miesięcy, jeżeli cudzoziemiec ma w tym czasie zezwolenie na pobyt na czas oznaczony w związku z wykonywaniem innej pracy na terytorium RP,
- doprecyzowaniu treści oświadczenia i określeniu dodatkowych informacji, które powinny się w nim znaleźć tj. m.in.: miejsce i okres wykonywania pracy, wysokość proponowanego wynagrodzenia czy rodzaj umowy na podstawie której cudzoziemiec będzie pracował.

Wprowadzone zmiany umożliwiają elastyczne reagowanie na potrzeby zgłaszane w niektórych segmentach rynku pracy (rolnictwo, budownictwo, prace domowe i opiekuńcze), szczególnie tam gdzie istotna jest kwestia czasu, w jakim możliwe jest pozyskanie pracownika (np. prace sezonowe) i są pozytywnie oceniane przez pracodawców. W 2011r. zarejestrowano 259 777 oświadczeń – przy 40 808 wydanych przez wojewodów zezwoleniach na pracę cudzoziemca. Liczba cudzoziemców, która podjęła pracę w związku z oświadczeniem może być jednak w rzeczywistości znacznie mniejsza (z powodu m.in. wystawienia kilku oświadczeń dla tego samego cudzoziemca, zmiany decyzji cudzoziemca co do przyjazdu do Polski, odmowy wydania wizy przez konsula, niestawienia się cudzoziemca do pracy mimo wjazdu do Polski itp.).

Koncepcja tworzenia elastycznych rozwiązań oraz zwiększania zatrudnienia odzwierciedlona została również w Krajowym Planie Działań na rzecz Zatrudnienia na lata 2012-2014 (KPDZ), który służy operacjonalizacji "Krajowego Programu Reform na rzecz realizacji strategii Europa 2020" i definiuje zadania państwa w obszarze polityki rynku pracy. Jego głównym celem jest wypracowanie nowych, bardziej skutecznych instrumentów i rozwiązań w zakresie zarządzania rynkiem pracy. Przewiduje zwiększenie roli partnerów społecznych w kreowaniu i wdrażaniu polityki rynku pracy. Zakłada również większe zaangażowanie podmiotów prywatnych i trzeciego sektora w aktywizowanie i niesienie pomocy bezrobotnym.

Krajowy Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na lata 2012-2014 (KPDZ/2012-2014) został przyjęty przez Radę Ministrów 21 sierpnia 2012 r. KPDZ/2012-2014 obejmuje zadania do realizacji w dwóch kolejnych latach. Dwuletnia perspektywa realizacyjna podyktowana jest dynamiką zmian na rynkach pracy, które równocześnie występują w odniesieniu do procesów gospodarczych i społecznych zachodzących zarówno w skali krajowej, jak i globalnej.

⁷² Rozwiązanie to, w różnych formach, funkcjonuje od 2006 r.

Ramka 2 Krajowy Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na lata 2012-2014

Cele KPDZ na lata 2012–2014:

- osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia dla osób w przedziale wieku 20-64 lata na poziomie 66,5% na koniec 2014r.,
- ograniczenie stopy bezrobocia rejestrowanego co najmniej do poziomu 12,3% na koniec 2012r.

Wyróżniono 2 priorytety, których realizacji służą działania zawarte w KPDZ na lata 2012–2014:

Priorytet 1: Adaptacyjny rynek pracy, poprzez:

- skuteczne wdrażanie wszystkich elementów modelu *flexicurity*,
- aktywizacja grup marginalizowanych na rynku pracy (młodzież, grupa 50+, kobiety, niepełnosprawni, grupa NEET),
- wspieranie tworzenia nowych i lepszych miejsc pracy, zwłaszcza w sektorach o wysokim potencjale rozwoju.

Priorytet 2: Wzmocnienie obsługi rynku pracy, poprzez:

- doskonalenie świadczenia usług rynku pracy
- rozwój elastycznego rynku pracy o zasięgu międzynarodowym, zapewniając swobodny przepływ pracowników, umożliwiając wyrównywanie niedoborów i nadwyżek zasobów pracy

Działania skierowane do przedsiębiorców mają na celu zachęcanie ich do angażowania się w innowacyjne rozwiązania, służące zwiększeniu konkurencyjności polskiej gospodarki takie jak: tworzenie i rozwój parków technologicznych, czy wspieranie inwestycji obciążonych dużym marginesem ryzyka.

W obszarze ubezpieczeń społecznych kluczową zmianą jest podniesienie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn do jednakowego poziomu 67 lat, wprowadzone ustawą z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2012r. poz. 637), która wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2013r.

Inną istotną zmianą było podniesienie składki na ubezpieczenie rentowe z 6% do 8%. Celem przepisów ustawy z dnia 21 grudnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2011r. Nr 291, poz. 1706), które weszły w życie z dniem 1 lutego 2012 r. jest ograniczenie deficytu Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zakresie funduszu rentowego. Składka jest obecnie finansowana na niezmiennym poziomie 1,5% przez ubezpieczonego i na poziomie 6,5% przez pracodawcę. W praktyce wprowadzona zmiana oznacza dla pracodawców powrót do stanu sprzed 1 stycznia 2008 r., kiedy przez wiele lat obowiązywała składka na poziomie 6,5%. Od 1 stycznia 2008 r. do 1 lutego 2012 r. jej wysokość obniżono do poziomu 4,5%.

W celu zmniejszenia obciążeń administracyjnych przedsiębiorców ustawą z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców (Dz. U. z 2011r. Nr 232, poz. 1378), która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2012r., wprowadzono zmiany w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych, polegające na:

- skróceniu okresu przedawnienia należności z tytułu składek z 10 do 5 lat,
- zmniejszeniu częstotliwości przekazywania przez płatnika ubezpieczonemu informacji (RMUA) o odprowadzonych składkach do ZUS i NFZ, (raz na rok lub, na żądanie pracownika, nie częściej jednak niż raz na miesiąc),
- skróceniu okresu przechowywania deklaracji rozliczeniowych i imiennych raportów miesięcznych oraz dokumentów korygujących te dokumenty przez płatnika składek z 10 do 5 lat.

Ponadto ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2011r. Nr.199, poz. 1175), która weszła w życie w dniu 24 października 2011r., dokonano zmiany art. 47 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, polegającej na umożliwieniu płatnikom dokonywania wpłat składek

ubezpieczeniowych również za pośrednictwem instytucji płatniczych i biur usług płatniczych. Instytucje płatnicze oraz biura usług płatniczych mogą przyjmować wpłaty składek ubezpieczeniowych realizując obowiązek stosowania wymogów z tym związanych wynikających z ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

3.2 Funkcjonowanie sądownictwa

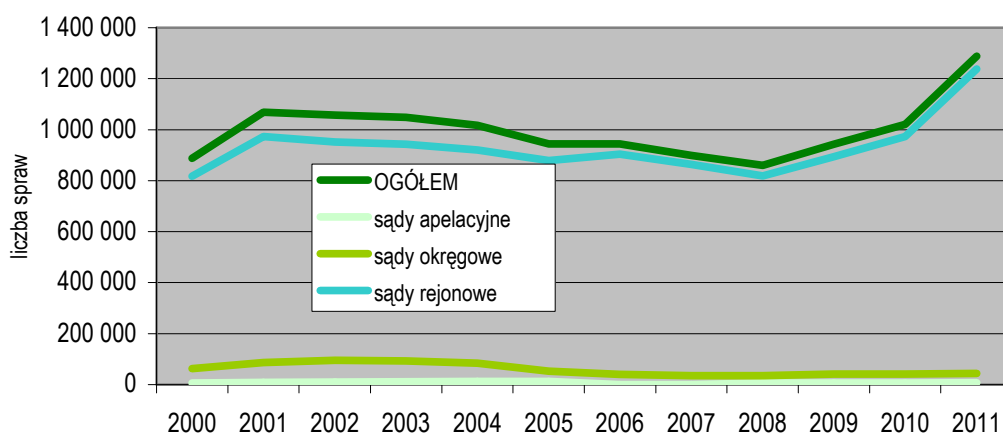
Sądownictwo gospodarcze jest ważnym elementem wpływającym na pewność obrotu gospodarczego. Duże znaczenie dla przedsiębiorcy ma m.in. sprawność sądów w zakresie rozstrzygania sporów. Efektywność sądownictwa powszechnego w zakresie dochodzenia praw z umów nadal nie jest wystarczająca, choć w ostatnich latach podejmuje się szereg działań, które przynoszą już pierwsze pozytywne efekty.

Rok 2011, podobnie jak rok 2010, charakteryzował się wzrostem wpływu spraw w sądach powszechnych. Wyniósł on 13,6 mln spraw, czyli o 5% więcej niż w 2010 r. Załatwiono o 4,6% spraw więcej (13,4 mln wobec 12,8 mln w 2010 r.), z czego wynika, że nie opanowano wpływu (załatwiono mniejszą liczbę spraw niż zarejestrowano o 199 tys.), zatem o 11,7% wzrosła pozostałość spraw i wynosi 1,9 mln. Wskaźnik opanowania wpływu wynosi 98,5, co oznacza, że załatwiono niespełna 99 spraw spośród stu rejestrowanych.⁷³

W 2011 roku wpływ spraw gospodarczych do sądów powszechnych wyniósł 1.295 tys., co oznacza wzrost o 26,3%. Wzrost wpływu spraw w porównaniu do 2010 r. odnotowały sądy każdego szczebla, przy czym procentowo największy przypadł na Sąd Wspólnotowy Znaków Towarowych i Wzorów Przemysłowych (o 65,3%), a najmniejszy - sądy okręgowe (o 6,3%). Należy jednakże zaznaczyć, że procentowy udział spraw rozpatrywanych w Sądzie Wspólnotowy Znaków Towarowych w ogólnej liczbie wpływu spraw gospodarczych wynosi 0,01 %.

Sądy rejonowe, obciążone w 96% wpływem spraw gospodarczych w 2011 r., zanotowały znaczny – bo o 27,1% (do poziomu 1.238 tys.) – wzrost wpływu tego typu spraw. Załatwiono 1.195 tys. spraw, ale liczba ta była niższa niż wpływ w 2011 r., co oznacza brak opanowania wpływu (96,5), a w konsekwencji wzrost liczby spraw nieopaniowanych w danym roku (o 49%).

Wykres 18 Wpływ spraw gospodarczych wg kategorii sądów w latach 2000-2011

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych MS.

⁷³ Dane Ministerstwa Sprawiedliwości.

Według stanu 11 maja 2012 r. w Polsce funkcjonowało 348 wydziałów ksiąg wieczystych, w tym 38 zamiejscowych wydziałów ksiąg wieczystych. Aktualnie w każdym wydziale ksiąg wieczystych w Polsce księgi wieczyste prowadzone są w systemie informatycznym Nowa Księga Wieczysta (NKW). Wdrożenie Systemu Nowa Księga Wieczysta zostało zakończone w październiku 2010 r., kiedy to system ten został wdrożony w ostatniej puli wydziałów ksiąg wieczystych. W trakcie jest nadal proces migracji ksiąg wieczystych, czyli przenoszenia treści dotychczasowych ksiąg wieczystych do struktury księgi wieczystej prowadzonej w systemie informatycznym. Obecnie w pełni przemigrowany zasób ksiąg wieczystych ma 200 wydziałów ksiąg wieczystych, czyli 58% ogółu wydziałów ksiąg wieczystych.

Tabela 15 Wpływ spraw gospodarczych w latach 2004-2011

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
OGÓŁEM SPRAWY GOSPODARCZE	1 017 467	944 297	952 967	906 228	861 059	945 366	1 025 815	1 295 324
RAZEM w sądach apelacyjnych (II instancja)	12 603	12 295	8 426	6 477	5 992	6 279	6 352	6 987
apelacje	4 107	4 618	3 338	2 637	2 211	2 188	2 156	2 435
zażalenia	6976	6 325	4 290	3 108	3 135	3 482	3 591	3 888
ogólne	23	91	30	39	28	30	41	71
skarga kasacyjna WSC	1 469	1 160	664	623	559	532	514	516
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem (WSC)	□	□	40	49	27	10	14	5
skargi na post. sądowe Wykaz S	28	101	64	21	32	37	36	72
RAZEM w sądach okręgowych	83 821	52 984	40 087	35 124	35 109	41 599	41 199	43 781
I instancja								
procesowe	22 100	12 572	8 568	7 717	7 932	9 328	9 607	9 972
nieprocesowe	30	23	35	45	15	16	53	17
nakazowe i upominawcze	37 728	14 020	8 097	7 499	8 339	12 632	12 305	13 335
upadłościowe	1	1	6	2	-	2	1	-
II instancja								
apelacje	6229	7 895	7 473	6 843	6 627	7 048	7 462	8 076
zażalenia	11098	12 224	10 725	7 632	7 235	7 456	7 054	8 034
ogólne	6194	5 856	4 829	5 082	4 700	4 880	4 465	3 990
skarga kasacyjna WSC	342	188	137	94	109	81	80	72
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC I inst.	□	□	89	20	4	2	-	3
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC II inst.	□	□	□	109	72	59	50	56
skargi na postępowanie sądowe Wykaz S	99	205	128	81	76	95	122	187
Sąd Ochrony Konk. i Konsumentów	544	517	584	923	888	2816	4538	6524
SWZTiWP	14	17	24	29	51	56	72	119
RAZEM w sądach rejonowych (I instancja)	920 485	878 484	903 846	863 675	819 019	894 616	973 654	1 237 913
procesowe			39 866	30 824	28 986	35 128	36 114	42 352
procesowe uproszczone	72 940	71 534	24 845	21 024	22 096	26 339	29 357	32 503

nieprocesowe	688	904	870	323	261	244	219	241
rejestrowe - razem	501 628	487 897	564 350	583 098	528 118	538 063	552 139	584 176
-Rejestr Zastawów	176 708	145 765	129 847	124 561	106 661	97 881	97 614	97 682
-Krajowy Rejestr Sądowy	324 870	342 132	434 503	458 537	421 457	440 182	454 525	486 494
-Inne	50	189	169	x	x	x	x	x
nakazowe i upominawcze	307 542	278 588	239 779	199 156	211 183	262 916	324 638	544 455
ogólne	25 743	27 120	22 905	20 822	20 169	21 554	20 260	23 096
pomoc sądowa	1 122	1 269	1 474	1 260	1 331	1 712	2 247	2 680
zakaz prowadzenia działalności gospodarczej	28	25	x	x	x	x	x	x
z zakresu postępowania upadłościowego i naprawczego	10 794	11 172	9 579	7 133	6 854	8 638	8 662	8 401
skarga kasacyjna WSC	-	-	-	-	-	-	-	-
skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem WSC	□	□	8	35	21	22	18	9

Źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości

Zmiany legislacyjne i organizacyjne na rzecz poprawy funkcjonowania sądownictwa gospodarczego

W ostatnich latach w Polsce przeprowadzono szereg reform materialno - prawnych oraz instytucjonalnych mających na celu usprawnienie funkcjonowania sądownictwa, w tym sądownictwa gospodarczego. Poniżej opisane zostały najważniejsze z wprowadzonych zmian oraz te, pozostające jeszcze na etapie przygotowań.

Ustawą z dnia 1 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 92, poz. 531) umożliwiono uproszczoną rejestrację spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w oparciu o standardowy formularz umowy udostępniany w systemie teleinformatycznym. Ustawa wprowadza istotne ułatwienia przy zakładaniu spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (niezależnie od wysokości kapitału zakładowego), polegające na rezygnacji z dotychczas obligacyjnej dla umowy spółki formy aktu notarialnego, co *de facto* oznacza obniżenie kosztów rozpoczynania działalności gospodarczej. Ustawa umożliwia zarówno zawarcie umowy spółki, jak i wysłanie wniosku o jej rejestrację do sądu, w drodze elektronicznej w systemie teleinformatycznym, przy czym do czynności tych wystarczy zwykły podpis elektroniczny. Ustawą dokonano także nowelizacji art. 20a Ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (j.t. Dz.U. z 2007 r., Nr 168, poz. 1186), polegającej na skróceniu terminu rejestracji, wprowadzając przepis, zgodnie z którym, wniosek o wpis takiej spółki sąd rozpoznaje w terminie jednego dnia od daty jego wpływu. Dalsze istotne uproszczenie i usprawnienie procesu rejestracji takiej spółki w Krajowym Rejestrze Sądowym dotyczy doręczeń orzeczeń i pism sądowych, które dokonywane są za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie rejestrowe.

Z kolei ustawą z dnia 13 maja 2011 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz. U. Nr 144, poz. 851) poszerzono elektroniczny dostęp do danych zawartych w Krajowym Rejestrze Sądowym i zrównano moc prawną dokumentów wydawanych drogą elektroniczną z dokumentami papierowymi. Ustawa przewiduje bezpłatne udostępnianie w ogólnopolskich sieciach teleinformatycznych pełnych aktualnych informacji o podmiotach wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego. Ustawa przewiduje także uproszczony tryb (z urzędu) rejestrowania w KRS numeru NIP przedsiębiorców.

Jednocześnie na mocy ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381) dokonano m.in. likwidacji postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych i poddano sprawy sądowe między przedsiębiorcami, w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej, tym samym regułom procesowym, które obowiązują w „zwykłych” sprawach cywilnych. Ustawa przewiduje również rozwiązania upoważniające sąd, w ramach ściśle określonej władzy dyskrecyjnej, do podejmowania działań usprawniających koncentrację materiału procesowego. Podkreślić należy fakt, że likwidacja postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych jest reakcją na postępujące w ciągu wielu lat sformalizowanie postępowania z udziałem przedsiębiorców. Sformalizowanie to w wielu wypadkach prowadziło do zakończenia procesów z przyczyn formalnych, bez merytorycznego rozstrzygnięcia sporów między stronami.

Ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy - Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 201, poz. 1182) dokonano uproszczenia obowiązków sprawozdawczych przy podziale i łączeniu spółek. Celem ustawy była implementacja dyrektywy 2009/109/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących sprawozdawczości i dokumentacji w przypadku połączeń i podziałów spółek. Zmiana prowadzi do uproszczenia i ułatwienia realizacji obowiązków sprawozdawczych oraz liczby dokumentów w procesie łączenia i podziału spółek handlowych.

Dodatkowo Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 kwietnia 2012 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie organizacji, sposobu wydawania i rozpowszechniania oraz podstawy ustalania ceny numerów Monitora Sądowego i Gospodarczego i wysokości opłat za zamieszczenie w nim ogłoszenia lub obwieszczenia (Dz. U. poz. 499) ograniczono koszty rozpoczynania działalności gospodarczej poprzez obniżenie opłaty za ogłoszenie pierwszego wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego z 500 do 100 zł. Ponadto, zgonie z nowelizacją Monitor Sądowy i Gospodarczy jest obecnie wydawany tylko w formie elektronicznej w formacie Portable Document Format (PDF), generowanym w sposób umożliwiający przeszukiwanie i wydruk dokumentu. Od 1 lipca 2012 r. Monitor będzie natomiast bezpłatnie udostępniany do wglądu na stronach internetowych Ministerstwa Sprawiedliwości.

Wśród działań obecnie prowadzonych i planowanych wymienić należy:

- Projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks pracy, ustawy o statystyce publicznej, ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej i ustawy o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników, który zakłada zniesienie obowiązku zgłaszania przez przedsiębiorcę (pracodawcę), właściwemu okręgowemu inspektorowi pracy i właściwemu państwowemu inspektorowi sanitarnemu, informacji o miejscu, rodzaju i zakresie prowadzonej działalności, a także o wszelkich zmianach w tym zakresie. Zamiast od przedsiębiorcy Państwowa Inspekcja Pracy i Państwowa Inspekcja Sanitarna będą uzyskiwały informacje niezbędne do realizacji ich zadań ustawowych z rejestru podmiotów prowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny oraz z kont płatników prowadzonych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Ponadto w projekcie przewiduje się skrócenie czasu oczekiwania przez podmioty niebędące osobami fizycznymi rozpoczynającymi działalność gospodarczą na uzyskanie numeru NIP z 14 do 3 dni.
- Projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym i innych ustaw, którego celem jest wprowadzenie nowego modelu funkcjonowania zasady „jednego okienka”. Projekt zakłada ograniczenie zakresu obowiązków identyfikacyjnych (zgłoszeniowych) podmiotów wpisywanych do Krajowego Rejestru Sądowego (w szczególności przedsiębiorców) na rzecz samodzielnego działania organów państwa poprzez automatyczne przekazywanie przez sądy rejestrowe do właściwych urzędów skarbowych i oddziałów Głównego Urzędu Statystycznego w momencie dokonania wpisu podmiotu do Krajowego Rejestru Sądowego (KRS) pakietu danych o tym podmiocie wpisanych do KRS, skutkiem czego podmiot automatycznie uzyska identyfikatory:

NIP i REGON, które zostaną (również automatycznie) zwrotnie przekazane i zamieszczone w KRS. Wraz z odpisem postanowienia o dokonaniu wpisu podmiotu do KRS podmiot otrzyma także zaświadczenie zawierające dane o uzyskanych numerach NIP i REGON. Projekt znajduje się na końcowym etapie wstępnych, roboczych uzgodnień z Ministerstwem Finansów, Głównym Urzędem Statystycznym i Zakładem Ubezpieczeń Społecznych.

- Projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy - *Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw*, który przewiduje reformę struktury majątkowej spółek z o.o. Najważniejsza zmiana polega na wprowadzeniu nowego wariantu tej spółki, w której udziały wspólników nie posiadałyby określonej wartości nominalnej (udziały beznominałowe). Jednocześnie wszelkie wypłaty na rzecz wspólników z tytułu stosunku spółki byłyby ograniczone dodatkowym testem wypłacalności, który uzupełni obecny test bilansowy przewidziany w art. 192-195 K.s.h. Projekt znajduje się na wstępnym etapie prac, nie został jeszcze zgłoszony do wykazu prac legislacyjnych Rady Ministrów — nastąpi to po roboczym uzgodnieniu z Ministerstwem Finansów sposobu prac nad projektem (zmiany w K.s.h. będą skutkować koniecznością zmian także w przepisach podatkowych).
- Projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy - *Prawo upadłościowe i naprawcze* – pozostaje aktualnie w sferze koncepcyjnej. Wstępnie przewiduje się, że zmiany będą dotyczyć ułatwień w prowadzeniu postępowania naprawczego, zostanie uproszczona procedura upadłościowa dla mikroprzedsiębiorców, wierzycielom zostanie przyznane uprawnienie wyboru syndyka, poszerzone zostaną przesłanki ogłoszenia upadłości konsumenckiej oraz wprowadzona możliwość zawarcia układu w ramach tej upadłości. Nad projektem założeń pracuje, powołany przez Ministra Sprawiedliwości, zespół ekspertów. Planuje się, że założenia projektu będą gotowe w IV kwartale br. i wówczas zostaną skierowane do uzgodnień wewnątrzresortowych, a następnie zewnętrznych oraz konsultacji społecznych.

3.3 Finansowanie działalności gospodarczej

Po wybuchu kryzysu finansowego w 2008 r. wielkość kredytów udzielonych przez europejskie (w tym również polskie) instytucje finansowe po raz pierwszy spadła i przez dwa następne lata nie miały miejsca znaczące zmiany. W 2011 roku wartość pożyczek udzielonych przez funkcjonujące w Polsce banki znacznie już wzrosła osiągając najwyższy poziom w historii, pomimo tego, że instytucje te nie miały dostępu do długoterminowych operacji refinansowania Europejskiego Banku Centralnego, a strumień finansowania z zagranicznych banków-właścicieli zostały ograniczone. W roku 2011 polski sektor bankowy osiągnął znakomite wyniki finansowe, a dostęp przedsiębiorstw do kredytu poprawiał się. Wydaje się, że w perspektywie zmniejszenia intensywności napływu środków unijnych, spodziewanego spowolnienia polskiej gospodarki oraz zacieśniania regulacji sektora finansowego ważne jest obecnie zwiększanie ogólnej stopy oszczędności i bazy depozytowej banków oraz rozwijanie również innych segmentów rynku finansowego i jego oferty dla przedsiębiorstw.

Z badania NBP⁷⁴ wynika, że w 2011 r. głównym źródłem kapitału na finansowanie inwestycji były – podobnie jak w poprzednich latach – środki własne firm. Po osiągnięciu w trzecim kwartale 2010 r. rekordowego poziomu w finansowaniu inwestycji (52,1%), ich udział pod koniec 2010 r. spadł o prawie 3 pkt. proc. kw/kw i przez cały rok 2011 utrzymywał się poniżej 50%, tzn. wciąż ponad długoletnią średnią. Przełom 2010 i 2011 r. był jednocześnie momentem istotnego wzrostu udziału kredytu bankowego w strukturze finansowania inwestycji firm (o 3,6 pkt. proc. kw/kw). Tendencja ta trwała przez cały 2011 r., choć odznaczała się w tym czasie już mniejszą dynamiką. Pod koniec roku udział kredytu

⁷⁴ Zob. *Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2011 (badanie kwartalne; wykorzystano publikację za II kw. 2011 r.). W próbie przeważają przedsiębiorstwa duże.

w finansowaniu inwestycji przedsiębiorstw osiągnął najwyższy od początku 2009 r. poziom wynoszący 30,3%.

Zgodnie z raportem NBP wysokie samofinansowanie inwestycji wynikało m.in. z wciąż dobrych wyników finansowych przedsiębiorstw oraz niewielkiej skali realizowanych inwestycji.⁷⁵ Z drugiej strony dobra sytuacja finansowa firm mogła wpłynąć na poprawę dostępności kredytów (choć nadal mniejszą niż we wcześniejszych latach). Wzrost udziału kredytów bankowych wśród źródeł finansowania inwestycji obserwowany na przestrzeni 2011 r. może też wskazywać na rosnącą skalę przedsięwzięć ukierunkowanych na przyszły rozwój przedsiębiorstw. Wzrostowi znaczenia kredytów towarzyszyły przy tym niskie poziomy udziału pozabankowych i innych źródeł kapitału, wynoszące odpowiednio poniżej 15% i poniżej 10%. Po znaczących zmianach w strukturze finansowania inwestycji na przełomie lat 2010/2011 większe wahania udziałów poszczególnych rodzajów środków pojawiły się – podobnie jak rok wcześniej – dopiero w ostatnim kwartale. Wtedy to nastąpił przede wszystkim wyraźny wzrost udziału środków własnych (o 2,7 pkt. proc. kw/kw) oraz spadek udziału innych środków obcych (o 3,5 pkt. proc. kw/kw). Wzrost udziału środków własnych oraz kredytów w finansowaniu inwestycji sugeruje, że koniec ubiegłego roku charakteryzował się poprawą nastrojów przedsiębiorstw i większą ich skłonnością do podejmowania inwestycji.

3.3.1 Sytuacja na rynku depozytowo-kredytowym

Przez cały 2011 r., podobnie jak rok wcześniej, przedsiębiorstwa dobrze oceniały swoją kondycję ekonomiczną. Jednak pod koniec 2011 r. wzrosła niepewność przedsiębiorców w odniesieniu do rozwoju sytuacji gospodarczej, przede wszystkim w związku z przedłużającym się kryzysem w strefie euro, co skutkowało spadkiem ich optymizmu.

Na początku 2011 r. nastąpił równie silny jak rok wcześniej nominalny spadek wartości depozytów i innych zobowiązań banków wobec przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 osób (o 7% m/m) oraz znaczny, choć nie tak jak przed rokiem, spadek wartości depozytów i innych zobowiązań banków wobec przedsiębiorców indywidualnych (o 10% m/m, w styczniu 2010 r. ponad 16% m/m). Od marca 2011 r. obie te wielkości wykazywały już z reguły dodatnią dynamikę miesięczną, w efekcie czego w ujęciu rocznym depozyty przedsiębiorstw (wraz z innymi zobowiązaniami banków wobec przedsiębiorstw) wzrosły w 2011 r. nieco więcej niż rok wcześniej: o 12,1% w przypadku przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 pracowników oraz o 3,5% w przypadku firm mikro (w 2010 r. odpowiednio o 9,8% oraz 2,6%). Na koniec grudnia 2011 r. wartość tych zobowiązań banków wyniosła 205 mld zł. O ile jednak zmiana wartości depozytów większych firm była najwyższa od pięciu lat, o tyle wzrost depozytów firm mikro znacznie w ostatnich latach zwolnił. Nie zmienia to faktu, że w 2011 r., zarówno w odniesieniu do firm mikro, jak i większych, obserwowaliśmy kontynuację długookresowego wzrostowego trendu nominalnej wartości depozytów utrzymującego się od 2000 r. Okresowe zawirowania z przełomów wszystkich kolejnych lat w tym okresie są zjawiskiem cyklicznym wynikającym z terminów zapadalności zobowiązań. Trzeba jednak stwierdzić, że wraz ze wzrostem nominalnej wartości zobowiązań banków wobec przedsiębiorstw wzrasta również skala tej sezonowej zmienności, zwłaszcza w przypadku małych firm.

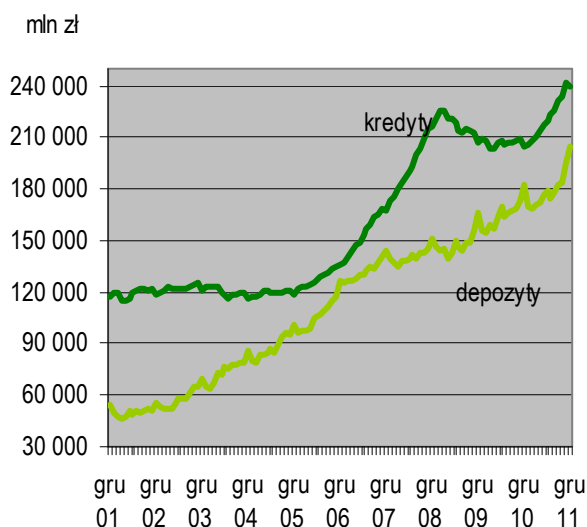
Rok 2011 r. przyniósł wyraźne odwrócenie spadkowego trendu nominalnej wartości kredytów udzielonych większym przedsiębiorstwom. Wartość ta rosła nieprzerwanie od końca 2005 r. aż do kwietnia 2009 r., by w następnych latach spaść do poziomów obserwowanych przed wybuchem kryzysu finansowego w 2008 r. W 2010 r. tempo tego spadku wyhamowało, a począwszy od stycznia 2011 r. we wszystkich kolejnych miesiącach obserwowano już wyłącznie wzrost wartości kredytów, która

⁷⁵ Zob. *Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w IV kw. 2011 oraz prognoz koniunktury na I kw. 2012*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2012

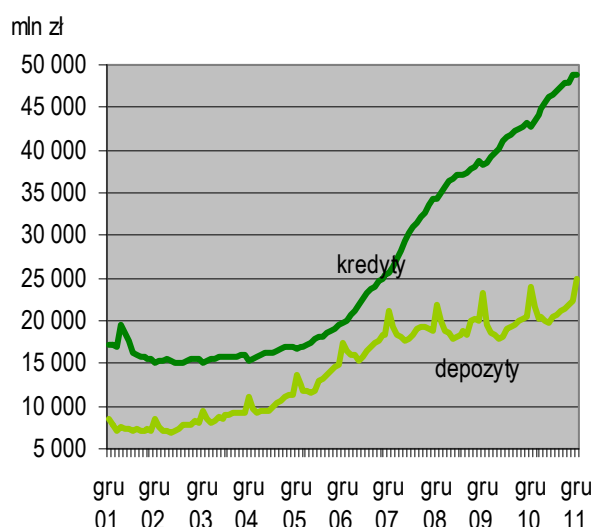
w rezultacie osiągnęła roczną dynamikę na poziomie 17%, co należy uznać za bardzo dobry wynik. Na koniec roku wartość kredytów przedsiębiorstw zatrudniających ponad 9 osób wynosiła 239 mld zł (204,1 mld zł rok wcześniej).

W przypadku przedsiębiorstw mikro kryzys finansowy zdołał wpłynąć jedynie na ograniczenie tempa rocznego wzrostu wartości udzielonych im kredytów z około 30% w 2007 i 2008 r. do ok. 11% w latach 2009 i 2010. Rok 2011 przyniósł niewielką poprawę tej dynamiki, która wyniosła 14,3% r/r, i zamknął się wartością nominalną wynoszącą 48,7 mld zł (42,7 mld zł rok wcześniej).

Wykres 19 Depozyty i kredyty przedsiębiorstw większych w bankach w latach 2001–2011

Wykres 20 Depozyty i kredyty mikroprzedsiębiorstw w bankach w latach 2001–2011

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych NBP.

Od momentu zmiany sposobu prezentacji przez NBP należności i zobowiązań monetarnych instytucji finansowych w marcu 2010 r.⁷⁶ największą grupę kredytów udzielonych przedsiębiorstwom stanowią niezmiennie kredyty o charakterze bieżącym, będące połączeniem poprzednio stosowanych dwóch kategorii kredytów: w rachunku bieżącym oraz kredytów operacyjnych.

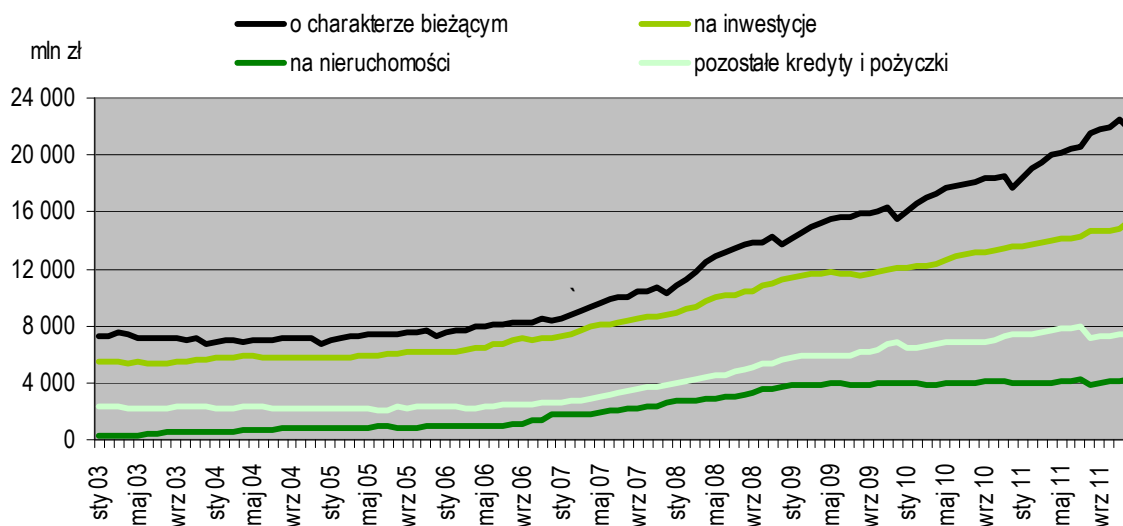
W przypadku firm mikro wartość tych kredytów w roku 2011 rosła o 10 pkt. proc. szybciej niż we wcześniejszych dwóch latach, osiągając dynamikę 23,5% r/r (13,5% w 2010 r.) W rezultacie ich udział w ogólnej puli kredytów dla mikroprzedsiębiorstw osiągnął bardzo wysoki poziom niemal 45%, w stosunku do 41,5% rok wcześniej. W przypadku firm większych w 2011 r. nastąpiło odwrócenie dwuletniego spadkowego trendu w zakresie wartości kredytów o charakterze bieżącym, które w latach 2009-2010 zmniejszyły się w sumie o 13,7 mld zł. Roczna ich dynamika wyniosła w 2011 r. ponad 15%, tj. wciąż mniej niż w latach 2007-2008, jednak wystarczyło to na odrobienie wcześniejszych strat – wartość kredytów o charakterze bieżącym dla przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 pracowników wyniosła w grudniu 2011 r. 102,3 mld zł, czyli niemal dokładnie tyle samo, co w grudniu 2008 r. Mimo to ich udział we wszystkich udzielonych kredytach wciąż lekko spadał osiągając poziom niecałych 43% na koniec roku (w stosunku do 43,5% w 2010 r., 44% w 2009 r. i ponad 47% w 2008 r.)

O ile wzrost wartości kredytów na inwestycje dla mikroprzedsiębiorców utrzymał w 2011 r. swoją wcześniejszą dynamikę wynoszącą ponad 12%, o tyle wyraźnie szybciej rosła w ubiegłym roku wartość

⁷⁶ Zob. szczegółowy opis zmian na www.nbp.pl

kredytów na nieruchomości (o 6,2% w stosunku do 0,8% rok wcześniej). Mimo to ich udział w ogólnej wielkości kredytów – ze względu na bardzo duży przyrost kredytów o charakterze bieżącym – lekko spadł, wynosząc na koniec roku odpowiednio 31,4% i 8,6% (w 2010 r.: 31,9% i 9,3%). Sporym zmianom uległy natomiast pozostałe kredyty dla przedsiębiorstw mikro. W porównaniu do zmian w latach 2009 i 2010 (wzrosty odpowiednio o 22% i 8,3%) w 2011 r. wzrosły one bardzo nieznacznie, bo jedynie o 0,6%. W efekcie ich udział w strukturze kredytów spadł o ok. 2 pkt. proc. do poziomu obserwowanego w 2007 r., tj. nieco ponad 15%.

Wykres 21 Kredyty udzielone mikroprzedsiębiorstwom, wg kategorii

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych NBP.

Wartość wszystkich kredytów dla większych przedsiębiorstw w 2011 r. wzrosła. Jednak w odróżnieniu do kredytów dla mikroprzedsiębiorców zdarzyło się to po raz pierwszy od 2008 r. W ostatnich latach bowiem przynajmniej jeden rodzaj kredytów dla większych przedsiębiorstw odznaczał się ujemną dynamiką. W 2011 r. dla wszystkich z nich odnotowano silny wzrost: najbardziej wzrosła wartość kredytów na inwestycje (o 27,6%, w porównaniu do niespełna 2% wzrostu w 2010 r.) oraz kredytów bieżących (o 15%, wcześniej spadki o 3% w 2010 r. i o prawie 11% w 2009 r.) Kredyty na nieruchomości i pozostałe zwiększyły się o odpowiednio 7,4% i 12,7% (rok wcześniej spadek o 5% i wzrost o 7,2%). Jedynie pozostałe kredyty nie zmieniły istotnie swojego udziału w strukturze kredytów, pozostał on na poziomie zbliżonym do 3,5%. Udział kredytów o charakterze bieżącym oraz kredytów na nieruchomości spadł nieznacznie do odpowiednio 42,8% i 20,5%, natomiast o prawie 3 pkt. proc. (do 33,2%) wzrósł udział kredytów inwestycyjnych.

Z badania Ministerstwa Gospodarki przeprowadzonego wśród firm z sektora MSP⁷⁷ wynika, że na przestrzeni 2011 r. 30% ankietowanych przedsiębiorców, czyli tyle samo, co w roku 2010, deklarowało wykorzystywanie kredytu w działalności gospodarczej. Największą popularnością cieszył się niezmiennie kredyt w rachunku bieżącym.

W 2011 r. 30% ankietowanych firm wystąpiło do banku z wnioskiem o udzielenie kredytu inwestycyjnego lub obrotowego. Odsetek pozytywnie rozpatrzonych wniosków kredytowych tych przedsiębiorstw zwiększył się w ciągu roku z niecałych 48% do 52%. Wskaźnik ten znacznie wzrósł dla przedsiębiorstw mikro i średnich (odpowiednio z 35% do 44% oraz z 62% do 73% w drugiej połowie

⁷⁷ Zob. *Trendy rozwojowe sektora MSP w drugiej połowie 2011 roku*, Ministerstwo Gospodarki (Departament Analiz i Prognoz), Warszawa kwiecień 2012.

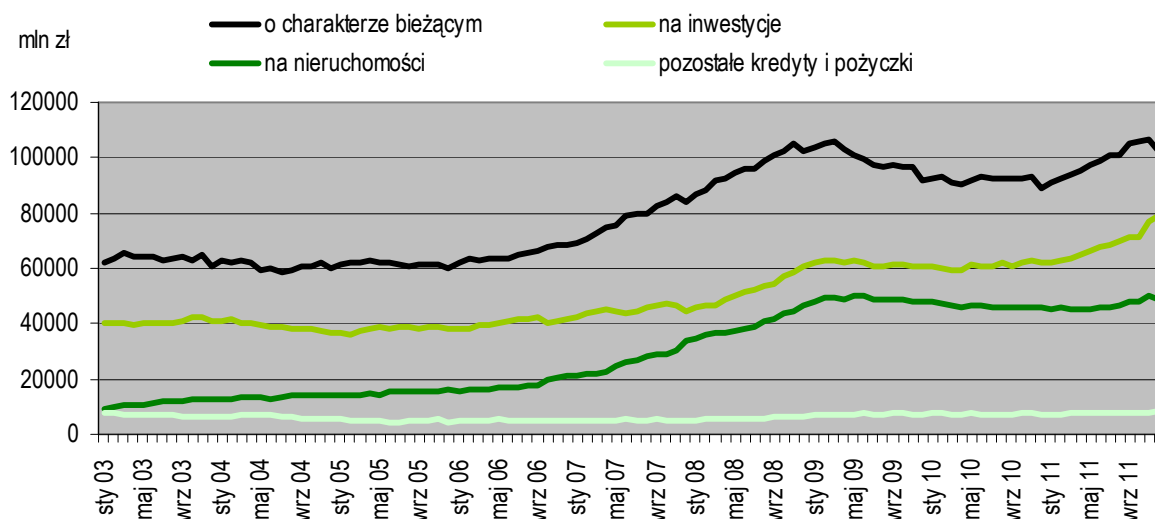
roku), natomiast dla firm małych zmalał on z 78% do 64%. Pod tym względem ubiegły rok różnił się więc od roku 2010, kiedy to pogorszeniu uległa sytuacja wyłącznie najmniejszych firm.

Odmowy przyznania kredytu przedsiębiorstwom z sektora MSP w 2011 r. wynikały najczęściej z braku zdolności kredytowej (65% przypadków w pierwszej połowie roku i 58% w drugiej) lub braku zabezpieczeń (ponad 15% przypadków). W pozostałych przypadkach odmowy były głównie efektem braków w dokumentacji lub wynikały z innych powodów.

W 2011 r. nadal widać było silną dominację kredytów w walucie krajowej. Jednak począwszy od pierwszego półrocza 2010 r., kiedy to kredyty w walutach obcych praktycznie znikły, powoli wracały one na rynek. W pierwszej połowie 2011 r. odsetek przedsiębiorców, którzy otrzymali kredyt walutowy wyniósł prawie 2%, a w drugim – już niemal 6%.

Przeciętne oprocentowanie udzielonych kredytów w pierwszym półroczu 2011 r. wzrosło o 1 pkt. proc. w porównaniu do końca 2010 r., osiągając 10%, jednak już w drugim półroczu powróciło do poziomu 9%. Ten tymczasowy wzrost oprocentowania był najbardziej widoczny w grupie mikroprzedsiębiorstw.

Wykres 22 Kredyty udzielone przedsiębiorstwom większym, wg kategorii

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych NBP.

Zgodnie z wynikami ankiety, na przestrzeni 2011 r. z kredytu bankowego finansowało swoje inwestycje 12-13% małych i średnich przedsiębiorstw (nieco więcej niż w roku poprzednim).

W przypadku przedsiębiorstw mikro i małych odsetek ten wynosił ok. 12-14% i nie zmienił się znacząco w ciągu roku, o tyle w przypadku firm średnich wzrósł on o niemal dwukrotnie z 7,5% w pierwszym półroczu do 13% w drugiej połowie 2011 r. W związku z tym o prawie 7 pkt. proc. (do 61%) spadł odsetek średnich firm polegających wyłącznie na wypracowanych środkach własnych.

W pierwszym półroczu 2011 r. o 3 pkt. proc. (tj. do 11%) wzrósł odsetek firm wykorzystujących leasing jako źródło finansowania inwestycji, aczkolwiek w drugim półroczu powrócił on do 8% obserwowanych na koniec 2010 r. Ta forma finansowania była popularna szczególnie wśród firm małych i średnich. Środki unijne dla inwestycji ankietowanych w 2011 r. przedsiębiorstw miały – podobnie jak rok wcześniej – znaczenie marginalne, nikt też nie zadeklarował w ankiecie korzystania z instrumentów

rynku kapitałowego. Natomiast niezmiennie i nieporównywalnie największa grupa ankietowanych, bo sięgająca 65%, korzystała ze środków własnych przy finansowaniu inwestycji⁷⁸.

3.3.2 Leasing

Leasing to po kredycie bankowym najpopularniejsze zewnętrzne źródło finansowania inwestycji dla polskich przedsiębiorstw. Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej branża ta doznała znacznego przyspieszenia rozwoju, osiągając roczną stopę wzrostu w okresie 2004-2007 na poziomie 32% (50% w samym 2007 r.) Po kilku latach intensywnego wzrostu, w obliczu coraz wyraźniejszych symptomów kryzysu, rozwój rynku leasingu w Polsce wyhamował w roku 2008 do 1,3% r/r, by rok 2009 zamknąć spadkiem obrotów o prawie jedną trzecią. Niemniej dość dynamiczny wzrost w latach 2010 i 2011 (o 19% i 14% r/r) pozwolił na odrobienie tych spadków i na koniec zeszłego roku wartość polskiego rynku leasingu zbliżyła się do rekordowych wielkości notowanych przed wybuchem kryzysu finansowego w 2008 r., osiągając poziom 31,1 mld zł (w porównaniu do 32,9 mld zł na koniec 2008 r.)

Ramka 3 Leasing

Leasing jest umową cywilno-prawną, uregulowaną przez Kodeks Cywilny, na mocy której leasingodawca przekazuje leasingobiorcy prawo do użytkowania określonego dobra (środka trwałego), którego jest właścicielem, w zamian za określone płatności, tzw. raty leasingowe. Okres użytkowania przedmiotu leasingu jest ściśle określony. Umowa leasingu w swojej formule jest porównywalna do umowy najmu.

Leasing umożliwia realizację inwestycji bez znaczących nakładów kapitałowych, ponieważ koszty użytkowania przedmiotu leasingu są pokrywane z bieżących przychodów firmy, uzyskanych dzięki jego użytkowaniu. Daje to firmie możliwości zaoszczędzenia środków pieniężnych potrzebnych na działalność i inwestycje.

Realne oprocentowanie leasingu jest z reguły wyższe niż kredytu bankowego, jednakże za leasingiem przemawia wiele innych korzyści, co w praktyce czyni go tańszym od kredytu. Do korzyści ze stosowania tej formy finansowania działalności można zaliczyć:

Korzyści podatkowe:

- w leasingu operacyjnym raty leasingowe stanowią w całości koszt uzyskania przychodu, w wyniku czego płacone podatki są niższe;
- w przypadku finansowania przez leasing kapitałowy klient sam amortyzuje przedmiot leasingu podczas trwania umowy leasingowej;

Korzyści bilansowe:

- leasing operacyjny nie jest wliczany do wartości aktywów bilansowych, więc suma aktywów nie ulega zmianie przy jednoczesnym wzroście zysku;
- leasing operacyjny nie jest uwidaczniany jako zobowiązanie w bilansie leasingobiorcy, nie powiększa zadłużenia i pomaga w podtrzymaniu silnego wizerunku firmy;

Poprawa wyników finansowych:

- możliwość odliczania rat leasingowych dla potrzeb podatku dochodowego wpływa na poprawę wskaźników w sprawozdaniach finansowych;

Łatwiejsze zarządzanie środkami trwałymi:

- umowa leasingu zawarta na czas określony pozwala na dokładne określenie założeń gospodarowania środkami trwałymi, co jest szczególnie ważne przy ustalaniu długoterminowych budżetów;

Uwolnienie zamrożonych środków:

- leasing zwrotny umożliwia uwolnienie środków zamrożonych w zakupionym sprzęcie, co bardzo korzystnie wpływa na przepływy pieniężne w firmie;

Proste i szybkie procedury:

- średni czas realizacji umowy leasingu, od decyzji poprzez podpisanie umowy do odbioru przedmiotu leasingu to 7 dni. Dla porównania, przy kredycie trwa to średnio od 2 do 3 tygodni.

⁷⁸ W badaniu MG ankietowany mógł wskazać więcej niż jedno źródło finansowania inwestycji.

Według Związku Przedsiębiorstw Leasingowych,⁷⁹ w 2011 r. kontynuowany był wzrost obrotów na rynku leasingu ruchomości, zapoczątkowany w marcu 2010 r. po 22 spadkowych miesiącach. Wzrost wartości sfinansowanych aktywów w ujęciu rocznym był co prawda w 2011 r. mniejszy niż rok wcześniej (15% w stosunku do 23%), jednak różnica ta wynikała przede wszystkim z niskiej bazy oraz z rekordowego popytu na leasing samochodów „z kratką” w 2010 r. (zarejestrowano ich wtedy o 112% więcej niż rok wcześniej). Mimo tej różnicy zarówno 2010 jak i 2011 rok na rynku leasingu ruchomości na tle danych z lat 1997-2007 należy zaliczyć do udanych. Tym bardziej, że w roku ubiegłym rozwój rynku był bardziej zrównoważony. O ile w 2010 r. głównym filarem wzrostu całego leasingu ruchomości stanowił segment pojazdów lekkich i ciężarowych, o tyle w 2011 r. w segmencie pojazdów lekkich wzrost zwolnił, a znacznie przyspieszył w segmencie pojazdów ciężarowych (50,3%), maszyn (26,5%), IT (30,4%) oraz samolotów, statków i kolei (42,4%). Poprawa koniunktury na rynku przewozów, wysokie wykorzystanie mocy produkcyjnych w przedsiębiorstwach wytwórczych oraz dobry poziom produkcji sprzedanej przemysłu ograniczyły więc w pewnym sensie negatywne skutki zmian podatkowych.

Rynek leasingu nieruchomości pozostaje w Polsce mocno skoncentrowany i charakteryzuje się niewielką dynamiką. Według ZPL wartość nieruchomości wyleasingowanych w 2011 r. wyniosła 1,6 mld zł, co oznacza 2,1% wzrost w ujęciu rocznym. Dynamika ta została osiągnięta przede wszystkim za sprawą ostatniego kwartału, kiedy to sfinansowano nieruchomości na kwotę 697 mln zł (wzrost o 21,0% r/r), co stanowiło 43% całorocznej produkcji. W 2011 r. średnia wartość transakcji wzrosła o 6,0% do 5,81 mln zł i była ona nadal istotnie niższa w porównaniu do lat ubiegłych: średnia wartość za lata 2004-2009 to 14,83 mln zł.

Coraz większe znaczenie dla rozwoju rynku leasingu w Polsce ma finansowanie pożyczką, zwłaszcza w segmencie maszyn oraz nieruchomości. Łączne aktywa sfinansowane pożyczką to już 11,0% całości produkcji firm leasingowych (w 2010 r. 8,4%). Ponadto w odróżnieniu od 2010 r. wyraźnie szybsze tempo rozwoju notowały w 2011 r. mniejsze i średnie firmy leasingowe.

Tabela 16 Wyniki branży leasingowej

	2010	2011	zmiana
Pojazdy	15 898	16 874	6,10%
OSD	10 783	9 565	-11,30%
Pojazdy ciężarowe	4 361	6 681	53,20%
Pozostałe pojazdy	754	629	-16,60%
Maszyny	8 536	10 796	26,50%
IT	464	605	30,40%
Samoloty, statki, kolej	650	925	42,40%
Pozostałe ruchomości	149	312	110,00%
Ruchomości razem	25 696	29 513	14,90%
Nieruchomości	1 595	1 629	2,10%
Leasing ogółem	27 291	31 142	14,10%

Źródło: Związek Polskiego Leasingu

Dane ZPL wskazują, że coraz bardziej ograniczona dostępność kredytów walutowych przekłada się na zwiększone zainteresowanie leasingiem w walutach obcych. Udział leasingu w walucie obcej wzrósł z 16,0% w 2010 r. do 23,7% w 2011 r.

Dynamika rynku leasingu w Polsce odzwierciedla specyfikę tej formy finansowania. Oparcie spłat rat leasingowych na przewidywanych przyszłych dochodach oraz duże znaczenie tzw. tarczy podatkowej powodują, że w okresie pogorszenia koniunktury przedsiębiorcy wykazują dużą awersję do zawierania tego typu umów, przewidując spadek przychodów i podatków do zapłaty. Natomiast spodziewając się

⁷⁹ Wszystkie dane za: www.leasing.org.pl

utrzymania lub wzrostu przyszłych przychodów są bardziej skłonni powiększać swoje moce wytwórcze poprzez leasing. Między innymi z tych powodów rynek leasingu z wyprzedzeniem, bo już w maju 2008 r., zareagował na nadchodzące spowolnienie gospodarcze. Silne odreagowanie rynku leasingu rozpoczęte pod koniec 2010 r. i kontynuowane w 2011 r. można więc traktować jako symptom poprawy ogólnej koniunktury gospodarczej.

Jednym z ważniejszych wydarzeń dla branży w 2011 r. było wprowadzenie zmian w ustawach podatkowych dotyczących leasingu konsumenckiego w ramach tzw. pierwszej ustawy deregulacyjnej (Ustawa z dnia 25 marca 2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, Dz.U. 2011 nr 106 poz. 622), dzięki czemu również osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej zyskały dostęp do usług leasingowych i pokrewnych.

3.3.3 Faktoring

Mechanizm faktoringu polega na wykupie nieprzeterminowanych wierzytelności przedsiębiorstw, należnych im od odbiorców z tytułu dostaw towarów lub usług, połączonym z innymi usługami, takimi jak finansowanie, egzekwowanie należności, czy przejmowanie ryzyka wypłacalności odbiorców (faktoring bez regresu). Dzięki dodatkowym usługom oraz elastycznym wymogom faktoring jest alternatywą dla popularnych form finansowania, a dla mniejszych firm często jedynym dostępnym źródłem kapitału obrotowego. Polski rynek faktoringu dzięki swej dynamice rozwoju staje się znaczącym rynkiem w Europie, która pod względem wartości obrotów stanowi światowe centrum faktoringu. Według danych International Factors Group⁸⁰ obroty polskiego faktoringu lokują go na 10 miejscu w UE, stanowiąc 4,88% PKB, co jest wynikiem zbliżonym do Niemiec (5,6%).

Tabela 17 Statystyki polskiego rynku faktoringowego

Rok	Obroty w mln zł	Udział faktoringu krajowego	Udział faktoringu eksport.	Udział faktoringu import.	Liczba klientów	Liczba dłużników	Liczba sfinansowanych faktur
2005	14 175	91%	6%	3%	1 400	35 000	1 400 000
2006	17 000	87%	11%	2%	1 600	38 000	1 410 000
2007	30 717	84%	15%	1%	1 608	49 024	1 626 844
2008	47 900	78%	21%	1%	2 031	47 913	1 888 403
2009	51 352	75%	23%	2%	1 702	47 805	1 977 700
2010	64 195	76%	23%	1%	3 210	76 943	3 187 089
2011	79 366	79%	20%	1%	4 106	81 653	3 655 715

Źródło: Polski Związek Faktorów

Podobnie jak cały rynek finansowy, polska branża faktoringowa odczuła w 2009 r. skutki kryzysu, jednak w tym przypadku ograniczyło się to do załamania tempa wzrostu obrotów, a nie do skurczenia rynku⁸¹. Po wzrostach obrotów branży faktoringowej sięgających nawet 80% r/r (w 2007 r.), wzrost ten w roku 2009 zmalał do ok. 7%, a liczba klientów spadła o 16%. W roku 2010 nastąpił powrót na ścieżkę dynamicznego rozwoju: obroty r/r wzrosły o 25%, a liczba klientów – o rekordowe 89%⁸². W ubiegłym roku wzrost obrotów pozostał na bardzo podobnym poziomie (24%), natomiast liczba klientów powiększyła się o 28%. Te wahania dynamiki nie przeszkodziły w osiągnięciu bardzo wysokiego, bo sięgającego prawie 35,5%,

⁸⁰ www.ifgroup.com

⁸¹ Choć trzeba zaznaczyć, że ogół firm faktoringowych zrzeszonych w Polskim Związku Faktorów (największej w kraju organizacji branżowej) zanotował jednak ponad ośmioprocentowy spadek obrotów.

⁸² GUS w badaniu ankietowym *Działalność faktoringowa przedsiębiorstw finansowych w 2010 r.* podaje inne szacunki tych wskaźników: wartość wykupionych wierzytelności wzrosła z 51 352 mln zł w 2009 r. do 88 614 mln zł w 2010 r. (wzrost o 72%), natomiast liczba klientów z 5 206 do 5 622 (o 8%).

średniego rocznego wzrostu obrotów w latach 2005-2011, dzięki czemu rynek faktoringu urósł w tym okresie niemal sześciokrotnie.

Polski Związek Faktorów przyznaje, że w dłuższym okresie kryzys, a wraz z nim pogłębiające się trudności w regulowaniu zobowiązań przez przedsiębiorców i zwiększone poczucie niepewności, mają istotny wpływ na rozwój branży faktoringowej. Wpływ tego czynnika na wzrost obrotów faktoringu potwierdzają istotne wzrosty liczby dłużników w ostatnich dwóch latach: o 61% w 2010 r. i o 6% w 2011 r.

Branże, w których ta forma finansowania jest w Polsce relatywnie najpopularniejsza, to gałęzie tradycyjne, takie jak żywność i napoje, dystrybucja stali, meble i produkty z drewna, hutnictwo i budownictwo. W 2011 r. wśród branż, w których występują relatywnie duże obroty faktoringu, znalazły się jeszcze przemysły średnich technologii (akcesoria i części zamienne do samochodów, przemysł elektroniczny, agd, rtv, chemia), a także komputery i oprogramowanie. Warto odnotować, że w zeszłym roku o 2 pkt. proc. zmalał udział faktoringu eksportowego w obrotach branży faktoringowej (faktoring importowy utrzymał się na marginalnym poziomie 1%), jednak może to świadczyć w równym stopniu o zmniejszeniu aktywności eksporterów, co o poprawie warunków płatności w transakcjach eksportowych.

3.3.4 Forfaiting

Forfaiting to zazwyczaj średnioterminowa forma finansowania dla eksporterów, polegająca na zakupie pakietu nieprzeterminowanych wierzytelności o odroczonym terminie płatności w postaci weksli, najczęściej z tytułu zagranicznej sprzedaży dóbr inwestycyjnych, za zryczałtowaną kwotę, pomniejszona o dyskonto i bez prawa regresu w stosunku do ich sprzedawcy. W zależności od podmiotu świadczącego tę usługę oraz potrzeb klienta, jej szczegółowe warunki w zakresie terminów, czy wymaganych dokumentów, mogą ulegać modyfikacjom.

W Polsce rynek forfaitingu ma wciąż niewielką wartość, choć m.in. ze względu na specyfikę usługi, rozbieżności definicyjne oraz związane z nimi problemy z kwalifikacją transakcji, brak jest szczegółowych danych na ten temat. Szacunkowo obroty związane z forfaitingiem mogą osiągać w Polsce kilkadziesiąt milionów złotych rocznie.⁸³

Korporacja Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych Spółka Akcyjna od 2007 r. ma w swojej ofercie usługę pod nazwą Program Forfaiting, czyli gwarantowane przez Skarb Państwa ubezpieczenie średnio- i długoterminowych wierzytelności eksportowych wykupionych przez bank. W 2011 r. podpisano 1 długoterminową umowę ubezpieczeniową tego typu, obejmując ochroną wierzytelności z tytułu kontraktu eksportowego zawartego przez polskiego eksportera z kontrahentem ukraińskim na dostawy urządzeń dla przemysłu spożywczego. Dobra współpraca między polskim i ukraińskim partnerem z wykorzystaniem Programu Forfaiting zaowocowała kolejną transakcją, która w najbliższym czasie ma szansę zostać objęta ochroną ubezpieczeniową KUKE S.A.

Do Międzynarodowego Stowarzyszenia Forfaitingu (International Forfaiting Association) należą dwa polskie banki: BGŻ SA oraz BRE Bank SA. Usługi forfaitingowe mają w swojej ofercie ponadto m.in. Kredyt Bank SA, BZ WBK SA, BPH SA i Polski Bank Przedsiębiorczości S.A. (dawniej WestLB Bank Polski S.A.)

Jako pewną barierę w rozwoju klasycznego forfaitingu zagranicznego (polegającego na wykupie należności zagranicznych) wskazuje się art. 70 ust. 1 Ustawy z dn. 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 2002 nr 72 poz. 665), który uzależnia przyznanie przez bank kredytu od zdolności kredytowej kredytobiorcy. Przez zdolność kredytową rozumie się w ustawie zdolność do spłaty zaciągniętego

⁸³ Szacunki prof. M. Puławskiego.

kredytu wraz z odsetkami w terminach określonych w umowie. Polskie banki mają metodologiczne trudności z taką oceną w odniesieniu do zagranicznych dłużników.

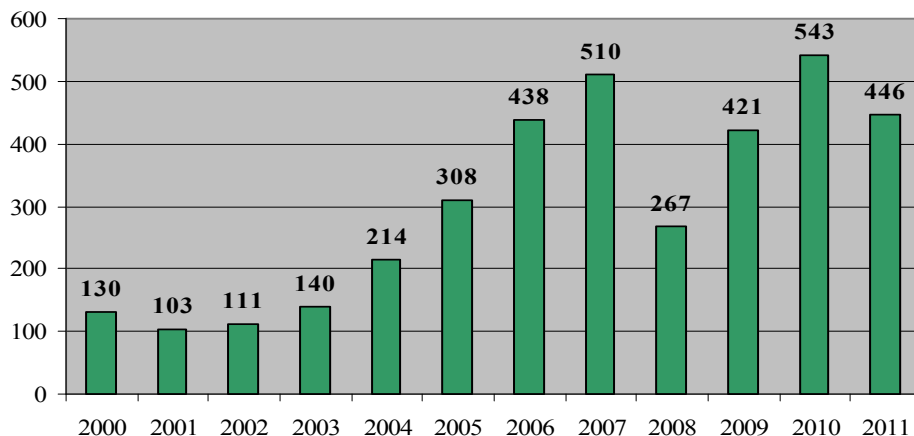
3.3.5 Giełda Papierów Wartościowych

Relatywnie wysokie stopy procentowe w Polsce oraz ograniczona dostępność kredytów walutowych powodują, że rynek kapitałowy jest dla przedsiębiorstw atrakcyjną metodą pozyskiwania środków na rozwój. Z kolei wysokie wymogi sprawozdawcze wiążące się z obecnością na giełdzie papierów wartościowych przekładają się na korzyści również w innych obszarach: relacji handlowych, czy marketingu. Rok 2011, a zwłaszcza jego druga połowa, ukazał jednak również wady tego sposobu zdobywania kapitału. Duża zależność rynku od mobilnego zagranicznego kapitału czyni GPW ponadprzeciętnie wrażliwą na sygnały rynkowe. W okresie zawirowań w strefie euro powoduje to dużą zmienność kursów notowanych spółek, zwiększa ryzyko ich załamania i wprowadza niepewność co do warunków emisji akcji.

Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie początkowo bardzo szybko odrobiła straty po pęknięciu bańki inwestycyjnej w 2008 r. powstałej rok wcześniej. Do końca 2010 r. podstawowy indeks WIG zbliżył się do poziomu sprzed 2007 r., a kapitalizacja ogółem, kapitalizacja spółek krajowych oraz wartość obrotów sesyjnych znacznie ten poziom przekroczyły. Od 2003 r. nieprzerwanie rośnie liczba notowanych spółek. Rok 2011 przyniósł jednak zmianę dynamiki części najważniejszych wskaźników. Indeks WIG, kapitalizacja ogółem oraz kapitalizacja spółek krajowych spadły o ok. 18-19%. Liczba debiutów lekko wzrosła, a wycofań nieznacznie spadła, jednak nie w stopniu charakterystycznym dla okresów przesilenia na rynku giełdowym. Natomiast wartość obrotów sesyjnych ponownie wyraźnie wzrosła (o 1/5), jednak w przeciwieństwie do 2010 r. mogło mieć to związek z wycofywaniem kapitału przez inwestorów. Relacja ceny do wartości księgowej spółek notowanych na GPW zbliżyła się na koniec 2011 r. do jedności (1,06 wobec 1,04 w 2009 r. i 2,83 w 2007 r.)

GPW podejmuje próby zmniejszenia wrażliwości na przepływy kapitału, poprzez polepszenie komunikacji z inwestorami i wprowadzanie udogodnień transakcyjnych, np. stworzenie indeksu regionalnego dla spółek zagranicznych notowanych na GPW, unowocześnienie systemu transakcyjnego, przyciąganie kolejnych spółek z regionu Środkowej i Wschodniej Europy (w tym Bałkanów), upowszechnianie nowych instrumentów finansowych, jak warranty i certyfikaty strukturyzowane, oraz zleceń, jak zlecenia typu cross. Podmioty rynku kapitałowego zwracają również uwagę na potrzebę uelastycznienia opłat pobieranych przez GPW.

Wykres 23 Kapitalizacja spółek krajowych notowanych na GPW (w mld zł)

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych GPW

Tabela 18 Podstawowe dane o rynku akcji na GPW

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Indeks WIG*	26 636	35 601	50 412	55 649	27 229	39 986	47 490	37 595
zmiana r/r (%)	28%	34%	42%	10%	-51%	47%	19%	-21%
Liczba notowanych spółek	230	255	284	351	374	379	400	426
zmiana r/r (%)	13%	11%	11%	24%	7%	1%	6%	7%
Liczba debiutujących spółek	36	35	38	81	33	13	34	38
zmiana r/r (%)	500%	-3%	9%	113%	-59%	-61%	162%	12%
Liczba wycofań	9	10	9	14	10	8	13	12
zmiana r/r (%)	-53%	11%	-10%	56%	-29%	-20%	63%	-8%
Kapitalizacja ogółem (mln zł)*	291 698	424 900	635 909	1 080 257	465 115	715 821	796 482	642 863
zmiana r/r (%)	74%	46%	50%	70%	-57%	54%	11%	-19%
w tym kapitalizacja spółek krajowych	214 313	308 418	437 719	509 887	267 359	421 178	542 646	446 151
zmiana r/r (%)	53%	44%	42%	16%	-48%	58%	29%	29%
Wartość obrotów sesyjnych (mln zł)	55 234	90 567	161 960	230 959	160 358	166 696	206 857	250 589
zmiana r/r (%)	66%	64%	79%	43%	-31%	4%	24%	21%

* stan na koniec roku

Źródło: GPW.

Rok 2011 to piąty rok funkcjonowania nowego rynku akcji o nazwie NewConnect na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Jest to alternatywny system obrotu adresowany do inwestorów zainteresowanych lokowaniem kapitału w młodych, perspektywicznych przedsiębiorstwach, najczęściej z branż nowoczesnych technologii, niespełniających z racji swojego stażu, wielkości i profili działalności wymogów rynku głównego GPW.

Ramka 4 Rynek NewConnect⁸⁴**NewConnect jest rynkiem dla spółek:**

- o dużej dynamice wzrostu,
- o historii nie dłuższej niż 3-4 lata lub dopiero powstających, które budują swoją „historię”,
- przewidywanej kapitalizacji do ok. 20 mln zł,
- poszukujących kapitału rzędu od kilkuset tysięcy do kilkunastu milionów złotych,
- reprezentujących sektory innowacyjne, oparte przede wszystkim na aktywach niematerialnych (np. IT, media elektroniczne, telekomunikacja, biotechnologie, ochrona środowiska, energia alternatywna, nowoczesne usługi),
- z wizją i prawdopodobieństwem debiutu na rynku giełdowym w nieodległej przyszłości.

NewConnect to:

- nowoczesny rynek finansujący dynamiczne przedsiębiorstwa,
- niewielkie wymogi formalne (dopuszczeniowe oraz wynikające z obowiązków informacyjnych),
- niskie koszty debiutu i notowań,
- doskonała ekspozycja firmy na inwestorów,
- prestiż i renoma organizatora rynku,
- promocja i rozpoznawalność firmy.

Pod względem wielkości rynek NewConnect nieprzerwanie rozwija się od momentu swojego powstania. Rok 2011 był rekordowy, jeśli chodzi o liczbę debiutów, która wzrosła o 90% r/r i wyniosła 172,

⁸⁴ Wszystkie dane za: www.newconnect.pl

w efekcie czego na rynku tym notowanych było na koniec roku 351 spółek, a cała GPW została europejskim liderem pod względem liczby IPO. Atrakcyjny – w porównaniu do kosztu kredytu – koszt pozyskania kapitału na rynku NewConnect skutkował również dalszym wzrostem kapitalizacji (choć mniejszym niż rok wcześniej) do 8,5 mld zł, za co odpowiadały wyłącznie spółki krajowe. Po raz pierwszy w historii roku zmniejszyła się bowiem w ubiegłym roku kapitalizacja spółek zagranicznych (o prawie 40%). Rok 2011 przyniósł również bezprecedensowy spadek wartości indeksu NCIndex (o 34%) oraz obrotów sesyjnych (o 2%).

Wraz z dynamicznym wzrostem liczby notowanych spółek oraz spadkiem stopy zwrotu z indeksu NewConnect (nieprzerwanym od 2007 r.) inwestorzy coraz częściej i w coraz większym stopniu narażeni są na skutki nierzetelnych zachowań notowanych i debiutujących na tym rynku spółek. Zwiększanie bezpieczeństwa obrotu na rynku NewConnect wymagać będzie stopniowego podwyższania wymogów informacyjnych, za czym idą również wyższe koszty dla emitentów.

Tabela 19 Podstawowe dane o rynku NewConnect

	2007	2008	2009	2010	2011
Liczba spółek	24	84	107	185	351
Zmiana r/r	-	250%	27%	73%	90%
Liczba debiutów	24	61	26	86	172
Zmiana r/r	-	154%	-57%	231%	100%
Liczba wycofań	0	1	3	8	6
Zmiana r/r	-	-	200%	167%	-25%
Wartości NCIndex*	144,17	38,19	49,7	63,44	41,62
Zmiana r/r	-	-74%	30%	28%	-34%
Kapitalizacja ogółem (mln zł)*	1185	1437	2554	5138	8 488
Zmiana r/r	-	21%	78%	101%	65%
Kapitalizacja spółek krajowych (mln zł)	1185	1396	2457	4971	8 384
Zmiana r/r	-	18%	76%	102%	69%

* stan na koniec roku

Źródło: NewConnect GPW.

30 września 2009 r. w ramach grupy kapitałowej Giełdy Papierów Wartościowych został uruchomiony nowy rynek obligacji o nazwie Catalyst. Od stycznia 2010 r. działa on na czterech platformach (oddzielne platformy dla rynku uregulowanego i alternatywnego dla klientów hurtowych i detalicznych), służących do obrotu następującymi instrumentami dłużnymi:

- obligacje korporacyjne
- obligacje komunalne
- obligacje spółdzielcze
- obligacje skarbowe
- listy zastawne hipoteczne
- listy zastawne publiczne

Dzięki takiej konstrukcji giełda Catalyst upłynnia rynek stwarzając spółkom (w tym bankom), jednostkom samorządu terytorialnego i skarbowi państwa możliwości emisji długu, a inwestorom – inwestycji o różnej wielkości i specyfice. Realizacja wszystkich transakcji gwarantowana jest przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych, a emitenci objęci obowiązkami informacyjnymi. Rynek udziela też autoryzacji podmiotom, których papiery dłużne znajdują się już w obrocie.

Tabela 20 Podstawowe dane o rynku Catalyst

	2009	2010	2011
Wartość obrotów sesyjnych (mln zł)	169,97	751,06	1.214,31
Liczba serii	47	109	268
w tym notowane	35	97	246
w tym autoryzowane	12	12	22
Wartość emisji (mln zł)	10.690,79	21.552,76	531.651,77
w tym notowane	10.649,29	21.508,10	531.587,51
w tym autoryzowane	41,5	44,67	64,26
Liczba debiutów	35	69	146

Źródło: Catalyst GPW.

Trzeci rok funkcjonowania rynku Catalyst to rok niespotykanego jego rozwoju. Przyciąga on firmy, które dzięki emisji obligacji mogą zdobyć kapitał taniej, niż zaciągając kredyt bankowy, oraz Skarb Państwa, dla którego emisja obligacji jest tradycyjnym instrumentem zaciągania zobowiązań. Obligacje są bowiem oprocentowane niżej niż kredyt. Ponadto atrakcyjność tego sposobu finansowania dla przedsiębiorstw wzrosła w wyniku uproszczenia rozliczania obligacji korporacyjnych po zmianach w regulaminie Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych. Również inwestorzy w obliczu zawirowań w gospodarce światowej i podwyższonej zmienności rynku akcji zwracają się coraz bardziej w stronę inwestycji w relatywnie stabilne instrumenty dłużne.

W stosunku do 2010 r. wartość emisji wzrosła prawie 25 razy do 532 mld zł, liczba serii dwa i pół razy do 268, a liczba debiutów dwukrotnie do 146. Wartość obrotów sesyjnych wzrosła natomiast o 62% do 1,214 mld zł. Na koniec roku na rynku obecnych był 106 emitentów.

W 2011 r. większą część rynku pod względem zarówno wartości emisji (niemal 500 mld zł), jak i obrotów w transakcjach sesyjnych (728 mln zł) opanowały obligacje skarbowe. Obligacje korporacyjne mają jednak znaczną przewagę nad obligacjami spółdzielczymi i komunalnymi. Wartość ich emisji wyniosła w 2011 r. 34,5 mld zł, tj. ponad 91% wartości emisji wszystkich instrumentów korporacyjnych. Handel obligacjami korporacyjnymi przeniósł się z rynku sesyjnego na rynek transakcji pakietowych – obrót nimi stanowił 93% wartości obrotów w transakcjach pakietowych wszystkimi instrumentami notowanymi na Catalyst. Wydaje się, że obecnie segmentem rynku rozwiniętym w niewystarczającym w stosunku do oczekiwań stopniu pozostają instrumenty municypalne. Na Catalyst weszło w 2011 r. jedynie 11 samorządów z wartością emisji na poziomie 2,2 mld zł.

Mimo dynamicznego wzrostu liczby instrumentów i wartości obrotów rynek Catalyst nadal oceniany jest jako mało płynny. Może to wynikać z faktu, że – jak wspomniano – największa wartość obrotów instrumentami korporacyjnymi odbywa się w postaci relatywnie nielicznych transakcji pakietowych (w 2011 r. było ich na całym rynku Catalyst 215, a w segmencie obligacji korporacyjnych – 174).⁸⁵

3.3.6 Private Equity/Venture Capital

Private equity (PE) to ogólne określenie obejmujące wszelkie rodzaje inwestycji na niepublicznym rynku kapitałowym, w celu osiągnięcia średnio- i długoterminowych zysków z przyrostu wartości kapitału. Inwestycje PE analizowane są projektowo i nastawione na ponadprzeciętne zyski związane z podwyższonym ryzykiem. Są one skierowane do przedsiębiorstw nie notowanych na publicznym rynku akcji i znajdujących się na różnych etapach rozwoju. Z tego względu wyróżniamy następujące rodzaje finansowania PE:

⁸⁵ Dane dotyczące poszczególnych segmentów rynku nie uwzględniają instrumentów autoryzowanych na rynku Catalyst

- finansowanie fazy zasiewu (seed financing),
- finansowanie rozpoczęcia działalności (start-up),
- finansowanie wczesnego rozwoju,
- finansowanie ekspansji,
- finansowanie restrukturyzacji,
- przejęcie inwestycji, refinansowanie (replacement),
- wykup przedsiębiorstwa (buyout).

Venture capital (VC) jest jedną z odmian inwestycji private equity. Są to inwestycje dokonywane w najwcześniejszych stadiach rozwoju przedsiębiorstw, do fazy ekspansji włącznie. Venture capital jest istotnym źródłem finansowania inwestycji dla firm o dużym potencjale rozwojowym, szczególnie w obszarze nowych technologii. Poza samym finansowaniem ważnym elementem inwestycji VC jest wsparcie techniczne i organizacyjne (know-how). Wyróżnia się następujące formy VC: korporacyjne VC, prywatne VC i anioły biznesu.

Inwestycje PE mogą mieć również inne odmiany i cele, takie jak:

- wycofanie spółki z obrotu publicznego,
- finansowanie spółki w celu uratowania przed upadłością,
- Mezzanine (instrument łączący cechy finansowania dłużnego i kapitałowego),
- prywatyzacja przedsiębiorstwa państwowego,
- nabycie akcji spółek publicznych (private investment in public equity, PIPE),
- fuzje i przejęcia,
- wykup menadżerski (manager buyout, MBO) i wykup lewarowany (leveraged buyout, LBO),
- finansowanie pomostowe (poprzedzające pierwszą emisję akcji).

Tabela 21 Podstawowe dane o rynku PE/VC*

	2007	2008	2009	2010	2011
Udział inwestycji PE w PKB (%)	0,14	0,18	0,08	0,19	0,18
Kapitał pozyskany przez fundusze PE	815	760	135	115	443
Kapitał zainwestowany przez fundusze PE (mln EUR) w tym:	781	727	480	504	689
Venture Capital ogółem	20	58	2	8	22
Finansowanie wzrostu	55	138	62	134	183
Restrukturyzacja	1	0,068	6	5	2
Refinansowanie	8	0	0,099	16	0
Wykup	697	531	411	342	482
Liczba spółek biorców private equity	52	76	29	52	63
Deinwestycje (w mln EUR)	145	69	31	77	180
Deinwestycje – liczba spółek	27	18	9	15	24

* zestawienie zawiera dane z najnowszych dostępnych sprawozdań i informacji, ewentualne różnice pomiędzy źródłami mogą wynikać m.in. ze zmian kursów walutowych oraz aktualizacji danych

Źródło: EVCA/PSIK⁸⁶

Fundusze PE/VC pełnią rolę pośrednika pomiędzy inwestorami i przedsiębiorstwami, dostarczając nie tylko wiedzy prawnej, finansowej i zarządczej, ale również specjalistycznej wiedzy eksperckiej z danej branży. Tego typu działalność inwestycyjna wiąże się z podwyższonym ryzykiem. Charakter działalności funduszy PE/VC zbliżony jest bowiem często do inwestycji strategicznych, długoterminowych i wiąże się z udziałem we własności i zarządzaniu przedsiębiorstwa. Dużym obszarem rynku inwestycji prywatnych są inwestycje w ryzykowne projekty wysoce innowacyjne. Dlatego też istotną częścią działań inwestorów

⁸⁶ European Private Equity and Venture Capital Association (EVCA) oraz Polskie Stowarzyszenie Inwestorów Kapitałowych (PSIK).

typu PE/VC jest rozpoznanie rynku, potencjalnego popytu na innowację oraz poszczególnych przedsiębiorstw działających w danej branży. Jednak nawet przy inwestycjach krótkoterminowych prawidłowe zidentyfikowanie najbardziej perspektywicznych produktów, usług i innowacji, przewag między konkurentami, ale również ograniczeń mających swoje źródło w wadliwym prawie, mało płynnym rynku, czy niemożności odsprzedaży udziałów, mają kluczowe znaczenie dla terminu i wielkości zwrotu z inwestycji. Ponadto, działając w imieniu inwestorów, zarządzający funduszami, obok dbania o rentowność poszczególnych inwestycji, muszą także monitorować wskaźniki finansowe dla całego portfola finansowanych przedsięwzięć.

Pomimo, że relacja inwestycji PE do PKB osiągnęła swoje historycznie największe wartości w dwóch ostatnich latach (0,19% w 2010 r. i 0,18% w 2011 r.)⁸⁷, okres ten z punktu widzenia rynku inwestycji prywatnych był bardzo dobry, ale nie rekordowy. Po uzupełnieniu i doszacowaniu danych przez Europejskie Stowarzyszenie Venture Capital/Private Equity (EVCA), okazało się bowiem, że pod względem pozyskanego oraz zainwestowanego kapitału najlepsze wyniki fundusze PE/VC uzyskiwały w 2007 i 2008 r. Pozyskiwano wtedy rocznie dużo ponad 700 mln zł, a w rekordowym 2007 r. zainwestowano ponad 800 mln EUR. W następnych dwóch latach wartość pozyskiwanych kapitałów spadła ok. siedmiokrotnie, a skala inwestycji o przeszło 40% (do 115-135 mln EUR). W 2009 r. znacznie spadła również liczba sfinansowanych kapitałem PE/VC spółek (do 29), choć rok później wróciła ona do poziomu z 2007 r. (52). Po wybuchu kryzysu w 2008 r. spadła natomiast też skala dezinvestycji (zarówno pod względem wartości, jak i liczby opuszczonych spółek), jednak już w 2010 r. znów znacząco wzrosła.

W roku 2010, mimo utrzymującej się nieufności inwestorów skutkującej najniższą w ostatnich pięciu latach kwotą pozyskanego od nich kapitału (115 mln EUR), na rynku prywatnych inwestycji widoczny był już powrót koniunktury. Wartość inwestycji zaczęła bowiem rosnąć (do 504 mln EUR). Według danych EVCA rok 2011 był już jednym z lepszych, uwzględniając nawet okres przed wybuchem kryzysu. Fundusze pozyskiwały niemal trzykrotnie większe środki niż rok wcześniej (443 mln EUR, z czego 90% od zagranicznych inwestorów instytucjonalnych), a zainwestowały przeszło 680 mln EUR w 63 spółki, w tym 57 polskich. Według Polskiego Stowarzyszenia Inwestorów Kapitałowych inwestycje private equity stanowiły ok. 8% bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Jako kierunki inwestycji najbardziej popularnymi branżami pozostały branża telekomunikacyjna (36%) i konsumpcyjna (25%). Spadło znaczenie usług dla biznesu (z 13% do 3%) oraz usług finansowych (z 14% do 10%), a wzrosło biotechnologii (z 8% do 12%).

Struktura inwestycji z punktu widzenia fazy rozwoju pozostała niezmienną: większość środków przeznaczono na spółki dojrzałe (ok. 70%, 482 mln EUR), a ok. 1/4 na spółki dynamicznego wzrostu (183 mln EUR). Słabością polskiego rynku PE od czasów ostatniego kryzysu pozostają najbardziej ryzykowne inwestycje typu venture, które w ubiegłym roku o prawie istotnie wzrosły zwiększając swój udział do 3%, ale była to nadal wielkość sięgająca jedynie 22 mln EUR. Wydaje się, że istotnymi powodami tej sytuacji w Polsce są obawy przedsiębiorców przed utratą kontroli nad przedsiębiorstwem w wyniku współpracy z inwestorem PE oraz małe zaangażowanie finansowe inwestorów instytucjonalnych.

W 2011 r. rekordowa była skala wyjść z inwestycji sięgająca ponad 180 mln EUR. Można przyjąć, że w 2009 r. fundusze inwestycyjne celowo ograniczyły wyjścia z inwestycji, uznawszy je za chwilowo nieopłacalne w związku ze spadkiem wartości aktywów i przedsiębiorstw. Dynamicznie rosnąca skala dezinvestycji w 2010 i 2011 r. może potwierdzać tezę o faktycznej poprawie koniunktury gospodarczej w ubiegłym roku, tym bardziej, że wśród metod wyjścia największe znaczenie miała nie tylko sprzedaż inwestorowi strategicznemu (57%), ale również sprzedaż przez giełdę (27%, rok wcześniej tylko 0,1%).

⁸⁷ Wszystkie prezentowane dane pochodzą ze sprawozdań EVCA i informacji PSIK, dostępnych na stronie www.ppea.org.pl

Wnioski dotyczące powrotu koniunktury na rynek PE częściowo weryfikuje indeks optymizmu funduszy PE opracowany przez Deloitte⁸⁸. Po zapaści pod koniec 2008 r. i następnie silnym wzroście w 2009 i 2010 r. wartość tego indeksu zbliżyła się do poziomów obserwowanych przed kryzysem (153 pkt. w kwietniu 2011 r.) Pod koniec ubiegłego roku indeks ten jednak nagle spadł do 70 pkt., tj. drugiej najniższej wielkości w historii. Pokazuje to skalę niepewności inwestorów i zarządzających funduszami co do perspektyw gospodarczych i możliwości rozwoju przedsiębiorstw. W badaniu z października 2011 r. nikt z ankietowanych nie spodziewał się poprawy ogólnego klimatu gospodarczego, a tylko 13% inwestorów oczekiwało wzrostu zwrotu z inwestycji. Awersja do ryzyka znacznie wzrosła, a aktywność w gromadzeniu funduszy na inwestycje praktycznie zamarła.

Należy pamiętać, że dane dotyczące polskiego rynku inwestycji prywatnych są w pewnym stopniu zaniżone ze względu na funkcjonowanie na nim wielu małych funduszy i aniołów biznesu, które nie są ujmowane w statystykach. Ponadto branżą rozwijającą się w Polsce najprężniej jest branża IT. Pozostałe branże napotykają popytowe, finansowe i kompetencyjne bariery rozwoju. Podejmowaniu ryzykownych inwestycji przez fundusze PE/VC nie sprzyja także nieefektywny system sądowy.

Wzmocnieniu popytu na venture capital służy działanie 3.1 *Inicjowanie działalności innowacyjnej* Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka. Tworzy ono podaż spółek mogących stanowić przedmiot zainteresowania ze strony funduszy venture capital. Oferowane w ramach tego działania dofinansowanie składa się z dwóch komponentów – dotacji na inkubację oraz na inwestycję w nowo utworzone przedsiębiorstwo (w formie objęcia udziałów). Wejście kapitałowe następuje w sytuacji, gdy po okresie inkubacji zidentyfikowane zostaną znaczące szanse na komercyjny sukces powstającego przedsiębiorstwa, którego działalność jest oparta na innowacyjnym pomysle. W 2011 r., podobnie jak rok wcześniej, realizacja tego działania przebiegała relatywnie sprawnie i z punktu widzenia kontraktowania środków zbliża się on do końca. Według danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, na 30. grudnia 2011 r. wnioski o dofinansowanie zatwierdzone do realizacji w ramach tego działania opiewały na prawie 582 mln zł, co stanowiło 97,88% dostępnych środków, natomiast zawarte umowy – na ponad 564 mln zł (95% alokacji). Niemniej płatności zrealizowane na rzecz beneficjenta w wysokości 125,5 mln zł znajdują się nadal poniżej średniej dla wszystkich działań programu Innowacyjna Gospodarka (21,12% alokacji w stosunku do średniej PO IG wynoszącej 26%). Wadą konstrukcji działania 3.1, którą wskazują praktycy, jest zaliczanie do środków publicznych wartości intelektualnej uczelni. Wymusza to konieczność udziału trzeciego, prywatnego, podmiotu gwarantującego, że wkład publiczny nie będzie przekraczał 50% kapitału.

Krajowy Fundusz Kapitałowy

Krajowy Fundusz Kapitałowy jest spółką akcyjną powołaną na mocy ustawy z dnia 4 kwietnia 2005 r. o Krajowym Funduszu Kapitałowym (Dz.U. Nr 57, poz. 491), której jedynym udziałowcem jest Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Działalność KFK polega na inwestowaniu w fundusze VC, które zasilają kapitałowo małe i średnie przedsiębiorstwa polskie, w szczególności przedsiębiorstwa innowacyjne, prowadzące działalność badawczo-rozwojową oraz przedsiębiorstwa o wysokim potencjale rozwoju. Wielkość funduszy, w które inwestuje KFK, nie jest ograniczona, jednak optymalna wartość pojedynczego funduszu to ok. 50 mln zł. Udział KFK w kapitalizacji takiego funduszu kształtuje się na poziomie do 50% jego kapitalizacji, reszta wnoszona jest do funduszu przez inwestorów prywatnych. Głównym celem działalności KFK jest ograniczenie zjawiska luki kapitałowej polegającego na niskiej podaży kapitału VC w segmencie małych i średnich przedsiębiorstw. Źródła finansowania KFK to środki budżetu państwa, fundusze strukturalne Unii Europejskiej oraz inne źródła (np. od instytucji zagranicznych).

⁸⁸ *Central Europe Private Equity Confidence Survey*, Deloitte Maj 2012 r. Wartości indeksu notowane co pół roku pomiędzy kwietniem 2007 a październikiem 2012 wyniosły kolejno: 159, 118, 102, 48, 78, 117, 140, 138, 153, 70.

Krajowy Fundusz Kapitałowy S.A. udziela wsparcia finansowego funduszom kapitałowym wybranym w drodze Otwartych Konkursów Ofert (OKO). Dotychczas KFK S.A. przeprowadził 5 OKO:

- I Otwarty Konkurs Ofert w 2007 r. przy udziale dotacji z MG – konkurs zamknięty,
- I Otwarty Konkurs Ofert 2009 r. przy udziale środków z PO IG (Działanie 3.2 wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka) – konkurs zamknięty,
- I Otwarty Konkurs Ofert 2010 r. przy udziale środków PO IG (Działanie 3.2 wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka) - obecnie znajduje się w trakcie jego rozstrzygnięcia -
- II Otwarty Konkurs Ofert 2010 r. przy udziale środków ze Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy (SPPW) – w trakcie realizacji,
- I Otwarty Konkurs Ofert 2011 r. przy udziale środków ze Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy (SPPW) – w trakcie realizacji,
- I Otwarty Konkurs Ofert 2012 r. przy udziale środków PO IG (Działanie 3.2 wspieranie funduszy kapitału podwyższonego ryzyka) – w trakcie realizacji.

Wszystkie ww. edycje konkursów cieszyły się dużym zainteresowaniem ze strony rynku funduszy venture capital w Polsce.

Zmiany instytucjonalne w zakresie finansowania działalności gospodarczej

Bank Gospodarstwa Krajowego⁸⁹

W 2011 r. pojawiły się dwa akty prawne bezpośrednio dotyczące warunków działalności BGK. Na początku roku weszła w życie Ustawa o zmianie ustawy o Banku Gospodarstwa Krajowego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 28, poz. 143), natomiast w ostatnim kwartale 2011 r. Minister Skarbu Państwa wydał rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie nadania statutu Bankowi Gospodarstwa Krajowego (Dz. U. Nr 194, poz. 1150). Ustawa m.in. sprecyzowała zakres odpowiedzialności Skarbu Państwa w zakresie mienia, zobowiązań, funduszy własnych i płynności Banku, a także gwarancji spłaty kredytów zaciągniętych przez niego. Potwierdziła też brak zdolności upadłościowej BGK. Zmiany w statucie miały charakter wykonawczy w stosunku do założeń ustawy.

Od 1 maja 2011r. zaczęły obowiązywać nowe rozwiązania wprowadzone do ustawy z dnia 27 sierpnia 2009r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.) dotyczące konsolidacji finansów publicznych. Od tego momentu wolne środki od określonych kategorii jednostek sektora finansów publicznych przyjmuje w depozyt lub zarządzanie Minister Finansów. Bankowi Gospodarstwa Krajowego zostało powierzone prowadzenie obsługi tego procesu konsolidacji. Zobowiązany jest on do:

- dokonywania wszelkich czynności prawnych i faktycznych związanych z przyjmowaniem wolnych środków w depozyt lub zarządzanie u Ministra Finansów oraz ich zwrotem,
- prowadzenia rachunków w złotych na rzecz Ministra Finansów,
- prowadzenia bankowej obsługi rachunków jednostek sektora finansów publicznych i dysponentów,
- prowadzenia sprawozdawczości.

W wyniku konsolidacji, z BGK odpłynęła duża część stabilnych depozytów jednostek sektora finansów publicznych, co zmieniło strukturę pasywów Banku. W celu zrównoważenia tej struktury Bank wyemitował w 2011 r. obligacje własne w kwocie 4,0 mld zł w celu zapewnienia stabilnych źródeł finansowania swojej działalności. Zastąpienie depozytów emisją obligacji własnych zwiększyło koszty finansowania działalności BGK.

23 maja 2011 r. weszła w życie ustawa z dnia 3 lutego 2011 r. o zmianie ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej. Uprościła ona zasady udzielania i wypłaty premii technologicznej przyznawanej przedsiębiorcom z sektora MŚP na spłatę części kapitału kredytu

⁸⁹ Zob. Bank Gospodarstwa Krajowego - Raport Roczny 2011 r., Bank Gospodarstwa Krajowego, Warszawa 2012.

zaciągniętego w banku komercyjnym na realizację inwestycji technologicznej. Kredyt technologiczny od 2009 r. stanowi element Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka w postaci działania 4.3, którego instytucją wdrażającą jest BGK. W wyniku nowelizacji instrument ten znacznie zyskał na popularności. W 2011 r. przeprowadzono dwa nabory wniosków, opiewających w sumie na ponad 2 mld zł.

W 2011 roku Agencja Ratingowa Fitch nadała BGK rating na poziomie równym ratingowi Polski (rating długoterminowy (IDR) „A-”, z perspektywą stabilną; rating krótkoterminowy (IDR) „F2”; rating wsparcia na poziomie „1”).

Sektor bankowy

W 2011 r. liczba oddziałów instytucji kredytowych działających w Polsce zmniejszyła się z 21 do 19, natomiast liczba krajowych banków komercyjnych z 49 do 47. Liczba banków spółdzielczych również spadła o 2, do 574.

W 2011 r. weszły w życie m.in. poniższe zmiany regulacyjne dotyczące warunków działalności banków w Polsce:⁹⁰

- Ustawa z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe, ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. 2011 Nr 131 poz. 763) wprowadzająca m.in. wynikające z dyrektywy CRD II wymogi kapitałowe, obowiązki informacyjne banków wobec KNF w zakresie wypełniania wymogów kapitałowych, nowe zasady określania limitów koncentracji zaangażowań oraz dodatkowe uprawnienia nadzorcze KNF.
- Uchwały Nr 258/2011 oraz 259/2011 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 4 października 2011 r. wykonujące delegację Ustawy Prawo Bankowe w zakresie wynagrodzeń w sposób wymagany przez Dyrektywę CRD III,
- Ustawa z 10 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011 nr 134 poz. 781) umożliwiająca przekształcenie oddziału instytucji kredytowej działającego na terytorium Polski w bank krajowy w formie spółki akcyjnej,
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy — Prawo bankowe oraz ustawy o kredycie konsumenckim (Dz.U. 2011 nr 201 poz. 1181) dotycząca zmiany zasad i trybu powierzania przez banki wykonywania czynności z zakresu działalności bankowej podmiotom zewnętrznym,
- Ustawa z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy — Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2011 nr 165 poz. 984) dotycząca sposobu ujęcia kwestii kursów walutowych w umowach kredytowych (tj. zasad i terminów określania kursów wymiany, rachunków dedykowanych spłatom kredytów, spłat bezpośrednio w walucie),
- Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. 2011 nr 126 poz. 715) podwyższająca górną granicę zobowiązania w definicji kredytu konsumenckiego z 80 000 zł do 255 550 zł, regulująca obowiązki informacyjnych kredytodawcy lub pośrednika kredytowego wobec konsumenta przed zawarciem umowy, wydłużająca termin na odstąpienie przez konsumenta od umowy z 10 do 14 dni bez podania przyczyny oraz dająca kredytodawcy prawo do otrzymania od konsumenta rekompensaty w przypadku przedterminowej spłaty kredytu,
- Uchwała Rady BFG nr 30/2011 z 23 listopada 2011 r. podwyższająca stawkę procentową funduszy ochrony środków gwarantowanych (FOŚG) 0,4% do poziomu 0,55% sumy środków pieniężnych zgromadzonych w banku, stanowiącej podstawę obliczania kwoty rezerwy obowiązkowej. Zamiana wynikała z nowego poziomu maksymalnej stawki FOŚG zawartego

⁹⁰ Na podst. *Raportu o sytuacji ekonomicznej banków – Banki 2011*, Warszawski Instytut Bankowości na zlecenie Związku Banków Polskich, Warszawa 2012.

w Ustawie z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2010 nr 257 poz. 1724).

3.3.7 Fundusze pożyczkowe i poręczeniowe

Fundusze pożyczkowe⁹¹

Na koniec 2011 r. funkcjonowało w Polsce 70 funduszy pożyczkowych, które dysponowały kapitałem pożyczkowym o wartości 1.647 mln zł oraz udzieliły od początku działalności ponad 66,2 tys. pożyczek o wartości powyżej 3 mld zł.

W porównaniu ze stanem na koniec 2010 r. obserwuje się nieznaczny wzrost wartości wyposażenia kapitałowego (z 1.614,9 do 1.647 mln zł, czyli o niecałe 2%). W 2011 r. udzielono blisko 8,7 tys. pożyczek. Wartość udzielonych pożyczek wzrosła w porównaniu do 2010 r. z 427,4 do 573,6 mln zł., czyli o blisko 34 %. Najwięcej pożyczek, ponad 8 tys., udzielono mikroprzedsiębiorcom.

Wśród pożyczek udzielonych w 2011 r. dominowały pożyczki:

- przeznaczone na cele inwestycyjne – stanowiły ponad połowę wszystkich pożyczek (62%) i ich wartość wynosiła ponad 365 mln zł,
- udzielane przedsiębiorstwom handlowym i usługowym – stanowiły ponad 69% wszystkich pożyczek i ich wartość wynosiła ponad 356 mln zł,
- o wartości od 10 tys. zł do 30 tys. zł – stanowiły ponad 41% pożyczek,
- udzielane przedsiębiorcom zatrudniającym do 9 osób – ponad 92% ogólnej liczby udzielonych pożyczek i w 2011 r. ich ogólna wartość osiągnęła ponad 443 mln zł.

Fundusze poręczeniowe⁹²

Zgodnie z danymi uzyskanymi z 51 funduszy poręczeń kredytowych, w 2011 r. dysponowały one w sumie kapitałem około 1.035 mln zł, w porównaniu do roku 2010 nastąpił wzrost o 80 milionów zł. W 2011 r. udzielono 6.118 poręczeń, w stosunku do 7.145 poręczeń udzielonych w 2010 r., zaś ich wartość w 2011 r. wyniosła 969 mln zł. Aktywność mierzona za pomocą wartości aktywnych (aktualnych) poręczeń do kapitału funduszy wykazała, że łączna wartość udzielonych i aktywnych poręczeń osiągnęła wartość 1.003 mln zł. Obserwowany nieznaczny spadek efektywnego mnożnika kapitałowego wynikał przede wszystkim ze wzrostu kapitałów.

Analiza struktury poręczeń za 2011 r. wg rodzaju poręczanego zobowiązania wskazuje na zdecydowaną dominację kredytów obrotowych (75,3% – w ujęciu wartościowym i 75,2% pod względem liczby poręczeń). Drugą grupę stanowią kredyty inwestycyjne, które zanotowały wzrost wartości i liczby poręczeń (19,3 % - w ujęciu wartościowym i 13,8 % - pod względem liczby poręczeń). W strukturze sektorowej dominują usługi i transport (40 %) oraz handel (32%). Kolejne miejsce zajmuje produkcja oraz budownictwo po 12%. Blisko 67 % poręczeń trafiło do przedsiębiorców zatrudniających do 9 osób (mikroprzedsiębiorcy), a 28,3 % beneficjentów poręczeń stanowiły firmy małe – do 49 zatrudnionych. Jeśli chodzi o wartość zaangażowanych poręczeń, to 51% dotyczyło mikro firm, a 38,4 % firm średnich.

Wśród wspomnianych wyżej funkcjonujących w Polsce funduszy poręczeniowych, najsilniejszą grupę stanowi 21 regionalnych i lokalnych funduszy poręczeń kredytowych z udziałem kapitałowym BGK. Udzieliły one w 2011 r. 4.621 poręczeń na kwotę ponad 656 mln zł.⁹³

⁹¹ Na podstawie informacji uzyskanych z Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych.

⁹² Na podstawie informacji uzyskanych z Krajowego Stowarzyszenia Funduszy Poręczeniowych.

⁹³ Dane uzyskane z Banku Gospodarstwa Krajowego.

3.3.8 Pomoc publiczna⁹⁴

Ogólna wartość pomocy publicznej udzielonej przedsiębiorcom w 2010 r. wyniosła 24.087,3 mln PLN, co stanowi 6.030,0 mln EUR. Pomoc publiczna udzielona przedsiębiorcom w 2010 r. stanowiła 1,7% Produktu Krajowego Brutto, czyli o 0,27 punktu procentowego więcej niż w roku 2009. Wartość pomocy udzielonej w 2010 r., tak jak wartość pomocy udzielonej w latach 2008-2009, uwzględnia środki pomocowe pochodzące z funduszy europejskich.

W 2010 r., podobnie jak w latach poprzednich, najczęściej stosowano instrumenty pomocy należące do grupy A1 (dotacje) – 77,5% ogólnej wartości pomocy. W porównaniu z rokiem 2009 wzrosła ich wartość (o 5.124,7 mln PLN) oraz udział w ogólnej wartości pomocy (o 7,1 pkt proc.), m.in. ze względu na wzrost pomocy współfinansowanej z funduszy europejskich, udzielanej w formie dotacji lub refundacji zwłaszcza przez marszałków województw w ramach regionalnych programów operacyjnych (wzrost o 1.126,0 mln PLN), przez Prezesa Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (wzrost o 961,7 mln PLN), a także wystąpieniem znacznej pomocy udzielanej w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko przez Ministra Gospodarki (526,2 mln PLN).

W 2010 r. najwyższą dynamikę wzrostu wartości udzielonej pomocy zanotowano w zakresie pomocy polegającej na wniesieniu kapitału do spółki – 10 razy więcej, głównie w wyniku udzielenia pomocy z przeznaczeniem na kapitał podwyższonego ryzyka inwestorom funduszy kapitałowych oraz inwestorom przez Krajowy Fundusz Kapitałowy S.A. oraz w zakresie udzielania poręczeń i gwarancji – 47 razy więcej, głównie w wyniku udzielenia pomocy z przeznaczeniem na wsparcie kultury i ochronę dziedzictwa kulturowego Muzeum Narodowemu w Gdańsku i Muzeum Narodowemu w Krakowie przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Natomiast największy spadek nastąpił w zakresie pomocy na usługi świadczone w ogólnym interesie gospodarczym – aż o 39%, ze względu na zmniejszenie się pomocy udzielonej wytwórcom energii z tytułu dobrowolnego rozwiązania umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii.

W 2010 r., podobnie jak w roku poprzednim, zdecydowanie więcej pomocy udzielono w formie bezpośrednich wydatków (78,4%) niż w formie uszczupień wpływów do budżetu (21,6%). Na wzrost różnicy między udziałami ww. form pomocy w ogólnej wartości pomocy wpłynął wzrost o 5.124,7 mln PLN pomocy udzielanej w formie dotacji i o 171,8 mln PLN pomocy udzielanej w formie subsydiów kapitałowo-inwestycyjnych.

Pomoc horyzontalna (6.215,1 mln PLN) udzielona w 2010 r. stanowiła prawie 30% ogólnej wartości pomocy udzielonej w 2010 r., z tego największa część została udzielona na zatrudnienie – 2.975,2 mln PLN, na ochronę środowiska – 1.475,8 mln PLN oraz na prace badawczo-rozwojowe – 517,7 mln PLN. Udział pomocy przeznaczonej na 3 wyżej wymienione cele horyzontalne wyniósł prawie 80% wartości całkowitej udzielonej pomocy horyzontalnej. Pomimo spadku udziału wartości pomocy horyzontalnej w ogólnej wartości udzielonej pomocy publicznej o prawie 5 pkt. proc. w porównaniu z rokiem poprzednim (głównie ze względu na znaczny wzrost wartości pomocy regionalnej), jej wartość zwiększyła się o 849,4 mln PLN. Zdecydowało o tym przede wszystkim wystąpienie pomocy na promowanie kultury i ochronę dziedzictwa kulturowego (223,2 mln PLN), na kapitał podwyższonego ryzyka (206,8 mln PLN), oraz wzrost wartości pomocy na zatrudnienie (o 186,1 mln PLN) oraz na prace badawczo-rozwojowe (o 182,3 mln PLN).

⁹⁴ Pomoc publiczna to pomoc udzielana przez Państwo Członkowskie lub ze źródeł państwowych, w jakiegokolwiek formie, która narusza lub grozi naruszeniem konkurencji przez uprzywilejowanie niektórych przedsiębiorstw lub produkcji niektórych wyrobów w zakresie, w jakim wpływa ona negatywnie na wymianę handlową pomiędzy Państwami Członkowskimi.

W 2010 r., przy ogólnym wzroście poszczególnych rodzajów pomocy horyzontalnej, odnotowano dwa znaczące spadki. Wartość pomocy na szkolenia spadła o 224,9 mln PLN a pomocy na restrukturyzację – o 87,7 mln PLN. Udział wartości pomocy sektorowej (3.387,6 mln PLN) udzielonej w 2010 r. wyniósł 16,0% ogólnej wartości pomocy udzielonej w 2010 r. i utrzymał się prawie na tym samym poziomie, co w roku 2009, pomimo iż wartość nominalna tej pomocy wzrosła o 725,8 mln PLN.

Pomoc regionalna (10.716,3 mln PLN) stanowiła ponad 50% ogólnej wartości udzielonej pomocy. W 2010 r. jej wartość wzrosła o 38,3% w porównaniu z rokiem poprzednim, o czym zadecydował głównie wzrost wartości pomocy na wspieranie nowych inwestycji (o 3.065,1 mln PLN).

3.3.9 Środki funduszy strukturalnych szansą na rozwój przedsiębiorstw

Bezprecedensowa pod względem wartości alokacja środków z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2007-2013 jest istotnym źródłem finansowania polskiej gospodarki w okresie zawirowań gospodarczych w UE i na świecie. Przedsiębiorstwa to, obok jednostek samorządu terytorialnego – grupa beneficjentów o największej wartości projektów realizowanych w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia. Według stanu na koniec 2011 r. wartość dofinansowania (w zakresie wkładu UE) zakładana w umowach podpisanych z polskimi przedsiębiorstwami od początku obecnej perspektywy finansowej wyniosła 54,6 mld zł, tj. 69% wartości stanu wszystkich kredytów inwestycyjnych udzielonych przedsiębiorstwom przez działające w Polsce monetarne instytucje finansowe (w 2010 r. – 64%).

Środki w ramach funduszy strukturalnych rozdzielane były w formie programów operacyjnych. W perspektywie finansowej 2004-2006 Polskę objęło pięć jednofunduszowych sektorowych programów operacyjnych (SPO):

- wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw (SPO WKP),
- rozwoju zasobów ludzkich (SPO RZL),
- restrukturyzacji i modernizacji sektora żywnościowego oraz rozwoju obszarów wiejskich (SPO ROL),
- rybołówstwa i przetwórstwa ryb (SPO Ryby),
- infrastruktury transportowej i gospodarki morskiej (SPO Transport).

O dofinansowanie ze środków unijnych można było ubiegać się również w ramach dwufundusowego Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (ZPORR), wdrażanym na poziomie poszczególnych województw. Wsparciu procesu wdrażania Funduszy strukturalnych służył Program Operacyjny Pomoc Techniczna.

.30 czerwca 2008 roku zakończył się ostatecznie okres kwalifikowalności dla wszystkich programów realizowanych z udziałem funduszy strukturalnych z perspektywy finansowej 2004-2006. W ramach funduszy strukturalnych przyznanych Polsce na te lata podpisano umowy lub wydano decyzje o dofinansowanie realizacji 88,3 tys. projektów na łączną kwotę ponad 35,5 mld zł. W przypadku Funduszu Spójności dla większości projektów, ostateczną datą kwalifikowalności wydatków ponoszonych w projektach był 31 grudnia 2010 roku. W przypadku pozostałych projektów Polska skorzystała z możliwości określonych w nocy COCOF z kwietnia 2008 r. i zawnioskowała o przedłużenie terminu realizacji inwestycji poza 2010 r. z powodu kryzysu finansowego bądź powodzi.

Należy wspomnieć, że w perspektywie finansowej 2004-2006 programom sektorowym towarzyszyła inicjatywa wspólnotowa IW EQUAL, ukierunkowana na eliminowanie nierówności na rynku pracy, oraz IW INTERREG, ukierunkowana na wsparcie rozwoju obszarów przygranicznych.

Wydatki z funduszy UE w latach 2004-2006 miały przełożenie na podstawowe kategorie ekonomiczne. Realizacja Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 przyczyniła się do osiągnięcia w 2006 roku wyższego poziomu PKB o od 0,4% (wg modelu MaMoR2) do 1,6% (wg modelu Hermin) niż w sytuacji gdyby nie wdrażano NPR. Według modeli ekonometrycznych swoje maksimum (około 10%) wpływ ten osiągnie dopiero w najbliższych latach. Ocenia się również, że w 2006 roku poziom inwestycji dzięki funduszom UE był o ponad 7% wyższy.

W latach 2007-2013, w wyniku reformy polityki spójności, liczba Funduszy strukturalnych została ograniczona do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Utrzymany został Fundusz Spójności, który podlega dziś podobnym zasadom, co fundusze strukturalne.

W obecnej perspektywie finansowej w Polsce wdrażane są następujące programy krajowe:

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki
- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej
- Program Operacyjny Pomoc Techniczna
- oraz 16 regionalnych programów operacyjnych.

Cele działań w ramach nowej perspektywy finansowej zawarte zostały w **Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia** (NSRO). Za cel strategiczny NSRO uznano tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski. Obok celu strategicznego, NSRO zakłada realizację celów horyzontalnych, wynikających z założeń strategicznych UE oraz z analizy SWOT gospodarki Polski, m.in. podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw.

Kluczowym instrumentem w ramach NSRO, nastawionym na wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez podnoszenie ich innowacyjności jest **Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, 2007–2013** (PO IG). Łączna wielkość środków publicznych zaangażowanych w realizację programu w latach 2007-2013 wyniesie ponad 9,7 mld EUR, z czego ze środków UE będzie pochodziło 8,3 mld EUR (EFRR). Ponad 90% środków skierowane zostanie na działania w obszarach: badania i rozwój, innowacje, technologie informacyjne i komunikacyjne (40% przeznaczono na bezpośrednie wsparcie przedsiębiorców).

W ramach PO IG wspierane są działania z zakresu innowacyjności produktowej, procesowej, marketingowej i organizacyjnej, które w sposób bezpośredni lub pośredni przyczyniają się do powstawania i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw, przy czym chodzi tutaj o innowacyjność co najmniej w skali kraju lub na poziomie międzynarodowym. Przedsiębiorcy mogą się ubiegać o wsparcie m.in. następujących przedsięwzięć:

- przedsięwzięcia o wysokim stopniu innowacyjności bez względu na wielkość przedsiębiorstwa i branżę, z wyłączeniem branż wykluczonych na podstawie odrębnych przepisów,
- projekty wysoko innowacyjne o dużej wartości (działanie 4.5.1 PO IG), np. inwestycje powyżej 160 mln zł,
- świadczenie usług elektronicznych między przedsiębiorstwami (działanie 8.2 PO IG: business to business-B2B) oraz przedsięwzięcia z zakresu gospodarki elektronicznej (działanie 8.1 PO IG) polegające na świadczeniu usług elektronicznych przez mikroprzedsiębiorstwa oraz małe

przedsiębiorstwa, które w momencie ubiegania się o wsparcie funkcjonowały na rynku przez okres nie dłuższy niż 12 miesięcy,

- wsparcie dla przedsiębiorców działających na Jednolitym Rynku Europejskim,
- prace badawczo-rozwojowe zamawiane przez przedsiębiorców,
- wdrożenia wyników prac B+R oraz nowych technologii,
- inwestycje związane z działalnością B+R przedsiębiorstw,
- inicjowanie nowych przedsiębiorstw o wysokim potencjale innowacyjnym,
- wsparcie powiązań kooperacyjnych.

Z punktu widzenia polskich firm uzupełnieniem działań przewidzianych w PO IG są pozostałe programy przyczyniające się również do rozwoju przedsiębiorczości, realizowane w ramach NSRO:

Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)

Celem głównym programu jest wzrost zatrudnienia i spójności społecznej a do osiągnięcia tego celu przyczynia się realizacja sześciu celów strategicznych do których należą:

- podniesienie poziomu aktywności zawodowej oraz zdolności do zatrudnienia osób bezrobotnych i biernych zawodowo,
- zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego,
- poprawa zdolności adaptacyjnych pracowników i przedsiębiorstw do zmian zachodzących w gospodarce,
- upowszechnienie edukacji społeczeństwa na każdym etapie kształcenia przy równoczesnym zwiększeniu jakości usług edukacyjnych i ich silniejszym powiązaniu z potrzebami gospodarki opartej na wiedzy,
- zwiększenie potencjału administracji publicznej w zakresie opracowywania polityk i świadczenia usług wysokiej jakości oraz wzmocnienie mechanizmów partnerstwa ,
- wzrost spójności terytorialnej.

W PO KL przewidziano działania komplementarne do działań wspieranych na poziomie centralnym i regionalnym, mające na celu wzmocnienie potencjału kadrowego przedsiębiorstw poprzez specjalistyczne szkolenia i rozwój usług doradczych nakierowanych na specyficzne potrzeby przedsiębiorców. Na wsparcie szeroko rozumianej przedsiębiorczości przeznaczono ok. 2,4 mld EUR, co stanowi 25% alokacji dla całego PO KL (9,7 mld EUR). Wraz ze środkami krajowymi, na realizację PO KL przeznaczono prawie 11,5 mld EUR.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ)

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Program zakłada m.in. wsparcie dla przedsięwzięć związanych z budową infrastruktury transportowej, ochrony środowiska, energetycznej oraz dostosowujących przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska. PO IiŚ przewiduje również wsparcie dla projektów związanych z bezpieczeństwem energetycznym oraz rozwojem szkolnictwa wyższego. Na realizację programu przeznaczono 37,6 mld EUR, z czego ze środków Unii Europejskiej będzie pochodziło 27,9 mld EUR (w tym ze środków Funduszu Spójności – 22,1 mld EUR oraz EFRR – 5,7 mld EUR). W ramach PO IiŚ przedsiębiorstwa (w tym duże) będą mogły skorzystać z ok. 2,9 mld EUR.

16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO)

Cele RPO zostały ustalone na szczeblu regionalnym w odniesieniu do strategii rozwoju województw i wskazanych w nich obszarów wymagających wsparcia. We wszystkich 16 programach wskazano, w ramach celu głównego, na rozwój regionu bądź poprawę jego konkurencyjności. RPO przewidują

przede wszystkim przedsięwzięcia ukierunkowane na:

- wspieranie gospodarki i przedsiębiorczości,
- ochronę środowiska,
- znoszenie dysproporcji i budowanie spójności,
- rozwój infrastruktury/systemu transportowego,
- poprawę poziomu i jakości życia mieszkańców,
- rozwój infrastruktury społecznej,
- rozwój turystyki.

W Regionalnych Programach Operacyjnych przewidziano m.in. bezpośrednie wsparcie finansowe na inwestycje przedsiębiorstw, wsparcie udziału w targach, wystawach oraz misjach krajowych i zagranicznych, a także wsparcie instytucji otoczenia biznesu. Udział 16 RPO w całkowitej alokacji środków polityki spójności wynosi 24,9% (tj. 16,6 mld EUR), natomiast na obszar *Badania i rozwój technologiczny, innowacje i przedsiębiorczość* przeznaczono prawie 1/4 środków z RPO (ok. 23,9 % alokacji, tj. około 4 mld EUR). Tym samym RPO stanowią bardzo istotne źródło wsparcia dla firm działających na rynkach lokalnych i regionalnych.

Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)

Celem programu jest przyspieszenie tempa rozwoju społeczno – gospodarczego Polski Wschodniej (tj. województw: lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego) w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Cel główny programu osiągany będzie poprzez realizację celów szczegółowych, którymi są:

- stymulowanie rozwoju konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy,
- zwiększenie dostępu do Internetu szerokopasmowego w Polsce Wschodniej,
- rozwój wybranych funkcji metropolitalnych miast wojewódzkich,
- poprawa dostępności i jakości powiązań komunikacyjnych województw Polski Wschodniej,
- zwiększenie roli zrównoważonej turystyki w gospodarczym rozwoju makroregionu,
- optymalizacja procesu wdrażania PO Rozwój Polski Wschodniej.

W ramach Priorytetu I - *Nowoczesna gospodarka* współfinansowane są m.in. budowa i rozbudowa parków przemysłowych, parków technologicznych, kompleksowe przygotowanie terenu pod inwestycje produkcyjne oraz sferę nowoczesnych usług i produkcji, tworzenie sieci współpracy dotyczącej innowacyjnej działalności gospodarczej (np. powoływanie nowych oraz rozwój istniejących inicjatyw klastrowych).

W realizację PO RPW zostaną zaangażowane środki w kwocie 2,7 mld EUR, w tym 2,3 mld EUR z EFRR i 0,4 mld EUR z publicznych środków krajowych.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013

PROW 2007–2013 określa działania służące zdynamizowaniu procesu modernizacji polskiego rolnictwa i rozwojowi obszarów wiejskich. Działania PROW 2007–2013 są realizowane w ramach czterech osi:

- Oś 1: Poprawa konkurencyjności sektora rolnego i leśnego;
- Oś 2: Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich;
- Oś 3: Jakość życia na obszarach wiejskich i różnicowanie gospodarki wiejskiej;
- Oś 4: Leader.

Łączna suma środków przeznaczona na realizację PROW 2007–2013 wynosi 17,2 mld EUR, z których ponad 13,2 mld EUR będzie pochodzić z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), a około 4 mld stanowić będą krajowe środki publiczne.

PO Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i nadbrzeżnych Obszarów Rybackich 2007-2013

PO RYBY 2007-2013 funkcjonuje w ramach Europejskiego Funduszu Rybackiego, a jego ogólnym celem jest stworzenie, poprzez zrównoważoną eksploatację zasobów, konkurencyjnego, nowoczesnego i dynamicznego sektora rybackiego. Środki przeznaczone na program to niemal 1 mld EUR, z czego 75% to wkład budżetu UE. Bezpośrednio do przedsiębiorców adresowane jest wsparcie na inwestycje na statkach rybackich, w akwakulturze i przetwórstwie oraz na dywersyfikację działalności rybackiej.

Postęp realizacji Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013⁹⁵

Alokacja środków wspólnotowych dla Polski w ramach polityki spójności UE na lata 2007-2013 została ustalona na poziomie ok. 67,3 mld EUR. Na realizację krajowych programów operacyjnych przeznaczono ponad 48,7 mld EUR, na regionalne programy operacyjne ponad 16,5 mld EUR, a środki zaangażowane w ramach Celu 3 EWT wynoszą ponad 0,73 mld EUR. Ponad 1,3 mld EUR przeznaczono na Krajową Rezerwę Wykonania (KRW), na podstawie art. 50 Rozporządzenia Rady (WE) 1083/2006 *ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999*.

Do końca grudnia 2011 r. w ramach programów operacyjnych złożono ponad 206 tys. wniosków o dofinansowanie poprawnych pod względem formalnym, o wartości wnioskowanego wsparcia sięgającej ponad 447 mld zł. Wnioski o dofinansowanie projektów o największej wartości złożono w PO *Infrastruktura i Środowisko*, PO *Kapitał Ludzki* oraz PO *Innowacyjna Gospodarka*, gdzie wartości wnioskowanego wsparcia sięgnęły, odpowiednio 148,6 mld zł, 113,8 mld zł oraz 77,5 mld zł, a liczba złożonych wniosków poprawnych pod względem formalnym wyniosła odpowiednio 2,6 tys., 130,1 tys. i 24,8 tys.

Tabela 22 Wykorzystanie funduszy w ramach NSRO

Program	Umowy o dofinansowanie				Wnioski o płatność		
	Liczba	Wartość wydatków kwalifikowalnych (mln PLN)	Dofinansowanie UE (mln PLN)	Poziom wykorzystania alokacji na lata 2007-2013 (%)	Wartość wydatków uznanych za kwalifikowalne (mln PLN)	Dofinansowanie UE (mln PLN)	Poziom wykorzystania alokacji na lata 2007-2013 (%)
PO IG	8.567	44.251	24.920	73,8	15.677	9.001	26,6
PO IiŚ	1.553	109.730	80.394	70,4	35.776	27.637	24,2
PO KL	30.507	33.016	27.409	69,3	19.782	16.444	41,6
PO PT	248	1.444	1.227	58,0	1.006	855	40,4
PO RPW	139	8.747	6.393	68,7	3.728	3.125	33,6
PO EWT	209	1.250	1.044	68,6	381	315	20,7
Razem Krajowe	41.223	198.438	141.388	70,5	76.350	57.379	28,6
Razem Regionalne	24.048	84.526	53.801	78,8	45.033	29.355	43,0
RAZEM NSRO	65.271	282.964	195.189	72,6	121.383	86.734	32,3

Źródło: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego na podstawie danych o wnioskach i umowach o dofinansowanie oraz wnioskach o płatność zarejestrowanych w KSI (SIMIK 07-13) do 31 grudnia 2011 r.

Od uruchomienia programów do końca 2011 roku podpisano/wydano ok. 65,3 tys. umów/decyzji o dofinansowanie realizacji projektów angażujących środki wspólnotowe na łączną kwotę sięgającą blisko 195,2 mld zł. Zaawansowanie procesu zawierania umów było zróżnicowane pomiędzy

⁹⁵ Na podstawie informacji Departamentu Koordynacji Wdrażania Funduszy Unii Europejskiej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego i raportów o stanie wdrażania programów.

programami, a w ramach poszczególnych programów pomiędzy priorytetami i działaniami. Programami, w ramach których zakontraktowano największą kwotę środków wspólnotowych są: PO *Infrastruktura i Środowisko*, PO *Kapitał Ludzki* oraz PO *Innowacyjna Gospodarka*, gdzie wartość podpisanych umów (wydanych decyzji) wyniosła odpowiednio 80,4 mld zł, 27,4 mld zł i 24,9 mld zł. Wśród RPO największą kwotowo kontraktację osiągnęły: RPO Województwa Śląskiego, RPO Województwa Mazowieckiego, oraz RPO Województwa Wielkopolskiego, gdzie wartość podpisanych umów w części dofinansowania UE wyniosła blisko po 5,3 mld zł w śląskim i mazowieckim oraz 4,8 mld zł w wielkopolskim. Jeśli za miarę postępu kontraktowania środków uznać procentową relację wartości podpisanych umów do przeznaczonej na dany program alokacji środków funduszy strukturalnych, to programami najbardziej zaawansowanymi w analizowanym procesie okazały się RPO Województwa Opolskiego, RPO Województwa Pomorskiego oraz RPO Województwa Wielkopolskiego, w ramach których wartość umów zawartych do końca grudnia 2011 r. stanowiła odpowiednio 96%, 93% i 91% alokacji środków funduszy strukturalnych przewidzianej na lata 2007-2013.

Do końca 2011 roku wartość wydatków uznanych za kwalifikowalne wykazanych w ramach złożonych przez beneficjentów wniosków o płatność przekroczyła 121 mld zł, w tym blisko 87 mld zł stanowiły wydatki odpowiadające dofinansowaniu ze środków UE. Wartość wniosków o płatność okresową skierowanych do Komisji Europejskiej wyniosła prawie 20,5 mld EUR w części wkładu UE, zaś w samym 2011 roku zawnioskowano o około 9,8 mld EUR. W tym samym okresie Komisja Europejska w ramach refundacji przekazała Polsce kwotę 18,7 mld EUR. Suma środków przekazanych przez KE w formie zaliczki oraz refundacji od początku okresu programowania (tj. od 2007 r.) sięgnęła kwoty 24,9 mld EUR.

Według stanu na koniec 2011 r., biorąc pod uwagę formę prawną podmiotów realizujących projekty, inwestycje o najwyższej łącznej wartości realizują Jednostki Samorządu Terytorialnego (JST) – szacowana wartości ich projektów to ok. 59,4 mld zł, co stanowi prawie 1/3 wartości wszystkich umów. Nieco mniejszą wartość – 54,7 mld zł (ok. 28% wszystkich projektów) stanowią przedsięwzięcia realizowane przez przedsiębiorstwa (w tym MŚP)⁹⁶. Trzecią grupą beneficjentów, których inwestycje otrzymały największą wartość dofinansowania ze środków unijnych – ok. 49,7 mld zł (26% wszystkich projektów), są organy władzy, administracji rządowej (przy czym 38 mld zł z kwoty przypisanej organom władzy i administracji rządowej stanowią projekty infrastrukturalne realizowane przez GDDKiA).

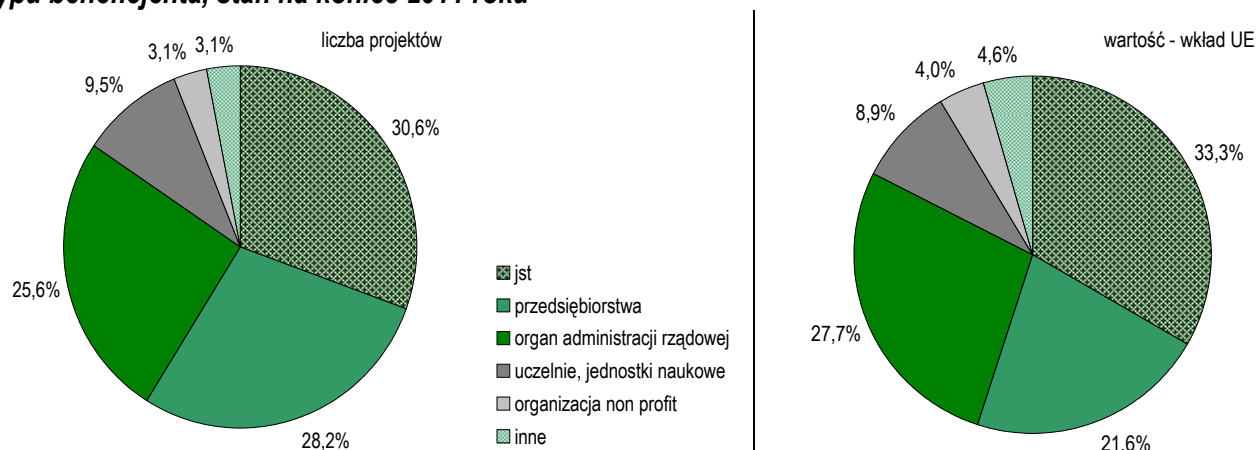
Biorąc pod uwagę wielkość wydatków zrealizowanych przez poszczególne grupy beneficjentów⁹⁷, na koniec 2011 r. największe wydatki w części UE wykazały JST – 28,4 mld zł, (tj. 32% wszystkich wydatków poniesionych przez beneficjentów) oraz organy władzy i administracji rządowej – 23,6 mld zł (28%). Wartość wydatków kwalifikowalnych w części UE wykazanych przez przedsiębiorstwa we wnioskach o płatność, wyniosła 18,4 mld zł.

⁹⁶ Zgodnie z uproszczoną klasyfikacją stosowaną na potrzeby raportów tworzonych w systemie KSI SIMIK 07-13. Mapowanie dostępne na stronie:

http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/AnalizyRaportyPodsumowania/Strony/KSI_raporty.aspx

⁹⁷ Wydatki beneficjentów na podstawie zatwierdzonych wniosków o płatność bez uwzględnienia korekt i kwot odzyskanych

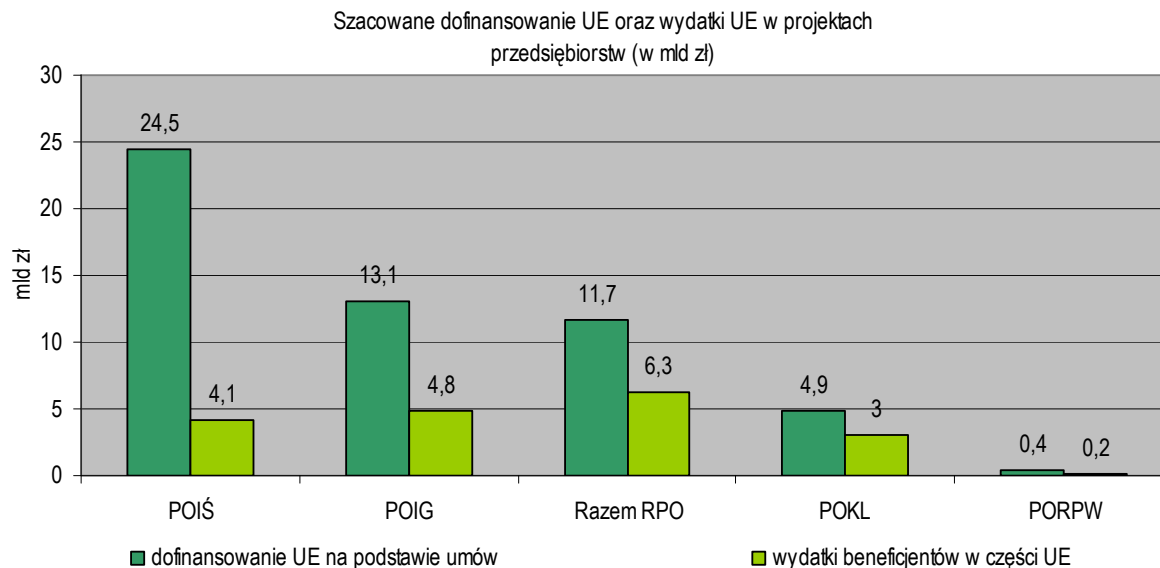
Wykres 24 Liczba i wartość dofinansowania (wkład UE) w ramach podpisanych umów, według typu beneficjenta, stan na koniec 2011 roku

Źródło: DSA MG na podstawie danych o umowach o dofinansowanie zarejestrowanych w KSI (SIMIK 07-13) do 31.12.2011 roku.

Według stanu na koniec 2011 r. projekty o najwyższej łącznej wartości wkładu UE realizowane były przez przedsiębiorstwa w ramach PO *Infrastruktura i Środowisko* - 24,5 mld zł oraz PO *Innowacyjna Gospodarka* 11,3 mld zł. Projekty przedsiębiorstw finansowane w ramach 16 RPO opiewały na łączną kwotę dofinansowania ze środków UE wynoszącą 11,7 mld zł. Na podstawie zatwierdzonych wniosków o płatność wydatki przedsiębiorstw w części UE wynoszą najwięcej w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych – 6,3 mld zł oraz w ramach PO *Innowacyjna Gospodarka* – 4,8 mld zł.

Wykres 25 Projekty realizowane przez przedsiębiorstwa – liczba i wartość dofinansowania (wkład UE w mld zł), według programów operacyjnych, stan na 31 grudnia 2011 r.

Źródło: MRR na podstawie danych z umów o dofinansowanie oraz wniosków o płatność zarejestrowanych w KSI (SIMIK 07-13) do 31 grudnia 2011r.

W czerwcu 2011 roku Komisja Europejska przedstawiła propozycję budżetu na lata 2014-2020 (COM(2011)500). Oprócz zwiększenia elastyczności i spójności w finansowaniu realizacji poszczególnych priorytetów oraz uproszczenia zasad udzielania wsparcia, KE zaproponowała w niej wprowadzenie do systemu rozdziału środków m.in. zasady skoncentrowania na wynikach (za pomocą adekwatnych wskaźników i mechanizmów monitorowania), ustalania jasnych i wymiernych etapów

pośrednich i celów końcowych wykonania, powszechności mechanizmu rezerwy wykonawczej (w wysokości 5% środków przyznanych poszczególnym krajom), oraz spełniania przez kraje członkowskie odpowiednich warunków ex ante i warunków makroekonomicznych.

Mimo deklaracji ograniczenia liczby celów tematycznych w propozycji KE znalazło się ich aż 12:

- Dostosowanie do nowych zasad zarządzania gospodarką
- Badania i działalność innowacyjna
- Technologie informacyjno-komunikacyjne
- Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw (MSP)
- Przejście na gospodarkę niskoemisyjną
- Dostosowanie do zmian klimatycznych oraz zapobieganie ryzyku i zarządzanie nim
- Ochrona środowiska i efektywne wykorzystywanie zasobów
- Zrównoważony transport oraz usuwanie wąskich gardeł w kluczowych infrastrukturach sieciowych
- Promowanie zatrudnienia i wspieranie mobilności siły roboczej
- Integracja społeczna i zwalczanie ubóstwa
- Edukacja, poszerzanie umiejętności i ustawiczne kształcenie
- Kreowanie możliwości instytucjonalnych oraz efektywna administracja publiczna

Nowościami zaproponowanymi przez KE są: trzecia kategoria regionów znajdujących się w fazie przejściowej (o PKB per capita wysokości 75-90% średniej dla UE), premiowanie wykorzystania instrumentów finansowych oraz mechanizm Umowy Partnerskiej (negocjowanej strategii osiągania celów i rezultatów).

Maksymalne wskaźniki współfinansowania proponowane przez KE dla nowych kategorii regionów kształtują się następująco:

- 75–85% w regionach mniej rozwiniętych i najbardziej peryferyjnych,
- 60% w regionach będących w fazie przejściowej,
- 50% w regionach bardziej rozwiniętych.

Zarówno podział środków pomiędzy poszczególne obszary polityki, jak i wielkość alokacji dla poszczególnych państw członkowskich na najbliższą perspektywę finansową nie są jednak jeszcze w żadnej mierze przesądzone. W związku z kryzysem strefy euro w toku dyskusji nad Wieloletnimi Ramami Finansowymi na lata 2014-2020 ze strony niemal wszystkich płatników netto do europejskiego budżetu pojawiają się postulaty jego ograniczenia o ok. 100-150 mld EUR. Jednym z elementów ograniczających poziom alokacji jest m.in. koncepcja reverse safety net, polegająca na ograniczeniu wzrostu alokacji z polityki spójności dla danego kraju w porównaniu do okresu 2007-2013. Do momentu zakończenia negocjacji nad kształtem Wieloletnich Ram Finansowych nie będzie więc pewności co do środków, jakie trafią w najbliższych latach do polskich przedsiębiorstw.

W projekcie nowego budżetu UE finansowanie przedsiębiorstw wchodzi w skład największego pod względem wartości działu „Inteligentny wzrost zapobiegający wykluczeniu”, wynoszącego 491 mld EUR (z czego 64,6 mld EUR przypada na rok 2014). Taki rozkład priorytetów wynika bezpośrednio z założeń strategii Europa 2020. Główną składową tego działu wieloletnich ram finansowych jest polityka spójności, na którą w nowej perspektywie finansowej Komisja proponuje przeznaczyć 336 mld EUR (z czego 46,5 mld EUR w 2014 r.). Na badania i innowacje przypada 80 mld EUR, a na edukację, szkolenia, młodzież i sport – ponad 15 mld EUR. Poza dwoma filarami Wspólnej Polityki Rolnej (372 mld EUR łącznie) oraz nowym funduszem infrastrukturalnym „Connecting Europe” (40 mld EUR oraz 10 mld EUR ze środków polityki spójności) są to największe pozycje planowanych wieloletnich ram

finansowych. Część tych środków zostałaby przeznaczona na dofinansowanie przedsiębiorczości w różnych aspektach, przede wszystkim innowacyjności i zatrudnienia. Jednak pozycją działu „Inteligentny wzrost zapobiegający wykluczeniu”, przeznaczoną specjalnie na ten cel jest „Nowa konkurencyjność/MSP” (ang. „New Competitiveness/SME”) o wartości 2,4 mld EUR, której istotnym obszarem interwencji jest dostęp do finansowania.

Zarówno podział środków pomiędzy poszczególne obszary polityki, jak i wielkość alokacji dla poszczególnych państw członkowskich na najbliższą perspektywę finansową nie są jednak jeszcze w żadnej mierze przesądzone. W związku z kryzysem strefy euro w toku dyskusji nad Wieloletnimi Ramami Finansowymi na lata 2014-2020 ze strony niemal wszystkich płatników netto do europejskiego budżetu pojawiają się postulaty jego ograniczenia o ok. 100 - 150 mld €. Jednym z elementów ograniczających poziom alokacji jest m.in. koncepcja reverse safety net, polegająca na ograniczeniu wzrostu alokacji z polityki spójności dla danego kraju w porównaniu do okresu 2007-2013. Do momentu zakończenia negocjacji nad kształtem Wieloletnich Ram Finansowych nie będzie więc pewności co do środków, jakie trafią w najbliższych latach do polskich przedsiębiorstw.

3.4 Instytucje wspierające MSP⁹⁸

System wspierania przedsiębiorczości i przedsiębiorstw w Polsce obejmuje podmioty działające na trzech poziomach: krajowym (m.in. Ministerstwo Gospodarki, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości), wojewódzkim (m.in. Urzędy Marszałkowskie, Regionalne Instytucje Finansujące) i lokalnych usługodawców. Ostatni poziom obejmuje organizacje zarejestrowane w Krajowym Systemie Usług dla MSP, w tym m.in. Punkty Konsultacyjne, ośrodki Enterprise Europe Network, Fundusze Poręczeń Kredytowych, Fundusze Pożyczkowe, Krajowa Sieć Innowacji i in. Podmioty te są odpowiedzialne za formułowanie strategii, programów i wdrażanie działań na rzecz wsparcia przedsiębiorczości.

Na poziomie centralnym polityka na rzecz przedsiębiorczości w Polsce jest prowadzona przez Ministerstwa: Gospodarki, Rozwoju Regionalnego, Pracy i Polityki Społecznej, Edukacji Narodowej oraz Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Każde z tych ministerstw w zakresie swoich kompetencji jest odpowiedzialne za ramy strategiczne i programowe oraz koordynację działań pozostałych instytucji w zakresie działań na poziomie operacyjnym. Na szczeblu centralnym funkcję instytucji realizującej działania w tym obszarze oraz zaplecza analityczno-badawczego pełni Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. PARP realizuje programy rozwoju przedsiębiorczości i przedsiębiorstw wspierające m.in. działalność innowacyjną i badawczo-rozwojową firm, internacjonalizację przedsiębiorstw oraz rozwój regionalny i zasobów ludzkich. W latach 2007-2013 Agencja jest odpowiedzialna za wdrażanie wybranych działań współfinansowanych z funduszy strukturalnych w ramach PO IG, PO KL i PO RPW oraz innych instrumentów wsparcia przedsiębiorczości. Agencja udziela w tym celu wsparcie finansowe, szkoleniowo-doradcze oraz prowadzi działania badawcze oraz informacyjno-promocyjne.

Na poziomie regionalnym – istotne ogniwo wsparcia stanowią instytucje samorządowe. Działania wdrożeniowe są realizowane przez Urzędy Marszałkowskie lub podległe im instytucje. Ich głównym celem, oprócz promocji przedsiębiorczości w regionach, jest zapewnienie przedsiębiorcom oraz osobom planującym rozpoczęcie działalności gospodarczej rzetelnych informacji w zakresie:

- programów wsparcia wdrażanych na szczeblu centralnym i regionalnym,
- podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej,

⁹⁸ Wykorzystano m.in. *Informację na temat instytucjonalnego wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw w ramach działalności Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, 14.05.2010 r.

- możliwości korzystania z pomocy o charakterze doradczym, szkoleniowym i finansowym.

Na szczeblu wykonawczym funkcjonują bezpośredni usługodawcy, czyli instytucje i organizacje wyspecjalizowane we wdrażaniu instrumentów wsparcia przedsiębiorczości. Szczególną rolę w tym systemie odgrywa Krajowy System Usług (KSU). Jest to koordynowana przez PARP sieć ok. 150 współpracujących ze sobą organizacji świadczących usługi dla przedsiębiorców i osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej. Misją KSU jest rozwój przedsiębiorczości poprzez zapewnienie wysokiej jakości usług w kluczowych obszarach wymagających wsparcia państwa. Zadaniem KSU jest udzielanie kompleksowych usług dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej oraz możliwości korzystania z zewnętrznych źródeł na jej finansowanie. W skład sieci KSU wchodzi Punkty Konsultacyjne, Krajowa Sieć Innowacji oraz fundusze pożyczkowe i poręczeniowe.

Punkty Konsultacyjne KSU świadczą bezpłatne usługi informacyjne oraz dofinansowane usługi doradcze dla przedsiębiorców oraz osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą z zakresu szeroko rozumianego rozwoju przedsiębiorczości oraz instrumentów wsparcia dla przedsiębiorców. W sieci PK KSU funkcjonuje aktualnie 51 Punktów Konsultacyjnych KSU.

Działające w ramach sieci Punkty Konsultacyjne KSU udzielają przedsiębiorcom oraz osobom planującym rozpoczęcie działalności gospodarczej informacji m.in. o:

- administracyjno-prawnych aspektach prowadzenia działalności gospodarczej (w tym jej podejmowania, wykonywania, rezygnacji),
- zasadach i warunkach korzystania z programów pomocy publicznej i innych zewnętrznych źródeł finansowania działalności gospodarczej,
- możliwościach i zasadach korzystania z usług specjalistycznych systemu, np. szkoleń, doradztwa, transferu technologii, uzyskania pożyczek i poręczeń itp.,
- danych teleadresowych instytucji, przydatnych w rozwoju firmy.

Asysta w rozpoczynaniu działalności gospodarczej stanowi idealną pomoc dla przyszłych przedsiębiorców we wszystkich aspektach zakładania własnej działalności. Usługa asysty w rozpoczynaniu działalności gospodarczej kończy się złożeniem przez klienta wniosku o wpis do CEIDG. Wykwalifikowani konsultanci PK KSU poprowadzą klienta przez wszystkie etapy i elementy związane z zakładaniem własnego biznesu. W szczególności:

- skonsultują profil planowanej działalności gospodarczej,
- pomogą w przygotowaniu biznesplanu i zgromadzeniu niezbędnej dokumentacji.

KSU w odpowiedzi na zmieniające się potrzeby i oczekiwania przedsiębiorców i osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej rozszerza zakres oferowanych usług. Obecnie realizowane są następujące usługi pilotażowe, które w przypadku ich pozytywnej oceny będą mogły stać się kolejną usługą świadczoną w ramach KSU:

- ochrona środowiska (usługa pilotażowa realizowana w okresie od kwietnia 2011 roku do października 2012 roku),
- link: http://ksu.parp.gov.pl/pl/oferta_ksu/pilotaze/ochrona_srodowiska
- finansowanie zwrotne (usługa pilotażowa w zakresie doradztwa przy uzyskaniu finansowania dla MSP, realizowana w okresie od maja 2012 roku do marca 2013 roku).
- link: http://ksu.parp.gov.pl/pl/oferta_ksu/pilotaze/finansowanie_zwrotne

Krajowa Sieć Innowacji (KSI) to grupa usługodawców KSU świadczących usługi doradcze o charakterze proinnowacyjnym, zgodnie z określonym i badanym standardem. Standard ten określa Rozporządzenie Ministra Gospodarki z dnia 24 maja 2011 w sprawie Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw.

Krajowa Sieć Innowacji KSU świadczy usługi w zidentyfikowanym obszarze luki rynkowej w zakresie innowacji. Obecnie usługi te obejmują w szczególności przeprowadzenie audytu technologicznego oraz obsługę procesu transferu technologii. Obecnie funkcjonują 23 ośrodki Krajowej Sieci Innowacji.

W kontekście instytucji otoczenia biznesu warto wspomnieć również o efektach realizacji wieloletniego programu *Udział Polski w Programie ramowym na rzecz konkurencyjności i innowacji, w latach 2008-2013*. W ramach ww. programu wieloletniego przekazano wsparcie dla działalności krajowych punktów kontaktowych informujących o poszczególnych programach szczegółowych oraz o instrumentach finansowych Programu CIP, a także dla działalności ośrodków sieci Enterprise Europe Network.

Krajowe punkty kontaktowe dla Programu CIP zajmują się promocją instrumentów i działań realizowanych w ramach Programu CIP wśród potencjalnych beneficjentów podczas konferencji/seminariów/spotkań, przygotowują materiały informacyjne, organizują stoiska informacyjne przy okazji ogólnokrajowych imprez dla przedsiębiorców lub instytucji wspierających, a także wykorzystują do tego celu różne kanały medialne. W latach 2008-2011 punkty te zorganizowały ok. 270 konferencji, seminariów, szkoleń i warsztatów dotyczących programów szczegółowych programu CIP, w których wzięło udział prawie 11 tys. uczestników. Udzieliły potencjalnym beneficjentom programu prawie 4200 informacji, konsultacji i porad oraz ponad 2400 informacji telefonicznych i mailowych. Przygotowały 110 publikacji promocyjnych, które wydały w ok. 634 tys. egzemplarzy, zorganizowały 229 stoisk informacyjno-promocyjnych podczas targów i konferencji, nawiązały ponad 3200 kontaktów z krajowymi i zagranicznymi instytucjami branżowymi w zakresie programów szczegółowych.

Sieć *Enterprise Europe Network*, powołana w ramach Programu Ramowego na Rzecz Konkurencyjności i Innowacji (*Competitiveness and Innovation Framework Programme 2007-2013 - CIP*) łączy w sobie dorobek i zalety dwóch poprzednio działających na rzecz sektora MSP sieci EUR Info Centre oraz *Innovation Relay Centre*.⁹⁹

Jednym ze źródeł wsparcia Instytucji Otoczenia Biznesu (IOB) są środki unijne. W ramach Perspektywy Finansowej na lata 2007-2013 odnosi się to zwłaszcza do Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka (wdrażanych w ramach osi priorytetowych: III: *Kapitał dla innowacji* oraz V: *Dyfuzja innowacji*, a finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego).

3.5 Infrastrukturalne uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości

Koniecznym warunkiem do zaistnienia aktywności gospodarczej jest obecność odpowiedniej infrastruktury transportowej oraz telekomunikacyjnej. Infrastruktura w takim samym stopniu jak prawna swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i przejrzysty system podatkowy wpływa na decyzję o rozpoczęciu prowadzenia działalności gospodarczej.

Należy podkreślić, iż słabo rozwinięte możliwości kontaktu i wymiany informacji oraz przewozu osób i towarów stanowią istotne utrudnienie dla każdej działalności gospodarczej. Niezadowalająca przepustowość i nośność oraz wciąż gorszy niż w wielu państwach UE stan polskich dróg kołowych, zły stan techniczny znacznej części stosunkowo gęstej i rozbudowanej sieci dróg kolejowych w Polsce, niewykorzystanie potencjału transportowego śródlądowych szlaków wodnych oraz niezadowalający stopień rozpowszechnienia szerokopasmowego internetu to wciąż podstawowe problemy infrastrukturalne Polski.

⁹⁹ Por. Rozdział 13.6.1

Szansą na przynajmniej częściowe rozwiązanie wymienionych problemów, a więc i stworzenie lepszych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, są fundusze unijne, pochodzące przede wszystkim z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Największymi wyzwaniami związanymi z należyтым wykorzystaniem tych środków pozostają terminowe uzyskiwanie niezbędnych pozwoleń, opór niektórych interesariuszy poszczególnych inwestycji, koordynacja procesów inwestycyjnych oraz dostępność finansowania wkładu własnego.

Istotnym wyzwaniem organizacyjnym stała się organizacja przez Polskę i Ukrainę Mistrzostw Europy w piłce nożnej w czerwcu 2012 r. Związane z turniejem inwestycje państwa oraz samorządów w transport drogowy, kolejowy, lotniczy, komunikację miejską, stadiony składają się razem na bezpośredni impuls rozwojowy przede wszystkim dla sektora budowlanego, a po otwarciu poszczególnych obiektów również dla sektora handlu i usług. Wbrew pierwotnym założeniom, wiele inwestycji infrastrukturalnych zostanie oddanych do użytku dopiero po 2013 r. Tym samym wyzwaniem na okres po 2012 r. będzie utrzymanie podobnego tempa rozwoju infrastruktury, z racji potrzeb kraju wykraczających znacznie poza wymagania wynikające z organizacji turnieju. W tym celu kluczowe będzie wynegocjowanie satysfakcjonującego poziomu środków europejskich w perspektywie finansowej 2014-2020.

3.5.1 Transport drogowy

Podstawowe problemy transportu drogowego pozostają wciąż aktualne: brak kompletnej sieci autostrad i dróg szybkiego ruchu, niedostosowanie wielu dróg do nośności 11,5 tony na oś, duże natężenie ruchu odbywającego się przez tereny zabudowane spowodowane brakiem obwodnic wielu kluczowych miejscowości oraz wciąż nie w pełni zadowalający stan techniczny dróg, także niektórych spośród oddanych w ostatnich latach do użytkowania, w tym autostrad i dróg szybkiego ruchu. Problemem pozostaje także bezpieczeństwo na drogach, o czym świadczy fakt, że z wynikiem 102 ofiar śmiertelnych wypadków na drogach na 1 milion mieszkańców w 2010 r. Polska wypadła lepiej w Unii Europejskiej tylko od Bułgarii, Grecji, Łotwy i Rumunii¹⁰⁰. Warto podkreślić, iż wskaźnik śmiertelności w Polsce spadł o ponad 15% w porównaniu z 2009 r.

Od 25 stycznia 2011 r. obowiązuje przyjęty na mocy uchwały Rady Ministrów *Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015*. Określa on cele i priorytety inwestycyjne, wskazuje poziom i źródła niezbędnego finansowania oraz listę zadań do realizacji¹⁰¹. Dokument ten zastąpił poprzednio obowiązujący *Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008-2012*. Z PBDK 2011-2015 wynika, że na realizację zadań inwestycyjnych finansowanych z Krajowego Funduszu Drogowego, których budowa rozpocznie się do 2013 r., przewidziano łącznie 82,8 mld zł (narastająco od 2010 r.). Lista zadań inwestycyjnych przewidzianych do rozpoczęcia do 2013 r. zawiera 78 pozycji o łącznej długości ok. 1 992 km (z wyłączeniem projektów inwestycyjnych związanych z usuwaniem skutków powodzi).¹⁰² W przypadku wyższego od zakładanego tempa wzrostu gospodarczego oraz sytuacji kiedy deficyt strukturalny będzie malał w tempie szybszym niż zakładano będzie możliwe zaangażowanie środków na realizację PBDK wyższych niż wskazany limit finansowy pod warunkiem uzyskania zgody Rady Ministrów. Jeżeli w wyniku rozpoczętych lub kończonych procesów inwestycyjnych zostaną zrealizowane oszczędności, możliwa będzie realizacja inwestycji drogowych z listy zadań priorytetowych (48 pozycji o łącznej długości 1 121 km), które mogą być rozpoczęte do 2013 r.¹⁰³

¹⁰⁰ Źródło: United Nations Economic Commission for Europe – Statistical Database
<http://w3.unece.org/pxweb/database/STAT/40-TRTRANS/01-TRACCIDENTS/?lang=1>

¹⁰¹ Tekst Programu: <http://www.mi.gov.pl/files/0/1793723/Program20112015.pdf>

¹⁰² Listę tę zawiera Załącznik 1 do Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015.

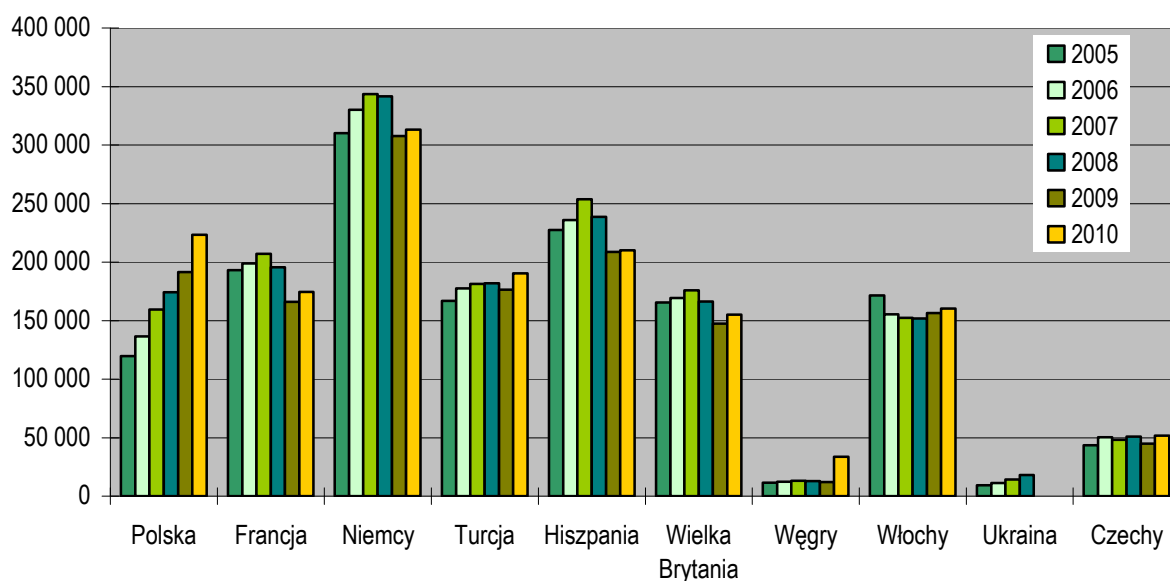
¹⁰³ Listę tę zawiera Załącznik 1a do Programu Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015. Z kolei Załącznik 2 zawiera listę 91 kolejnych zadań, przewidzianych do realizacji po 2013 r.

Od strony finansowej przewidziano dwa źródła: z budżetu państwa będą finansowane prace przygotowawcze, remontowe, utrzymanie bieżące, inwestycje kubaturowe etc, natomiast z Krajowego Funduszu Drogowego wszystkie wydatki na budowę dróg. Według aktualnych założeń PBDK 2011-2015 Polska uzyska system autostrad po roku 2015, przy czym będzie to system składający się jedynie z dwóch autostrad o zasięgu ogólnopolskim A1 i A4 oraz regionalnych A6 i A8.

Poprawa stanu nawierzchni dróg jest zauważalna w ostatniej dekadzie, o czym informują dane zbierane przez GDDKiA w ramach tzw. Systemu Oceny Stanu Nawierzchni (SOSN). *Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015* zakłada, że w 2012 r. 66% sieci dróg krajowych w Polsce będzie w stanie dobrym, a 34% w stanie niezadowolającym i złym.¹⁰⁴ W 2011 r. proporcje te wynosiły odpowiednio 58,8% oraz 41,2%.¹⁰⁵ Ok. 18% dróg krajowych, będących w złym stanie, wymaga przeprowadzenia remontów natychmiast.

Jeżeli chodzi o dane dotyczące poszczególnych województw, stosunkowo najlepszy stan dróg obserwowany jest w województwach: zachodniopomorskim, pomorskim i warmińsko-mazurskim. Najgorzej ze stanem technicznym dróg jest w województwach podkarpackim, mazowieckim i wielkopolskim.¹⁰⁶

Wykres 26 Przewozy frachtu drogami kołowymi w milionach tonokilometrów w latach 2005-2010 w wybranych krajach Europy*

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych International Transport Forum OECD

* - Brak danych za 2009 i 2010 r. dla Ukrainy

W Polsce stale zwiększają się przewozy towarów po drogach, a nasz kraj jest już w ścisłej europejskiej czołówce w tym względzie. Warto podkreślić, iż trend ten trwa nieprzerwanie od 2005 r., a tym samym pokazuje relatywną odporność polskiej gospodarki na trudną sytuację gospodarczą głównych polskich partnerów handlowych.

¹⁰⁴ *Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2011-2015*, Ministerstwo Infrastruktury, Warszawa 2010, str. 13.

¹⁰⁵ *Raport o stanie technicznym nawierzchni asfaltowych i betonowych sieci dróg krajowych na koniec 2011 roku*, GDDKiA, Warszawa marzec 2012, str. 5.

¹⁰⁶ *Raport o stanie technicznym nawierzchni asfaltowych i betonowych sieci dróg krajowych na koniec 2011 roku*, GDDKiA, Warszawa marzec 2012, str. 10.

3.5.2 Transport kolejowy

Polska dysponuje rozwiniętą i relatywnie gęstą siecią linii kolejowych (w 2011 r. 19.299 km linii było w eksploatacji), pod względem długości linii zajmuje w UE 4. miejsce, a w Europie 6¹⁰⁷. Niestety stale pogarsza się jej stan techniczny. Według PKP PLK. S.A.¹⁰⁸ na koniec 2011 r. tylko 40% torów kolejowych było w dobrym stanie, 32% w dostatecznym, zaś 28% w niezadowalającym¹⁰⁹: 7% linii w Polsce jest dostosowanych do prędkości powyżej 160 km/h, 14% do prędkości 120-160 km/h, 36% do 80-120 km/h, 35% do 40-80 km/h, a 8% poniżej 40 km/h¹¹⁰. Bezpośrednim powodem obecnego stanu rzeczy jest znacznie posunięta dekapitalizacja infrastruktury kolejowej, a ta natomiast wynika z wieloletniego zaniedbania inwestycji w kolej. Stan niedoinwestowania kolei stopniowo się zmniejsza, ale wysokość obecnych wydatków jest wciąż niewystarczająca.

Od 2010 r. realizowany jest program modernizacji około 80 dworców kolejowych w całym kraju, obecnie inwestycje prowadzone są na około 50 z nich. Na realizację inwestycji dworcowych w latach 2010-2011 łącznie wydano ok. 399,87 mln zł, w tym ok. 242 mln zł dotacji budżetowej, 83,755 mln zł ze środków unijnych. W 2012 r. przewiduje się poniesienie nakładów w wysokości 412,168 mln zł, z czego ok. 100 mln zł z budżetu państwa i 270,735 mln zł ze środków unijnych.

Aktualnie na rynku kolejowym w Polsce funkcjonuje 89 przewoźników kolejowych posiadających 161 licencji na przewozy osób i rzeczy oraz udostępnianie pojazdów trakcyjnych/świadczenie usług trakcyjnych.¹¹¹ W znacznej mierze rynek kolejowy w Polsce, zarówno towarowy jak i pasażerski, charakteryzuje się wysoką koncentracją o charakterze oligopolistycznym oraz znacznym stopniem specjalizacji poszczególnych przewoźników.

Na rynku przewozów osobowych jest tylko dwóch operatorów o zasięgu ogólnopolskim – PKP Intercity S.A. oraz Przewozy Regionalne Sp. z o.o. oraz pięciu regionalnych - Arriva RP, Koleje Dolnośląskie, Koleje Mazowieckie, Koleje Śląskie oraz Koleje Wielkopolskie. Według najświeższych danych Urzędu Transportu Kolejowego, pod względem przewiezionych pasażerów, największy udział rynkowy posiadają Przewozy Regionalne (38,42%) oraz Koleje Mazowieckie (21,07%). Tymczasem pod względem tzw. wykonanej pracy przewozowej największymi przewoźnikami są PKP Intercity (41,31%) oraz Przewozy Regionalne (36,37%).¹¹²

Na rynku przewozów towarowych w 2009 r. wciąż dominowała spółka PKP Cargo S.A. (66% udziału w rynku), będąca jednocześnie drugim w Europie pod względem wielkości operatorem przewozów towarowych¹¹³. Wysoki koszt zakupu taboru kolejowego to czynnik skutecznie ograniczający konkurencję na tym rynku, a więc podwyższający również koszty transportu frachtu dla przedsiębiorstw z innych sektorów gospodarki.

¹⁰⁷ Baza danych International Union of Railways: <http://www.uic.org/spip.php?article1352>

¹⁰⁸ Zob. dane PKP Polskie Linie Kolejowe na koniec 2011 r.

¹⁰⁹ Przez dobry stan należy rozumieć linie kolejowe eksploatowane z założonymi parametrami, wymagające tylko robót konserwacyjnych.

Przez stan dostateczny należy rozumieć linie kolejowe o obniżonych parametrach eksploatacyjnych (obniżona maksymalna prędkość rozkładowa, lokalne ograniczenia prędkości), dla utrzymania parametrów eksploatacyjnych – oprócz robót konserwacyjnych – wymagane jest wykonanie napraw bieżących polegających na wymianie uszkodzonych elementów torów.

Przez niezadowalający stan należy rozumieć linie kolejowe o znacznie obniżonych parametrach eksploatacyjnych (małe prędkości rozkładowe, duża ilość lokalnych ograniczeń prędkości, obniżone dopuszczalne naciski) kwalifikujące tory linii do kompleksowej wymiany nawierzchni).

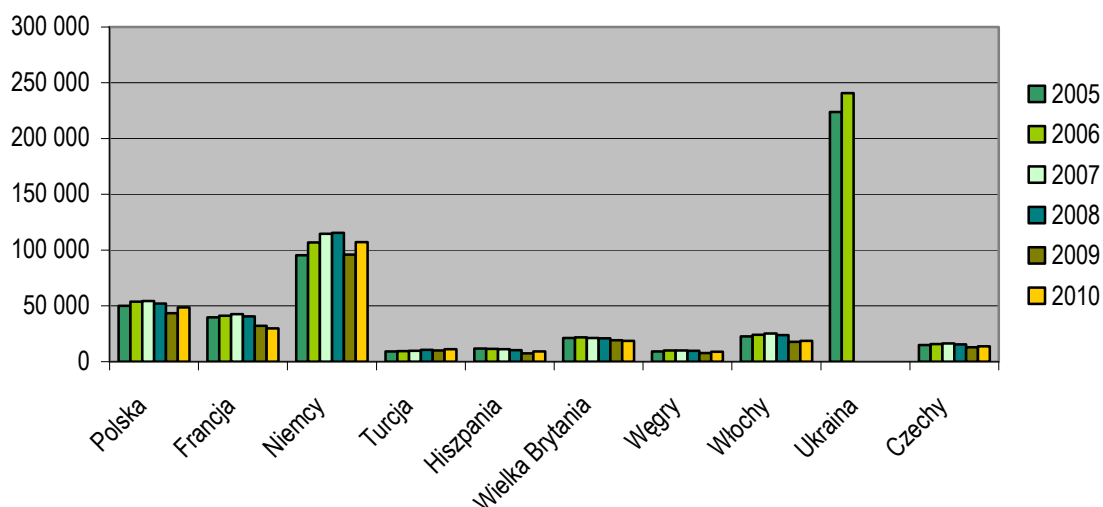
¹¹⁰ Zob. dane PKP Polskie Linie Kolejowe na koniec 2011 r.

¹¹¹ Zob. http://www.utk.gov.pl/portal/pl/220/245/LICENCJONOWANI_PRZEWOZNICY_KOLEJOWI.html

¹¹² Dane UTK za okres styczeń – kwiecień 2012, Zob. http://www.utk.gov.pl/portal/pl/243/1219/Przewozy_pasazerskie.html

¹¹³ Zob. tamże. str. 14.

Wykres 27 Przewozy frachtu drogami kolejowymi w milionach tonokilometrów w latach 2005-2010 w wybranych krajach Europy*

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych International Transport Forum OECD, Eurostat oraz Ukrmetallurgtrans
 *- brak danych dla Ukrainy za lata 2007-2010

Zwraca uwagę niewielkie wykorzystywanie kolei przez pasażerów w Polsce nie tylko na tle dużych państw zachodniej Europy, ale również Hiszpanii, posiadającej znacznie krótszą sieć linii kolejowych, czy Ukrainy. Natomiast przy porównaniach przewozów towarowych koleją, oprócz zwrócenia uwagi na tendencję spadkową w Polsce, trzeba również pamiętać o tym, że za ok. 58% przewozów towarowych odpowiadają przewozy węgla kamiennego, co wynika ze struktury bilansu nośników energii pierwotnej w Polsce¹¹⁴. Sprawia to, że kolejowe przewozy towarowe są ściśle powiązane z koniunkturą na rynku węglowym.

3.5.3 Transport morski

Transport morski pozostaje w dalszym ciągu najtańszym i najpopularniejszym sposobem przemieszczenia hurtowych ilości towarów na dalekie odległości w handlu międzynarodowym. Transport lotniczy nie oferuje możliwości przewozu frachtu w takich wielkościach, jak transport morski. Morskie przewozy towarowe pozostają główną drogą wymiany handlowej o zasięgu transkontynentalnym dla polskich przedsiębiorstw.

Morska i przybrzeżna flota transportowa Polski w 2011 r. liczyła 135 statków (o 13 statków mniej niż rok wcześniej), o łącznej nośności 2932,1 tys. ton oraz o pojemności brutto GT 2044,5, tj. 108 jednostek morskiej floty transportowej o nośności 2931,0 tys. ton i pojemności brutto GT 2039,2 tys. oraz 27 statków morskiej floty przybrzeżnej (wszystkie pasażerskie) o pojemności brutto GT 5,3 tys. Większość jednostek całej polskiej floty stanowiły statki do przewozu ładunków suchych.

Na koniec 2011 r. pod polską banderą pływało 15 statków (tj. 13,9% ogólnej liczby jednostek morskiej floty transportowej) o łącznej nośności 26,4 tys. ton (rok wcześniej 27,3 tys. ton) i pojemności brutto GT 21,2 tys. (rok wcześniej 42,8 tys.) W 2011 r. średni wiek jednostek pływających wyniósł 18 lat i był niższy o ponad rok w porównaniu do 2010 r. (dla statków pływających pod polską banderą - 32 lata,

¹¹⁴ Zob. <http://www.wnp.pl/artykuly/analiza-ryнку-kolejowych-przewozow-intermodalnych-w-polsce,6556.html>

natomiast dla statków pływających pod banderą obcą - 15,5 roku)¹¹⁵. Średni wiek statków systematycznie obniża się w związku z prowadzonym w ostatnich latach programem modernizacji floty największego polskiego armatora tj. Polskiej Żeglugi Morskiej.

Morską flotą transportową w 2011 r. polscy przewoźnicy przewieźli 7737,5 tys. ton ładunków (spadek o 7,5% w porównaniu do roku 2010), wykonując pracę przewozową 21,3 mld tonokilometrów, tj. o 7,9% więcej w porównaniu z rokiem poprzednim. W żegludze regularnej przewieziono 5994,4 tys. ton ładunków (w tym 90,5% promami w zasięgu bałtyckim), tj. o 0,7% mniej niż w 2010 r.; natomiast w żegludze nieregularnej – 1743,1 tys. ton ładunków, tj. o 25,0% mniej.

Obroty ładunkowe w portach morskich w 2011 r. wyniosły 57,7 mln ton, tj. o 3,0% mniej niż w roku poprzednim. Największy udział w obrotach ładunkowych miało 5 portów: Gdańsk (40,7%), Gdynia (22,5%), Świnoujście (18,5%), Szczecin (14,0%) oraz Police (3,5%).

3.5.4 Transport śródlądowy wodny

Żegluga śródlądowa z uwagi na niskie koszty środowiskowe wydaje się ekonomicznie uzasadnionym środkiem transportu. Jej rola w Polsce jest jednak nieporównywalnie mniejsza niż w wielu krajach unijnych. Jej udział w przewozach ładunków w porównaniu do średniej unijnej jest wielokrotnie niższy.

Główną przyczyną niskiego udziału tej gałęzi transportu w przewozach ogólnopolskich jest systematyczne pogarszanie się stanu śródlądowych dróg wodnych. Z powodu braku inwestycji w budowę i utrzymanie infrastruktury dróg wodnych śródlądowych, ich stan ulega degradacji, co powoduje, że tylko 5,9% z uznawanych za żeglowne 3.347 km dróg wodnych spełnia wymagane parametry dla międzynarodowych standardów obowiązujących w krajach UE.¹¹⁶ Poza inwestycjami publicznymi w infrastrukturę, konieczne są również inwestycje odtworzeniowe taboru - jego wiek znacznie przekracza normatywny okres użytkowania. Według danych za 2010 r. zdecydowana większość eksploatowanych pchaczy (76,3%) oraz niemal połowa barek do pchania (49,1%) została wyprodukowana w latach 1949-1979. Stan ilościowy taboru holowniczego żeglugi śródlądowej (pchacze oraz holowniki) wynosił w 2010 r. 222 szt. i zwiększył się o 1,8% w stosunku do 2009 r. Większość taboru żeglugi śródlądowej w Polsce jest zdekapitalizowana.

W 2010 r. w Polsce żeglugą śródlądową przewiezionych zostało 5,1 mln ton ładunków oraz wykonano 1.030 mln ton pracy przewozowej. W stosunku do poprzedniego roku odnotowano znaczący spadek w zakresie przewozów krajowych – odpowiednio o 625,0 tys. ton (o 28,8%) i 75,4 mln tkm (o 51,8%). Jest to przede wszystkim efekt katastrofalnych w skutkach i niespotykanych długich okresów powodziowych zarówno na Odrze, jak i na pozostałych polskich rzekach w 2010 r.

W strukturze przewożonych ładunków w 2010 r. podobnie jak w latach ubiegłych dominowały przewozy rud metali i pozostałych produktów górnictwa i kopalnictwa (38,3%) oraz węgiel kamienny i brunatny oraz ropa naftowa i gaz ziemny (21,3%).¹¹⁷

Transport śródlądowy pozostaje jedną z najbezpieczniejszych gałęzi transportu, dzięki prawie całkowitemu oddzieleniu przewozów towarowych i pasażerskich. W 2010 r. zarejestrowanych zostało jedynie 9 wypadków, przy czym żaden z nich nie był związany z przewozem ładunków niebezpiecznych.

¹¹⁵ Zob. *Gospodarka morska w Polsce w 2011 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Szczecin kwiecień 2012.

¹¹⁶ Zob. *Transport wodny śródlądowy w Polsce w 2010*, Główny Urząd Statystyczny, Szczecin 2011, str. 1.

¹¹⁷ Zob. *Transport wodny śródlądowy w Polsce w 2010*, Główny Urząd Statystyczny, Szczecin 2011, str. 3

3.5.5 Transport lotniczy

Ożywienie rynku przewozów lotniczych oraz wiele inwestycji w rozbudowę istniejących i budowę nowych lotnisk w Polsce oznaczają dla polskich przedsiębiorców większe możliwości nie tylko szybkiego przemieszczania się na dalsze odległości, ale również przesyłu towarów, do których przewozu transport lotniczy jest szczególnie predestynowany, ważnych przede wszystkim dla sektora handlu i usług, np. elektroniki, szybko psującej się żywności, produktów wymagających szybkiego dostarczenia (np. leków, części maszyn) lub towarów o bardzo wysokiej wartości detalicznej. Od 2004 r. wielkość lotniczych przewozów towarowych wzrosła w Polsce o 60,56% (2010 r./2004 r.).¹¹⁸

Liczba przewiezionych pasażerów wzrosła w 2011 r. do ok. 21,71 mln, z ok. 20,47 mln rok wcześniej, tzn. o ponad 6,1% licząc rok do roku. W 2011 r. polskie porty lotnicze obsłużyły 18,43 mln pasażerów w ruchu regularnym i 3,28 mln w ruchu czarterowym. Odnotowano ponad 247 tys. operacji lotniczych, czyli ok. 2,5% więcej niż w 2010 r. Lotniska po raz pierwszy po kryzysie osiągnęły wynik większy niż w roku 2008. Liczba obsłużonych pasażerów wzrosła o 5,25% w stosunku do roku 2008.¹¹⁹

W 2011 r. nastąpił duży wzrost przewozów towarowych – w skali całego kraju odpowiednio o 6,8% i 22,4% w stosunku do 2010 i 2009 r., do poziomu prawie 87 tys. ton. Najwyższy wzrost przeładunków w omawianym okresie odnotowały poznański port lotniczy (o 13,6%) oraz wrocławski (o 12%). Największy spadek odnotowały zaś lotnisko Zielona Góra-Babimost (o 69,4%) oraz Bydgoszcz-Szwederowo (o 10,7%).¹²⁰

W 2011 r. z wyjątkiem lotnisk w Łodzi i Szczecinie, polskie porty lotnicze zanotowały wzrost pasażerskiego ruchu lotniczego. Port lotniczy Chopina w Warszawie odnotował wzrost liczby obsłużonych pasażerów na poziomie 7,6% w porównaniu do roku 2010 oraz 12,6% w stosunku do 2009 r.. Podobnie jak w 2008 r. najszybciej rozwijały się regionalne porty lotnicze, a wśród nich największą dynamiką wzrostu ruchu może poszczycić się Port Lotniczy Zielona Góra – Babimost, który zanotował 91,3% wzrost liczby pasażerów. Wysoką dynamikę wzrostu ruchu odnotowało również lotnisko w Gdańsku (10,9%) oraz Rzeszowie (8%).¹²¹

Na wszystkich lotniskach w miastach-gospodarzach Mistrzostw Europy w piłce nożnej trwały inwestycje niezbędne do zwiększenia możliwości poszczególnych portów lotniczych. Unowocześniono i rozbudowano lotniska w Warszawie, Wrocławiu, Krakowie, Poznaniu, Gdańsku, Łodzi, Bydgoszczy i Zielonej Górze.

Warto jednocześnie podkreślić, iż aż osiem polskich portów znajdujących się w Transeuropejskiej Sieci Transportowej (TEN-T) realizuje inwestycje polegające na rozbudowie infrastruktury lotniskowej, finansowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIS). Wartość inwestycji do 2015 r. wynosi ok. 4,2 mld zł, z tego środki przeznaczone przez Unię Europejską wynoszą 1 mld 274 mln zł.

¹¹⁸ Zob. *Ilość obsłużonych przesyłek w polskich portach lotniczych w latach 2004 – 2010*, Urząd Lotnictwa Cywilnego, Warszawa luty 2011.

http://www.ulc.gov.pl/_download/regulacja_rynku/statystyki/cargo_04_11.pdf

¹¹⁹ Zob. *Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2011 roku*, Urząd Lotnictwa Cywilnego, Warszawa czerwiec 2012, s 2-3.

¹²⁰ Zob. *Ilość obsłużonych przesyłek (w kg) w polskich portach lotniczych w ruchu krajowym i międzynarodowym w czwartym kwartale lat 2009 – 2011*, Urząd Lotnictwa Cywilnego, Warszawa kwiecień 2012, s 1

¹²¹ Zob. *Analiza rynku transportu lotniczego w Polsce w 2011 roku*, Urząd Lotnictwa Cywilnego, Warszawa czerwiec 2012, s 4-5.

W 2011 r. lotnisko Warszawa/Modlin nie było jeszcze lotniskiem użytku publicznego, cały czas trwały prace nad rozbudową infrastruktury portu, tak aby możliwe było jego funkcjonowanie jako lotniska użytku publicznego.

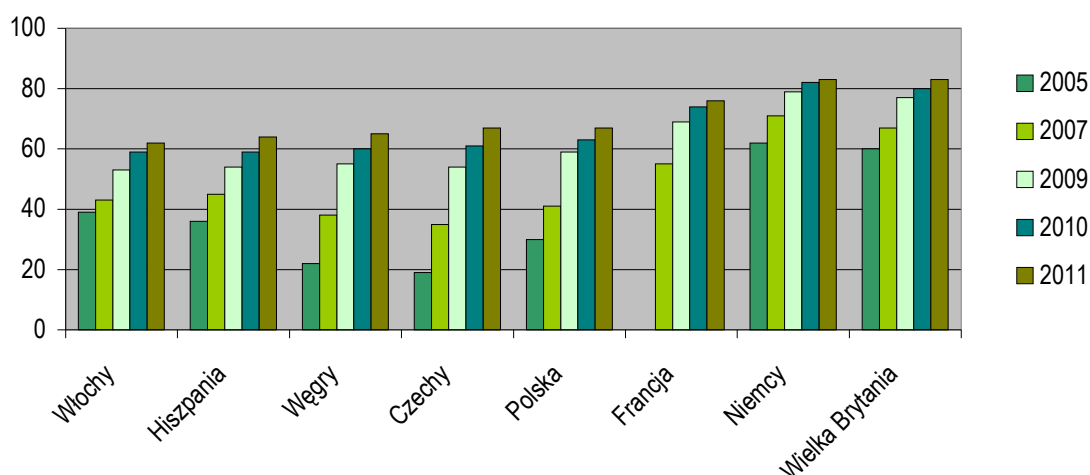
3.5.6 Infrastruktura informacyjna i telekomunikacyjna

Wkład technologii informacyjno-telekomunikacyjnych (ICT) w rozwój przedsiębiorstw jest niezaprzeczalny. Szybki i łatwy dostęp do wiedzy i najświeższych informacji, wzajemna komunikacja, usprawnienie zarządzania to tylko niektóre z korzyści związane z technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi. Jako stymulator rozwoju techno-gospodarczego stają się jednym z ważniejszych filarów nowoczesnej gospodarki. Produkty i usługi sektora ICT, poprzez wykorzystanie w pozostałych gałęziach gospodarki i wzrost ich produktywności wpływają na przyspieszenie wzrostu gospodarczego oraz wspierają rozwój społeczeństwa informacyjnego. Technologie informacyjno-komunikacyjne w znaczący sposób wpływają na usprawnienia w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej.

Sektor ICT w Polsce rozwija się dynamicznie. Liczba firm działających w sektorze ICT wzrosła w latach 2007-2010 o 41% (dane GUS). Jednocześnie przychody netto ze sprzedaży w tym sektorze wzrosły w tym samym okresie o 26% i w 2010 r. wyniosły 113,5 mld zł.

Potencjał Polski w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych nadal nie jest wykorzystywany. Znacząco odbiegamy od średniej unijnej pod względem stanu infrastruktury w zakresie technologii ICT. Jest to efektem niskiej dostępności, wysokich cen oraz relatywnie niskiej jakości usług.

Wykres 28 Udział (%) gospodarstw domowych posiadających szerokopasmowe łącze z Internetem w wybranych krajach UE w latach 2005-2011*

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie danych Eurostat.

* - brak danych za 2005 r. dla Francji,

Dostęp do Internetu systematycznie się zwiększa, co obrazują dane o dostępie gospodarstw domowych do Internetu szerokopasmowego. Choć Polska szybko nadrabia zaległości i obecnie pod tym względem wyprzedza m.in. Włochy, Hiszpanię i Węgry, to nadal nie osiągnęliśmy średniej unijnej 27 państw (67% vs 73%). Lepiej prezentuje się sytuacja wśród przedsiębiorstw: 94% z nich posiadało dostęp do Internetu w 2011 r., tj. o jeden punkt proc. mniej niż średnia UE-27.

Wg danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2011 r. 95,7% przedsiębiorstw było wyposażonych w komputery, 93,9% miało dostęp do Internetu, a 78% do szerokopasmowego. Największy wzrost dostępności do Internetu poprzez połączenia szerokopasmowe odnotowano wśród przedsiębiorstw małych (o 21 pkt. proc.). W 2011 r. przedsiębiorstwa najczęściej korzystały z łącza szerokopasmowego typu DSL – 81,8% podmiotów. Mniej popularne było łącze bezprzewodowe poprzez komputer z modemem 3G – 28,9%, również poprzez sieci telewizji kablowej – 23,8% oraz handset 3G – 15,2%.

Własna strona www to skuteczne narzędzie komunikacji z klientami. 64,7% badanych przedsiębiorstw posiadało w 2011 r. własną stronę internetową, której głównym przeznaczeniem była prezentacja wyrobów i cenników. Wskaźnik ten jest niewiele niższy niż średnia UE-27, bowiem w 2010 r. w krajach Unii Europejskiej średnio 67% przedsiębiorstw posiadało własną stronę WWW. Na uwagę zasługuje znaczne zróżnicowanie między poszczególnymi krajami: największy odsetek odnotowano w Szwecji - 89%, a najmniejszy - w Rumunii, gdzie tylko 35% przedsiębiorstw posiadało własną stronę internetową¹²².

Handel elektroniczny zarówno w relacji B2B (business-to-business), jak również B2C (business-to-consumers) to nowoczesny, dynamicznie rosnący rynek. W 2010 r. podobnie jak w 2009 r. ok. 16% przedsiębiorstw składało zamówienia przez sieci komputerowe, wykorzystując do tego stronę www (14,6%) i wiadomości typu EDI (3,0%). Przedsiębiorstwa te jednocześnie najczęściej wybierały dostawców z terenu Polski (84,6%). Pomimo dodatkowych nakładów, jakie są związane z uruchomieniem sprzedaży internetowej, coraz więcej firm decyduje się na ten sposób realizacji transakcji. W 2011 r. co dziesiąte przedsiębiorstwo otrzymało w ten sposób zamówienia. Coraz popularniejsze w obrocie stają się faktury elektroniczne. Co trzecia firma w Polsce w 2011 r. miała styczność z fakturą elektroniczną (30,5% podmiotów), której najczęściej spotykaną formą była e-faktura bez możliwości przetwarzania (np. e-mail z załącznikiem). Automatyczna wymiana danych nabiera znaczenia we wzajemnej wymianie informacji między podmiotami. W 2011 r. 66% podmiotów korzystało z automatycznej wymiany danych. Oprogramowanie typu open source zdobywa coraz większe rzesze zwolenników wśród przedsiębiorstw. Z tego bezpłatnego oprogramowania (głównie przeglądarki internetowe, aplikacje biurowe) w 2011 r. korzystało 78,0% przedsiębiorców.

E-administracja niebywale usprawnia działanie przedsiębiorstw i jest usługą internetową, z której przedsiębiorcy korzystają najczęściej. W 2010 r. 92,0% firm kontaktowało się z administracją publiczną za pośrednictwem Internetu.

3.5.7 Telefonia ruchoma i stacjonarna

Od kilku lat na rynku połączeń telefonicznych w telefonii ruchomej obserwowana jest stabilizacja, związana z nasyceniem polskiego rynku. Wartość rynku (mierzona przychodami z usług detalicznych) w 2011 r. wyniosła niewiele ponad 19 mld zł, czyli 0,6% więcej niż w 2010 r.

W 2011 r. liczba abonentów i użytkowników telefonii ruchomej (liczona liczbą aktywnych kart telefonicznych) wyniosła w Polsce 50,1 mln. Na 100 mieszkańców przypadało w Polsce 132 abonentów. Na krajowym rynku telefonii ruchomej działało 23 przedsiębiorstw telekomunikacyjnych¹²³.

Rok 2011 to kolejny rok spadku w telefonii stacjonarnej. W 2011 r., wartość rynku, mierzona sumą przychodów operatorów, spadła o 0,8 mld zł w stosunku do 2010 r. Liczba abonentów spadła zaś o 0,8

¹²² *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce w 2011 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011.

¹²³ *Zob. Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2011 roku*, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej, Warszawa czerwiec 2011, str. 23.

mln.¹²⁴ Należy jednak podkreślić, że podobna sytuacja obserwowana jest w innych krajach europejskich.

3.5.7 Zagospodarowanie przestrzeni

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) została przyjęta uchwałą Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. KPZK to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski, którego celem jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie.

KPZK zakłada, że rdzeniem krajowego systemu gospodarczego i ważnym elementem systemu europejskiego stanie się współzależny otwarty układ obszarów funkcjonalnych najważniejszych polskich miast, zintegrowanych w przestrzeni krajowej i międzynarodowej. Polskę w 2030 r. będzie cechowała spójność społeczna, gospodarcza i przestrzenna, osiągnięta dzięki rozbudowie infrastruktury transportowej (autostrad, dróg ekspresowych i kolei) oraz telekomunikacyjnej (przede wszystkim internetu szerokopasmowego) i zapewnieniu dostępu do wysokiej jakości usług publicznych. Tworzeniu bardziej zintegrowanej sieci miast sprzyjać będzie intensyfikacja powiązań funkcjonalnych pomiędzy głównymi węzłami sieci osadniczej i w układzie krajowym i międzynarodowym. Warszawa i pozostałe ośrodki metropolitalne będą lepiej powiązane funkcjonalnie (głównie gospodarczo) między sobą, a także z podobnymi obszarami Unii Europejskiej.

Z uwagi na znaczenie obszarów miejskich dla rozwoju gospodarczego, trwają obecnie prace nad Krajową Polityką Miejską. Założenia do docelowego dokumentu koncentrują się m.in. na wykorzystaniu potencjału głównych ośrodków miejskich i ich obszarów funkcjonalnych do kreowania wzrostu i zatrudnienia, usuwaniu barier rozwojowych na obszarach problemowych, przeciwdziałaniu degradacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej obszarów zurbanizowanych, poprawie ładu przestrzennego na obszarach miejskich i powstrzymanie żywiołowej suburbanizacji, poprawie jakości zarządzania i współpracy na obszarach miejskich, w tym na obszarach funkcjonalnych miast.

3.6 Współpraca przedsiębiorstw w ramach Specjalnych Stref Ekonomicznych oraz klastrów przedsiębiorców

3.6.1 Specjalne Strefy Ekonomiczne

Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE) to wyodrębnione administracyjnie obszary Polski, na których przedsiębiorcy realizujący nowe inwestycje mogą skorzystać ze zwolnienia z podatku dochodowego w odniesieniu do dochodów uzyskiwanych w strefie. Zasady i warunki inwestowania na terenie SSE oraz korzyści płynące z faktu prowadzenia na ich obszarze działalności gospodarczej określa *ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych* (Dz. U. z 2007 r. Nr 42, poz. 274, z późn. zm.) i akty wykonawcze do wspomnianej ustawy.

W Polsce funkcjonuje 14 specjalnych stref ekonomicznych. Na koniec grudnia 2011 r. łączny obszar SSE wyniósł blisko 15.046 ha. Strefy zlokalizowane były na terenach 143 miast i 203 gmin. W stosunku do roku 2010 łączna powierzchnia stref wzrosła o prawie 939 ha. Granice stref zmieniane były jedenastokrotnie, przy czym dwukrotnie zmieniono obszar dwóch stref, tj. kostrzyńsko-słubickiej

¹²⁴ Zob. tamże.

i starachowickiej. Pozostałe zmiany dotyczyły stref: katowickiej, krakowskiej, łódzkiej, mieleckiej, pomorskiej, tarnobrzelskiej i wałbrzyskiej.

Na terenie SSE przedsiębiorcy mogą korzystać z pomocy publicznej w formie zwolnień podatkowych z tytułu:

- kosztów nowej inwestycji,
- tworzenia nowych miejsc pracy.

Wielkość tej pomocy zależy od maksymalnej intensywności pomocy określonej dla obszaru, na którym realizowana jest inwestycja oraz wielkości kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą. Dla przedsiębiorców, którzy wybiorą pomoc z tytułu zatrudnienia kosztami kwalifikującymi się do objęcia wsparciem są dwuletnie koszty pracy nowo zatrudnionych pracowników, natomiast dla przedsiębiorców, którzy zdecydują się na pomoc inwestycyjną - koszty nowej inwestycji.

Maksymalna intensywność pomocy w przypadku inwestycji realizowanych na terenie województw: lubelskiego, podkarpackiego, warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, opolskiego, świętokrzyskiego, małopolskiego, lubuskiego, łódzkiego i kujawsko-pomorskiego została ustalona na poziomie 50%, dla pozostałych województw – 40%. Wyjątek stanowi województwo mazowieckie, dla którego pułap intensywności pomocy od 1 stycznia 2011 r. wynosi 30%. Dla małych przedsiębiorców pomoc może być podwyższona o 20 punktów procentowych, a dla średnich – o 10 punktów. Nie dotyczy to przedsiębiorców działających w sektorze transportu.

Warunkiem uzyskania pomocy jest:

- prowadzenie działalności gospodarczej przez okres nie krótszy niż 5 lat, w przypadku małych i średnich przedsiębiorców – przez 3 lata.
- utrzymanie własności składników majątku, z którymi były związane wydatki inwestycyjne przez okres 5 lat, w przypadku małych i średnich przedsiębiorców – przez 3 lata.

W przypadku przedsiębiorców dużych do kosztów kwalifikowanych inwestycji zalicza się wyłącznie koszty nowych środków trwałych.

Wielkość pomocy z tytułu tworzenia nowych miejsc pracy związanych z daną inwestycją oblicza się jako iloczyn maksymalnej intensywności pomocy i dwuletnich kosztów płacy brutto nowo zatrudnionych pracowników powiększonych o wszystkie obowiązkowe płatności związane z ich zatrudnieniem. Przedsiębiorca duży korzystający z pomocy z tego tytułu musi utrzymać nowo utworzone miejsca pracy przez okres 5 lat, mały i średni przez 3 lata.

Podstawą do korzystania z pomocy publicznej jest zezwolenie na prowadzenie działalności gospodarczej na terenie danej strefy. Zezwolenia wydają spółki zarządzające strefami w drodze przetargu łącznego lub rokowań. Zasady i sposób przeprowadzania przetargów i rokowań określają – odrębnie dla każdej strefy - Rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z 2004 r. w sprawie przetargów i rokowań oraz kryteriów oceny zamierzeń co do przedsięwzięć, które mają być podjęte przez przedsiębiorców na terenie strefy.

Efekty funkcjonowania SSE

Na koniec 2011 r. obowiązywało 1.466 zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w strefach. W samym roku 2011 wydano 188 zezwoleń, co stanowi blisko 13% ogółu ważnych zezwoleń.

Do końca 2011 r. przedsiębiorcy działający w strefach zainwestowali ponad 79,7 mld zł i zapewniali łącznie blisko 241,6 tys. miejsc pracy, z czego prawie 182,9 tys. (tj. 75,7%) stanowiły nowe miejsca pracy stworzone przez inwestorów po uzyskaniu zezwolenia na działalność w strefie, wynikające bezpośrednio z realizacji nowych inwestycji.

Tabela 23 Efekty działania stref na koniec 2011 r.

Specjalna Strefa Ekonomiczna	Liczba ważnych zezwoleń	Poniesione nakłady inwestycyjne (w mln zł)	Miejsca pracy	
			Nowe	Utrzymane
Kamiennogórska	50	1 667,2	4 413	205
Katowicka	211	18 154,6	37 680	10 861
Kostrzyńsko-Słubicka	124	4 215,5	12 369	6 720
Krakowska	66	1 773,8	7 035	2 755
Legnicka	49	4 889,0	9 046	254
Łódzka	154	9 033,1	18 091	6 733
Mielecka	162	5 097,0	14 565	3 822
Pomorska	85	7 298,9	15 110	3 702
Słupska	52	1 106,5	2 586	804
Starachowicka	73	1 621,0	4 087	3 183
Suwalska	60	1 596,7	5 264	188
Tarnobrzaska	135	6 792,9	20 847	7 863
Wałbrzyska	174	13 095,0	24 520	6 756
Warmińsko - Mazurska	71	3 328,9	7 239	4 896
Razem	1 466	79 670,1	182 852	58 742

Według danych na koniec 2011 r. zainwestowany w strefach kapitał pochodzi w blisko 75% z sześciu krajów: Polski (17,8%), Niemiec (16,5), USA (12,6%), Holandii (10,2%), Japonii (9,2%) i Włoch (8,5%).

W strukturze branżowej inwestycji, tak jak w latach poprzednich, dominował sektor motoryzacyjny. Przypadło na niego ponad 25% łącznych nakładów inwestycyjnych. Drugie miejsce zajęli producenci wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (10,0%), a trzecie – producenci wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (9,4%). Na kolejnych pozycjach uplasowali się producenci wyrobów metalowych, którzy nieznacznie wyprzedzili producentów komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych. Ich udział w ogólnej wartości nakładów inwestycyjnych wyniósł odpowiednio 7,8% i 7,4%.

Największa koncentracja branżowa charakteryzowała strefy: legnicką, katowicką i warmińsko-mazurską, w których na branżę wiodącą w 2011 r. przypadło odpowiednio 55,4%, 52,5% i 49,1% inwestycji. W strefie legnickiej i katowickiej dominowała branża motoryzacyjna, zaś w warmińsko-mazurskiej – produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych. Wyraźna koncentracja inwestycji na jednej branży wystąpiła także w strefie kamiennogórskiej i krakowskiej, gdzie na usługi związane z działalnością wydawniczą przypadło odpowiednio 44,3% i 43,5% inwestycji, a także w strefie słupskiej, w której udział branży drzewnej stanowił 37,1%.

3.6.2 Klastry w Polsce

Polityka wspierania klastrów w Polsce, ze względu na swój horyzontalny charakter, stanowi istotny element składowy kilku dziedzin polityki gospodarczej, przede wszystkim innowacyjnej, regionalnej i przemysłowej. Struktury klastrowe, stanowiące skuteczny mechanizm koncentrowania zasobów i środków, mogą stać się biegunami wzrostu w skali całego regionu, a nawet kraju. Pomimo faktu, że klasteryng w Polsce jest zjawiskiem nowym, w ostatnich latach można zauważyć dynamiczny przyrost inicjatyw klastrowych, o czym świadczą np. dane na temat klastrów zawarte w umieszczonej na Portalu Innowacji interaktywnej mapie klastrów, na której zarejestrowano niemal 200 sieci współpracy, inicjatyw klastrowych i działających klastrów. Ich kondycja, organizacja i znaczenie jest bardzo zróżnicowane.

Relatywnie rozwiniętych klastrów w Polsce jest około 50, a tych aspirujących do bycia klastrem kluczowym najwyżej kilka.

Z uwagi na rolę klastrów jako katalizatora procesów innowacyjnych, powstają one przede wszystkim w zaawansowanych technologicznie sektorach, czego przykładami są: Pomorski klaster ICT, Wielkopolski Klaster ICT, czy Klaster Multimediów i Systemów Informacyjnych w Nowym Sączu. Sztandarowym przykładem klastra wysokich technologii w Polsce jest Dolina Lotnicza w województwie podkarpackim, w którym występuje silna koncentracja zakładów przemysłu lotniczego, ośrodków szkolenia pilotów oraz specjalizujących się w tych dziedzinach uczelni wyższych i instytucji badawczo-rozwojowych. Jest też zapewne jeden z nielicznych polskich klastrów rozpoznawalnych międzynarodowo oraz tych, które aspirują do bycia polskim klastrem na skalę światową (ang. World Class Clusters). Na uwagę zasługuje fakt, że klaster ten jest zlokalizowany w jednym z najsłabiej rozwiniętych regionów w Unii Europejskiej. Może to świadczyć o tym, że nawet w obszarach o niskim poziomie rozwoju istnieją atrakcyjne inwestycyjnie miejsca, charakteryzujące się potencjałem do pełnienia funkcji „biegunów wzrostu”, stanowiących źródło impulsów rozwojowych rozprzestrzeniających się na otoczenie.

Polityka klastrowa w Polsce jest realizowana w oparciu o różne instrumenty wsparcia, które w zależności od stopnia zaawansowania rozwoju powiązań kooperacyjnych są związane z tworzeniem i dalszym ich rozwojem. W kontekście wpierania klasteringu na poziomie krajowym, najważniejsze znaczenie ma „Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka, 2007 – 2013” (PO IG), w szczególności zawarte w Priorytecie 5 „Dyfuzja innowacji” Działanie 5.1 „Wspieranie powiązań kooperacyjnych o znaczeniu ponadregionalnym”. Celem Działania jest wzmocnienie pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw poprzez wsparcie rozwoju powiązań pomiędzy przedsiębiorstwami oraz pomiędzy przedsiębiorstwami a jednostkami naukowo-badawczymi.

Oprócz Działania 5.1, istotne znaczenie dla wsparcia klastrów w PO IG ma Działanie 5.2 „Wspieranie sieci proinnowacyjnych instytucji otoczenia biznesu o znaczeniu ponadregionalnym”. W ramach Działania 5.2 wspierane są proinnowacyjne instytucje otoczenia biznesu, takie jak: parki naukowo-technologiczne, inkubatory technologiczne, centra transferu technologii itd. Nabór wniosków do Działania 5.1 oraz 5.2 POIG przeprowadza Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.

Klastering jest także wspierany w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej. Rozwój klastrów możliwy jest w ramach działania 1.4 „Promocja i współpraca”, komponent „Współpraca”, w ramach którego współfinansowane są projekty dotyczące tworzenia i rozwoju klastrów i inicjatyw klastrowych. W ramach ww. działania można realizować projekty polegające m.in. na: organizacji biura klastra, opracowaniu dokumentów operacyjnych klastra, organizacji spotkań tematycznych członków klastra i zagranicznych misji branżowych, zakupie m.in. licencji, wyników badań, ekspertyz, patentów, a także opracowaniu materiałów promocyjnych i informacyjnych dotyczących klastra oraz rozwoju idei klasteringu w Polsce Wschodniej. Instytucją odpowiedzialną za nabór wniosków w ramach działania 1.4 Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.

Z uwagi na fakt, że klastry są zjawiskiem regionalnym, głównymi podmiotami zajmującymi się ich wspieraniem są władze samorządowe. W Regionalnych Programach Operacyjnych dla poszczególnych województw znajdują się programy i instrumenty wsparcia, z których korzystać mogą klastry regionalne. Analizując treść RPO na lata 2007-13 w Polsce należy stwierdzić, że największe możliwości wsparcia mają projekty związane z inicjowaniem powiązań kooperacyjnych, koncentrujące się na: wyznaczeniu klastrów, tworzeniu struktury organizacyjnej oraz zarządzaniu nią, działaniach marketingowych, działaniach mających na celu pozyskanie nowych uczestników, wspieraniu najlepszych praktyk, tworzeniu kooperacji pomiędzy członkami w celu transferu technologii. Wsparcie mogą uzyskać ponadto

projekty inwestycyjne służące zapewnieniu niezbędnego zaplecza technicznego dla powiązania kooperacyjnego, w tym adaptacje pomieszczeń, zakup wyposażenia, zakup sprzętu dla działalności badawczo-rozwojowej, wspieranie działalności promotorów kooperacji, doradztwo z zakresu opracowywania planów rozwoju.

Badania nad wpływem polityk klastrowych na innowacyjność przedsiębiorstw wskazują na 4-krotnie wyższą skłonność przedsiębiorstw nie-innowacyjnych działających w strukturze klastrowej do przechodzenia do grupy innowacyjnej, niż średnia w populacji. Współpraca podmiotów w ramach klastrowych prowadzi, po pierwsze, do wzrostu produktywności lokalnych przedsiębiorstw ze względu na dostęp do relatywnie tanich, wyspecjalizowanych czynników produkcji oraz nakładów wykorzystywanych w działalności produkcyjnej. Po drugie, przestrzenna bliskość podmiotów gospodarczych stymuluje i wspiera ich innowacyjność. Po trzecie, rozwijający się klastrowy charakteryzuje dynamiczny wzrost liczby narodzin nowych przedsiębiorstw, co przekłada się na kreowanie nowych miejsc pracy. Sprawnie funkcjonujący klastrowy powoduje również wiele efektów zewnętrznych: wzrost dostępności specjalistycznych usług okołobiznesowych, inwestycje w infrastrukturę, zwiększenie dochodów ludności. W niektórych przypadkach klastrowy może stać się swoistym motorem rozwoju regionalnego, co widać wyraźnie na przykładzie Doliny Lotniczej. Stąd szeroko dziś upowszechniona koncepcja OECD rozwoju opartego o klastry.

Celem Ministra Gospodarki jest aby w roku 2020 w Polsce istniało od kilku do kilkunastu rozpoznawalnych w skali międzynarodowej klastrowych – tj. specjalizacji gospodarczych, które gromadzą istotny potencjał gospodarczy i naukowy wyznaczający międzynarodową konkurencyjność krajowej gospodarki, zgodny z zasadą inteligentnej specjalizacji, która będzie nowym kluczem rozdysponowania środków UE w latach 2014 – 2020. Realizacji tej wizji służy między innymi opracowywanie nowej polityki klastrowej, rozumianej jako wpisanie klastrowych jako narzędzia budowania innowacyjności, wzrostu regionów i branż, inteligentnej specjalizacji, rozwoju kapitału społecznego oraz internacjonalizacji przedsiębiorstw. Minister Gospodarki przewodniczy pracom grupy roboczej ds. Polityki Klastrowej, która działa w ramach realizacji projektu promocyjno-informacyjnego dotyczącego klastrowych i polityki klastrowej pn. „Polskie klastry i polityka klastrowa”, w ramach której wraz z przedstawicielami innych resortów, agencji rządowych i samych zainteresowanych dyskutujemy nad kształtem przyszłej polityki rozwoju klastrowych w Polsce. Grupa ma zakończyć swoje prace we wrześniu br. opracowaniem polityki wspierania klastrowych w Polsce w perspektywie do 2020 r.

Specjalne strefy ekonomiczne stanowią przyjazne środowisko do powstawania nowoczesnych parków przemysłowych, technologicznych oraz klastrowych, w których upatruje się szansy na osiągnięcie przewag konkurencyjnych Polski, szczególnie w takich branżach jak motoryzacja, sektor lotniczy, produkcja materiałów budowlanych, sprzętu AGD i TV oraz wysoko wyspecjalizowane usługi.

O znaczącym potencjale klastrowym stref świadczy wcześniej wspomniany rozwój specjalizacji branżowych. Istnieją już przykłady tworzenia struktur klastrowych w strefach, jak Dolina Lotnicza na obszarze strefy mieleckiej, Silesia Automotive w strefie katowickiej, klastrowy ICT w strefie pomorskiej, meblowy w warmińsko-mazurskiej lub ich załączków, tj. motoryzacyjny w strefie wałbrzyskiej i drzewny w suwalskiej, ale ich rozmiary, mierzone liczbą zaangażowanych podmiotów, relacjami między nimi oraz zasięgiem geograficznym, oceniane są jako małe i mające ograniczone znaczenie dla rozwoju regionów.

W zamyśle spółki zarządzające SSE powinny stać się animatorami lub brokerami inicjatyw klastrowych na terenie swojego działania, co wymagać będzie odpowiednich instrumentów wsparcia przyszłej perspektywy finansowej. Jednocześnie badania zlecone przez Ministerstwo Gospodarki w zeszłym roku

wykazały niewystarczającą wiedzę przedsiębiorstw strefowych o klastrach, w szczególności korzyściach wynikających ze współpracy, co wskazuje na wielką potrzebę promocji klastrów w Polsce.

3.7 Bariery prowadzenia działalności gospodarczej w ocenie przedsiębiorców

Badania ankietowe mogą być cennym źródłem informacji o barierach, z jakimi się spotykają przedsiębiorcy prowadząc działalność gospodarczą, dlatego też Ministerstwo Gospodarki prowadzi cykliczne badania przedsiębiorstw z sektora MSP. Ostatnie badanie ankietowe przeprowadzone przez Ministerstwo Gospodarki¹²⁵ pokazuje, że w roku 2011 ocena otoczenia prawno-instytucjonalnego, w jakim przedsiębiorstwa działają, nie uległa znaczącym zmianom w porównaniu z latami poprzednimi.

Ocena przez przedsiębiorców przepisów z zakresu **prawa podatkowego** pozostaje negatywna – jako **złe** lub **bardzo złe** ocenia je nieco ponad połowa ankietowanych. Co więcej, udział negatywnych opinii od kilku lat powoli, lecz systematycznie rośnie. Wyniki prowadzonej ankietyzacji pokazują, że przedsiębiorcy w wieku do 40 lat są bardziej krytyczni w ocenie **prawa podatkowego** – połowa oceniła te przepisy jako **złe** lub **bardzo złe**, ocen pozytywnych było 7%. Wśród przedsiębiorców w wieku powyżej 60 lat ocen negatywnych było 46%, natomiast udział opinii pozytywnych był podobny jak w przypadku przedsiębiorców młodszych.

Nieco ponad połowa ankietowanych oceniła przepisy z zakresu **prawa pracy** na poziomie średnim, ocen negatywnych było 30% (w tym co piąty określił je jako złe, zaś co dziesiąty jako bardzo złe), zaś 16% pozytywnych.

W przypadku oceny przepisów z zakresu **sądownictwa gospodarczego**, w porównaniu z poprzednim półroczem spadł nieco udział ocen negatywnych, wzrósł zaś udział odpowiedzi oceniających przepisy na poziomie średnim.

W stosunku do półrocza poprzedniego wzrósł udział negatywnych ocen (z 25% do 30%) **przepisów i procedur w zakresie kontroli działalności gospodarczej**. Udział neutralnych opinii utrzymał się na poziomie z poprzedniej ankiety, spadła tym samym liczba ocen pozytywnych.

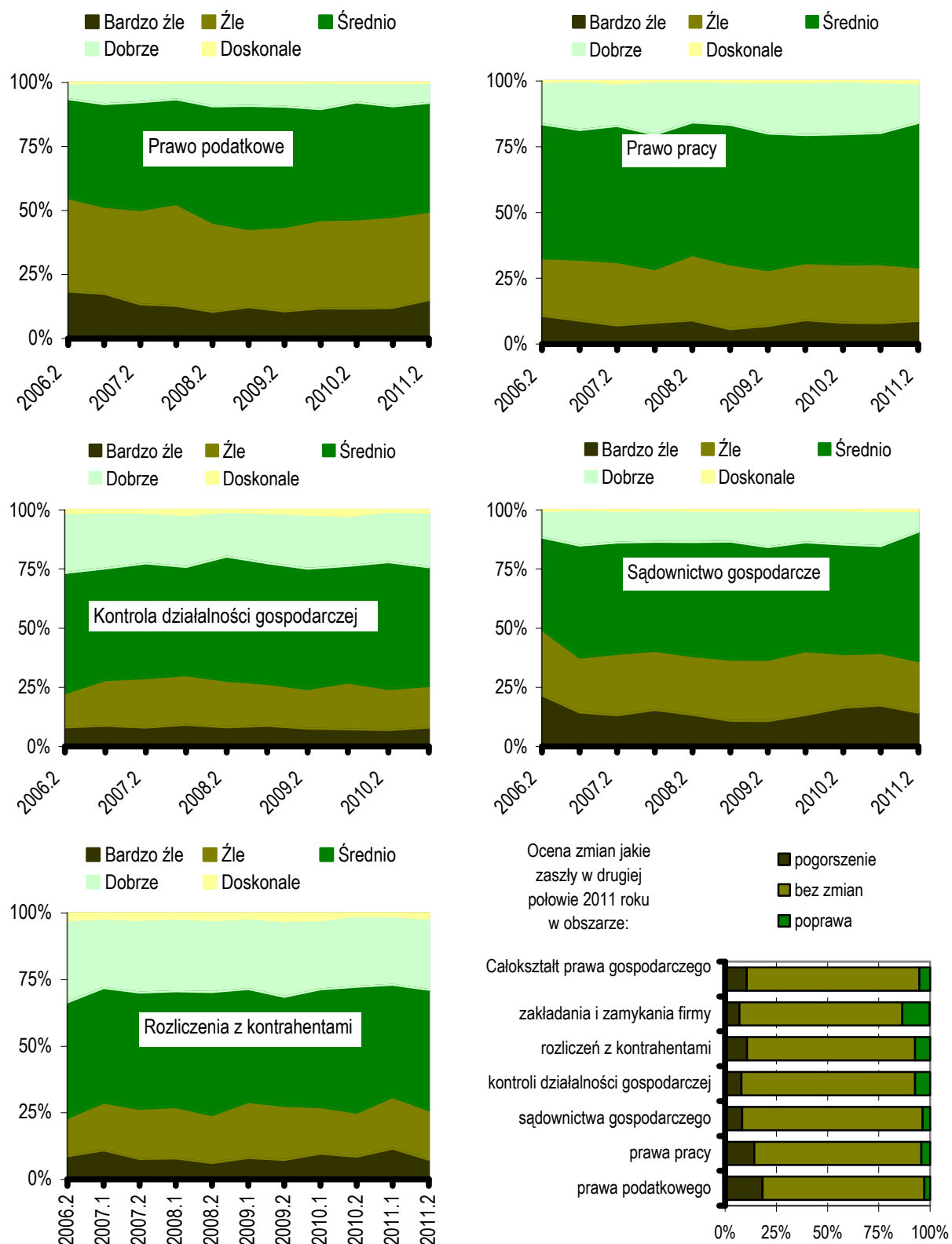
W drugiej połowie 2011 r. spadł natomiast udział negatywnych wskazań na jakość **przepisów i procedur w zakresie rozliczeń z kontrahentami**.

Przedsiębiorcy ocenili również **zmiany**, jakie w ich ocenie zaszły w przepisach w wymienionych wcześniej obszarach **w drugiej połowie 2011 r.** Większość ankietowanych nie dostrzega istotnych zmian, a jeśli już dostrzegają zmiany, to często uważają, że są to zmiany na gorsze (szczególnie ma to miejsce w przypadku **prawa podatkowego** oraz **prawa pracy**). Jedynie w przypadku przepisów dotyczących **zakładania i zamykania firm** liczba osób, które wskazały, że przepisy uległy poprawie, był wyższy niż tych, którzy twierdzili, że uległy pogorszeniu.

Blisko 30% ankietowanych przedsiębiorców oceniło pozytywnie (dobrze lub bardzo dobrze) przepisy dotyczące **zakładania i zamykania firm**. Co czwarty ocenił je negatywnie, zaś 46% przyznało im średnią ocenę. W grupie przedsiębiorców w wieku poniżej 40 lat, 38% ankietowanych oceniło przepisy w zakresie zakładania i zamykania firm dobrze lub bardzo dobrze, co piąty ocenił je negatywnie. Nieco gorzej przepisy te oceniali przedsiębiorcy w wieku powyżej 60 lat – opinii pozytywnych było mniej niż 20%, negatywnych zaś 26%.

¹²⁵ *Trendy rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w drugiej połowie 2011 roku* (numer 1/2012), Ministerstwo Gospodarki, kwiecień 2012.

Wykres 29 Ocena przepisów regulujących działalność gospodarczą.

Źródło: Badanie ankietowe sektora MSP, Ministerstwo Gospodarki, kwiecień 2012.

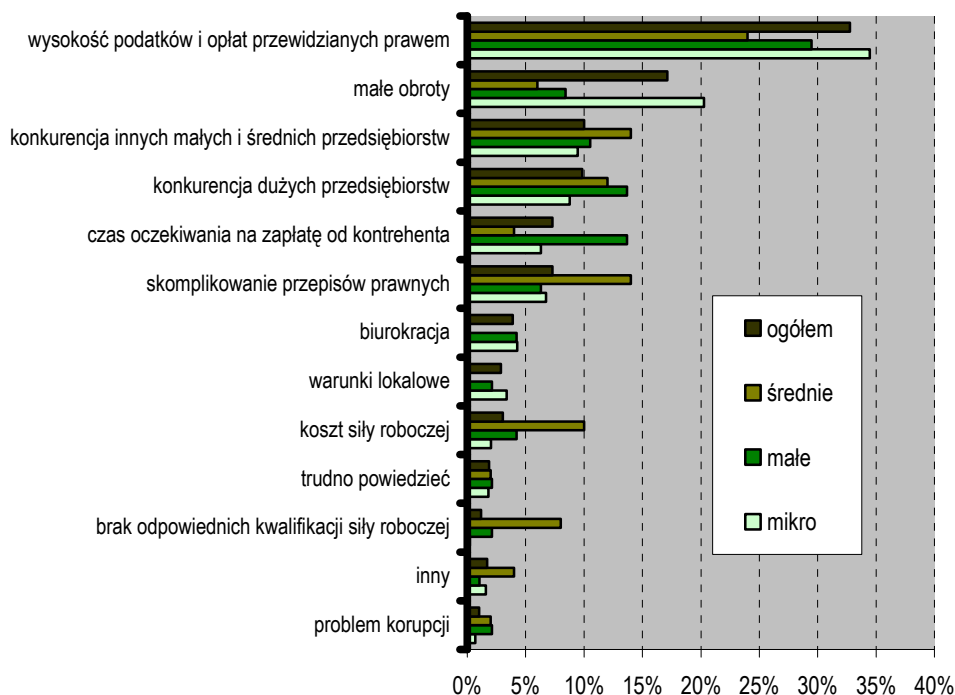
Najważniejszą barierą prowadzenia działalności gospodarczej jest **wysokość podatków i opłat przewidzianych prawem**. W drugiej połowie 2011 r. udział wskazań na tę barierę wyniósł 35% i kolejny

raz z rzędu był wyższy niż w półroczu poprzednim. Co piąty ankietowany wskazał na **małe obroty**, zaś 8% firm na **skomplikowanie przepisów prawnych**.

Utrzymuje się wysoki udział wskazań na konkurencję innych przedsiębiorstw jako na najważniejszą barierę prowadzenia działalności – na **konkurencję ze strony dużych przedsiębiorstw** wskazało ponad 10% ankietowanych, podobny udział wskazał na **konkurencję małych firm**. **Biurokracja** otrzymała 4% wskazań.

Zaledwie co setny ankietowany wskazał na **odpowiednie kwalifikacje siły roboczej** jako na najważniejszą barierę. Udział ten spadał systematycznie od kilku ostatnich ankiet i obecnie jest najniższy w historii badania. Trudno jednoznacznie określić przyczynę tej sytuacji – być może jest to efektem coraz lepszego dopasowania rynku pracy do potrzeb gospodarki, może też wynikać to z faktu iż niewielu przedsiębiorców poszukuje pracowników (i tym samym relatywnie rzadko wskazują na tę barierę). Innym wyjaśnieniem tej sytuacji może być to, iż przedsiębiorcy poszukujący pracowników mogą wybierać spośród coraz większej liczby kandydatów. Niewielki tylko odsetek ankietowanych wskazał również na **koszt siły roboczej**.

Wykres 30 Najważniejsze bariery rozwoju przedsiębiorczości w drugiej połowie 2011 r.

Źródło: Badanie ankietowe sektora MSP. Ministerstwo Gospodarki, kwiecień 2012.

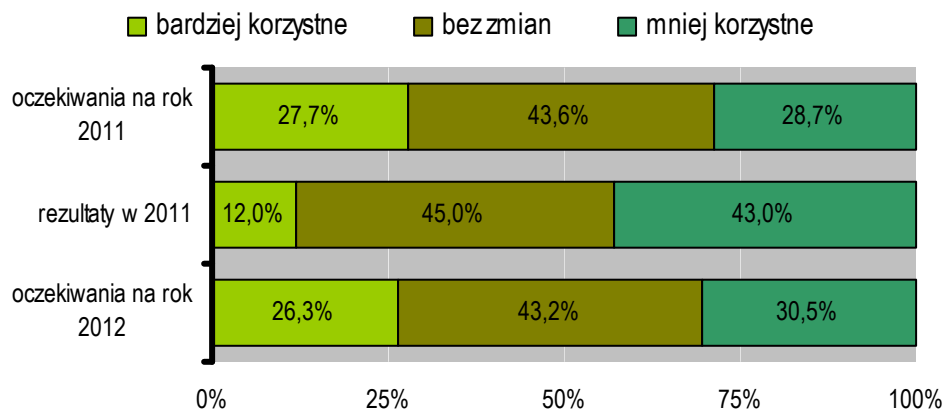
Innym źródłem informacji o barierach, na jakie napotykają przedsiębiorcy prowadząc działalność gospodarczą jest kwartalne badanie koniunktury w przedsiębiorstwach prowadzone przez Narodowy Bank Polski. Ostatnie badanie (przeprowadzone w pierwszym kwartale br.) wskazuje, że w okresie tym najważniejszą barierą w prowadzeniu działalności gospodarczej (podobnie jak w poprzednich dwóch kwartałach) pozostawał **niski popyt**. Przedsiębiorcy wskazywali również na **wzrost cen surowców i materiałów** oraz **wahania kursów walutowych**. Co czwarty ankietowany przedsiębiorca stwierdził natomiast, iż nie napotyka problemów w działalności gospodarczej.

Tabela 24 Bariery rozwoju w przedsiębiorstwach według badania NBP.

	brak problemów	niski popyt	wzrost cen surowców i materiałów	kursy walutowe w tym wahania	zatory płatnicze, problemy z płynnością	przepisy, prawo, podatki	duża, rosnąca konkurencja
wartości min. i maks. w historii badań	6,2 / 34,7	4,3 / 30,0	2,7 / 17,5	8,3 / 26,8	4,9 / 21,2	4,2 / 14,0	5,4 / 21,2
I kw. 2010	23,5	19,3	7,6	13,3	9,2	4,2	9,0
II kw. 2010	34,7	13,5	7,6	10,4	6,1	4,3	6,8
III kw. 2010	30,6	13,5	9,2	10,1	8,8	7,9	6,1
IV kw. 2010	25,5	12,9	8,7	9,4	7,0	7,0	7,0
I kw. 2011	25,5	12,7	15,0	10,4	8,4	6,8	6,0
II kw. 2011	23,3	11,3	13,9	8,3	8,3	5,6	6,0
III kw. 2011	29,0	14,2	11,2	9,8	6,8	6,3	6,8
IV kw. 2011	22,3	14,6	12,5	13,3	7,8	6,5	5,7
I kw. 2012	26,8	12,9	12,4	11,8	8,8	6,9	6,7

Źródło: Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w I kw. 2012 i prognoz koniunktury na II kw. 2012, NBP. Kwiecień 2012.

Z kolei badanie prowadzone przez europejskie stowarzyszenie izb handlowych EUROCHAMBRES¹²⁶ pokazuje, że o ile w 2011 r. udział polskich przedsiębiorców spodziewających się poprawy warunków prowadzenia działalności był mniej więcej taki, jak udział tych, którzy oczekiwali ich pogorszenia, to w roku 2012 liczba pesymistów przeważała nad optymistami. Wartość wskaźnika **klimatu biznesu** mierzącego oczekiwania przedsiębiorców odnośnie warunków prowadzenia działalności kształtował się na poziomie średniej unijnej.

Wykres 31 Ocena i przewidywania dotyczące warunków prowadzenia biznesu w 2011 i 2012 r.

Źródło: Klimat biznesowy w Polsce i w Europie na 2012. European Economic Survey 2012. Rezultaty badania, Krajowa Izba Gospodarcza, Warszawa, listopad 2011.

¹²⁶ Badanie ankietowe przedsiębiorstw prowadzone przez KIG jest częścią europejskiego panelu przedsiębiorczości. Pytania zadane przedsiębiorcom w ramach panelu są takie same we wszystkich krajach, stąd możliwe jest porównanie warunków prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce, w stosunku do innych krajów europejskich. Omawiane w tekście badanie zostało przeprowadzone pod koniec 2011 roku.

4. MIĘDZYNARODOWE RANKINGI KONKURENCYJNOŚCI – POZYCJA POLSKI

W świetle międzynarodowych porównań i rankingów polska gospodarka nie zalicza się do gospodarek szczególnie konkurencyjnych. Oceny zawarte w rankingach mogą być pomocne w przypadku podejmowania decyzji inwestycyjnych, jednakże należy mieć na uwadze, że mają one ograniczenia metodologiczne i dlatego powinny być odczytywane jedynie w określonych kontekstach.

Poniżej przedstawiono oceny pozycji konkurencyjnej polskiej gospodarki, na tle innych państw, w świetle wybranych publikacji na ten temat.

- **Światowy Przegląd Perspektyw Inwestycyjnych 2010-2012 – UNCTAD's World Investment Prospects Survey 2010-2012**

Zgodnie z raportem World Investment Prospects Survey 2010 - 2012, przygotowanym przez UNCTAD, Polska została sklasyfikowana na **dwunastym** miejscu w zestawieniu najbardziej atrakcyjnych dla Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych (BIZ) krajów na świecie, zaś w Europie na miejscu trzecim. Jest to poprawa o jedno miejsce w stosunku do poprzedniej edycji raportu za lata 2009-2011.

Na uwagę zasługuje fakt, że spośród krajów UE w zestawieniu znalazły się tylko: Wielka Brytania (7. pozycja), Niemcy (10. pozycja), Francja (14. pozycja) i Hiszpania (20. pozycja).

Tabela 25 Najbardziej atrakcyjne kraje świata z punktu widzenia lokowania BIZ

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2009-2011	6	7	14	-	-	-	-	-	13
Ranking 2010-2012	7	10	14	20	-	-	-	-	12

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie UNCTAD's World Investment Prospects Survey 2010-2012,

- **Raport Atrakcyjność Inwestycyjna Europy Ernst & Young 2012 (European Attractiveness Survey)**

Tegoroczna edycja Raportu Atrakcyjność Inwestycyjna Europy została przygotowana przez firmę Ernst & Young już po raz dziesiąty. Raport zawiera wyniki badania dotyczącego m.in. postrzeganej atrakcyjności Europy i jej konkurentów określonej przez panel 840 zagranicznych inwestorów. W tym roku Polska znalazła się na 2 miejscu pod względem atrakcyjności, jeżeli chodzi o lokowanie inwestycji w ciągu najbliższych trzech lat. Atutami Polski w oczach inwestorów są m.in.: duży i chłonny rynek wewnętrzny, dobrze wykwalfikowana i profesjonalna kadra, stabilny system prawno-podatkowy, stabilna sytuacja makroekonomiczna w „trudnych czasach”.

Tabela 26 Najbardziej atrakcyjne kraje Europy w najbliższych 3 latach¹²⁷

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2012	3	1	5	12	-	7	11	-	2

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie Ernst & Young European Attractiveness Survey 2012

- **Ranking globalnej konkurencyjności Światowego Forum Ekonomicznego 2011- 2012**

Ranking globalnej konkurencyjności jest kluczowym elementem corocznego raportu Światowego Forum Ekonomicznego pt. *The Global Competitiveness Report*. Powstaje on na podstawie oceny tzw. indeksu globalnej konkurencyjności (*The Global Competitiveness Index - GCI*), który mierzy ogólną konkurencyjność gospodarki. Indeks został wyliczony na podstawie ponad 100 wskaźników

¹²⁷ Brak możliwości porównania rankingu z rokiem 2011 r.

częstkowych ujętych w 12 kategorii i przypisanych do trzech głównych obszarów (podstawowe wymogi; bodźce wymuszające efektywność; innowacje oraz stopień rozwoju biznesu). Część wskaźników częstkowych, w oparciu o które dokonano oceny, ustalono na podstawie wyników badania ankietowego przeprowadzonego wśród przedsiębiorców/menedżerów w okresie pomiędzy styczniem a czerwcem 2011 r.¹²⁸ Częściowo oparto się na danych ze statystyki publicznej, przede wszystkim za lata 2010-2011.

Ocena Polski przedstawiona w ostatnim rankingu WEF uległa zmianie w stosunku do poprzedniej edycji (lata 2010-2011). Pozycja Polski spadła o 2 miejsca - z 39. na **41.** miejsce w gronie 142 państw. Jednocześnie wyprzedzamy w rankingu 12 krajów UE: Cypr, Słowenię, Portugalie, Litwę, Włochy, Maltę, Węgry, Słowację, Rumunię, Łotwę, Bułgarię oraz Grecję.

Spośród 12 kategorii najniżej w Polsce oceniono infrastrukturę (74. miejsce, spadek o 2 pozycje), otoczenie makroekonomiczne (74. miejsce, spadek o 13 miejsc), stopień rozwoju biznesu (business sophistication – 60. miejsce), innowacje (58.- spadek o 4 pozycje) oraz efektywność rynku pracy (58.- spadek o 5 pozycji). Najlepsze oceny uzyskały: wielkość rynku (20. – poprawa o 1 pozycję), szkolnictwo wyższe i szkolenia (31.) oraz rozwój rynków finansowych (34.).

Tabela 27 Ranking wg indeksu globalnej konkurencyjności (GCI)

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2010-2011	12	5	15	42	47	36	48	60	39
Ranking 2011-2012	10	6	18	36	44	38	43	69	41

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie *The Global Competitiveness Report 2010-2011, 2011-2012*

- Indeks wolności gospodarczej 2012 – Heritage Foundation i Wall Street Journal**

Autorzy corocznego rankingu pn. Index of Economic Freedom oceniają m.in. swobodę prowadzenia działalności gospodarczej, politykę handlową, obciążenia podatkowe, politykę budżetową, politykę rynku pracy czy poziom korupcji. W aktualnej edycji rankingu wolności gospodarczej, w którym ocenie poddano 179 krajów, Polska zajęła **64.** miejsce, notując tym samym awans o 4 pozycje w porównaniu z ubiegłym rokiem i wyprzedzając 5 państw członkowskich UE: Francję, Słowenię, Portugalie, Włochy i Grecję. W porównaniu do zeszłorocznego rankingu zanotowaliśmy poprawę w 4 obszarach (poziom percepcji korupcji, polityka fiskalna, polityka monetarna, rynek pracy), w dwóch (wydatki budżetowe, wolność handlu) zanotowaliśmy pogorszenie, natomiast ocena pozostałych 4 kryteriów (wolność biznesowa, ochrona praw własności, wolność inwestycyjna i wolność finansowa) pozostała bez zmian. Czynniki, które najbardziej ciążyą na ocenie wolności gospodarczej w Polsce są wg autorów raportu: słabość instytucjonalna, wysoki poziom percepcji korupcji oraz niesprawny system sądownictwa, a także wysoki deficyt budżetowy. Pozytywnie oceniono obszar polityki handlowej oraz monetarnej.

Tabela 28 Ranking wolności gospodarczej

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2011	16	23	64	31	24	28	87	37	68
Ranking 2012	14	26	67	36	23	30	92	51	64

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie *Index of Economic Freedom 2011, 2012*

¹²⁸ W Polsce w badaniu wzięło udział 198 przedstawicieli top managementu, z czego 73% osób z próby reprezentowało firmy zatrudniające powyżej 100 osób.

- **Raport Banku Światowego i IFC¹²⁹ „Doing business 2012”**

Raport Banku Światowego jest jednym z najbardziej znanych i najczęściej cytowanych opracowań dotyczących konkurencyjności. Eksperti BŚ oceniają jedynie aspekty mikroekonomiczne prowadzenia działalności gospodarczej. Są one związane zasadniczo z regulacjami w 10 obszarach, uznanych za kluczowe w prowadzeniu biznesu, takich jak np. zakładanie firmy, pozyskiwanie kredytu czy ochrona inwestorów.

Zgodnie z wynikami najnowszej edycji raportu – Doing business 2012 – Polska odnotowała spadek w rankingu o 3 miejsca w stosunku do roku 2011 i zajęła **62** miejsce (w gronie 183 państw) w ogólnym rankingu łatwości prowadzenia działalności gospodarczej (*ease of doing business*)¹³⁰.

Podobnie jak w poprzedniej edycji rankingu, najwyższą pozycję zanotowaliśmy w kategorii łatwości uzyskiwania kredytu (8. – bez zmian w stosunku do 2011r.), ochrony inwestorów (46. – spadek o 2 pozycje) oraz procedur związanych z handlem międzynarodowym (46. – spadek o 10 pozycji).

Najniżej oceniono Polskę pod względem formalności związanych z uzyskiwaniem pozwoleń budowlanych. Zdaniem autorów raportu są one bardzo czasochłonne (301 dni wobec średnio 152 dni w krajach OECD), sformalizowane (doliczono się 30 formalności) i kosztowne (53,6% dochodu *per capita*). W efekcie zajmujemy pod tym względem bardzo odległe, 160. miejsce (spadek o 1 pozycję w porównaniu z 2011 r.). Najlepiej ocenionym pod tym względem krajem UE¹³¹ jest Dania (10. miejsce), a wśród UE-12¹³² najwyższą pozycję zajęła Litwa (47. pozycja).

Duży spadek (o 11 miejsc) zanotowaliśmy w kategorii „rozpoczynanie działalności gospodarczej” i nasza pozycja w tej kategorii jest nadal bardzo niska (126.). Niżej od Polski zostały ocenione jedynie takie kraje UE jak: Czechy (138.), Grecja (135.), Austria (134.), Hiszpania (133.). Wg autorów raportu w Polsce postęp w tym obszarze nie był wystarczający do poprawy wskaźnika od czasu publikacji poprzedniej edycji raportu, przy czym należy pamiętać, że badanie uwzględnia zmiany wprowadzone do 1 czerwca 2011 r. Wskaźnikibrane pod uwagę w tej kategorii pozostały bez zmian lub uległy nieznacznej poprawie w stosunku do roku ubiegłego, niemniej inne kraje osiągnęły w badanym okresie szybszy postęp.

Jedynym obszarem, w którym Polska odnotowała poprawę (o 1 miejsce) jest egzekwowanie zobowiązań umownych. *De facto* Polska nie odnotowała jednak poprawy w żadnym ze wskaźników branych pod uwagę w ocenie tego kryterium. Największą bolączką jest wciąż, według autorów raportu, bardzo długi czas dochodzenia należności z umów (830 dni wobec 518 dni średnio w krajach OECD), chociaż jest on wyraźnie krótszy niż jeszcze kilka lat temu (ok. 1000 dni¹³³). Najlepiej ocenione pod tym względem kraje UE-12 to Litwa i Łotwa (odpowiednio 15. i 17. miejsce).

Największy spadek w rankingu, Polska zanotowała w kategorii „Likwidacja przedsiębiorstwa” (o 13 miejsc w porównaniu z rokiem 2011) Wśród trzech analizowanych wskaźników w tej kategorii, dwa pozostały bez zmian w porównaniu z rokiem 2011. Są to: czas oraz koszty. Pogorszeniu uległ wskaźnik odzyskiwania należności.

¹²⁹ International Finance Corporation (Międzynarodowa Korporacja Finansowa).

¹³⁰ W rankingu opublikowanym w 2011 r. Polska zajęła 70. miejsce, jednakże wg zaktualizowanej metodologii stosowanej w rankingu za 2012 r. oznacza to *de facto* miejsce 59.

¹³¹ W rankingu uwzględniono 26 państw członkowskich UE – bez Malty.

¹³² Kraje, które stały się członkami UE od 2004 r. z wyjątkiem Malty.

¹³³ Zob. raporty Doing business za lata 2004-2007. Dane zbierane są metodą ankietową i dotyczą w każdym kraju sądu w mieście o największej liczbie mieszkańców (w przypadku Polski jest to Warszawa).

Pod względem oceny łatwości płacenia podatków Polska została sklasyfikowana na 128. pozycji (bez zmian w stosunku do 2011 r.), i jest to pozycja wyższa niż w przypadku takich krajów UE jak: Słowacja (130.), Włochy (134.) oraz Rumunia (154.). Zgodnie z szacunkami autorów raportu przedsiębiorca, który chciałby spełnić wymagania polskich przepisów podatkowych, musiałby dokonać 29 płatności (bez zmian w stosunku do poprzedniego rankingu) składających się w sumie na 43,6% zysku brutto (o 0,9 pkt. proc. więcej niż średnio w OECD) i poświęcić na to 296 godzin w roku (spadek o 29 godz.). Najwyższą pozycję w grupie nowych państw członkowskich zajęły Cypr (37.) i Estonia (51.).

Pod względem łatwości rejestracji nieruchomości Polska została sklasyfikowana na 89. (spadek o 2 pozycje). Główną przyczyną niskiej oceny jest czasochłonny proces rejestracji (152 dni). Na Litwie, która zajęła w tej kategorii najwyższą (7.) pozycję spośród państw UE-27, wypełnienie wszystkich procedur z tym związanych trwa 3 dni.

Tabela 29 Ranking swobody prowadzenia działalności gospodarczej

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2011	6	19	26	45	25	70	83	43	59
Ranking 2012	7	19	29	44	27	64	87	48	62

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie Doing Business 2012

- **Światowy Rocznik Konkurencyjności 2012 - International Institute for Management Development (IMD)**

Najnowszy raport IMD „World Competitiveness Yearbook” ocenia konkurencyjność 59 państw, w oparciu o ponad 300 kryteriów szczegółowych. Czynniki brane pod uwagę w tej ocenie są m.in. wyniki gospodarcze (wzrost gospodarczy, wyniki w HZ, zatrudnienie, poziom cen itp.), finanse publiczne, polityka fiskalna, jakość ustawodawstwa biznesowego, efektywność przedsiębiorstw (m.in. produktywność, finanse przedsiębiorstw, zarządzanie, innowacyjność), infrastruktura (m.in. infrastruktura techniczna, technologiczna, naukowa, zdrowotna, edukacyjna). W aktualnym zestawieniu najbardziej konkurencyjnych gospodarek świata Polska utrzymała swoją **34.** pozycję z ubiegłego roku. W gronie państw UE-27¹³⁴ Polska wyprzedziła 10 krajów.

Tabela 30 Ranking IMD

	W. Brytania	Niemcy	Francja	Hiszpania	Litwa	Czechy	Włochy	Słowacja	Polska
Ranking 2011	20	10	29	35	45	30	42	48	34
Ranking 2012	18	9	29	39	36	33	40	47	34

Źródło: Opracowanie DSA MG na podstawie The World Competitiveness Scoreboard 2012

¹³⁴ W rankingu nie uwzględniono Łotwy, Malty i Cypru.

ANEKS

Tabela 31 Podmioty gospodarki narodowej według przewidywanej liczby pracujących oraz wybranych sekcji PKD

Wyszczególnienie a – 31.12.2011 b – dynamika (2010=100)		Ogółem	0-9	10-49	50-249	250-999	1000 i więcej
górnictwo i wydobywanie	a	3 815	3 246	405	120	30	14
	b	111,1	112,2	107,1	98,4	107,1	100,0
przetwórstwo przemysłowe	a	354 053	314 531	30 474	7 467	1 357	224
	b	98,3	98,4	98,0	97,4	96,6	100,9
wytwarzanie, zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	a	5 274	4 597	342	224	56	28
	b	117,2	119,8	104,6	98,2	100,0	93,3
budownictwo	a	461 123	441 497	17 272	2 156	175	23
	b	98,7	98,6	100,6	97,5	97,2	100,0
handel, naprawa pojazdów samochodowych	a	1 060 041	1 024 182	31 993	3 456	348	62
	b	96,3	96,2	98,7	98,5	99,1	96,9
transport i gospodarka magazynowa	a	252 820	246 553	5 240	811	175	41
	b	95,3	95,2	100,9	100,4	102,3	102,5
zakwaterowanie i gastronomia	a	122 299	115 999	5 932	328	34	6
	b	98,5	98,3	101,5	95,9	87,2	100,0
informacja i komunikacja	a	100 706	97 648	2 612	369	59	18
	b	405,8	106,0	100,9	96,6	92,2	100,0
działalność finansowa i ubezpieczeniowa	a	127 462	125 403	1 515	436	72	36
	b	97,1	97,1	100,5	100,7	98,6	105,9
obsługa rynku nieruchomości	a	202 671	198 927	3 014	663	64	3
	b	103,7	103,7	103,3	100,8	100,0	60,0
działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	a	336 822	329 840	6 088	752	124	18
	b	101,4	101,4	101,2	98,8	92,5	112,5
administrowanie i działalność wspierająca	a	96 091	91 678	3 387	779	193	54
	b	102,1	102,1	101,6	102,2	98,0	108,0
administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	a	27 074	20 458	3 482	2 644	415	75
	b	100,3	100,7	99,9	98,7	96,1	96,2
edukacja	a	117 903	83 457	29 348	4 957	84	57
	b	101,5	102,8	98,3	99,8	102,4	98,3
opieka zdrowotna i pomoc społeczna	a	193 265	184 303	6 837	1 513	499	113
	b	103,9	104,0	102,4	98,8	96,7	100,0
działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	a	67 207	63 440	3 117	616	29	5
	b	100,2	100,2	100,6	100,3	90,6	100,0
pozostała działalność usługowa	a	235 721	230 188	4 595	790	123	25
	b	99,9	99,9	101,5	99,9	97,6	104,2
ogółem	a	3 909 802	3 713 677	161 550	29 731	4 033	811
	b	104,5	104,7	101,2	100,0	99,4	98,1

Źródło: Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w 2011 r., GUS, Warszawa 2012

Tabela 32 Dane finansowe przedsiębiorstw wg sektora własności

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>przychody z całokształtu działalności (mld zł)</i>							
sektory razem	1 600,6	1 810,3	2 067,7	2 300,9	2 322,6	2 451,6	2 791,3
sektor publiczny	260,6	272,0	284,6	309,2	296,2	294,4	311,6
sektor prywatny	1 340,0	1 538,2	1 783,0	1 991,7	2 026,4	2 157,2	2 479,6
<i>koszty całokształtu działalności (mld zł)</i>							
sektory razem	1 522,4	1 709,1	1 940,1	2 201,8	2 206,5	2 319,6	2 650,3
sektor publiczny	248,6	258,2	269,1	298,3	282,5	272,0	283,6
sektor prywatny	1 273,8	1 450,9	1 671,0	1 903,5	1 924,1	2 047,7	2 366,8
<i>wynik finansowy brutto (mld zł)</i>							
sektory razem	78,6	101,2	127,7	99,1	116,1	131,8	141,0
sektor publiczny	12,1	13,8	15,6	10,8	13,7	22,4	28,1
sektor prywatny	66,5	87,4	112,1	88,3	102,4	109,4	112,9
<i>wynik finansowy netto (mld zł)</i>							
sektory razem	62,6	82,1	105,7	78,5	95,8	109,9	116,6
sektor publiczny	8,6	9,9	12,4	7,9	10,4	18,7	23,4
sektor prywatny	54,0	72,2	93,3	70,6	85,4	91,2	93,2
<i>stopa zysku brutto (%)</i>							
sektory razem	4,9	5,6	6,2	4,3	5,0	5,4	5,1
sektor publiczny	4,7	5,1	5,5	3,5	4,6	7,6	9,0
sektor prywatny	5,0	5,7	6,3	4,4	5,1	5,1	4,6
<i>stopa zysku netto (%)</i>							
sektory razem	3,9	4,5	5,1	3,4	4,1	4,5	4,2
sektor publiczny	3,3	3,6	4,3	2,6	3,5	6,4	7,5
sektor prywatny	4,0	4,7	5,2	3,5	4,2	4,2	3,8
<i>stopa rentowności aktywów (%)</i>							
sektory razem	4,8	5,8	6,3	4,2	5,0	5,3	5,1
sektor publiczny	2,6	2,9	3,1	1,9	2,3	3,9	4,7
sektor prywatny	5,6	6,7	7,4	4,9	5,8	5,7	5,2
<i>udział jednostek rentownych (%)</i>							
sektory razem	75,0	78,6	81,8	77,7	77,0	77,8	77,4
sektor publiczny	68,9	71,3	73,1	69,8	70,4	70,3	68,7
sektor prywatny	75,5	79,1	82,4	78,1	77,3	78,2	77,9

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 33 Przychody i wynik finansowy netto na 1 przedsiębiorstwo i na 1 pracującego

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>przychody z całokształtu działalności na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	36 779,2	40 652,0	45 852,6	48 449,1	45 915,1	50 197,2	55 517,7
10-49	9 621,4	10 261,8	11 516,4	12 364,3	11 269,5	12 531,7	14 016,9
50-249	35 365,1	39 011,9	43 161,8	44 544,5	42 502,4	44 237,1	50 260,1
pow. 249	316 109,5	341 799,3	364 502,2	404 018,1	428 423,4	456 992,1	516 682,4
<i>wynik finansowy netto na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 438,3	1 843,9	2 345,0	1 654,1	1 894,0	2 251,1	2 319,7
10-49	354,5	428,5	618,7	513,4	470,9	588,2	254,0
50-249	1 114,8	1 685,7	2 026,2	1 395,9	1 493,6	1 518,7	1 564,8
pow. 249	13 859,9	16 239,0	19 157,5	13 516,1	18 941,7	22 452,2	27 586,8
<i>przychody z całokształtu działalności na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	364,5	392,1	425,6	461,6	474,5	498,6	565,2
10-49	393,9	414,9	448,8	498,2	476,9	519,6	589,6
50-249	342,8	372,6	408,0	433,6	430,7	433,9	493,9
pow. 249	368,5	396,5	428,7	467,1	499,6	529,3	597,5
<i>wynik finansowy netto na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	14,3	17,8	21,8	15,8	19,6	22,4	23,6
10-49	14,5	17,3	24,1	20,7	19,9	24,4	10,7
50-249	10,8	16,1	19,2	13,6	15,1	14,9	15,4
pow. 249	16,2	18,8	22,5	15,6	22,1	26,0	31,9

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 34 Dane finansowe przedsiębiorstw wg liczby pracujących

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>przychody z całokształtu działalności (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1600,6	1810,3	2 067,7	2 300,9	2 322,6	2 451,6	2 791,3
10–49	265,9	290,7	325,7	366,9	360,3	388,6	457,3
50–249	464,5	517,8	589,0	652,5	662,0	652,3	731,2
pow. 249	870,2	1001,8	1 152,9	1281,5	1 300,3	1 410,7	1 602,7
<i>koszty całokształtu działalności (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1522,4	1709,1	1 940,1	2 201,8	2 206,5	2 319,6	2 650,3
10–49	254,0	276,2	305,7	348,3	342,3	366,9	446,0
50–249	446,0	490,6	556,4	626,9	633,6	624,9	703,6
pow. 249	822,4	942,3	1 078,4	1 226,7	1 230,6	1 327,8	1 500,8
<i>wynik finansowy brutto (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	78,6	101,2	127,7	99,2	116,1	131,8	141,0
10–49	11,9	14,5	20,5	18,6	18,0	21,7	11,4
50–249	18,6	27,2	32,6	25,6	28,5	27,1	27,6
pow. 249	48,2	59,5	74,6	54,9	69,6	83,0	102,0
<i>wynik finansowy netto (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	62,6	82,1	105,7	78,6	95,8	109,9	116,6
10–49	9,8	12,1	17,5	15,2	15,1	18,2	8,3
50–249	14,6	22,3	27,6	20,4	23,3	22,4	22,8
pow. 249	38,2	47,6	60,6	42,9	57,5	69,3	85,6
<i>stopa zysku brutto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	4,91	5,59	6,18	4,31	5,00	5,37	5,05
10–49	4,46	5,00	6,29	5,07	5,00	5,58	2,49
50–249	4,00	5,25	5,54	3,93	4,30	4,16	3,77
pow. 249	5,53	5,94	6,47	4,29	5,35	5,88	6,37
<i>stopa zysku netto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	3,91	4,54	5,11	3,41	4,13	4,48	4,18
10–49	3,68	4,18	5,37	4,15	4,18	4,69	1,81
50–249	3,15	4,32	4,69	3,13	3,51	3,43	3,11
pow. 249	4,38	4,75	5,26	3,35	4,42	4,91	5,34
<i>stopa rentowności aktywów (%)</i>							
pow. 9 pracujących	4,84	5,79	6,35	4,23	5,00	5,30	5,11
10–49	4,95	5,81	6,97	5,65	5,43	5,93	2,40
50–249	4,41	6,05	6,23	4,41	4,70	4,56	4,24
pow. 249	5,00	5,68	6,24	3,81	5,03	5,42	6,12
<i>udział jednostek rentownych (%)</i>							
pow. 9 pracujących	75,0	78,6	81,8	77,7	77,0	77,8	77,4
10–49	74,4	77,9	81,3	78,2	76,7	77,3	77,1
50–249	75,5	79,4	82,6	76,9	76,8	77,8	77,8
pow. 249	79,3	81,7	82,9	76,3	80,6	81,7	79,6

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 35 Zadłużenie przedsiębiorstw

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>zobowiązania krótkoterminowe (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	364,6	408,8	462,4	533,2	522,4	571,0	644,1
10–49	66,7	68,6	77,1	87,4	82,6	97,0	118,0
50–249	103,0	118,0	129,7	140,5	148,3	151,3	172,1
pow. 249	194,8	222,2	255,6	305,3	291,5	322,7	354,0
<i>zobowiązania długoterminowe (mld zł)</i>							
pow. 9 pracujących	165,3	167,2	186,0	237,5	248,4	263,1	317,0
10–49	27,9	26,2	33,4	44,5	43,0	47,8	58,9
50–249	37,3	41,7	52,8	59,6	63,7	70,6	75,1
pow. 249	100,1	99,2	99,8	133,5	141,8	144,8	182,9
<i>zobowiązania długoterminowe na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	3 798,2	3 753,9	4 126,1	5 001,8	4 910,7	5 387,2	6 304,4
10–49	1 011,4	925,3	1 182,0	1 499,0	1 344,9	1 540,6	1 806,0
50–249	2 838,5	3 142,8	3 870,1	4 067,8	4 086,7	4 785,3	5 164,2
pow. 249	36 346,6	33 859,4	31 557,0	42 079,9	46 705,4	46 899,3	58 967,0
<i>zobowiązania długoterminowe na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	37,6	36,2	38,3	47,7	50,7	53,5	64,2
10–49	41,4	37,4	46,1	60,4	56,9	63,9	76,0
50–249	27,5	30,0	36,6	39,6	41,4	46,9	50,7
pow. 249	42,4	39,3	37,1	48,6	54,5	54,3	68,2

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 36 Współczynniki charakteryzujące zadłużenie podmiotów

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>współczynnik długu (zobowiązania/aktywa)</i>							
pow. 9 pracujących	0,41	0,41	0,39	0,41	0,40	0,40	0,42
10–49	0,48	0,45	0,44	0,49	0,45	0,47	0,51
50–249	0,42	0,43	0,41	0,43	0,43	0,45	0,46
pow. 249	0,39	0,38	0,37	0,39	0,38	0,37	0,38
<i>zobowiązania/kapitał własny</i>							
pow. 9 pracujących	0,79	0,78	0,72	0,81	0,77	0,78	0,85
10–49	0,99	0,89	0,85	1,03	0,89	0,99	1,20
50–249	0,79	0,82	0,76	0,83	0,83	0,93	0,97
pow. 249	0,74	0,73	0,67	0,75	0,72	0,68	0,73
<i>zobowiązania długoterminowe /kapitał własny</i>							
pow. 9 pracujących	0,25	0,23	0,21	0,25	0,25	0,25	0,28
10–49	0,29	0,25	0,26	0,35	0,31	0,33	0,40
50–249	0,21	0,22	0,22	0,25	0,25	0,30	0,30
pow. 249	0,25	0,23	0,19	0,23	0,24	0,21	0,25
<i>zobowiązania długoterminowe/przychody ze sprzedaży produktów i usług podstawowych</i>							
pow. 9 pracujących	0,18	0,16	0,16	0,18	0,19	0,19	0,20
10–49	0,31	0,26	0,29	0,33	0,33	0,33	0,35
50–249	0,16	0,16	0,18	0,19	0,19	0,21	0,20
pow. 249	0,17	0,15	0,13	0,16	0,17	0,16	0,18

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 37 Wskaźniki płynności finansowej

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>wskaźnik płynności</i>							
pow. 9 pracujących	1,38	1,41	1,44	1,40	1,47	1,49	1,48
10–49	1,32	1,45	1,52	1,48	1,56	1,59	1,49
50–249	1,37	1,40	1,46	1,49	1,52	1,53	1,48
pow. 249	1,40	1,41	1,41	1,34	1,42	1,45	1,47
<i>wskaźnik podwyższonej płynności finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,98	1,01	1,01	0,98	1,05	1,08	1,05
10–49	0,95	1,02	1,05	1,02	1,10	1,16	1,09
50–249	0,99	1,00	1,02	1,03	1,06	1,07	1,03
pow. 249	1,00	1,02	0,99	0,94	1,03	1,06	1,05
<i>wskaźnik wysokiej płynności finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,32	0,35	0,34	0,35	0,40	0,42	0,40
10–49	0,28	0,31	0,32	0,35	0,40	0,46	0,42
50–249	0,28	0,31	0,33	0,34	0,36	0,36	0,33
pow. 249	0,35	0,38	0,36	0,35	0,41	0,43	0,42

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 38 Wskaźniki działalności eksportowej

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>udział sprzedaży eksportowej w przychodach netto (%)</i>							
pow. 9 pracujących	16,0	17,0	18,0	17,0	16,0	18,0	18,0
10–49	8,0	8,0	7,0	7,0	7,0	8,0	8,0
50–249	12,0	13,0	12,0	12,0	12,0	13,0	13,0
pow. 249	21,0	23,0	23,0	22,0	21,0	22,0	24,0
<i>dynamika przychodów z całokształtu działalności (%)</i>							
pow. 9 pracujących	103,9	113,1	114,4	111,3	100,9	105,6	113,8
10–49	101,1	109,3	112,0	112,6	98,2	107,8	117,7
50–249	101,8	111,5	113,7	110,8	101,5	98,5	112,1
pow. 249	105,9	115,1	115,1	111,2	101,5	108,5	113,6
<i>dynamika sprzedaży eksportowej (%)</i>							
pow. 9 pracujących	105,5	119,7	114,0	101,9	101,6	111,6	118,6
10–49	92,0	115,7	105,9	108,4	96,6	109,1	126,8
50–249	103,6	114,4	115,0	104,2	106,8	105,8	115,1
pow. 249	107,0	121,2	114,3	101,0	100,7	113,2	119,0

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 39 Aktywność inwestycyjna przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 pracowników

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>wartość nakładów inwestycyjnych (mld zł)¹</i>							
pow. 9 pracujących	79,7	99,3	126,3	133,1	118,7	113,9	127,5
10–49	9,4	12,2	14,3	17,3	15,2	15,3	17,1
50–249	19,9	25,1	31,1	29,6	26,0	25,3	28,7
pow. 249	50,4	62,0	80,9	86,1	77,6	73,3	81,7
<i>wartość nakładów inwestycyjnych na 1 przedsiębiorstwo (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	1 830,8	2 230,5	2 802,0	2 801,8	2 347,4	2 332,7	2 535,1
10–49	339,1	430,2	504,2	583,7	476,1	494,1	522,8
50–249	1 515,2	1 890,1	2 281,6	2 021,5	1 667,0	1 717,8	1 970,4
pow. 249	18 308,8	21 171,7	25 594,9	27 152,6	25 552,6	23 736,9	26 348,4
<i>wartość nakładów inwestycyjnych na 1 pracującego (tys. zł)</i>							
pow. 9 pracujących	18,1	21,5	26,0	26,7	24,3	23,2	25,8
10–49	13,9	17,4	19,6	23,5	20,1	20,5	22,0
50–249	14,7	18,0	21,6	19,7	16,9	16,8	19,4
pow. 249	21,3	24,6	30,1	31,4	29,8	27,5	30,5
<i>relacja nakładów inwestycyjnych do przychodów ze sprzedaży produktów i usług podstawowych (%)</i>							
pow. 9 pracujących	8,73	9,64	10,77	10,36	9,26	8,34	8,19
10–49	10,37	11,90	12,50	12,86	11,58	10,64	10,20
50–249	8,74	9,83	10,73	9,44	7,88	7,56	7,73
pow. 249	8,52	9,22	10,53	10,30	9,45	8,27	8,02
<i>udział nakładów inwestycyjnych w nadwyżce finansowej</i>							
pow. 9 pracujących	0,60	0,64	0,68	0,78	0,62	0,55	0,57
10–49	0,56	0,64	0,57	0,69	0,61	0,54	0,85
50–249	0,65	0,65	0,68	0,72	0,57	0,57	0,61
pow. 249	0,59	0,64	0,71	0,82	0,65	0,55	0,52
<i>udział nakładów inwestycyjnych w amortyzacji</i>							
pow. 9 pracujących	1,41	1,68	2,01	1,91	1,62	1,50	1,58
10–49	2,03	2,47	2,76	2,87	2,36	2,18	2,24
50–249	1,68	2,04	2,30	2,03	1,61	1,56	1,67
pow. 249	1,26	1,48	1,83	1,76	1,53	1,39	1,46

Źródło: MG na bazie GUS F-01.

Tabela 40 Liczba podmiotów zatrudniających powyżej 9 pracowników i liczba pracujących w nich osób

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>liczba badanych podmiotów gospodarczych</i>							
pow. 9 pracujących	43 518	44 531	45 094	47 491	50 585	48 839	50 277
10–49	27 632	28 328	28 284	29 671	31 974	31 007	32 627
50–249	13 133	13 272	13 647	14 648	15 576	14 745	14 548
pow. 249	2 753	2 931	3 163	3 172	3 035	3 087	3 102
<i>liczba pracujących</i>							
pow. 9 pracujących	4 391 288	4 617 257	4 858 398	4 985 053	4 895 073	4 916 471	4 938 733
10–49	674 898	700 631	725 715	736 428	755 646	747 761	775 680
50–249	1 354 773	1 389 699	1 443 514	1 504 949	1 537 021	1 503 426	1 480 406
pow. 249	2 361 617	2 526 927	2 689 169	2 743 676	2 602 406	2 665 284	2 682 647
<i>liczba pracujących na 1 przedsiębiorstwo</i>							
pow. 9 pracujących	100,9	103,7	107,7	105,0	96,8	100,6	98,2
10–49	24,4	24,7	25,6	24,8	23,6	24,1	23,8
50–249	103,2	104,7	105,8	102,7	98,7	101,9	101,8
pow. 249	857,8	862,1	850,2	865,0	857,5	863,4	864,8

Źródło: GUS F-01.

¹ Razem z używanymi środkami trwałymi.

Tabela 41 Liczba aktywnych przedsiębiorstw w latach 2005–2010 (w tys.)

	2005	2006	2007	2008*	2009*	2010*
ogółem	1 676 775	1 714 915	1 777 076	1 788 336	1 673 527	1 726 663
pon. 10 pracujących	1 615 167	1 652 998	1 713 194	1 714 789	1 604 417	1 655 064
10–49	44 519	44 228	45 184	54 262	50 189	52 591
50–249	14 254	14 708	15 452	16 078	15 808	15 841
pow. 249	2 835	2 981	3 246	3 207	3 113	3 167

Źródło: GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2009 r., Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2010 r.

Tabela 42 Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w przedsiębiorstwach w latach 2005–2010 (w zł)

	2005	2006	2007	2008*	2009*	2010*
ogółem	2 402	2 525	2 732	2 987	3 139	3 300
pon. 10 pracujących	1 483	1 509	1 555	1 729	1 879	2 006
10–49	2 180	2 282	2 488	bd.	bd.	bd.
50–249	2 441	2 579	2 839	3 107	3 242	3 363
pow. 249	2 949	3 105	3 361	3 699	3 850	4 012

Źródło: GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2009 r., Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2010 r.

Tabela 43 Przychody, koszty, dochody oraz nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (wartości nominalne)

		2005	2006	2007	2008*	2009*	2010*
Przychody ogółem w mld. zł	ogółem	2 264	2 559	2 888	3 088	3 079	3 297
	pon. 10 pracujących	553	637	671	662	699	719
	10–49	323	340	382	449	417	449
	50–249	501	561	653	692	657	689
	pow. 249	887	1 021	1 182	1 284	1 306	1 439
Koszty ogółem w mld. zł	ogółem	2 114	2 381	2 661	2 896	2 872	3 046
	pon. 10 pracujących	490	566	585	577	614	618
	10–49	304	322	353	420	393	420
	50–249	481	532	614	663	625	649
	pow. 249	840	961	1 108	1 235	1 239	1 358
Zysk brutto w mld. zł	ogółem	173	202	254	bd.	256	291
	pon. 10 pracujących	70	80	100	bd.	105	121
	10–49	22	24	31	bd.	30	34
	50–249	25	33	42	bd.	39	46
	pow. 249	55	65	81	bd.	81	89
Nakłady inwestycyjne w mld. zł	ogółem	100	114	144	157	143	141
	pon. 10 pracujących	12	14	18	20	22	25
	10–49	11	13	16	18	16	17
	50–249	22	28	35	33	31	29
	pow. 249	56	59	75	86	75	70

Źródło: GUS: Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2009 r., Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2010 r.

* Dane za 2008-2010 nie są porównywalne z latami poprzednimi.